

HASAN HİLMÎ EDİRNEVÎ DÎVÂNI
(İNCELEME-METİN)

Hasan EKİCİ

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman

Doç. Dr. Kâzım YOLDAŞ

Yüksek Lisans Tezi

Malatya, 2010

KABUL VE ONAY

Hasan EKİCİ tarafından hazırlanan Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı (İnceleme- Metin) başlıklı bu çalışma 09/07/2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. İsmet EMRE (Başkan)

Doç. Dr. Kâzım YOLDAŞ (Danışman)

Yard. Doç. Dr. Cafer MUM (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet TİKİCİ
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece İnönü Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

09/07/2010

Hasan EKİCİ

ONUR SÖZÜ

Doç. Dr. Kâzım YOLDAŞ'ın danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**HASAN HİLMÎ EDİRNEVÎ DÎVÂNİ (İNCELEME-METİN)**” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Hasan EKİCİ

ÖN SÖZ

Araştırma konusu olarak dîvânı seçilip incelemesi yapılan Hasan Hilmî Edirnevî, XIX. yüzyıl şâirlerindendir. Hasan Hilmî, hem Osmanlı devletinin hem de Dîvân şiirinin zayıfladığı dönemin şâirlerinden biridir.

Tüm Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Osmanlı devleti de XIX. yüzyıla Fransız İhtilalinin getirdiği fikir akımlarının yarattığı sorunlarla girmişti. Milliyetçilik düşüncesiyle azınlıkların isyan çıkararak bağımsızlık faaliyetlerine giriştikleri bu dönemde Osmanlı devleti, Avrupa karşısında özellikle askerî alanda yenilik faaliyetlerine hız vermek zorunda kalmıştır.

II. Mahmud kendisini tahta çıkaran âyânlara Sened-i İttifak ile geniş yetkiler tanıyarak kendi yetkilerini az da olsa kısıtlamıştır. 1826'da Osmanlı'nın merkezinde sürekli sorunlar çıkaran, yeniliklere muhalefet eden Yeniçeri Ocağı kaldırılıp yerine Batılı tarzda yeni bir ordu kurulmuştur.

Abdülmecit zamanında kanun gücünün üstünlüğü Tanzimat Fermanı ile padişah tarafından kabul edilmiştir. Tanzimat Fermanı ile birçok alanda yenilik ve eşitlik amaçlanmış; ancak verilen tavizler yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu dönemde ilk kez Kırım Savaşı (1853-1856) sırasında Avrupa'dan borç para alınmıştır. Daha sonra bu borçların ödenememesi sonucunda Avrupa devletleri Duyun-ı Umumiye komisyonu ile kendi alacaklarını faiziyle tahsil etme yoluna gitmişlerdir. Bu dönemde azınlıklara yeni haklar tanımak amacıyla 1856 yılında Islahat Fermanı ilan edilmiştir.

İncelemesini yaptığımız Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında adı geçen bir diğer Osmanlı padişahı da II. Abdülhamid Han Gazi'dir. II. Abdülhamid devrinde, Avrupa devletlerinin Osmanlı devletinin iç işlerine karışmasını önlemek amacıyla 1876 yılında I. Meşrutiyet ilân edilmiştir. Böylece anayasal bir düzene geçilmiş, oluşturulan Meclis-i Mebusân ile halk yönetime katılmıştır. Ne yazık ki, bu demokrasi deneyimi çok kısa sürmüş, meclis Osmanlı-Rus savaşı bahane edilerek II. Abdülhamid tarafından kapatılmıştır. 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından sonra Osmanlı hakimiyetinde yaşayan birçok Balkan milleti Osmanlı devletinden ayrılmış,

bağımsızlıklarını elde etmişlerdir. Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ından hareketle II. Abdülhamid devrinde yaşamış olduğunu düşünmekteyiz.

Klasik Türk edebiyatı alanında yapılan çalışmalara bakıldığında I. ve II. sınıf şâirlerin dîvânları ile ilgili epeyce çalışma yapıldığını görüyoruz. İncelemesi yapılan Hasan Hilmî Edirnevî ise zirve şâirlerden olmayıp pek tanınmayan bir şâirdir. Klâsik Türk edebiyatı, şiir estetiği açısından bir bütün olarak hem zirve şâirlerin eserleri hem de pek tanınmamış şâirlerin eserleri ile daha da anlam kazanacaktır. İncelemesi yapılan Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı bu yolda yapılan çalışmalardan biridir.

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı, müellif hattıyla yazılan harekeli bir dîvândır. Başka nüshalarının olduğu ümidiyle de araştırma konusu yaptığımız Hasan Hilmî Edirnevî'nin hayatı hakkında kendisinin dîvânının sonuna eklediği manzum biyografisi dışında herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Yapılan katalog taramaları sonucunda da maalesef dîvânın başka nüshasına rastlanılamadı.

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı baştan sona kadar peygamber sevgisi odak noktası olmak kaydıyla dinî konuları ele alan bir na't mecmuasıdır. İçinde 343 na't, sonunda ise şâirin kendi hattıyla, manzum biyografisi yazılıdır. 91a'da şâirin mührü basılıdır. Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı Abdullah Öztemiz'den satın alınmıştır.

Millî Kütüphane Türkçe Yazma Dîvânlar 930 Dvd numaradan mikrofilm olarak alınan Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı, müellif hattıyla yazılmıştır. İleride yapılacak dil ve muhteva çalışmalarına katkıda bulunmak amacıyla dîvânın tamamının dizini çıkartıldı ve dizin sona eklendi. Dîvân'da ağırlıklı olarak beyit sayısı üçtür. Bu nedenle, şekil olarak geleneksel na't anlayışından sıyrılmıştır. Dîvân, şekil ve muhteva özellikleri diye iki ayrı başlık altında tahlil edildi. Ağırlıklı olarak dîvân, dinî-tasavvufî unsurlarıyla ayrıntılı olarak tahlil edilmiştir. Diğer unsurlara da (Cemiyet, İnsan, Tabiat ve Eşya) kısaca değinilmiştir.

Hatalarımızı en aza indirmeye çalıştık. Buna rağmen mevcut eksiklerimize anlayışla bakılmasını temenni ederiz. Bütün bu çalışmalarım sırasında kendisinden çok istifade ettiğim ve büyük bir anlayışla yardımlarını gördüğüm kıymetli hocam Doç. Dr. Kâzım Yoldaş'a minnet ve şükranlarımı bir borç telakki ediyorum.

Hasan EKİCİ
Malatya -2010

ÖZET

[EKİCİ Hasan]. [Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı (İnceleme-Metin)], [Yüksek Lisans Tezi], Malatya , [2010].

Bu tezde XIX. yüzyıl şairlerinden Hasan Hilmî Edirnevî Divanı çalışıldı. Hayatı hakkında manzum biyografisi dışında bilgi edinemediğimiz şairin eserinden hareketle XIX. yüzyılda yaşamış olduğunu ve bu yüzyılın sonunda öldüğünü düşünmekteyiz. Çalışmada divan okundu, metin oluşturulup incelemesi yapıldı. Ayrıca ileride dil ve muhteva çalışmalarına katkıda bulunmak amacıyla incelemesi yapılan divanın dizini çıkarıldı.

Eldeki bilgilere göre, Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı'nın tek nüshası Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda bulunmaktadır. Bu nüshadan hareketle hazırlanan tez iki bölümden oluşmaktadır. Girişte XIX. yüzyılda Osmanlı devletinde siyasî ve edebî durum, şairin hayatı, edebî kişiliği ele alınmıştır. Birinci bölümde eserinin biçim ve içerik özellikleri ayrıntılı olarak tanıtılmıştır. Ayrıca metni oluştururken dikkat edilen hususlar belirtilmiştir. İkinci bölümde ise divanın metni, sonuç, kaynakça ve dizin yer almaktadır.

Divanda toplam 343 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerde Allah'a ve Hz. Muhammed'e duyulan sevgi, dinî öğütler, ilahi aşk konuları işlenmiştir. Eser dini ve tasavvufî muhteva ile yazılmış na'tlardan oluşmuştur. Eserde II. Abdülhamid dönemine atıflarda bulunmaktadır.

Şiirlerinin tamamına bakıldığında, şairin genel olarak ölçüyü ve kafiyei kullanmakta çok da başarılı olduğu söylenemez. Şiirlerinde kullandığı dil de çoğunlukla sade ve anlaşılırdır; yer yer halk söyleyişlerine de yer vermiştir.

Hasan Hilmî Edirnevî, XIX. yüzyılda yaşamış klâsik Türk edebiyatı alanında eser veren şairlerden biridir. Şairin yazdıklarından hareketle o dönemin hem sosyal hem kültürel özellikleri hakkında bilgi sahibi olmaktayız. Ayrıca bu eserle XIX. yüzyılda kullanılan dil özelliklerinin dilbilimcilere çalışmalarında ışık tutacağı kanaatindeyiz.

Metin oluşturulurken ilmî eserlerde kullanılmakta olan transkripsiyon sistemi uygulandı.

Anahtar Sözcükler: Hasan Hilmî Edirnevî, Osmanlı Şiiri, Transkripsiyonlu metin, Na't

ABSTRACT

In this thesis Divan (collected poems book) belonging to Hasan Hilmi Edirnevi, one of the poets in 19th century has been studied. It is thought that he lived in 19th century and died at the end of it, considering his poetry biography which is the only thing found about his life. In this study, Divan has been read, the text has been formed and examined. In addition the index of Divan examined has been brought out in order to contribute to the study of language and content ahead.

According to information we have Hasan Hilmi's single copy is available in Turkish written Divan Department of National Library. Taking this single copy as a starting part, the thesis written comprises of three parts. In the introduction, political and social situation of Ottoman Empiror in 19 th. century , poet's life, his literary personality have been handled. In the first part, the form and the content of his literary work have been identified. In addition while composing the text, the points which were focused on have been explained. In the second part, the text of Divan conclusion, bibliography and index have been taken place .

There are totally 343 poems in Divan. These poems are poems about God and Hz. Mohammed's love, religious and holy love Have been handled. The work of art is an example of na't (the poems that praise Mohammed) written in a religious and mystical way. Also, it makes reference to the era of II. Abdülhamid.

While examining the poems as a whole it can't be that he succeeded in using the measure rhyme much. The language used is generally simple and understandable. He also gave place to public discourse in his poems.

Hasan Hilmi Edirnevi, is one of the poets who lived in 19th century and wrote bookin the field of Turkish Classical Literature. By looking at what he wrote, we are able to have knowledge about both social and culturel features of that era. Moreover it is believed that the linguistic characteristic used in this work will shed a light on linguists in their works.

While composing the text, the transcription system used in scholarly has been appllied.

Key Words: Hasan Hilmi Edirnevi, Ottoman Poem, The transcription of Ottoman text, Na't

HASAN HİLMÎ EDİRNEVÎ DÎVÂNÎ

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	iii
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
1. XIX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ'NDE SİYASÎ VE EDEBÎ DURUM	
1.1. SİYASÎ DURUM	1
1.2. EDEBÎ DURUM.....	3
2. ŞÂİR HASAN HİLMÎ EDİRNEVÎ'NİN HAYATI, SANATI VE ESERİ	
2.1 ŞÂİRİN HAYATI.....	5
2.2. ŞÂİRİN SANATI VE ESERİ.....	11
BİRİNCİ BÖLÜM : HASAN HİLMÎ DÎVÂNÎ (İNCELEME)	
1.1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ.....	16
1.1.1. YAZMA NÜSHANIN TANITIMI.....	16
1.1.2. DİVANDAKİ NAZİM ŞEKİLLER.....	17
1.1.3.DÎVÂNDAKİ ŞİİRLERİN BEYİT SAYILARI.....	18
1.1.4 VEZİN VE KAFİYE.....	20
1.1.4.1. Vezin.....	20
1.1.4. 2. Kafiye ve Redif.....	21
1.2. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ.....	23
1.2.1. DİN.....	23
1.2.1.1. İTİKAT.....	23
1.2.1.1.1.Allâh.....	23
1.2.1.1.2. Melekler.....	28
1.2.1.1.2.1. Cebrail.....	29
1.2.1.1.2.2 İsrâfîl, Mikail, Azrail.....	30
1.2.1.1.2.3.Kirâmen Katibin.....	31
1.2.1.1.2.4. Münker-Nekir.....	32
1.2.1.1.3.Kitaplar.....	32
1.2.1.1.4. Peygamberler.....	34
1.2.1.1.4.1 Âdem Peygamber.....	35
1.2.1.1.4.2. Nûh Peygamber.....	36
1.2.1.1.4.3. İbrahim Peygamber.....	37
1.2.1.1.4.4. İsmail Peygamber.....	38
1.2.1.1.4.5. Süleyman Peygamber.....	38
1.2.1.1.4.6. Lokmân Peygamber.....	39
1.2.1.1.4.7. Hızır ve İlyâs Peygamber.....	40
1.2.1.1.4.8. Mûsâ Peygamber	41
1.2.1.1.4.9. Eyyûb Peygamber.....	41
1.2.1.1.4.10. Muhammed Peygamber.....	41
1.2.1.1.5. Ahiretle İlgili Mefhûmlar	42
1.2.1.1.5.1. Âhiret.....	42

1.2.1.1.5.2. Âhir Zaman	42
1.2.1.1.5.3. Kıyâmet.....	43
1.2.1.1.5.4. Haşr, Mahşer.....	44
1.2.1.1.5.5. Mizân, Sırat, Amel	46
1.2.1.1.5.6. Cennet ve İlgili Mefhumlar.....	48
1.2.1.1.5. 6. 1. Cennet.....	48
1.2.1.1.5. 6. 2. Tûbâ.....	50
1.2.1.1.5. 6. 3. Kevser.....	50
1.2.1.1.5. 6. 4. Hûrî.....	51
1.2.1.1.5. 6. 5. Köşk, Kasr.....	52
1.2.1.1.5. 6. 6. Hulle.....	52
1.2.1.1.5.7. Cehennem	52
1.2.1.2. İBADET	54
1.2.1.2.1. Kelime-i Şehâdet.....	54
1.2.1.2. 2. Namazla İlgili Kavramlar.....	55
1.2.1.2. 2.1. Namaz (Salât).....	55
1.2.1.2. 2.2. Kıyam.....	57
1.2.1.2. 2.3. Mescid, Mihrab, Minber, Minare.....	57
1.2.1.2. 2.4. İmam, Müezzîn, Kible, Ezan, Cemaat.....	59
1.2.1.2. 2.5. Seccade, Duâ.....	60
1.2.1.2. 3. Oruç (Savm)	61
1.2.1.2. 4. Hac İle İlgili Mefhûmlar	62
1.2.1.2. 4.1. Hac	62
1.2.1.2. 4. 2. Ka'be	63
1.2.1.2. 4. 3. Tavaf.....	63
1.2.1.2. 5. Zekât	64
1.2.1.3. ÂYET VE HADİSLER.....	65
1.2.1.3.1. Âyetler	65
1.2.1.3.2. Hadisler	68
1.2.1.4. DİĞER DİNİ MEFHUMLAR	69
1.2.1.4. 1. Mirâc ve İlgili Mefhumlar	69
1.2.1.4. 1. 1. Mirâc	69
1.2.1.4. 1. 2. Sidretü'l- Müntehâ.....	70
1.2.1.4. 1. 3. Arş	70
1.2.1.4. 1.4. Burak	71
1.2.1.4. 2. Ölüm-Ölümsüzlük	72
1.2.1.4. 3. Cin	73
1.2.1.4. 4. Şeytân	73
1.2.1.4.5. Haram ve Helâl	75
1.2.1.4.6. Gaza, Gazi ve Şehid	77
1.2.1.4.7. Günâh, Günahkâr	78
1.2.1.4.8. Şirk	79
1.2.1.4.9. Nûr	80
1.2.1.4.10. Âb-ı Hayat	81
1.2.4.11. Mübarek Geceler	82
1.2.1.5. DİNİ ŞAHSİYETLER.....	83
1.2.1.5.1. Dört Halife	83

1.2.1.5.2. Ehl-i Beyt	83
1.2.1.5.3. Bazı Sahabeler	84
1.2.1.5.3.1. Üveyse'l-Karânî (Veyse'l Karanî).....	84
1.2.1.5.3.2.Ebâ Eyyûbe'l Ensârî	84
1.2.1.5.4. Ashâb-ı Kehf	85
1.2.1.5.5. Mehdî	85
1.2.2. TASAVVUF	86
1.2.2.1.VAHDET-İ VÜCÛD VE TEVHÎD	86
1.2.2.2. BEZM-İ EZEL	90
1.2.2.3. YARATILIŞ	91
1.2.2.4. TASAVVUFÎ MERTEBELER VE KAVRAMLAR	91
1.2.2.4.1. Dört Kapı (Şerîat, Tarikat, Hakikat, Marifet)	91
1.2.2.4.2. Fenâfillâh	93
1.2.2.4.3. Yakîn	93
1.2.2.4.4. Terk	94
1.2.2.4.5. Nazar	94
1.2.2.4.6. Sekr	95
1.2.2.4.7. Riyâzet	96
1.2.2.4.8. Hayrân	96
1.2.2.4.9. Hikmet	97
1.2.2.4.10. Kerâmet	97
1.2.2.5.TARİKAT İLE İLGİLİ MEFHURLAR	98
1.2.2.5.1. Mürşid (Şeyh) ve Mürîd.....	98
1.2.2.5.2. Sâlik	100
1.2.2.5.3. Pîr	100
1.2.2.5.4. Dergâh	101
1.2.2.5.5. Zikir ,Vird.....	102
1.2.2.5.6. Rabîta	104
1.2.2.5.7. Muhabbet.....	104
1.2.2.6.BAZI MUTASAVVIFLAR.....	111
1.2.2.6.1. Hz. Ebûbekir	111
1.2.2.6.2.Muhammed Bahaidîdîn Nakşîbendî	111
1.2.2.6.3. Şeyhü'l- Ekber (Muhyiddin Arabî)	112
1.2.2.6.4. İmâm-ı Rabbânî	112
1.2.2.6.5. Mevlânâ Muhammed Celâleddîn-ı Rumî	113
1.2.2.6.6. Abdülkadir Geylânî	113
1.2.2.6.7. Şeyh Ahmed Rufâî	114
1.2.2.6. 8. Adı Geçen Diğer Mutasavvıflar	114
1.2.3. AHLAKİ UNSURLAR	114
1.2.3.1. Tevazu	114
1.2.3.2. Fazl	115
1.2.3.3. Cömertlik	115
1.2.3.4. Hased	116
1.2.3.5. Riyâ	116
1.2.3.6. Hevâ	117
1.2.3.7. Fesâdlık	117
1.2.3.8. Düşmân	117

1.2.3.9. İzzet	118
1.2.4. CEMİYET.....	118
1.2.4.1. Hükümdarlar, Âlimler, Sofiler.....	118
1.2.4.1.1. Hükümdarlar	118
1.2.4.1.2. Âlimler, Sofiler	119
1.2.4.2. Tarihî- Efsanevî Şahsiyetler.....	120
1.2.4.2.1. İskender.....	120
1.2.4.2.2. Nemrûd, Fir'avn.....	120
1.2.4.3. Masallaşmış Aşk Kahramanları	121
1.2.4.3.1. Leylâ İle Mecnûn.....	121
1.2.4.4. Kavimler	121
1.2.4.4.1. Frenk.....	121
1.2.4.5. Ülkeler- Şehirler	121
1.2.4.5.1. Türkistân- Arabistan	121
1.2.4.5.2. İrân- Seyhân, Mesîs, Ceyhân	122
1.2.4.5.3. Yemen- Haleb	122
1.2.4.5.4. İstanbul (Fatih ve Eyyüb Semtleri)	122
1.2.4.5.5. Edirne (Hasköy-Salman Köyü)	123
1.2.4.5.6. Rûm- Rûmeli	123
1.2.4.5.7. Kûfe	124
1.2.4.5.8. Bağdat	124
1.2.4.5.9. Mekke, Medîne, Cidde.....	124
1.2.4.6. Nehirler, Dağlar ve Denizler.....	125
1.2.4.6.1.Nehirler	125
1.2.4.6.2.Dağlar ve Denizler	125
1.2.4.7. İçtimaî Hayat.....	126
1.2.4.7.1. İçtimaî Tabakalanma.....	126
1.2.4.7.1.1. Sultan.....	126
1.2.4.7.1.2. Vezîr	127
1.2.4.7.1.3. Kâdî - Müftî.....	128
1.2.4.7.2. Resmî ve gayriresmî vazifeler, meslek ve meşguliyetler ...	128
1.2.4.7.2.1. Mollâ.....	128
1.2.4.7.2.2. Pasbân (Gece Bekçisi)	128
1.2.4.7.2.3. Müneccim	129
1.2.4.7.2.4. Köçek.....	129
1.2.4.7.2.5. Sarrâf, Mey-fürûş	129
1.2.4.7.2.6. Bağbân.....	130
1.2.4.7.2.7. Nakkâş	130
1.2.4.7.2.8. Dellâl , Alım-Satım Hali (Bazar, Sermâye)	130
1.2.4.7.2.9. Tabib ve Tababet	131
1.2.4.7.3. Muhtelif İçtimaî Haller, Münasebetler ve Bunlara Göre Bazı	
Tipler	132
1.2.4.7.3.1.Peder (Baba) , Mader (Anne) , Oğul, Sabî	132
1.2.4.7.3.2. Damad	132
1.2.4.7.3.3.Yiğit, Civân, Pîr	133
1.2.4.7.3.4. Yetim, Öksüz	133
1.2.4.7.3.5.Yoldaş, Yolculuk, Misafir	134

1.2.4.7.3.6. Mest (ser-hoş), Tiryakî.....	134
1.2.5. İNSAN	135
1.2.5.1. Umumî Olarak İnsan (Beşer, İns, Âdem).....	135
1.2.5.2. Cemâl, Hüsn, Güzellik ve Aşk.....	135
1.2.6. TABİAT VE EŞYA	137
1.2.6.1. Kozmik Âlem.....	137
1.2.6.1.1. Felek.....	137
1.2.6.1.2. Yıldızlar	137
1.2.6.1.3. Güneş (Şems) ve Ay (Kamer)	138
1.2.6.1.4. Aydınlık, Ziyâ, Nûr, Çerağ, Rûşen.....	139
1.2.6.1.5. Karanlık, Zulmet	140
1.2.6.1.6. Gölge (Sâye, Sâye-bân).....	140
1.2.6.2. Zaman ve Zamanla İlgili Mefhûmlar	141
1.2.6.3. Dört Unsur	142
1.2.6.3.1. Toprak (Türab)	142
1.2.6.3.2. Ateş	143
1.2.6.3.3. Yağmur (bârân), Bulut (sehâb), Su	143
1.2.6.3.4. Hava, Yel, Rüzgar	144
1.2.6.4. Hayvanlar.....	145
1.2.6.4.1.Kuşlar	145
1.2.6.4.2. Dört Ayaklı Hayvanlar	147
1.2.6.4.3.Sürüngenler, Balık ve Böcekler	147
1.2.6.5. Bitki ve Çeşitleri	148
1.2.6.5.1. Bağ, Çemen, Çiçek ve İlgili Mefhûmlar.....	148
1.2.6.5.1.1. Bağ, Bahçe, Ravza, Bostan	148
1.2.6.5.1.2. Çemen , Çiçek	150
1.2.6.5.1.3.Gülzâr, Gülistân, Gülşen	151
1.2.6.5.1.4. Sahrâ	152
1.2.6.5.2. Ağaç ve Çeşitleri	153
1.2.6.5.2.1.Ümumî Olarak Ağaç (Dıraht)	153
1.2.6.5.2.2.Gül	153
1.2.6.5.2.3.Gonca	154
1.2.6.5.2.4. Karanfil	155
1.2.6.5.2.5. Semen	155
1.2.6.5.2.6. Menekşe (Menefşe)	155
1.2.6.5.2.7. Reyhân.....	156
1.2.6.5.2.8. Sünbül.....	156
1.2.6.5.2.9. Haşhaş, Afyon	156
1.2.6.5.3. Meyveler.....	157
1.2.6.5.3.1. Umumî Olarak Meyve	157
1.2.6.5.3.2. Üzüm.....	157
1.2.6.6. Eşya	158
METİN TEŞKİLİNDE TAKİP EDİLEN YOL.....	167
ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ.....	169
İKİNCİ BÖLÜM	170
HASAN HİLMÎ EDİRNEVÎ DÎVÂNİ (ÇEVİRİ YAZILI METİN).....	171
SONUÇ.....	372

KAYNAKÇA	375
DİZİN	379

ÇİZELGELER DİZELGESİ

Tablo 1.1. (Yazma Nüshanın Tanıtımı).....	16
Tablo 1.2. (Dîvândaki Şiirlerin Beyit Sayıları).....	18
Tablo 1.3. (Vezin Dağılımı)	20
Tablo 1.4. (Âyetler)	65
Tablo 1.5. (Muhabbet Kavramıyla İlgili Tanımlar, Tasvirler).....	105
Tablo 1.6. (Hava, Yel, Rüzgâr)	144
Tablo 1.7. (Kuş ve Türleri).....	146
Tablo 1.8. (Dört Ayaklı Hayvanlar)	147
Tablo 1.9. (Sürüngenler, Balık ve Böcekler).....	148
Tablo 1.10. (Bağ Mefhûmu İle İlgili Tanım ve Tasvirler).....	149
Tablo 1.11. (Umumî Olarak Meyve).....	157
Tablo 1.12. (Eşya)	158

KISALTMALAR

bl.	:	bölüm
bs.	:	baskı
C.	:	Cilt
çev.	:	çeviren
DİB	:	Diyanet İşleri Başkanlığı
D.N.	:	Diğer Nazımla Yazılan Kısımlar
H.z.	:	Hazret (i)
h.	:	hicrî
hızl.	:	hazırlayan (lar)
Ktp.	:	kütüphanesi
K.	:	kaside
m.	:	miladî
mad.	:	maddesi
N.	:	na't
nr.	:	numara
öl.	:	ölümü
S.	:	Sayı
s.	:	sayfa
S.A.V.	:	Sallallahu Aleyhi Ve Sellem
TDV	:	Türkiye Diyanet Vakfı
TTK	:	Türk Tarih Kurumu
vb.	:	ve benzeri
vd.	:	ve diğerleri
vs.	:	ve saire
Yay.	:	yayınları

GİRİŞ

1. XIX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ'NDE SİYASÎ VE EDEBÎ DURUM

1.1. SİYASÎ DURUM

XIX. yüzyılda Osmanlı devleti, Fransız ihtilâlinin yaydığı milliyetçilik akımıyla sarsılmıştır. Sırp ve Yunan isyanları bu durumun göstergesidir. Mısır ve boğazlar sorunu da Osmanlı devleti için yıpratıcı olmuştur. Bunlar dışında Kırım ve Rus savaşları Osmanlı devletinin dağılma ve parçalama sürecini hızlandırmıştır. Bu yüzyıla damgasını vuran, ön plâna çıkan hükümdarlara ve onların dönemindeki önemli olaylara değinilecektir.

XIX. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti III. Selim (1789-1807) ile yeniliklere imza atmaya hazırlanıyordu. “III. Selim’in siyaseti ona birçok düşman kazandırmıştı. Selim, yeni bir ordu yaratma çabası yüzünden ordu kurumunu kendisine karşı soğutmuş ve ulemânın çoğunluğu, saraydaki seçkinler sınıfının genç üyeleri üzerindeki Fransız etkisinden hoşlanmamıştı” (Zürcher, 1993:43). Nizam-ı Cedid adında yeni bir ordu kuran III. Selim, Kabakçı Mustafa isyanı sonucunda tahttan indirildi.

Bu yüzyılda yaptığı yeniliklerle ses getiren bir diğer hükümdar (1808-1839) II. Mahmut’tur. Bu dönemde II. Mahmut ayanlarla “Sened-i İttifak” denen bir sözleşme imzalayarak yetkilerini kısmen de olsa kısıtlamıştır. Kimilerine göre Sened-i İttifak Türk Tarihinin “Manga Carta”sidir (Kunt, 2000: 95). II. Mahmut döneminde 1826 yılında Yeniçeri Ocağı kaldırılarak yerine “Asakir-i Mansure-i Muhammediye adıyla yeni bir ordu kuruldu. Bunlar dışında idarî, sosyal, eğitim ve sağlık gibi birçok alanda yenilikler yapılmıştır. Osmanlı kültür ve siyasî hayatına yön verecek olan ilk gazete Takvîm-i Vekayi 1831’de çıkarılmaya başlandı.

II. Mahmut’un ölümünden sonra yerine geçen Abdülmecid 1839’dan 1861’e kadar saltanat sürmüştür. Bu dönemin en önemli özelliği 3 Kasım 1839’da Tanzimat Fermanı’nın ilân edilmesidir. Bu fermanla Mustafa Reşit Paşa ve bazı çalışma

arkadaşları Hristiyan cemaatlerin aralarındaki ayrılıkçı düşüncelerin durdurulacağına, yabancıların özellikle de Rusların müdahale bahanelerinin bertaraf edileceğini düşünüyorlardı (Zürcher, 1993: 80-81).

Tanzimat dönemi iki alanda önem arz etmektedir: Birincisi askerî ve idarî alanda yapılan yeniliklerdir. Bu reformun hedefi ise zayıflayan merkezî otoriteyi yeniden güçlendirmektir. İkinci olarak Tanzimat fermanıyla başlayan hak ve özgürlüklere anayasal belgelerde yer vermektir (A. Cihan, İ. Doğan 2007: 66). Yine Abdülmecid zamanında 28 Şubat 1856'da "Islahat Fermanı" ilan edildi. Bu ferman Hristiyanlar ile Müslümanlar arasında eşitlik sağlamayı amaç edinmiş bir belgedir (Armaoğlu, 1997: 258).

Abdülmecid, 25 Haziran 1861 yılında ölünce yerine ıslahatçı ve yenilikçi bir padişah özelliği taşıyan Abdülaziz padişah olmuştur. Türk tarihinin muammalarından olan Abdülaziz'in esrarengiz ölümünden sonra tahta aklı dengesi yerinde olmayan V. Murat geçmiştir. Kısa bir süre sonra Yeni Osmanlıların ve onlara yakın çevrelerin çabalarıyla Meşrutiyeti ilan etmesi için başa II. Abdulhamid getirildi (Akşin, 2000:152-154). II. Abdulhamid, Mithat Paşa'yı sadrazamlığa getirdi. Mithat Paşa başkanlığında oluşturulan bir kurul önce bir anayasa hazırladı. Ortaylı'ya göre "Meşrutiyet rejiminin ilânı bazılarının ileri sürdüğü gibi Avrupa reçetesinin eseri olmayıp Osmanlı kafasının eseridir. Avrupa meşrutiyet ve parlamentoyla ilgili değildi." (Ortaylı, 2003: 269). Meşrutiyetin ilânıyla (1876) halk ilk kez yönetime katılma hakkı elde etti, padişahın yetkilerinde kısıtlamalar oldu. Kısa bir süre sonra II. Abdulhamid Osmanlı-Rus savaşını bahane ederek meclisi kapattı.

"Abdulhamid idaresinin özelliği olan sıkı ve otoriter rejim, onu tenkid edenlerin tabiriyle 'istibdat idaresi' devrin dağılma ve çözülme eğilimindeki imparatorluk gerçeğiyle yakın bir ilişki içinde ve onun tabii neticesi olmakla beraber, tek adam idaresinin meydana getirdiği zaafiyet, bir zaruretin geniş ölçüde göz ardı edilmesine yol açmış ve Abdulhamid devrinin yargılanmasında "istibdat" esas âmil olmuştur." (Beydilli, 1999: 105).

XIX. yüzyılda sosyal hayatta İstanbul'dan başlamak üzere etkili olan Batı etkisi daha sonraki yüzyılda da devam etmiştir. Avrupa Devletlerinin yöntemlerini alarak güçlenmek isteyen devlet anlayışı, halk düzeyinde de kendi değerlerine karşı güvensizlik, Batı kültürüne özentisi şeklinde kendini göstermiştir. Bütün bu

değişiklikler toplumun üst tabakalarından başlayarak diğer katmanlara ulaşmaya çalışmıştır (Şirin, 2002: 256).

1.2. EDEBÎ DURUM

XIX. yüzyılda siyasî alanda olduğu gibi Klâsik Türk edebiyatı alanında da değer kaybetmeler kendini göstermektedir. Şiire yeni bir soluk katan Şeyh Galip'ten sonra bu yüzyılda Dîvân şiiri alanında eskinin tekrarı mahiyetinde şiirler yazılmıştır. Şiirde basitlik ve bayağılık görülmeye başlanmıştır. Duygu ve hayal zenginliğinden yoksun bir tarzda yazılan bu şiirlerin dili İstanbul Türkçesi'nden uzaktır. Görünürde şiir olan; fakat ahenk unsurlarından yoksun bu dönemin şiirlerinde vezin kusurları sıkça görülmektedir (Şentürk, Kartal , 2007: 353). Kafiye geneli olarak bakıldığında vezne uydurmak amacıyla kelime seçildiği görülecektir. XVIII. yüzyılda Nedim'le başlayan Mahallileşme" akımıyla birlikte şiirde de halk söyleyişlerine aşırı bir şekilde yer verilmiştir. Klâsik Türk edebiyatının başlangıcında olduğu gibi çöküş döneminde de dinî ve tasavvufî özelliklerin hâkim olduğu şiirler yazılmıştır. Tasavvufla ilgisi olmayan şâirlerin de bu konuda şiirler yazdıkları görülmektedir. Dinî şiir yazmada da önceki yüzyıllara nazaran daha basit hatta bayağı şiirler yazılmıştır (Mengi, 1999: 231-232).

Gelişmeye yeni başlayan yeni edebiyat anlayışının yanında klâsik geleneği devam ettirmek isteyen kimi şâirler bu alanda edebiyata orjinallik katma çabalarına girmişlerdir. Bu amaçla 1861 yılında "Encümen-i Şuârâ" isimli bir topluluk kurulmuş ve çalışmalarını bir yıl devam ettirmişlerdir. Bu topluluktaki şâirler Hersekli Arif Hikmet'in evinde toplanır, şiir konusunda konuşur, tartışırlardı. Bu topluluğun içinde bulunan diğer şâirler şunlardır: " Leskofçalı Gâlip, Osman Şems Efendi, Koniçeli Musa Kâzım, Yenişehirli Avni Bey, Manastırlı Hoca Nailî, Hâlet Bey, Recaizade Mehmed Celâl, Memduh Fâik Bey, Deli Hikmet, Mustafa Refik Bey, Üsküdarlı Hakkı Bey, Sâlih Fâik Bey, Mustafa İzzet Efendi, Sadullah Râni Bey, Mustafa Eşref Paşa, İrfan Paşa, Mustafa İsmet Efendi, Ziya Paşa ve Namık Kemal." (Mermer vd. 2008: 513).

Bu yüzyılda “İlhamî” mahlasıyla III. Selim ve “Adlî” mahlasıyla II. Mahmud dışında şiirle uğraşan padişah çıkmamıştır. İç ve dış sorunlarla uğraşan padişahların şiir yazmadıkları görülmektedir. Dönemin şâirlerine genel olarak bakıldığında şâirlerin çoğunlukla İstanbul’da yaşadıkları, kâtip sınıfından yetiştikleri görülmektedir. Saraydan beklediği desteği bulamayan şâirlerin sığınak yerleri tekkeler olmuştur. Sosyal hayata bakış yönünde önem arz eden hicivlerin sayısında azalma görülmektedir. Aynî, Kâzım Paşa ve Eşref gibi şâirler hiciv alanında seviyeyi yükseltmişlerdir. XIX. yüzyılda kaside ve mesnevî alanlarında önemli şâirler yetişmemiştir (İsen vd. 2003: 154-155).

XIX. yüzyılda çok sayıda şâir yetişmesine rağmen dîvân şiirinin bu asırdaki hâkim hayatı yüzyılın ilk yarısındadır. Dönemin şâirleri, yeni bir hamle yapamayan şâirlerin İran tesirinden kurtulup kendi klâsiklerini örnek almaya çalışmaları Dîvân şiirinin lehinde bir durumdur (Banarlı, 1998: 829). Dîvân şiirinin sona erdiği on dokuzuncu asırda na’ t yazan şâirlerin sayısında artış görülmektedir. Bu dönemde na’ t yazan şâirler şunlardır: Enderunlu Vasıf, Keçecizâde İzzet Molla, Ali Safâyî Dede, Ayntablı Aynî, İffet Bursevî, Leylâ Hanım, Sermed, Hersekli Arif Hikmet Bey, Şeref Hanım, Osman Nevres, Senîh-i Mevlevî, Yenişehirli Avnî Bey, İrfan Paşa ve Dağıstanlı Dehrî’dir (Yeniterzi, 1993: XXVI).

Kısacası, bu yüzyılın manzarasına bakıldığında şiirde bir zevk bozulması, küçük sözcük oyunlarına dayanan ilhamlar göze çarpmaktadır. Mahallileşme adı altında kuru bir realizm ve değerlerin zayıflamasından gelen bir sensualite teşhiri söz konusudur (Tanpınar, 2006 : 81).

2. ŞÂİR HASAN HİLMÎ EDİRNEVÎ'NİN HAYATI, SANATI VE ESERİ

2.1. ŞÂİRİN HAYATI

XIX. yüzyıl şâirlerinden olan Hasan Hilmî Edirnevî hakkında kaynaklarda, tezkirelerde, edebiyat tarihi kitaplarında yapılan araştırmalar sonucunda herhangi bir bilgiye ulaşılamadı.

Şâirin hayatı hakkında elimizdeki tek bilgi, dîvânının sonuna eklediği manzum biyografisidir. Bu manzum hayat hikayesinde de yeterli bir bilgi edinmek mümkün değildir. Aşağıya alınan şiirle hayatı hakkında bilgiler verilecektir:

**Faşl-ı Fî-Târîhi'l- Muşannif Beyne Leke'l-İhvân Min-Ahvâli'l-İnsân Mütevelliden
‘An Karye-i Küllüvî Bi-cemâ‘at-ı Şalmân Kazâ-i Hâşköy Sancâg-ı Edirne**

- 1   Biñ iki yüz seksen altı hicret-i taḥşîlimiz
Rûmeli’ni Rûma terk itdik vaṭandır aṣlımız
- 2   Sancâg-ı Edirne andan kazâ-i Hâşköy
Karye-i Şalmân cemâ‘at-ı Küllüvî mevlüdimiz
- 3   Sinnimiz on beş olunca ‘aşq-ı Mevlâ ‘aqlımı itdi cünûn
Kıl bizi faḫlîñla memnûn ey bizim Allâh’ımız
- 4   Gice gündüz ḫasretinden ḫalbimiz sevdâ çeker
Mâlî mülki terk idüp ḫaḫ saña ikrârımız
- 5   Karyemizde küfli taşlar hem ağaçlar şâhidim
Rûz-ı maḫşer şâfi‘i ol Resûlu’llâhımız
- 6   Ğaflet ile geçdi günler ‘aqlımız irmez iken
Nev-civânlık bir sa‘âdet şimdi çok pişmânımız
- 7   Göñlümüz göllerde gezdi bir vakit ol karyede
Dertliyem gel bir devâ kıl ey bizim Ḥallâḫ’ımız

- 8 Şems-i ‘aşkıñ āsumānı re’sīme bir sāye-bān
Dū-cihānı nūra ġarķ eyler budur fermānımız
- 9 Hāķķ-ı hayvān hāķķ-ı kāfir hāķķ-ı ķomşu hāķķ-ı Hāķ
Böyle yazdıķ ‘arz-ı hāli şāhādır hācātımız
- 10 Bilmedik nisyānda itdik kimseyi incitmedik
Maġfıret eyler kerīmdir ol bizim Ğaffār’ımız
- 11 Hāķķ-ı üstāz hem hūķūķ-ı hāķķı varsa vālideyn
Bir du‘ādır ‘ālem içre sevgili aħbābımız
- 12 Hüs-n-i zannım kendime yok nevsimiñ ‘ışyānı çok
Raħmetiniñ haddi yok lā taķnetū imānımız
- 13 Kāmiliñ aşl-ı nişānı kendine bulmak ķuşūr
Kimseye noķsānı virmez böyledir irşādımız
- 14 Babam Ferhād du‘ā ister baña oġlum oķu raħmet
Anıñ rūhı ki şād olsun oķundukça kitābımız
- 15 Beni taķşile gönderdi virirdi dürlü ni‘metler
Ki benden aña baķşışler du‘ādır yādigārımız
- 16 Du‘ā itdi didi oġlum ki dāreynde ‘azīz ol sen
İ‘āne eyledi Allāh hidāyet oldu ‘ilmimiz
- 17 Anam Handān Hānım aġlar ne şefķatlü hāķīķatlü
Helāl olsun emeklerim du‘ādır ber-güzārımız

- 18 Helâl itdi baña haqqıñ didi kat kat helâl olsun
Benim ‘ömrüm seniñ olsun mu‘ arrā ol mekânımız
- 19 Seni Mevlā’ya ey oğlum emānet eyledim li’llāh
Haqqat Ahfezu’l-huffāz olan ol pādīshāhımız
- 20 Bi-ḥamdi’llāh du‘ā aldık bu gün İslāmbol’a geldik
Okuduk hem du‘ā itdik yazıldı ‘arşa nāmımız
- 21 Ḥased itmem kibir bilmem münāfıqdan müberrāyım
Gücenmem beni zemitse bilür perverdigārımız
- 22 ‘Ayıbdır mü’mine mü’min muḥālif şer‘a buğz itmek
Bilür esrārı ‘uşşākı ikrār ider imānımız
- 23 Ğarībem ğurbete düşdüm mihmān Ḥālidīn-i Zeyd
Şefi‘im Eyyūbe’l-Enşārī pek güzel sulṭānımız
- 24 Bāreke’llāh vaşf olunmaz böyle bir ‘ālī maḳām
Ravza-i Dāru’s-Selām’dır böyledir taşdıķımız
- 25 On sekiz yıl Fātiḥ-i Sulṭān’da taḥşil eyledim
Rāh-ı ‘aşqda at sürerdim böyledir taḳdīrimiz
- 26 Hālımız dā’im tevažu‘ ḥāk ile yeksān gibi
Ben gibi ‘āciz ḳūla imdād ider Allāh’ımız
- 27 Ey Ḥasan Ḥilmī oḳu āmentü bi’llāh dersini
Haḳ risālet Ḳul hūve’llāhu aḥad burhānımız

Yukarıdaki 27 beyitlik manzum biyografiden hareketle Hicrî 1286 (m.1869/1870) yılında tahsil için Rumeli’ni terk ettiğini söylemektedir. Hasan

Hilmî, Edirne Sancağına bağlı Hasköy kaza (ilçe)'sının Salman köyündendir. 15 yaşına gelince Allâh aşkıyla kendinden geçtiğini, bu hâlet-i rûhiyesine köyündeki taşların ve ağaçların şahit olduğunu söylemektedir. Şiirinden hareketle bir dönem köyünde yaşayan şâirin dindar olduğu, kimseyi incitmediği kul, komşu, öğretmen hakkı gibi konularda hassas olduğu görülmektedir.

Babasının adı Ferhat, annesinin adı Handan Hanım'dır. Babasının kendisini tahsil için İstanbul'a gönderdiğini, kendisine ihsan ve bağışlarda bulunduğunu söylemektedir. İstanbul'a gelirken hem annesinden hem de babasından helallik alan Hasan Hilmî Edirnevî, her ikisini de hayırla yad etmektedir. Diğer beyitlerde kendisindeki dinî hasletlerden bahseden şâir, on sekiz yıl Fatih Sultan'da aşk yolunda tahsil gördüğünü söylemektedir. Dîvân'ın 179. şiirinde de şâirin hayat hikâyesine değinilmiştir.

Mekânım karye-i Küllî tevellüd eyledim anda
Binâmı Rûm-ı Hâşköy'dür vâtanım yâ Resûla'llâh

Merâkım kalmadı köyde firâr etdim cehâletden
Şükür İslâmbol'a ' ilme yetişdim yâ Resûla'llâh

Anam babam du'â itdi elin öpdüm izin virdi
Didiler oğlumuz ' âşık şefikim yâ Resûla'llâh

Kitâb-ı ' ilm-i nâfi' den haqîkat ' ilmini takrîr
İderken anda tahşîli muhibdim yâ Resûla'llâh (179/3,4,5,6)

Bunun dışında dîvânda 257. şiirin ikinci ve üçüncü beyitlerinde de hayat hikayesinden bahsedilmektedir:

Muhabbet dersini tekmîl idince on sekiz yılda
Civânlık gitti pîr oldum mücerred yâ Resûla'llâh

Tükenmez çilleler çekdim civâr-ı dâr-ı Eyyûb'da
Hasan Hilmî'ye nuşretler teceddüd yâ Resûla'llâh

Yukarıdaki ilk beyitte yine on sekiz yılda (1888’de) eğitimini tamamladığını, bu yolda gençliğinin gittiğini yaşlandığını ifade etmektedir. Diğer beyitte ise, Eyyüb semti civarında tükenmez çileler, acılar çektiğini ifade etmektedir.

265. şiirin üçüncü beyitinde ise hayatı zorluk ve çilelerle geçen şâirin vezir olmak istediği görülmektedir.

Kerem kıl bâb-ı lütfından Hasan Hilmî vezîr olsun

Yazarsa va‘de-i vuşluñ ümîde yâ Resûla’llâh

Hasan Hilmî Edirnevî’nin hem aşağıdaki beyitte, hem de duâ bölümündeki kısımdan hareketle II. Abdülhamid dönemi şâirlerinden olduğu söylenebilir:

Şerî‘ at tahtına mâlik şahîh Sultân Hamîd Gâzî

Hasan Hilmî muhib dâ‘î ‘adâlet yâ Resûla’llâh (243/3)

Hasan Hilmî Edirnevî Duâ bölümünde ise II. Abdülhamid’e şu şekilde duâ etmektedir:

“Ol sultân-ı zâkir hıfz-ı cihân ve pâsbân-ı hâkân-ı kuţbu’z-zamân a‘nî bihi’s-sâni Sultâne’l-Gâzî ‘Abdu’l-hamîd Hân Efendimiz Hâzretlerini temessükârân-ı Kur’ân-ı Mübîn eyleye. Ve şâh-zâdegân-ı civân-baht-ı hümâyunlarını râh-ı şerî‘ atda ve gül-geşt-i kerâmetde kâmrân eyleye.”

Şâir, oğlu Celâleddin’in Hicrî 1308 (m. 1891) yılının Receb-i Şerif ayında İstanbul’da doğduğunu saat sekizde dünyaya geldiğini söylemektedir.

Muhammed ümmetindendir oğlum Receb Celâle’d-dîn

Şerî‘ at hâdimi olsun şerîf yâ Resûla’llâh

Sene biñ üç yüz sekiz receb ayında toğmuşdur

Ana sensiñ peder mâder şefî‘ i yâ Resûla’llâh (307/2-3)

İki yıl gibi kısa bir süre sonra dört buçuk yıl hastalık çektiğini, Hicrî 1310 (m. 1892) senesinde vefat ettiğini söylemektedir. Oğlunun Yâ Vedûd dairesinde Çömlekçiler Caddesinde Kral Kızı türbesine yakın bir yerde defnolduğunu belirtmektedir. Oğlu Celâleddin ile ilgili yazdığı beyitler aşağıya alınmıştır:

*Dört buçuk yıl ‘illeti çekdikçe dermân gelmedi
Her devânîñ aşlı mevtdir dünyâda kimse kalmadı*

*Biñ yıl ‘ömrüñ olsa bi’l-farz ‘âkıbet mevt muntazır
Kabr cennetdir Celâleddîn ‘ömr zevkî sürmedi*

*Tecellî bâğ-ı Aḥmed’den tevellüd eyledi oğlum
Celâle’-d-dîn ḳodum ismiñ mu‘abbid yâ Resûla’llâh*

Yine şâirin dîvânının sonuna eklediği bölümden hareketle Gülizar isminde bir kızının olduğu öğrenilmektedir.

*Raḥmetu’llâh mağfîret Gül’izârım ḳandadır
Aç gözüñ ‘ibretle baḳ Gül’izâr ḳızım topraḳdadır*

*Bâğ-ı cennet güllerinden iki gül ekdim yire
Cennet-i a’lâda raḥmet güllerinden devşirem*

Kızının Hicrî 1314 (m.1896) yılı Receb ayının yirmi altısında bir perşembe günü vefat ettiğini öğrenmekteyiz. Türbesinin de oğlu Celâleddin’in kabrine bitişik bir yerde olduğunu söylemektedir.

2. 2. ŞÂİRİN SANATI VE ESERİ

Kaynaklarda hakkında bilgi bulamadığımız XIX. yüzyıl şâirlerinden Hasan Hilmî Edirnevî’nin şiirlerine bakıldığında yalın, anlaşılır ve basit bir dil kullandığı

görülmektedir. Dîvânda, günümüz Türkçesine yakın ifade ve kavramlar kullanılmıştır. Metin, ta'lik yazı türüyle harekeli olarak yazılmıştır.

Mürettep bir dîvân özelliği taşımayan bu eser, tümüyle na't şeklinde yazılmıştır. Yazılan na'ların çoğu üçer beyitten oluşmaktadır. Bu nedenle dîvân, dinî ve tasavvufî ağırlıklı şiirlerden oluşmuştur. Manzum biyografisinden hareketle medrese eğitimi aldığı düşünülen Hasan Hilmî, mollâyâne söyleyiş tarzına sahiptir.

Şiir tekniği zayıf olup yazdığı şiirlerde aruz hataları sıkça görülmektedir. Vezin hataları çok olduğundan aşağıya sadece iki beyit örnek olarak alınmıştır:

Ezel ‘aşk müftisi fetvâ virirse ey Hasan Hilmî
Muhabbet aşl-ı hikmet Muhammed Muşafâ’da yâ Resûla’llâh (250/3)

Livâ-yı nuşretiñ İnnâ Fetaḥnâdan açılmışdır
Hasan Hilmî’ye o fettâhıñ mefḥarisiñ yâ Resûla’llâh (266/3)

Birkaç şiirin dışında redif tümüyle “*yâ Resûla’llâh*” olarak yazılmıştır.

Mahlas olarak sadece bir yerde Hasan, diğer beyitlerde ise Hasan Hilmî kullanmıştır. Hasan mahlasıyla yazdığı beyit vezin olarak eksiktir. Hilmî ismini eklediğimizde vezin düzelmektedir.

Zehî metn-i muhabbetdir Hasan [*Hilmî*] tefeyyuz kıl
İmâme iktidâr itdim Allâhu Ekber yâ Resûla’llâh (264/3)

Bunun dışında üç beyitlik olan 172. şiirde, şâirin mahlası yoktur.

‘İbâdet seyf-i ‘aşkıñla idem udḥiyye-i kurbân
Hedâyâ koç gelür gökden kabûlse yâ Resûla’llâh (172/3)

Dîvânında alışılmışın dışında sülle ilgili çok sayıda beyit vardır. Aşağıda bu beyitlerden birkaçı yer almaktadır:

Kesilmez feyzi bu bâğıñ memem ismi Muḥammed'dir
 Ḥasan Ḥilmî emer şimdi sūdũñ yâ Resûla'llâh (2/4)

Gönlünü beşiğe benzeten şâir, kendisini gıdasız ve masum bir yetim olarak düşünmektedir. Hz. Peygamber tükenmeyecek bir süt deryası olduğundan şâir, onun yardımını ummaktadır.

Göñül mehd-i vücūdumda gıdāsız bir yetim ma' şüm
 Tükenmez südlü deryāsın ki sūd vir yâ Resûla'llâh (13/2)

Hz. Peygamber'in yardımına muhtaç bir yetim gibi olan Hasan Hilmi için açlık sütü şimdi onu tok etmiştir.

Ḥasan Ḥilmî yetimdir seniñ imdādına muhtâc
 Aña cû' luk südi şimdi şibe' dir yâ Resûla'llâh (13/3)

Nakşibendî tarikatının feyiz kapısının dolu kâsesinden süt içen şâir, bundan dolayı oraya rabıtalı (bağlı)'dır.

Nakşibendî bâb-ı feyyâz kâsesi sūdle tölü
 İçdi Ḥasan Ḥilmî o südden râbıtam var yâ Resûla'llâh (19/7)

Konuşma diline yakın kelimeler kullanmıştır.

Babam Âdem'le anam Ḥavvâ'yı *himkir himkir* ağlatdı
 Çıkardı cennet içinden şefâ' at yâ Resûla'llâh (69/8)

Kimi beyitlerde argo ifadeler kullanan şâir, kâfirler ve münafıklar için de ağır ifadeler kullanmıştır.

Aşağıdaki beyitte su ile kahvenin karışımını, beygir (at)'ın idrarına teşbih etmiştir.

Şu ile qahve qarışınca bakarsan *bevl-i beygirdir*
 Zülâl-ı âb-ı hayvāndan hediye yâ Resûla'llâh (48/5)

Şâir, münafıkları, Hz. Muhammed'i görüp getirdiklerine inanmayanları köpeğe teşbih etmiştir.

Okınsa defteri nâmiñ turur yerler döner gökler
Köpek gibi münâfıklar ürerler yâ Resûla'llâh (7/5)

Felek devrân ider bildim Muḥammed mîli üstünde
Görüp vechiñ iden inkâr köpekdir yâ Resûla'llâh (24/2)

Muḥabbet bâğı ikrârda çiçekdir yâ Resûla'llâh
Ebû Leheb ider inkâr köpekdir yâ Resûla'llâh (108/1)

Kimi zaman sıra dışı teşbihler yapan şâir, aşağıdaki beyitlerde şeri'atı ineğe, İslâm'ın beş şartını da ineğin beş memesine benzetmiştir.

Muḥabbet bir mübârek süddür yâ Resûla'llâh
Şeri'at bir inek ḥaḳḳa cömerddir yâ Resûla'llâh

Yılan siretli düşmânlar südün içmezse zehr içsün
Südi inkâr iden kâfir Ebû Cehil'dir yâ Resûla'llâh

Ḥasan Ḥilmî içer südden beş memeli inekdir o
Dir bi'smi'llâh el-ḥamdu li'llâh Allâh kerîmdir yâ Resûla'llâh (145)

Aşağıdaki beyitte de görüldüğü gibi orijinal ifadeler kullanılmaktadır. Gönülde açılan çiçek, marifete; gönül kuşu da gülüp oynama yönüyle köçeğe benzetilmiştir.

Açıldı ma'rifet dilde çiçek mi yâ Resûla'llâh
Gönül mürğü güler oynar köçek mi yâ Resûla'llâh (154/1)

Bazı beyitlerde tamlamaların yanlış yapıldığı görülmektedir.

Göñül sevdā-yı ‘aşka mübtelâdır yâ Resûla’llâh
Velâkin ‘**aşk-ı deryâdan** cüdâdır yâ Resûla’llâh

Göñül şehriñ harâb itdi **sivâ-yı ‘askeri** ‘işyân
Yetiş imdâda ‘uşşâkıñ harâbdır yâ Resûla’llâh (167/1-2)

Bir diğér beyitte ise Türkçe kelime ile Farsça tamlama yapılmıştır.

İki hayye vücûdumda biri nefsim biri şeytân
Emerler **kan-ı insânı** inkiyâda yâ Resûla’llâh (232/2)

Sen ol **arslan-ı a‘zamsın** seniñle ümmetiñ maḥfûz
Ḥasan Ḥilmî sürûr eyler ne ni‘ met yâ Resûla’llâh (318/3)

Şiirlerinde muhabbetle ilgili tanım ve tasvirlerle sıkça başvurmuştur. Bu tanım ve tasvirler tablo halinde muhabbet (mahabbet) başlığı altında detaylı olarak gösterilecektir.

Sefer sofrasına ni‘ met gelür vaḳt-i seḥer senden
Muḥabbet miftaḥ-ı Babu’s-Selâmı yâ Resûla’llâh (28/2)

Şâir şiirlerinde kimi zaman âyetlerin içinden bir kısmını iktibas eder, kimi zaman da doğrudan sûre isimleri verir:

İderdi faḳrı ile faḥrı okurdı vird-i **ve’l-fecr**
Ebâ Eyyûbe’l-Enşâri şaḥâbeñ yâ Resûla’llâh (76/3)

Ḥarimî lî-ma‘ a’llâhda Ḥasan Ḥilmî şıfâtü’z-zât
Fefirrû ḥaḳ ile’llâhî göñüldür yâ Resûla’llâh (322/3)

(*Fefirrû ḥaḳ ile’llâhî* : “Öyleyse Allâh’a firar edin.” Zariyat 51:50)

265. şiirin ikinci beytinde dîvânın doksan varaktan oluştuğunu söylemektedir.

Bu na‘tın medhîni gökde melekler intihâb eyler
 Toksan yapraklı ‘aşk şerhi cerîde yâ Resûla’llâh

Genel olarak Hasan Hilmî Edirnevî’nin sanatına bakıldığında; şiirlerinde günlük konuşmaların yer aldığı basit ve anlaşılır bir dil hâkimdir. XIX. yüzyılın şiirlerinde görülen mahallileşme akımının yansımaları açıkça görülmektedir. Şiir tekniği zayıf olan Hasan Hilmî Edirnevî’nin şiirlerinde vezin hataları sıkça görülmektedir. Çoğunlukla üçer beyitlik na‘t şeklinde yazılan şiirlerde İslâm Dîninin esasları her bir bölümde ayrı ayrı işlenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

HASAN HİLMÎ DÎVÂNİ (İNCELEME)

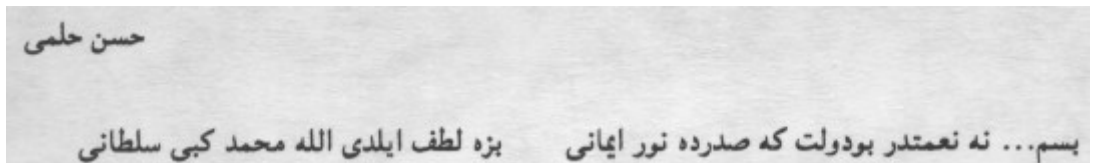
1.1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

1.1.1 YAZMA NÜSHANIN TANITIMI

Tablo: 1.1

Genel Bilgiler		Özellikleri	Notlar
Arşiv Numarası	06 Mil Yz A 1908	Boyut (Dış-İç)	Başlık, söz başları, rakamlar kırmızı mürekkepledir. Kahverengi meşin sırtlı, kırmızı kâğıt kaplı, mıkblebli mukavva cilt içindedir. İçinde 343 na't, sonda 92a-95b'de şairin kendi hattıyla, manzum biyografisi yazılıdır. 91a'da şairin mührü basılıdır. Abdullah Öztemiz'den satın alınmıştır.
Eser Adı	Divan	Yaprak	
Yazar Adı	Hasan Hilmî (1312/1895'te sağ)	Satır	
Müstensih	Müellif Hattı	Yazı Türü	
Konu		Kağıt türü	
Dili	Türkçe		
Telif Tarihi Hicri (Miladi)	1312		
İstinsah Tarihi Hicri (Miladi)	1312 (1895)		
İstinsah Yeri			
Bulunduğu Yer	Milli Kütüphane Ankara		
Koleksiyon	Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu		
Dvd Numarası	930		

Başlangıç Cümlesi

Millî Kütüphane Yazmalar Kataloğu'nda 692. sırada tanıtılan eser, müellif hattıyla yazılmıştır. 91a'da şâirin mührü basılıdır.

Şâirin numaralandırma sisteminde hatalar görüldüğü için numaralandırma tarafımızdan sıralandı.

1.1.2. DİVANDAKİ NAZİM ŞEKİLLERİ

Divân 343 şiirden oluşan bir na't mecmuasıdır. Klâsik tertibe göre mukaddime, tevhid ve münacâttan sonra na'tlar yer alır.

Na't kelime olarak bir kişiyi övmek, onda bulunan vasıfları anlatmak anlamındadır. Terim olarak, Hz. Muhammed'i bütün yönleriyle konu edinen türün adıdır. Na't, dört halife, Hz. Hasan ve Hüseyin, Hz. Hamza, dört imam... vb. din büyükleri için de yazılmıştır. Türk Edebiyatı şâirleri peygamberin şefaatine vesile olacağı inancıyla na't yazmaya önem vermişlerdir (Mermer, Keskin, 2005 : 82).

Na'tların konusu, Hz. Peygamber'in risaleti, mucizeleri, hicret olayı, din yolunda çektiği eziyetler vs. olabilir (Pala, 1989 : 381). Hasan Hilmî'nin na'tında yer alan şiirlerin bir kısmında sosyal konular “yâ Resûla'llâh” redifiyle dile getirilmiştir. Herhalde şâir “yâ Resûla'llâh” kelime grubunu hem kolaylık olsun diye –takıntı- hem de tek tip vezin kullanımı açısından sürekli kullanmıştır. Bu durum Hasan Hilmî'nin şâirlik tekniği ve vezin açısından ne kadar zayıf olduğunun bir göstergesidir.

Hasan Hilmî, Dîvân'ına “İştiyâku'l-‘aşk ‘alâ muhabbeti'n-nebiyyi şalla'llâhu ta'âlâ ‘aleyhi ve sellem” ibaresi ile giriş yapar. Ayrıca her şiirinde “Na't-ı şerîf ‘ale'n-nebiyyi şalla'llâhu ta'âlâ ‘aleyhi ve sellem” başlığını kullanmıştır.

1.1.3. DÎVÂNDAKİ ŞİİRLERİN BEYİT SAYILARI

Tablo: 1.2

ŞİİR NO	BEYİT SAYISI	ŞİİR NO	BEYİT SAYISI	ŞİİR NO	BEYİT SAYISI	ŞİİR NO	BEYİT SAYISI
1	4	48	6	95	4	142	3
2	4	49	4	96	4	143	3
3	3	50	5	97	3	144	3
4	7	51	5	98	3	145	3
5	3	52	5	99	3	146	3
6	3	53	3	100	3	147	3
7	7	54	4	101	4	148	3
8	4	55	4	102	3	149	6
9	3	56	5	103	4	150	4
10	9	57	4	104	3	151	3
11	4	58	4	105	3	152	3
12	5	59	5	106	3	153	3
13	3	60	5	107	7	154	3
14	3	61	3	108	4	155	3
15	3	62	4	109	5	156	3
16	3	63	6	110	7	157	3
17	3	64	5	111	3	158	3
18	3	65	5	112	3	159	3
19	7	66	5	113	3	160	3
20	6	67	4	114	3	161	3
21	6	68	6	115	3	162	3
22	5	69	20	116	3	163	5
23	4	70	9	117	3	164	3
24	5	71	8	118	3	165	3
25	4	72	9	119	3	166	3
26	5	73	11	120	8	167	3
27	4	74	4	121	3	168	3
28	5	75	8	122	3	169	3
29	4	76	6	123	3	170	3
30	5	77	7	124	3	171	6
31	5	78	5	125	4	172	3
32	8	79	7	126	3	173	3
33	4	80	3	127	4	174	3
34	8	81	4	128	3	175	3
35	3	82	3	129	3	176	3
36	4	83	3	130	3	177	3
37	4	84	3	131	3	178	3
38	6	85	3	132	3	179	7
39	4	86	3	133	5	180	3
40	4	87	4	134	3	181	3
41	5	88	3	135	3	182	5
42	4	89	5	136	3	183	3
43	9	90	3	137	3	184	3
44	4	91	4	138	3	185	3
45	10	92	3	139	3	186	3
46	4	93	6	140	3	187	3
47	3	94	3	141	3	188	3

ŞİİR NO	BEYİT SAYISI	ŞİİR NO	BEYİT SAYISI	ŞİİR NO	BEYİT SAYISI	ŞİİR NO	BEYİT SAYISI
189	3	236	3	283	3	330	3
190	3	237	3	284	3	331	3
191	3	238	3	285	3	332	3
192	3	239	3	286	3	333	3
193	3	240	3	287	3	334	3
194	3	241	3	288	3	335	3
195	3	242	3	289	3	336	3
196	3	243	3	290	3	337	3
197	3	244	3	291	3	338	3
198	3	245	3	292	3	339	3
199	3	246	3	293	3	340	3
200	3	247	3	294	3	341	3
201	3	248	3	295	3	342	3
202	3	249	3	296	3	343	7
203	3	250	3	297	3		
204	3	251	3	298	3		
205	3	252	3	299	3		
206	3	253	3	300	3		
207	3	254	3	301	3		
208	3	255	3	302	3		
209	3	256	3	303	3		
210	3	257	3	304	3		
211	3	258	3	305	3		
212	3	259	3	306	3		
213	3	260	3	307	3		
214	3	261	3	308	3		
215	3	262	3	309	3		
216	3	263	3	310	3		
217	3	264	3	311	3		
218	3	265	3	312	3		
219	3	266	3	313	3		
220	4	267	3	314	3		
221	3	268	3	315	3		
222	3	269	3	316	3		
223	3	270	3	317	3		
224	3	271	3	318	3		
225	3	272	3	319	3		
226	3	273	3	320	3		
227	3	274	3	321	3		
228	3	275	3	322	3		
229	3	276	3	323	3		
230	3	277	3	324	3		
231	3	278	3	325	3		
232	3	279	3	326	3		
233	3	280	3	327	3		
234	3	281	3	328	3		
235	3	282	3	329	3		

Tabloda da görüldüğü gibi şiirlerin çoğunluğu üçer beyitten oluşmaktadır. 343 adet şiirde toplam 1258 beyit bulunmaktadır. Şâirin kendi el yazısıyla yazdığı

manzum biyografisinde 27 beyit, diğer bölümlerde de 14 beyit yer almaktadır. Tüm beyitlerin toplamı ise 1299’dur. Dîvânın 69. şiiri 20 beyitten oluşan en uzun şiiridir.

1.1.4 VEZİN VE KAFİYE

1.1.4.1. Vezin

Klâsik Türk şiirinde ahengi sağlayan en önemli unsurlardan biri de vezindir. Dîvân şâirleri sanatını göstermek için aruz kalıplarının hezec, recez, remel, münserih, muzarî, müctess, seri’, hafif, mütekarib, kâmil gibi bahirlerini kullanmaya gayret ederlerdi (İpekten, 1999 : 287).

Hasan Hilmî Edirnevî’nin dîvânı vezin açısından incelendiğinde şiir tekniğinin zayıf olduğu görülecektir. Birkaç şiiri hariç, şâirin bütün şiirlerinde hezec bahrindeki “*Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün*” kalıbını kullandığı görülecektir. Şiirlerinde kullandığı mahlası “*Hasan Hilmî*” ve “*yâ Resûla’llâh*” redifi de “*Mefâ’ilün*” kalıbına uygundur.

Birkaç şiirde ise remel bahrinin “*Fâ’ilâtün Fa’ilâtün Fa’ilâtün Fâ’ilün*” kalıbını kullanmıştır. Dîvân’daki manzumelerin vezinlere göre dağılımı şöyledir:

Tablo: 1.3.

BAHİR	VEZİN	Na’t	Manzum Biyografi	Diğer	TOPLAM	%
Hezec	<i>Mefâ’ilün Mefâ’ilün</i> <i>Mefâ’ilün Mefâ’ilün</i>	340	-	2	342	97,7
Remel	<i>Fâ’ilâtün Fa’ilâtün</i> <i>Fa’ilâtün Fâ’ilün</i>	3	1	4	8	2,3
	TOPLAM	343	1	6	350	%100

Aruz veznine hâkim olmayan şâirin dîvânında çok sayıda beyit vezin açısından hatalıdır. Kimi mısralarda hece eksikliği söz konusu iken kimi mısralarda hece fazlalığı vardır.

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Nağşibend nağğāşıdır insān-ı kāmīl fi'l-vücūd

Esbāb-ı hīkmetdir muḥabbet rābıtam var yā Resūla'llāh (19/4)

Yukarıdaki beyitte ikinci mısra vezin yönünden kusurludur. Bu mısrada hece fazlalığı vardır.

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

Ḥasan Ḥilmī oğur na' tıñ seniñ medḥiñle meşğūldur

Günāha göz yaşı mağfiretdir yā Resūla'llāh (159/3)

Bir hecesi eksik olan yukarıdaki ikinci mısra vezin yönünden hatalıdır.

1.1.4. 2. Kafiye ve Redif

Şiirde ahengi sağlayan unsurlardan biri de kafiye ve rediftir. Dîvan şiirindeki kafiye Arap; redif ise Fars kökenlidir. Dîvân şiiri kafiyesi, seslerin yazılış biçimini esas alır. Yani kafiye göz içindir. Dîvân şiirinde şâirler daha çok tam kafiye ve zengin kafiye kullanırlar. Ahenk unsurları açısından redifler de önemli bir işleve sahiptir. Şiirde anlamın kuvvetlendirilmesi, kafiyenin zenginleşmesi ve ahengın artması çok zaman redife bağlıdır (Pala, 1996 : 40-41).

Hasan Hilmî Edirnevî'nin Dîvân'ı bu anlamda incelendiğinde şâirin kafiye ve redif konusunda da başarısız olduğu görülecektir. Birkaç şiir haricinde “yā Resūla'llāh” redifinin sürekli kullanılması dikkat çekicidir. Aşağıdaki beyitler “yā Resūla'llāh” redifli olmayan şiirlerin matla' beyitleridir:

Ne ni' metdir bu devlet ki şadırda nūr-ı imānı

Bize luḥf eyledi Allāh Muḥammed gibi sulṭānı (1/1)

Bir kitāb-ı ma' rifetdir yā Resūla'llāh gönül

Şerḥ olunmaz ' ayn-i Ḥaḳ' dır yā Resūla'llāh gönül (23/1)

Mürğ-1 şeb pervāneyim yā Muḥammed Muṣṭafā
Rūz u şeb dīvāneyim yā Muḥammed Muṣṭafā (133/1)

Şâirin dīvânına bakıldığında redifleri sıkça kullandığı görülür. Kafiye konusunda pek de başarılı olduğu söylenemez. Çoğunlukla kafiyesiz şiir yazmıştır.

Mürîdim dâ 'imā virdim yā Allāh yā Resūla'llāh
Mu'înim ism-i a'zamdır yā Allāh yā Resūla'llāh (52/1)

Bize Allāh mubaḥ kıldı nikāhı yā Resūla'llāh
Tokuḫ ḥātūn nikāḥ itdiñ ḥelāldir yā Resūla'llāh (79/1)

Şefā'atlü şifā bāğı Haleb'de yā Resūla'llāh
Ḥaber aldım ṭabīb ammā Yemen'de yā Resūla'llāh (87/1)

Yukarıdaki beyitlerde koyu yazılan redif kısımlarını çıkardığımızda herhangi bir kafiye'nin olmadığı görülecektir. Bunun dışında şiirlerinde kafiye birliği yoktur. Matla' beytinde görülen kafiye türü diğer beyitlerde olmayabiliyor.

Muḥabbet bāğıdır bildik inābe yā Resūla'llāh
Taşavvūf 'ilmidir aldık inābe yā Resūla'llāh

Ḥaḳīkat-ı 'ilmine miftāḥ mecāzen 'ilm-i tevḥīddir
Bütün dünyâyı terk itmek inābe yā Resūla'llāh

Ḥasan Ḥilmî erer şeyḫî mürîd olmaḫ diler gönli
Ḥaḳīkat 'āşıkıñ şeyḫî inābe yā Resūla'llāh (131/1,2,3)

Yukarıdaki şiirde kafiye birliği söz konusu değildir. Matla' beytindeki kafiye şekli, makta' beytinde görülmemektedir.

1.2. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ*

1.2.1. DİN

Allâh tarafından peygamberi vasıtasıyla vaz'edilip, uyanlarını dünya ve ahrette kurtuluşa erdiren itikat ve ameller bütününe din denir (Pala, 1989 : 132). Hasan Hilmî Dîvânın'da İslâm dininin esasları, itikad ile ilgili mefhûmlar ağırlıklı olarak işlenmiştir.

Dîvân'da din ismi olarak İslâm dışında Yahudilik ve Nasârâ (Hristiyanlık) isimleri de geçmektedir.

Vaşıyyet eylediñ didiñ *Yehūdî'den Naşārâ'dan*

Şaķıñ qorķmañ ziyān gelmez buyurduñ yā Resūla'llāh (73/6)

Yukarıdaki beyitte Hz. Muhammed'in "Yahudî ve Hristiyanlardan korkmayınız, çünkü onlardan zarar gelmez." vasiyeti ele alınmıştır. Bununla ilgili olarak Kur'ân-ı Kerîm'de "*Şüphe yok ki, İman edenler, Yahudiler, Hristiyanlar ve Sabiîler, bunlardan her kim Allâh'a ve ahiret gününe gerçekten iman eder ve salih amel işlerse, elbette Rableri katında bunların ecirleri vardır, bunlara bir korku yoktur, bunlar mahzun da olacak değillerdir.*" (Bakara, 2: 62)

1.2.1.1. İTİKAT

1.2.1.1.1. Allâh

İncelediğimiz dîvânın na'tlardan önce bulunması gereken bölümleri olan tevhid ve münacât kısımları yoktur. Bir na't-ı şerîf mecmuası olan Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı'nda "Allâh" lafzı sıkça geçmektedir. Şâirin şiirlerinde Allâh'ın diğer sıfatlarından da bahsedilir. Allâh kelimesinin etimolojisi hakkında Arap dili uzmanları ve müsteşrikler farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Genel kabüle göre Allâh kelimesi herhangi bir kökten türemeyip gerçek mabuda ad olmuştur (TDV İslam Ansiklopedisi, 1989: 471). Kur'ân-ı Kerîm'de İhlâs Sûre'sinde Allâh'ın özellikleri

* Muhteva bakımından incelemesi yapılan bu çalışmanın tasnifi yapılırken Mustafa Tatçı'nın "Yunus Emre Dîvânı İnceleme, Harun Tolasa'nın "Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası" ve Ömer Ferit Kam'ın "Divan Şiirinin Dünyasına Giriş" adlı eserlerinden faydalanılmıştır.

açıkça beyan edilir. “ 1.De ki; O Allâh birdir. 2. Bütün varlıklar O’na muhtaç; fakat O, hiçbir şeye muhtaç değildir. 3. Ne doğurdu, ne doğuruldu. 4. Ve hiçbir şey onun dengi değildir.” (Yazır, 2006 : 446).

Înâbe-i îmânım vehbîdir sefer der- vaţan kıldım
Bırakdım lâyı buldum Allâh’ı Naşşibendim yâ Resûla’llâh (20/3)

Bu beyitte şâir Allâh dışındaki her şeyi bıraktığını, O’na iman ettiğini ifade etmektedir. Kelime-i Tevhid ifadesi lâ (hayır, yok) ile başlar.

Mürîdim dâ’imâ virdim yâ Allâh yâ Resûla’llâh
Mu‘înim ism-i a‘zamdır yâ Allâh yâ Resûla’llâh (52/1)

Tarikatta müridlerin virdlerinden (duâsı) biri de yâ Allâh yâ Resûlallâh’tır. İnananlar, Allâh’a karşı acz ve hayranlık içindedirler.

Açılsa keşf-i rûhânî görölse ‘âlem-i ervâh
Şanurlar bî-mekân **Allâh** garîbdır yâ Resûla’llâh (55/2)

Bu beyitte de Allâh’ın mekandan münezzeh olduğunu; ancak insanların bu durumu idrak edemediklerini ifade etmektedir.

Muhabbet Kûl hûve’llâhu aḥaddır yâ Resûla’llâh
Enîsim hem celîsim **Allâhu’ş-şamed**dir yâ Resûla’llâh

Yukarıdaki beyitte İhlâs Sûre’sinden hareketle Allâh’ın “Samed” isminden bahsedilmektedir. Samed, kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan; ancak tüm canlıların ihtiyaçlarını gideren ve her canlının kendisine muhtaç olduğu anlamına gelmektedir.

Ḥasan Ḥilmî ḥaṭâ ehli ricâ sulṭânıma geldim
Kuşûrum ‘afv ider **Allâh** muvaffak yâ Resûla’llâh (289/3)

Burada da Allâh'ın günahları, kusurları affedici isminden bahsedilmektedir. Aşağıdaki beyitte de Allâh'ın Gaffâr (affedici) ve Settâr (ayıpları, günahları örten) isimlerine değinilmiştir.

Esmâ-i Hüsna'dan iki esmâ mu'înimdir
Biri Settâr biri **Gaffâr** ki yol var yâ Resûla'llâh (10/8)

İderse tevbe istiğfâr kebâ'irdir olur ma'şûm
Oğur esmâi yâ **Gaffâr** kitâbdır yâ Resûla'llâh (110/5)

Allâh'ın “Esmâü'l-Hüsna”larından biri olan Gafur, mağfireti çok olan, kulunu bağışlayan anlamına gelir.

Didi yâ Rabb unutduk biz bu esmâi oğurduk biz
Gafûrsun saña muhtâcız şefâ' at yâ Resûla'llâh (69/18)

Allâh'ın isimlerinden olan “Bârî” yarattıklarını temiz ve sağlam bir temel üzere yaratan anlamına gelmektedir.

Kesersem vâcib olmuşdur bu zâlim nefs-i ğaddâr
‘Aţâyâ eylese **Bârî** gerekse yâ Resûla'llâh (172/2)

Allâh'ın isimlerinden olan “Evvel” her şeyden önce, öncelerin öncesi anlamına gelmektedir. “Ahir” ise, Allâh'ın varlığının sonsuz olduğu anlamına gelmektedir.

Hüve'l-hâk dürr-i yek-tâdan tülû' eyler güneş zâhir
Hüve'l-evvel hüve'l-âhîr taḥakkuk yâ Resûla'llâh (330/2)

‘Aceb gizlendi ‘ârifler sukûta vardı ehlu'l-llâh
Sa'âdet seyfi yâ **Fettâh** müdevver yâ Resûla'llâh (34/4)

Bi-emri'llāh şerī' atla bi-izni'llāh **zū'l-Fettāh**

Bi-ḥamdi'llāh Ḥasan Ḥilmī müeşşir yā Resūla'llāh (34/ 8)

Yukarıdaki beyitlerde de Allāh'ın “Fettāh” ismi ele alınmıştır. Fettāh, kullarının her türlü güçlük ve sıkıntılarını açan ve kolaylaştıran anlamlarına gelir.

Allāh'ın isimlerinden biri olan Gani, çok zengin, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan anlamındadır. Günahları çok olan insanı affetmesi Allāh'ın Ganî sıfatıyla doğrudan ilgilidir. Ganî olan Allāh'ın rahmeti çoktur. Bu rahmete vesile olan da iki cihân serveri Hz. Muhammed'dir.

Ḥasan Ḥilmī ḥisāb itdi ḥayr şer defteriñ yırtdı

Umar 'afvı 'atā eyler **Ġani**'dir yā Resūla'llāh (18/3)

Güvendik dīne imāna ḥaḳīḳat şübhemiz yokdur

Ġanidir rahmeti çokdur sebebsin yā Resūla'llāh (72/8)

Hidāyet eyledi **Hādī** şirāṭı mustakīm üzre

Cehennemden güzār eyler muşallī yā Resūla'llāh (141/2)

Hādī, hidayete kavuşturan, kulunu hayırla muvaffak eyleyen anlamına gelmektedir.

Manzum biyografinin XIX. beytinde Allāh'ın “Hafız” ismi geçmektedir. Hafız, koruyan, saklayan ve muhafaza eden anlamlarına gelir.

Seni Mevlā'ya ey oğlum emānet eyledim li'llāh

Ḥaḳīḳat Ahfezu'l-ḥuffāz olan ol pādişāhımız

Yukarıdaki beyitte şâirin babası, oğlunu koruyucuların (muhafaza edicilerin) en üstünü olan Allāh'a emanet eylediğini belirtmektedir.

Amān rûz-ı cezâda dest-gîr ol ben günâhkârım
Muḥabbet aşlu **Hak**’dan şefâ‘ at yâ Resûla’llâh

Hâlik, Allâh’ın yaratıcılık ismidir. Allâh, yeri, göğü, dünyâyı yaratan gücün adıdır.

Yeri gögi yaradandır tutan da yâ Resûla’llâh
Cihânîñ **Hâlik**’i kudret yapan da yâ Resûla’llâh (182/1)

Farsça bir kavram olan “Hüdâ” Allâh demektir. Allâh’ın güzel isimlerinden biri olan Vehhâb, nimetlerini karşılıksız hibe eden, çeşit çeşit nimetlerini sunan anlamına gelmektedir.

Hüdâ şaklar bükâlardan ‘adâlet eyleyen şâhı
Tecellî kılsa ol **Vehhâb** mu‘ammer yâ Resûla’llâh (34/6)

Hasan Hilmî içre südden beş memeli inekdir o
Dir bi’smi’llâh el-ḥamdu l’illâh **Allâh Kerîm**dir yâ Resûla’llâh (145/3)

Allâh’ın Rahîm ismi, ahirette sadece inananlara acıyıp, gerçek nimetini onlara gösteren anlamına gelmektedir.

Medîne’nin kapısından her seher vakti aşk yeli eser. Rahmet kapısı olan Medîne’nin bu vasfı, Allâh’ın Rahîm sıfatından kaynaklanmaktadır. Arapça bir kavram olan “Medîne” Hz. Peygamber’in hicret ettiği yer anlamına geldiği gibi genel olarak “şehir” anlamına da gelmektedir.

Eser ‘aşkıñ yeli vâkt-i şehre bâb-ı Medînen’den
Medîneñ bâb-ı rahmetdir **Rahîm**’den yâ Resûla’llâh (189/2)

Arapça bir kavram olan Vâhid, eşi ve benzeri olmayan, tek anlamına gelen Allâh’ın diğer bir ismidir. Aşağıdaki beyitte Hz. Peygamber’in yüz güzelliğinin Allâh’ın Vâhid isminin delili olduğu ifade edilmektedir.

Cemâliñ **Vāhid-i Hakk**'a senedir yâ Resûla'llâh

Yazılmış âyet-i Kur'ân kitâbdır yâ Resûla'llâh (24/1)

Görüldüğü üzere, Hasan Hilmî'nin şiirlerinde Allâh'ın isim ve sıfatlarıyla ilgili özellikler sıkça yer almaktadır.

1.2.1.1.2. Melekler

İmanın esaslarından biri de meleklerle inanmaktır. Dîvân şiirinde melek kelimesi yanında Hur, Hurî, Gılman, Firişte, Ervâh-ı Kuds, Kudsîler ve Melâik gibi kavramlar kullanılır. Melekler Allâh'ın emrinde görevli olan varlıklardır. Daha çok masumiyetleri, nurdan yatılışları, tesbih ve tehlil içinde bulunmaları, yemeden içmeden mustağni ve muayyen vazifelere sahip oluşları bakımından ele alınırlar (Tolasa, 2001 : 30).

Nüzûl itdikçe bir âyet **melekler** ağlaşırlardı

Bu taşlar titredi tir tir hâkîm hân yâ Resûla'llâh

Muhabbet ' aklı geldikçe gözümden kanlı yaş tamlar

Melekler hâlîme ağlar semâda yâ Resûla'llâh (187/2)

Burada Kur'ân-ı Kerim'in tedricen nazil oldukça meleklerin ağlaştıklarından bahsedilmektedir. Diğer beyitte de muhabbet durumunu düşündükçe gözümden kanlı yaşlar damlayan şâirin bu hâline, meleklerin semâda ağladıkları gözler önüne serilmektedir.

Hayâ eyler semâ ehli içildikçe duhân yerde

Melekler kaçdılar gökde bu ' ibret yâ Resûla'llâh (45/5)

İnsanlar sigara, tütün mamülleri kullandığında semâ ehli olan meleklerin bu durumdan rahatsız olup kaçıştıkları dile getirilmektedir.

Sualine cevap bekleyen şâir, meleklerin getireceği haberlerle mutlu olacağını belirtmektedir.

Hasan Hilmî Medînenen cevâb ister su'âl itdi

Meleklerle cevâb gelse sürûra yâ Resûla'llâh (174/3)

Hasan Hilmî gönül mürğî murâd ister muhabbetden

Melekler müjde eylerse kerâmet yâ Resûla'llâh (183/3)

Gönlü muhabbetten murad isteyen dertli şâir, dermanının Allâh tarafından meleklerle gönderilmesini ümid etmektedir. Bunun gerçekleşmesini ise kerâmet mesabesinde görmektedir.

Manevî olarak hasta olan gönül her ne kadar tabîbden devâ isterse de asıl şifa kaynağı Hz. Muhammed'e melekler aracılığıyla gelen İslâm dinidir.

Gönül dertli devâ ister tabîbden yâ Resûla'llâh

Meleklerle 'ilâc gönder Hâbîb'den yâ Resûla'llâh (189/1)

Semâ ehli olan meleklerin bulundukları yer, melekût alemidir. Dîvânda melek kelimesinin çoğulu olan melâik de kullanılmıştır. Nurdan yaratılan melekler, Allâh'ı tesbih ve tehlil ederler:

Medîneñ menzîl-i Mevlâ kelâmı yâ Resûla'llâh

Melâ'ikler okur şallû selâmı yâ Resûla'llâh (28/1)

1.2.1.1.2.1. Cebrail

Beyitlerde sıkça kullanılan meleklerden olan Cebrail, dîvân şiirinde Cibril-i emin, Cibril-i ruh, Ruh-u'l-Kuds, Ruh-ı Kudsî, Hümâ-yı Kudsî, Tuti-i Kuds, Bülbül-i Kudsî, Ruh-u'l-emin, Cibril gibi isimlerle de zikredilir. Daha çok vahiy meleği olarak bilinen Cebrail, kanatları, uçuşu, makamı, ateşe atıldığında Hz. İbrahim'e yardım

etmesi, nefesle Hz. Meryemi gebe bırakması gibi vasıflarıyla da ele alınır (Tolasa, 2001 : 32).

Ne **Cebrā’îl** ne Mikā’îl ne İsrâfîl ne ‘Azrā’îl

Bular bir dem öte geçmez ki gördüm yâ Resûla’llâh (26/1)

Yukarıdaki beyitte, meleklerin makamlarının sabit olduğu ifade edilmektedir. Miraç hadisesinde Cebrail belli bir noktaya kadar Hz. Peygamber’e eşlik etmiştir.

Oğur tekbîr **Cebrā’îl** dahı tehlîl Hâlîlu’llâh

Oğudı hamdi İsmâ’îl bakarsam yâ Resûla’llâh (171/4)

Cebrail, bu beyitte Allâh’ı tesbih etme yönüyle ele alınmıştır. Ayrıca, Hz. İbrahim’in Hz. İsmail’i Allâh’a kurban edecekken Cebrâîl’in gökten koç indirmesi olayına da telmih vardır.

Cebrâîl, bazı beyitlerde, vahiy getirmesi yönüyle ele alınır. Aşağıdaki beyitlerde Cebrâîl’in Hz. Peygamber’e Hirâ Dağında İlahî aşkı getirmesi dile getirilmektedir. Böylelikle Hz. Muhammed, en son dinin en son peygamberi ünvanını aldı.

Kemer-bend oldı ‘âşıkklar melekler ‘askeri geldi

Getürdi ‘aşkı **Cebrā’îl** Cebel-i Hirâ’dan yâ Resûla’llâh (192/2)

Getürdi ‘aşkı **Cebrā’îl** muhabbet bi-ğamdi’llâh

Muhammed dîn-i hâtem oldı âmentü bi’llâh yâ Resûla’llâh (194/2)

En büyük melek vasfına sahip olan Cebrail, akli temsil etmesi yönüyle ele alınmıştır.

‘Akıl **Cebrā’îl** fikir Mikā’îl u İsrâfîl

Teslîm-i ‘Azrā’îl Hâsan Hilmî yâ Resûla’llâh (231/3)

1.2.1.1.2.2 İsrâfil, Mikail, Azrail

İsrafil, kıyameti sûruyla haber verecek melektir. Mikail, tabiat olaylarını düzenleme, Azrail ise can alıcı vasıflarıyla ele alınır.

Ne **Cebrâ’îl** ne **Mikâ’îl** ne **İsrâfil** ne ‘**Azrâ’îl**

Bular bir dem öte geçmez ki gördüm yâ Resûla’llâh (26/1)

‘Aklı **Cebrâ’îl** fikir **Mikâ’îl** u **İsrâfil**

Teslîm-i ‘**Azrâ’îl** Hasan Hilmî yâ Resûla’llâh (231/3)

Dört büyük melek aynı beyitlerde. Cebrâil, akıl; İsrafil ve Mikail, fikir yönüyle, Azrail ise emaneti teslim alması özelliğiyle ele alınmıştır.

1.2.1.1.2.3. Kirâmen Katibin

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı’nda bahsedilen meleklerden diğer ikisi, Kirâmen Kâtibîn melekleridir. Kur’ân-ı Kerîm’de İnfitar Sûresi’nin 10-12. ayetlerinde bu meleklerin vasıfları şöyle anlatılır: “*Oysa üzerinizde koruyucular var. O muhafızlar değerli, şerefli kâtiplerdir. Onlar, siz her ne yaparsanız bilirler.*” (Yazır, 2006 : 432).

Kirâmen Kâtibîn, insanların hayır ve şerlerini yazan, insanları her an gözetleyen meleklerdir. Dîvân’da da bu vasıflarıyla değişik beyitlerde ele alınmıştır.

Hidâyet defteri hikmet-i hâkîm-i mâlike’l-mülkdür

Kirâmen Kâtibîn yazsun devâtım yâ Resûla’llâh (57/3)

Aşağıdaki beyitte Kirâmen Kâtibîn meleklerin günahları ve sevapları ne eksik ne de fazla şekilde yazdıkları ifade edilmektedir.

Kimi egri kimi doğru yazarlar deftere hayrı

Kirâmen Kâtibîn gayrî kitâbım yâ Resûla’llâh (67/3)

Kendisini masum bir ölüye benzeten şâire göre günahları Kaf Dağı kadar da olsa Kirâmen Kâtibîn bunları yazmaz; çünkü günahlarından sorumlu olan, günahları işleyen gönül kuşudur. Bu sebeple asıl sorumluda gönül kuşudur.

Kirâmen Kâtibîn yazmaz günâhım Kûh-ı Kâf olsa
Mükellef mürğ-i dil ma' şüm memâtım yâ Resûla'llâh (130/2)

Sevgiye ve aşka dair mektup yazarsam buna Kirâmen Kâtibîn şahid olsun diyen şâir, huzura sunulan bu aşk mektubundan sevap ummaktadır.

Yazarsam nâme-i ' aşkıñ **Kirâmen Kâtibîn** şahid
Huzûra ' arz olunduğça şevâbdan yâ Resûla'llâh (328/2)

1.2.1.1.2.4. Münker-Nekir

Öldükten sonra kabir hayatında görülecek olan iki sorucu melektir (Tatçı, 1990 : 95).

Şâir, gizli olarak işlediği günahların, isyanların yazıldığını, mezara girdiğinde bunlardan hesaba çekileceğinin şuurundadır. Kabir âleminde bu sorulara nasıl cevap vereceğini düşünmektedir.

Yazar **Münkir Nekir** me'mûr hayr şer dâ'im ef' âlim
Yazıldı dürlü ' işyânım hafidir yâ Resûla'llâh (18/2)

Mezâra girdiğim günde su'âl-i **Münkereyn** gelse
Ne sûretle cevâb virsem hisâbım yâ Resûla'llâh (66/3)

1.2.1.1.3. Kitaplar

Kutsal kitapların sonuncusu Hz. Muhammed'e indirilen Kur'ân'dır. Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında da birçok yerde Kur'ân kelimesi geçmektedir. Diğer kutsal kitaplar olan Zebur, Tevrat ve İncil'den bahsedilmemiştir.

Kur'ân, inananlar için yol gösteren bir nur, bir ışıktır. O, ezelden ebede kadar aydınlatan, yol gösteren bir kitaptır.

Uçar ümmetleri anıñ tıyūrı zü'l-cenāheyndir
T̄arīḳ-i nūr-ı **Ḳur'ân**'dır göñüller 'arş-ı raḥmānī (1/3)

Ezel baği öteñ bülbül bu **Ḳur'ân** yâ Resûla'llâh
Elestü sünbüle reyḥân o fermân yâ Resûla'llâh (37/1)

Peygambere yönelen mü'min aynı zamanda Kur'ân'a da yönelmiştir. Peygamber, Kur'ân'ın hükümlerini hem tebliğ eden hem de bizzat uygulayandı.

İnābe eyledim saña şerī' at baña vird oldı
Baña **Ḳur'ân** delil oldı 'ināyet yâ Resûla'llâh (43/2)

Aşağıdaki beyitte de halifeliğin Kur'ân'ın emri olduğu, sultanın bu hükme ihanet etmeyeceği belirtilmektedir.

Hilāfet emr-i **Ḳur'ân**'dır ḥiyānet eylemez sultān
Semi' nā eyyühā'l-insān türâbdır yâ Resûla'llâh (50/4)

Kur'ân, inananlar için şifa kaynağıdır, gıdadır. Kur'ân-ı Kerim'de “Biz Kur'ân'dan, iman edenler için bir şifa ve rahmet kaynağı olan âyetler indiriyoruz. Zalimlerin de ancak zararını artırır.” denilmektedir (İsrâ, 17: 82). Kur'ân, irfan ilminin kaidelerini öğrenmeye vesiledir. Kur'ân okuyan ruhlar, bu ilahî feyizden gıdalanırlar. Bu ilmin üstadı da Hz. Muhammed'dir.

Delilim reh-berim **Ḳur'ân** şifâdır ḥastaya imān
Vesile 'ilm-i 'irfāna ḳavā'id yâ Resûla'llâh (54/2)

Yazılmış sırrıma **Ḳur'ân** okur rûḥum ḡidā eyler
Muḥammed 'ilm üstāzım yaḳındır yâ Resûla'llâh (223/2)

Kur'ân kelimesinin Mushaf şekliyle de kullanıldığı görülmektedir. Mushaf, sahife haline getirilmiş kitap anlamındadır. Tedricen nazil olan Kur'ân, sahifelerden oluşmaktadır.

Dîvân'da birkaç yerde Mushaf kelimesi sevgi anlamına gelen muhabbet kelimesiyle birlikte kullanılır. Şâir, yazdığı kasidenin Kur'ân'ı şerh ettiğini ifade eder.

Muhabbet **Muşhaf**-ı Ḵur'ân aşideñ anı şerh eyler

Müfessirdir H̱asan H̱ilmî maûlîñ yâ Resûla'llâh (260/3)

Muhabbet, aşğıdaki beyitlerde görüleceğı gibi Hz. Peygamber'in zatının sahifeleridir, sıfatıdır. Hz. Muhammed'e âşık olan teşne gönüller, bu mushafı sürekli okurlar.

Muhabbet ẖâfızı ' âşık okur ' ilm-i ledünnî

Muhabbet **muşhaf**-ı zâtıñ okursam yâ Resûla'llâh (254/2)

Muhabbet **muşhaf**-ı zâtıñ şıfâtıñ yâ Resûla'llâh

Okur ' âşık kelâmu'llâh kelâmıñ yâ Resûla'llâh (339/1)

Şâir, peygamberin yüzünü Kur'ân ayetleri yazılmış kitaba benzetmektedir. Yüzünde nübüvvet mushafının açıldığını belirtmektedir. Mushaf kelimesi beyitlerde muhabbet ve Kur'ân kelimeleriyle birlikte kullanılmıştır.

Yüzüñde âyet-i Ḵur'ân yazılmış yâ Resûla'llâh

Nübüvvet **muşhafı** kudret açılmış yâ Resûla'llâh (227/1)

H̱asan H̱ilmî gönül **muşhaf** yazılmış sırrıma Ḵur'ân

Di mâşâ şânî' -i kudret Allâhu ekber yâ Resûla'llâh (288/3)

1.2.1.1.4. Peygamberler

İmanın esaslarından biri de peygamberlere inanmaktır. Genel olarak peygamberlerden enbiya, nebi, rasûl olarak bahsedilir. Farsça bir kelime olan peygamber, haber getiren anlamındadır. Divân'da geçen peygamber isimleri şunlardır:

1.2.1.1.4.1. Âdem Peygamber

Hiz. Âdem, yeryüzünde ilk insan ve ilk peygamberdir. Divân'ın 69. şiiri Hiz. Âdem'le ilgilidir. Hiz. Âdem ve Hiz. Havva yasak edilen meyvadan şeytanın oyununa gelerek yiyince Allâhü Teala, onları cennetten çıkardı. Kur'ân'ı Kerîmde Tâhâ Sûre'sinin 120-122. ayetleri bu konuya işaret etmektedir. “ *Nihayet şeytan ona vesvese verdi. Şöyle dedi: ‘Ey Âdem! Sana sonsuzluk ağacını ve çökmesi olmayan bir saltanatı göstereyim mi?’ Bunun üzerine ikisi de o ağaçtan yediler. Hemen ayıp yerleri kendilerine açılıp görünüverdi. Üzerlerine cennet yaprağından örtüp yamamaya başladılar. Âdem Rabbinin emrinden çıktı da şaşırdı. Sonra Rabbi, onu seçti de tevbesini kabul buyurdu ve ona doğru yolu gösterdi* (Yazır, 2006 :231).

Babam Âdem'le anam Hâvvâ'yı mekriyle aldatdı
Dönüp şimdi baña geldi şefâ' at yâ Resûla'llâh (69/6)

Babam Âdem'le anam Hâvvâ'yı himkir himkir ağlatdı
Çıkardı cennet içinden şefâ' at yâ Resûla'llâh (69/8)

Cennetten çıkarılınca Hiz. Havva, Cidde'ye indirildi, durumuna çok üzüldü ve pişmanlık duydu.

Düşünce Cidde'ye Hâvvâ nedâmet eyledi âh âh
Didi evlâdıma eyvâh şefâ' at yâ Resûla'llâh (69/9)

Hiz. Âdem ise cennetten çıkarılınca Serendib dağına indirildi. Hatasını anladı ve tevbe etti. Hiz. Âdem utancından üç yüz yıl semaya bakamadı, gözlerinden kanlı

yaşlar akıttı. Nedamet duyguları içinde olan Hz. Âdem, bu durumundan dolayı Hz. Havva'yı bile unuttu.

Serendib tağına Âdem inince kaldı hayretde
Didi yâ Rab kuşûr bende şefâ' at yâ Resûla'llâh (69/10)

Uğandı bakmadı Âdem ki üç yüz yıl semâvâta
Unutdı dost Havvâ'yı şefâ' at yâ Resûla'llâh

Ki üç yüz yıl büka kıldı gözünden kanlar akıttı
Kızıl kan itdi toprakı şefâ' at yâ Resûla'llâh (69/11-12)

Gökte melekler Hz.Âdem'in bu durumundan dolayı Allâh'a müracaat ettiler. 300 sene ağlayıp yalvaran Hz. Âdem'in duâları ve tevbesi kabul edildi. Hz. Âdem ve eşi Hz. Havva gaflet uykusundan uyanıp Allâh'ı zikretti. Bu zikirten sonra Allâh'tan bir nidâ geldi. Allâh, Hz. Âdem'i affettiğini bildirdi (69/13,14,15,16).

Tevbesi kabul edilen Hz. Âdem'e Allâh tarafından şöyle bir nidâ daha geldi. “ Ey Âdem, eğer Habîbimle (Hz. Muhammed) duâ kılsaydın ebediyen cennetten çıkmazdın.”

Nidâ geldi ki yâ Âdem Habîbim'le du' â kılsañ
Ebed cennetde çıkmazdın şefâ' at yâ Resûla'llâh (69/17)

Aşağıdaki beyitte de Hz. Âdem'in şeytanın oynuna gelerek cennet bāğını bir habbeye değışmesi dile getirilmektedir:

Ṭuyunca Ḥazret-i Âdem seniñ teşrîfini bir dem
Değışdi habbeye bāğ-ı cinānı yâ Resûla'llâh (343/2)

1.2.1.1.4.2. Nûh Peygamber

Hiz. Nûh, tufan hadisesi ile birlikte sadece bir yerde anılmıştır. 45. şiirde duhanın (tütün kullanımı) ümmetin başına belâ olduğunu belirten şâir, bu durumu Nûh tufanına teşbih etmektedir.

Zuhûrî üç yüz on yıldır geçdi Nûh Tûfân'ı
Bu millet oldu tuğyânî ne kısmet yâ Resûla'llâh (45/4)

1.2.1.1.4.3. İbrahim Peygamber

Hiz. İbrahim beyitlerde hâl ve hususiyetleriyle ön plâna çıkan ve Halil lakabıyla da tanınan bir peygamberdir. Beyitlerde genellikle Nemrud tarafından ateşe atılması, atıldığı ateşin Allâh tarafından gülbahçesi haline gelişi ifade edilir. Kur'ân'da Eniya Sûresinin 69. ayetinde “*Ey ateş, dedik. İbrahim için serin ve selâmet ol*” buyrulmaktadır. Ayetin de işaret ettiği gibi Nemrut'un ateşi İbrahim'i yakmamıştır (Kaplan, 2010: 87).

Halîl'e nâr-ı Nemrûd'ı gülüstân eyleyen Allâh
Gülüstânla ider imdâd umarım yâ Resûla'llâh (56/2)

Hasan Hilmî'ye göre velilerin mesleğinin menbaı cefâdır. Onlar peygamberlere benzemezler.

Hasan Hilmî ne Eyyûb'dür ne İsmâ'îl ne İbrâhîm
Velîler meslegi aşlı cefâdır yâ Resûla'llâh (150/4)

Hiz. İbrahim'in oğlu İsmail'i Allâh'a kurban etmek istemesi de beyitlerde sıklıkla işlenen bir temadır. Aşağıdaki beyitlerde Hiz. İbrâhîm'in oğlu Hiz. İsmâil'i daha önce verdiği vaadin gereği, kurban etmek istemesi ifade edilmektedir. Bilindiği üzere, Hiz. İbrâhîm tam oğlunu kurban edecekken Allâh tarafından kurban edilmesi için bir koç hediye edildi.

Hediye geldi cennetden Halîl'im Rabbiñ cömerd senden
Kaldır İsmâ'îl'im yerden seversem yâ Resûla'llâh (171/3)

Muḥabbet ‘ayn-i İsmā‘īl belā İbrāhīm Ḥalīlu’llāh
Günāhım fi’l-meşel қоçdur muқırsam yā Resūla’llāh (171/5)

1.2.1.1.4.4. İsmail Peygamber

Hz. İsmail, İbrahim peygamberin oğludur. Beyitlerde babası tarafından kurban edilmek istenmesi ve bu esnada gökten Allāh tarafından Cebrail vasıtasıyla bir қоçun indirilip kesilmesi yönüyle ele alınır.

Göründi nev-cemāl şimdi ta‘aşşuқ eylesün ‘uşşāқ
Kesildi kebş-i ‘İsmā‘īl fedāya yā Resūla’llāh (32/5)

İner gökden gelür bir қоç anıñda ḥādimi Cibril
Sevindi gördi İsmā‘īl kesersem yā Resūla’llāh (171/2)

Oқur tekbīr Cebrā‘īl dağı tehlīl Ḥalīlu’llāh
Oқudı ḥamdi İsmā‘īl baқarsam yā Resūla’llāh (171/4)

Hz. İsmā‘īl’in babası tarafından Allāh’a kurban edilmek istenmesi olayına telmih vardır.

1.2.1.1.4.5. Süleymān Peygamber

Yüzüğüyle, mührüyle, tahtıyla ins ü cinne hakim oluşuyla tanınan Hz. Süleyman, Davut peygamberin oğludur. Kur’ân-ı Kerim’in “Neml” Sûresinde Hz. Süleyman’ın Sebe Melikesi’ne Hüdhd’le haber göndermesi, Melike’nin tahtının göz açıp kapanıncaya kadar geçen bir sürede getirilmesi gibi olaylar anlatılır.

Ḥasan Ḥilmī muḥabbetle bugün taht-ı Süleymān’dır
Musahḥar kıldı rüzgārı muḥabbet yā Resūla’llāh (7/7)

Tāc-ı İskender nedir taht-ı Süleymān istemem
Sen şehin қurbānıyam yā Muḥammed Muştafā (133/4)

Dîvân'da Hz. Süleyman'ın tahtından bahsedilir. Hz. Muhammed sevgisiyle dopdolu olan şâir, bu aşkının İskender'in tâcı ve Hz. Süleyman'ın tahtından daha kıymetli olduğunu belirtiyor.

Ne hâşıl şâha minnetden gönül sultân Süleymân'dır
Tenezzül eylemem kelb-i kebîre yâ Resûla'llâh (280/2)

1.2.1.1.4.6. Lokmân Peygamber

Kur'ân-ı Kerim'in Lokman Sûre'si Hz. Lokman kıssasını anlattığından bu adı almıştır. Hz. Lokman, kendisine hikmet verilen bir peygamberdir. Lokman Sûre'sinin 12. ayetinde "*Andolsun ki Biz, Lokman'a Allâh'a şükret diye hikmet verdik.*" denilmektedir.

‘İlâc-ı ‘ilm-i hikmetden okurdu Hâzret-i Loqmân
Hasan Hilmî'ye haq Loqmân namâzdır yâ Resûla'llâh (83/3)

Hz. Lokman, Allâh'ın hikmetiyle hastalara şifâ dağıtan bir peygamberdir. Hasta olan gönüllerin bu tabibden ilaç almaları gerekmektedir.

Hasan Hilmî gönül Loqmân haber vir hastalar gelsün
Marâz ehli ‘ilâc alsun tabîbim yâ Resûla'llâh (39/4)

Hz. Muhammed sevgisi, aşkı bütün dertlerin devasıdır. Şifâ arayan dertli hastalara Hz. Lokman gibi şifâ dağıtan tabib Hz. Muhammed'dir.

Bu nefsiñ derdine dermân ki sensiñ yâ Resûla'llâh
Bu hasta qalbime Loqmân ki sensiñ yâ Resûla'llâh (127/1)

Uyur mı ehl-i derd ehli arar Loqmân ‘ilâc ister
Tabîbdır hastaya Ahmed Muhammed yâ Resûla'llâh (135/2)

Bunun dışında Hz. Peygamber aşkı, gönüllere Lokman Hekim gibi şifa vericidir (125/3, 207/2). Muhabbet, âşıklar için Lokman Hekim'dir. (312/1, 334/3)

1.2.1.1.4.7. Hızır ve İlyâs Peygamber

Beyitlerde Hızır ve İlyas peygamberlerin âb-ı hayatı bulması ve ebedî hayata kavuşması, İskender'in de bu durumdan mahrum olması sıklıkla dile getirilir. Tasavvufta Hızır, ilm-i ledünnî (ilahî sırlar bilgisi)den kinayedir. Yürek ferahlılığını bildirir (Pala, 1989 : 226).

İçüp âb u zülâlınden Hızır İlyâs hayât buldı
Haber İskerder'in olsun naşib yok yâ Resûla'llâh (68/4)

Hızır peygamber, cihâna can veren bir sevgili gibidir. Bu özelliğiyle Hızır peygamber yerin ve göğün direği gibidir.

Cihâna cân viren cânân Hızır'dır yâ Resûla'llâh
Yeriñ göğün direği de Hızır'dır yâ Resûla'llâh (176/1)

Aşağıdaki beyitte, âb-ı hayat (sonsuzluk suyu)'ı bulan İskender, Hz. Hızır ve Hz. İlyâs'tır. Bu sonsuzluk suyunu içmek İskender'e nasip olmamıştır.

Hayât-ı âb u hayvânı Sikender'le bulan bunlar
İçen ' Hızır İlyâs'dır yâ Resûla'llâh (176/2)

Hz. Hızır, ölümsüzlük suyunu içtiğinden dolayı sonsuza kadar canlı kalacaktır. Bu nedenle darda kalanlara anında yardıma koşacaktır.

Hasan Hilmî Hızır haydır amân yanında ol hâzır
Cemî'c müşküllere nâzır Hızır'dır yâ Resûla'llâh (176/3)

Kimi beyitlerde de muhabbet, âb-ı hayat çeşmesine benzetilmiştir. Bu çeşmeden su içen insanın gönlü sebatlı, kalbi de hayy (canlı, diri) olur (210/1,2). Muhabbet, Hızır ve İlyâs'tır. Muhabbet ehlinin kalbi Hz. Hızır ve İlyâs peygamberler gibi diridir. Muhabbet dersini okuyan gönüller, âb-ı hayat içmiş gibi olurlar (332/1,2,3).

1.2.1.1.4.8. Mûsâ Peygamber

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında Hz. Mûsâ ismi sadece bir beyitte geçer. Hz. Mûsâ, Tûr-ı Sînâ'da Allâh'ı görmek ister. Allâhu Teala da ona "len teranî" hitabıyla kendisini göremeyeceğini bildirir. Aşağıdaki beyitte tecellî hadisesine işaret edilmektedir. Şâir, muhabbeti Tûr-ı Sînâ'daki tecellîye teşbih etmiştir.

Muhabbet Tûr-ı Sînâ'dır tecellî yâ Resûla'llâh
Bu ilhâm aşlı Mûsâ'dır tesellî yâ Resûla'llâh (231/1)

1.2.1.1.4.9. Eyyûb Peygamber

Eyyûb peygamber, sabrın remzîdir. Kendisine musallat olan hastalıkla imtihan edilmiştir. Vücudunda türeyen kurtlarla uzun süre mücadele etmiştir. Aşk derdiyle hastalanan âşıklar, Hz. Eyyûb'e teşbih edilirler (Tatçı, 1990 : 110). Hasan Hilmî Dîvânı'nda sadece isim olarak bir yerde geçmektedir.

Hasan Hilmî ne Eyyûb'dür ne İsmâ'îl ne İbrâhîm
Velîler meslegi aşlı cefâdır yâ Resûla'llâh (150/4)

1.2.1.1.4.10. Muhammed Peygamber

Hz. Muhammed, isminden en çok bahsedilen peygamberdir. Beyitlerde "Mustafa, Mahmûd, Ahmed, Resûl, Habib, Muhammed" adlarıyla sıkça kullanılır. Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı na't-ı şerîf olduğu için bu başlık altında detaya inilmeyip birkaç beyitle örneklendirilecektir.

Ne ni‘metdir bu devlet ki şadılda nūr-ı imānı
Bize luṭf eyledi Allāh Muḥammed gibi sulṭānı (1/1)

Muḥabbet mumı ḳalbimde yanar ‘aşḳından ey Aḥmed
Muḥammed Muṣṭafā sensin ḥaḳıḳat yā Resūla’llāh (36/3)

Yağar feyḻ-i ḥudā gökden seniñ ismiñle ey Aḥmed
Muḥabbetden biter Maḥmūd Muḥammed yā Resūla’llāh (43/3)

Zemīne eylediñ teṣrīf Muḥammed Muṣṭafā’sıñ sen
Cihāna āfitāb ismiñ reṣiddir yā Resūla’llāh (75/7)

Yazılmış ‘arṣa tā nāmıñ Aḥmed yā Resūla’llāh
Oḳurlar ümmetiñ yerde Muḥammed yā Resūla’llāh (128/1)

1.2.1.1.5. Âhiretle İlgili Mefhûmlar

1.2.1.1.5. 1. Âhîret

İnsanların öldükten sonra tekrar dirileceği âlem, âhirettir. Dîvân’da sadece bir yerde ahiret kelimesi geçmektedir.

Hz. Peygamber aşkının bağı gerçekte ahiret âlemidir. Bu aşkın gücü, zevki de ibadettir.

Hevesdârım ‘aşḳ bâğım âḥîret yā Resūla’llāh
Yigitlik zevḳidir aṣl-ı ‘ibādet yā Resūla’llāh (191/1)

1.2.1.1.5. 2. Âhir Zaman

İslâm dış şekliyle pek bilinmez. Dünyanın son zamanı olan âhir zamanda inkarcı muallimler, fesatçılar ortaya çıkacaktır. Fesatçılar şeriat (Allāh’ın hükümleri) kalktı derlerse de bu sözün bir hükmü yoktur.

Bilinmez şüretâ İslâm lisānen zıkr ider tevḥīd
Mu‘ allim-i münkiri āḥir zamāndır yā Resūla’llāh (58/2)

Ḥaṭā sözdür zamān āḥir şerī‘ at kalkdı dirlerse
Ebed ma‘ mūr ḥarāb olmaz şerī‘ at yā Resūla’llāh (235/2)

Hız. Muhammed āhir zaman peygamberidir. Peygamber aşkıyla misk kokan şâir, bu yola hizmet etmekle yolunun Allâh’a çıkacağını belirtmektedir.

Sen ol peygamber-i āḥir zamānsın yā nebiyyu’llāh
Ḥasan Ḥilmī’de ‘ aşk miski koḡarmış yā Resūla’llāh (277/3)

Bu ‘ aşkıñ ḥidmetiñ menzil-i ḥüdā bildim kerāmetdir
Ki sen peygamber-i āḥir zamāne yā Resūla’llāh (342/2)

Bir başka beyitte de muhabbet, āhir zamanın ma’sumı (suçsuzu) olan Mehdī’ye benzetilmiştir.

Muḥabbet ma‘ şüm-ı āḥir zamān Mehdī’ye maḥşüşdur
Şabīler defterinde firāmūşum yā Resūla’llāh (285/2)

1.2.1.1.5. 3. Kıyâmet

Kıyamet, dünyanın sonu, ahiret âleminin de başlangıcıdır. Şâir, peygamberlerin sonuncusu olan Hız. Muhammed’e doğrulukla salât ve selâm getiren kimselerin rûz-ı mahşer günü olan kıyamette rezil olmayacağını belirtmektedir.

Şalât ile selâm eyler saña şıdḡ ile bir ‘ aşık
Kıyâmetde rezil olmaz mu‘ insin yā Resūla’llāh (2/3)

Nüşa-i kudret cemāliñ enbiyâlar ḥâtemi
Virdim olsun tâ kıyâmet yā Muhammed Muşṭafâ (133/3)

Bu fânî dünyanın gülbahçesi, diken mesabesindedir. Bu dünyada iyilik yapanlar, kıyamet günü iyilik ekinlerini biçerler.

Fenâ bâğîñ gülistânı dikendir yâ Resûla'llâh

Biçer rûz-ı kıyâmetde ekindir yâ Resûla'llâh (139/1)

Bir başka beyitte ise şeytanın tâ kıyamet kopuncaya kadar zehirli bir katil gibi insana zarar vereceği dile getirilmektedir.

Kopunca tâ kıyâmet hem bize düşmânlığı vardır

Zehirli semmî kâtildir şefâ' at yâ Resûla'llâh (69/7)

Fanî dünyada rûhânî aşk şarabını içmeyen gönüllerin durumu âhirette haraptır.

Şarâb-ı 'aşk-ı rûhânî Hasan Hilmî de içmezse

Kıyâmetde anıñ hâli harâbdır yâ Resûla'llâh (162/3)

1.2.1.1.5. 4. Haşr, Mahşer

Kıyamet koptuktan sonra ikinci nefha ile vuku bulacak olan dirilişe “haşr” haşr gününe “mahşer günü” olayın geçeceği yere “mahşer yeri” denilmektedir. (Tatçı, 1990 : 130)

Günahkâr olduğunu söyleyen şâir, karanlık kabre girdiğinde ve mahşer gününde peygamberden şefaati ummaktadır.

Hasan Hilmî günâhkârdır utansun aķ şaķalından

Yetiş mahşerde imdâden ğarîbe yâ Resûla'llâh (60/5)

Günahlarından dolayı yüzü kara olan şâir, Hz. Peygamberin şefaati olmadan ateşe atılacağını dile getirmektedir.

Günāhkārım yüzi kıara beni maḥşerde sen ara
Yazıldı defterim nāra kebābım yā Resūla'llāh (66/4)

Günahlardan dolayı şefaāt isteği 89/4, 233/1, 333/3,336/3 numaralı şiirlerde de yer almaktadır.

Maḥşer günü Hz. Muhammed sıratı yıldırım gibi geçerken köprü üstündeki toplulukların hepsi bakarlar.

Cemī^c -i zümre-i maḥşer bakarlar köprü üstünde
Şıratı yıldırım gibi geğerken yā Resūla'llāh (109/2)

Gül, aşkın ülkesidir derler. Gül denilince Hz. Muhammed akla gelir. Onun gül kokusuyla kokan mü'minler, rûz-ı maḥşerde elbetteki en büyük sermayeye sahip olacaklardır.

Ekilmiş tâze gül bitmiş Ḥasan Ḥilmî kıoķar 'aşkıñ
Açırsan rûz-ı maḥşerde dükkânımsıñ yā Resūla'llāh (161/3)

Hz. Muhammed aşkıyla sarhoş olan gönüller maḥşerde azab çekmez, hesap görmezler. Bu zümreden olan insanlar kurtuluşa ererler.

Anıñ 'aşıkları sekrān gelür rûz-ı maḥşerde
Ḥisāb görmez 'azāb çekmez felāḥdır yā Resūla'llāh (263/2)

Gaza ehliyle haşır olmak isteyen ve bunu zenginlik sayan şâir, aksi durumda da sabretmesi gerektiğini ifade etmektedir. Şâirin her iki durumda da kazançlı çıkacağı muhakkaktır.

Ḥasan Ḥilmî mücāhidsen ğınāya şükür fakre şabr it
Ġazā ehliyle ḥaşre gelsün yā Resūla'llāh (314/3)

1.2.1.1.5. 5. Mizân, Sırat, Amel

Mîzân; kıyamette amellerin mikdarlarını bildirecek olan ve keyfiyeti bizce bilinmeyen, dünyadakilerle mukâyese edilemeyen terâzidir (Cürçânî, 1997 : 236).

Mahşerdeki mizanda, asi olan ümmete şefaât madeni Hz. Muhammed'dir.

Sen ol mîzân-ı mahşerde ‘ uşât-ı ümmete Hâk’dan
Şefâ’ atle meded ma‘ denisiñ yâ Resûla’llâh (266/2)

Sırat; üstünden geçip Cennet’e gitmek üzere Cehennem’in üzerine kurulacak olan çok dar ve güç geçilir köprüdür (Devellioğlu, 1997 : 950).

Namaz kılanlar, Hâdî sıfatına mazhar Allâh’ın himmetiyle sırat köprüsünden geçiş yaparlar.

Hidâyet eyledi Hâdî şırâtı mustakîm üzre
Cehennemden güzâr eyler muşallî yâ Resûla’llâh (141/2)

Hz. Muhammed’e âşık olan, onun sünnetine uyanlar, Miraç hadisesinde peygamberimize yardım eden Burak atı gibi kolaylıkla engelleri aşarlar.

Şırâtı geçmege ‘ aşkıñ Burak’dır yâ Resûla’llâh
Sekiz cennet işitdim pek ırakdır yâ Resûla’llâh (215/1)

Şâir, bin aydan hayırlı olan Kadir gecesinde namaz kılanların sırat köprüsünü yıldırım gibi geçeceğini belirtmektedir.

Namâz-ı leyle-i Kadri kılanlar yâ Resûla’llâh
Şırâtı yıldırım gibi geçerler yâ Resûla’llâh (163/1)

On sekiz yıl dinî eğitim ve peygamber sünnetiyle yetiştigini söyleyen şâir rûz-ı mahşerde sıratı geçmeyi ümid etmektedir. Sadece akıl yoluyla gerçeklere varılmaz. Sıratı geçme hükmü Allâh’a aittir.

Şabî gönlüm südüñ emdi hisāba on sekiz yıldır
Şırâtı geçmege vardır ümîdim yâ Resûla'llāh (29/3)

Hasan Hilmî nakl-i ikrâr-i 'aķılla mezhep olmaz bil
Şırâtı geçmege fermān ĥudādır yâ Resûla'llāh (58/4)

Amel, inancı eyleme dönüştürmektir. Mükellef sahibi kişiler, Allâh'ın emrettiği şeyleri yapmakla, yasakladıklarını da yapmamakla sorumludur.

Mükellef eyledi ma' bûd bizi emr-i ferâ'izle
'Amel bâğında mecbûren edâyız yâ Resûla'llāh (51/2)

Kullara düşen riyâsız (gösterişsiz) amel işlemektir. İhlaslı olmak amellerin makbuliyetine vesiledir. Herkese elzem olan şer'i hükümlere göre hareket etmek, hayırlı amellerin başlangıcıdır.

Riyâsız bir 'amel işler ne 'âbid var ne zâhid var
Hasan Hilmî mu'în ister mücâhid yâ Resûla'llāh (54/4)

Bize elzem olan şer'en mesâ'ille 'amel itmek
Mu'allim fetĥ u bi'l-ĥayre delâ'il yâ Resûla'llāh (173/2)

Şâir, ömrünü cehaletle, gerçeklerden bî-haber yaşadığını, bu nedenle de tohuma benzeyen amellerini heba ettiğini söylemektedir.

Civân 'ömrüm cehâletle geçürdüm yâ Resûla'llāh
'Amel toĥmum alup kendim çürütdüm yâ Resûla'llāh (88/1)

Şâire göre , amel buğdayı tevhid ile dakîk (toz haline getirilmiş şey, un) olur. Tevhid inancının gereğini yapanların kabri aydınlık olacağı gibi cennet de kendisine açılır.

Hasan Hilmî ‘amel buğday anı tevḥîd daḳîk eyler
O ni‘met cenneti ḥaḳḳe’l-yakîndir yâ Resûla’llâh (223/3)

Hasan Hilmî ‘amel eyler okursa ‘ilm-i tevḥîd
Çerâḳı nûr-ı tevḥîddir ḳabîrde yâ Resûla’llâh (233/3)

1.2.1.1.5. 6. Cennet ve İlgili Mefhumlar

1.2.1.1.5. 6. 1. Cennet

Dîvân’da cennet, Darü’s-Selâm, sekiz cennet ve Firdevs adlarıyla yer alır. Dîvân’da sıklıkla geçen sekiz cennet şunlardır: “ Darü’l-Celâl, Darü’s-Selâm, Cennetü’l-Me’vâ, Cennetü’l-Huld, Cennetü’n-Naim, Cennetü’-Firdevs, Cennetü’l-Karar ve Cennetü’l-Adn” dır (Devellioğlu, 1997 : 134).

Hız. Muhammed’in gölgesi yoktur; çünkü onun vücûdu Allâh’ın nurundandır. Hız. Peygamberin yaşadığı şehir de cennete teşbih edilmiştir.

Vücûduñ nûr-ı kudretidir anıñçün sâyesi olmaz
Medîneñ bağ-ı cennettir girince yâ Resûla’llâh (3/2)

Hız. Peygamber’in yüz güzelliği cennetin bir yansımasıdır, aynasıdır. Hız. Muhammed’in cemâli, sekiz cennete eşdeğerdir.

Cemâliñ cennete mir’ât sekiz cennet medîneñdir
Çekildi kârübân yolda delîl gel yâ Resûla’llâh (6/2)

Cemâlin câmi‘ -i cennet muḥabbet Ka‘be-i kıblem
Müsâvîdir sekiz cennet seniñle yâ Resûla’llâh (42/1)

Şâir, cennetin ilk yemeğinin ciğer olduğunu belirterek muhabbete sahip olan dosdoğru kalpte hata olmayacağını belirtir. Muhabbetin kaynayıp coştığı yer de ciğerdir.

Muḥabbet mustakīm ḳalbde ḥaṭā itmez ğalaṭ söyler
Ṭa‘ām-ı cennet-i evvel cigerdir yâ Resûla’llâh (24/3)

Makamı, cennet-i Mahmûd olan Hz. Muhammed’in bu hayranlık uyandıran
vasfı bütün kullar tarafından dile getirildi. (26/3)

Bir ismiñ aşlı Maḥmûd’dur yazılmış cennet içinde
Maḳâmiñ cenneti Maḥmûd şerîfdır yâ Resûla’llâh (75/5)

Namaz, cennetin anahtarıdır. Muhabbet bahçesinin kapısı olan namaz, sekiz
cennetin nurudur.

Cemâliñ vuşlata bâ‘ iş namâzdır yâ Resûla’llâh
Rızâ-i cennete miftâḥ namâzdır yâ Resûla’llâh (84/1)

Muḥabbet bâğının bâbı namâzdır yâ Resûla’llâh
Sekiz cennetiñ nûrı namâzdır yâ Resûla’llâh (85/1)

Şeytanın desiselerine, şehvet şarabına kanmayanlara sekiz cennet kapısı
açıktır. Aksi halde şeytana kananlar, cennetten ayrı kalacaklardır.

Şarâb-ı şehvet-i şeyṭân Ḥasan Ḥilmî ne meşhûrdur
Bunuñ terki sekiz cennet cüdâyım yâ Resûla’llâh

Aşağıdaki beyitlerde cennet anlamına gelen Darü’s-Selâm ve Firdevs
kelimeleri kullanılmıştır.

Memât olmaz muḥabbetdir vefâtıñ ḥayyü’l-insândır
Değişmem ravzana Dâru’s-Selâmı yâ Resûla’llâh (28/4)

Göñül sevdâ çeker ‘âşık cemîle yâ Resûla’llâh
Göñül ferdâ-yı firdevs-i celîle yâ Resûla’llâh (100/1)

Dîvân'da bir yerde geçen Rıdvân kelimesi, ravza-i Rıdvan tamlamasıyla “cennet” anlamında kullanılmıştır.

Sirâc-ı ravza-i Rıdvânı görsem yâ Resûla'llâh

Yüzüm sürsem muhabbet güllerin hoşsam yâ Resûla'llâh (295/1)

1.2.1.1.5. 6. 2. Tûbâ

Kökü yukarıda, dalları aşağıda olan bir ağaçtır ve yer olarak Sidre'dedir. Gölgesi meşhurdur (Tolasa, 2001:51). Beyitlerde bu fizikî özelliklerinden bahsedilmeyen Tuba ağacı, daha çok teşbih amaçlı kullanılmıştır.

Kemâliñ bağ-ı kudretidir cemâliñ cennet-i Tûbâ

Şerî' at meyve-i hüsnâ seniñdir yâ Resûla'llâh (2/2)

Göñül bağında mihrinden yeyince meyve-yi Tûbâ

Otuz iki dişim şimdi döküldi yâ Resûla'llâh (8/3)

Bunun dışında beyitlerde şu anlam özellikleri de söz konusudur: Tûbâ ağacının meyvesi tarîkattır (22/2), muhabbet yetişmiş olan Tûbâ ağacının meyvesidir (227/2).

1.2.1.1.5. 6. 3. Kevser

Kur'ân-ı Kerim'de, “*Şüphesiz biz sana Kevser'i verdik.*” (Sûre-i Kevser, 108:1). Kevser, cennet içeceği'dir. Hasan Hilmî'de Kevser, ledünnî bir mana ve mahiyette ele alınır. Kevser, Allâh'ın bilgisine ve sırlarına aittir.

Ledünnî kevşerin buldum hayât-ı hikmeti içdim

Hasan Hilmî memât olmaz ki haydır yâ Resûla'llâh (35/3)

Muhabbet kevseri âşıklara Allâh tarafından verilen bir şifa kaynağıdır.

Muhabbet kevseri meşhûr şifâdır yâ Resûla'llâh
Cefâlar ' aşıkâ Hâk'dan şafâdır yâ Resûla'llâh (68/2)

Kevser, inananların manevî susuzluğunu giderecek olan sudur.

Hayâtîñ hazz-ı kevserden baña bir nebzecik Kevser
Virsen ben de ' aşşânım içirim yâ Resûla'llâh (68/5)

Kevser havuzundan bir yudum isteyen şâir, bu kevserin Allâh'tan âşıklara sunulan bir şarap olduğunu ifade etmektedir.

Yetişdir havz-ı kevserden bize bir cur' acık kevser
Şarâbîñ ' aşıkâ Hâk'dan kitâbdır yâ Resûla'llâh (75/3)

Manevî susuzluğu giderecek olan kevserdir. Muhabbet ise ruha zevk veren ilahî bir şaraptır.

Muhabbet bâde-i sübhân yetişdir zevk-i ruhânî
Şarâb-ı kevser'e ' aşşân sürüldi yâ Resûla'llâh (81/3)

Hz. Muhammed'in güzelliği Kevser suyu gibidir. Muhabbet ise gönülde her daim Kevser şarabını içecek bir kadehtir.

Cemâliñ şübhesiz Kevser şarâbıdır yâ Resûla'llâh
Muhabbet dem-be-dem dilde kadehdir yâ Resûla'llâh (170/1)

1.2.1.1.5. 6. 4. Hûrî

Cennette bulunan meleklerdir. Hûrîler, nurdan yaratılmış meleklerdir. Onların nurlarının aydınlığı, parlaklığı muhakkaktır.

Cihâda rûşenâ ' aynu'l-' ayândır hûriye-i cennet
Cemâliñ bir nefes gitmez gözümde yâ Resûla'llâh (299/2)

1.2.1.1.5. 6. 5. Köşk, Kasr

Köşk ve kasr mefhumları cennette bulunan ev için de kullanılır. Şâir, zemîn ehli (kabirdekiler) olanları gördükçe ahiret âlemi için gerekli olan köşkü yapar. Hakikî olan cennetteki köşktür.

Hasan Hilmî zamân ehl-i zemîne mâlik olduğça
Yıkar kabriñ yapar bir köşk bu a‘ mā yā Allāh yā Resûla’llāh (52/5)

Muhabbet ravza-i cennet o dergâha yüzüm sürsem
Haķîkat kaşr-ı cennettir duĥûluñ yā Resûla’llāh (260/2)

1.2.1.1.5. 6. 6. Hulle

Divân’da sadece bir beyitte geçen “hulle” kelimesinin anlamı cennette inananların giyeceği elbisedir.

Ruhlara okunan rahmetler, edilen duâlar kabir ehli için birer arkadaş mesabesindedir. Rûz-ı mahşerde inananların giyeceği elbise ise nurludur, parlaktır.

Oķursam rûhuma rahmet benim kabre refîkimdir
Libās-ı hulle-i cennet münevver yā Resûla’llāh

1.2.1.1.5.7. Cehennem

Sözlükte “derin kuyu” anlamına gelen cehennem, dinî literatürde dünya hayatında iman etmeyenlerin sürekli olarak kalacağı, iman ettiği halde salih amel işlemeyenlerin de cezaları oranında kalacağı azap yeridir (F. Karaman vd. , 2007 : 87).

Günah kalbi karartır, küfür ise imanı yok eder. Gereksiz yere boşananlar da cehennemde yerlerini alırlar. Cehennem yemeğinin ilki talak (boşanma)’dır.

Günāh kalbi kara eyler küfür imānı yok eyler
Cehennemde ta‘ām evvel talaķdır yā Resûla’llāh (24)

Dîvânda sıkça geçen cehennem mefhûmu, azap ve cefâ çekilen yer anlamıyla kullanılmıştır (29/2,69/2, 93/3).

Havf u recâ arasında olan şâir, Allâh'ın rahmet ve mağfiretinden ümitlidir.

Ne korkum var cehennemden ne cennetden ümîdim var
Ümîdim rahmet-i Hâk'dır umarım yâ Resûla'llâh (93/4)

Küfür içinde olan Ebû Cehil ve Ebû Leheb'in ebedî olarak cehennemde kalacakları vurgulanmıştır.

Gözi kördür güneş görmez şâgırdır Hâk işitmez
Ebû Cehil cehennemde ebeddir yâ Resûla'llâh (108/2)

Hasan Hilmî Ebû Leheb haşeb hâmmâlî oldıysa
Yanar yarın cehennemde haşabdır yâ Resûla'llâh (108/4)

Şeytanın desîselerine, zamanın fitne ve fesatlarına âlet olanlar fânî dünyadan sonra başlayacak olan ebedî hayatta cehennemde yanmaya düçâr olurlar (109/3, 139/3).

“Kalbinde hardal tanesi kadar kibir olanlar cennete giremez.” Hadis-i şerîfi hükmünce kibirli nefisler, cehennemde yanarlar.

Şabırdır hikmete 'ibret yazılmış levh-i maḥfûzda
Cehennem nefis-i insânda kibirdir yâ Resûla'llâh (148/2)

Bu geçici dünyada cefâ çeken, zorluklarla mücadele eden kimseler, yarın rûz-ı mahşerde umulur ki cehennemden halas olurlar.

Zarûretle cehennemde yanarsam dâr-ı dünyâda
Ümîdim var cehennemden ḥalâşdır yâ Resûla'llâh (150/3)

Hasan Hilmî cefâ ehli cehennemden olur âzâd

‘Azâb çekmez hisâb görmez ‘atâdır yâ Resûla’llâh (152/3)

Şâir, Emevî Devleti’nin kurucusu olan Muaviye’nin oğlu Yezîd’in nübuvvat saltanatını kendi emelleri doğrultusunda kullandığı için kabrinin cehennem olduğunu söylemektedir.

Nübuvvat saltanat şemsi Hasan Hilmî münevverdir

Yezîd’in kabri fi’t-tahkîk cehennem yâ Resûla’llâh (268/3)

1.2.1.2. İBADET

İbadet, mükellefin, nefsinin hevâsı hılafına, Rabbi için ta’zîm olarak yaptığıdır (Cürcanî, 1997 : 150). İbadet başlığı altında İslâm’ın beş esası ele alındı. İbadet ehli olan kimseler göğün en yüksek tabakasındaki makama kanatları açmış olarak uçarlar.

Kanat açmış uçar per per ‘ibâdet ehlidir anlar

Maķâm-ı ‘arş-ı a’lâya uçarlar yâ Resûla’llâh (163/3)

1.2.1.2. 1. Kelime-i Şehâdet

Şehâdet, şahitlik etmek anlamındadır. Kelime-i Şehadet, İslâm’ın ilk şartı olup Allâh’ın birliğine ve Hz. Muhammed’in onun kulu ve elçisi olduğuna tanıklık etmektir.

Hak, şariat aşkını yazmış, esaslarını ortaya koymuştur. Bu muhabbet ilminin anahtarı da şehâdetir.

Yazup nazm eylemiş ‘aşk-ı şerî‘at vezn ider hâk

Muhabbet ‘ilmî miftâhı şehâdet yâ Resûla’llâh (323/2)

1.2.1.2. 2. Namazla İlgili Kavramlar

1.2.1.2. 2.1. Namaz (Salât)

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında namazla ilgili çok sayıda beyitler vardır. Namaz anlamına gelen salât kelimesi de sıkça kullanılmaktadır.

Esâsı dîn-i İslâm'ıñ namâzdır yâ Resûla'llâh
Uşûlî ehl-i imânıñ edâdır yâ Resûla'llâh (63/1)

Yazıldı şart-ı İslâm'ıñ bize bilmek bu beş şeydir
Şalât ile biri imân mücibdir yâ Resûla'llâh (63/2)

Muhabbet fikridir 'ayn-i hayâtım yâ Resûla'llâh
O hikmet zevkidir nûr-ı şalâtım yâ Resûla'llâh (336/1)

73. şiirde namazsız Müslüman olamayacağı belirtilmektedir. Bunun yanında Allâh resulunun buyruğu gereği, namaz kılmayanlara selam verilmeyeceği gibi, namaz kılmayanların selamı da alınmamalı. Namaz kılmayanlar hastalandığı zaman ziyaret edilmemeli, ölürlerse cenaze namazları kılınmamalıdır.

82. şiirde makbul olan namazın huşu' içinde kılınan namaz olduğu vurgulanmaktadır. Huzurlu olmanın yolu namazdan geçer (82/1). Kâmil mü'min namazını huşu' içinde kılar. İman ehlinin namazı nur üzerine nurdur (82/2). Bu şiirin son beytinde de huzur ehli olan mü'minler, hata itse umulur ki Allâh onları affeder, bu vesileyle sevince kavuşurlar denilmektedir.

Hasan Hilmî huzûr ehli hatâ itse 'atâ eyle
Kuşûr ile namâz kılsa surûra yâ Resûla'llâh (82/3)

83. şiirde namazın inananlar için kurtuluş ve şifa vesilesi olduğu belirtilmektedir.

Necâtü'l-mu'minîn Hakk'a namâzdır yâ Resûla'llâh
Şifâu'l-mu'minîn Hakk'a namâzdır yâ Resûla'llâh (83/1)

83 . şiirin diğer beyitlerinde de namazın Hakk'ın cemâline, sekiz cennete vesile olduğu, hasta gönüllere Lokman Hekim gibi şifa verdiği ifade edilmektedir.

84. şiirde “ Namaz, mü'minin Mi'râcıdır.” Hadis-i şerifi yer almaktadır. Cennet kapısının anahtarının namaz olduğu da belirtilmektedir.

Cemâliñ vuşlata bâ' iş namâzdır yâ Resûla'llâh

Rızâ-i cennete miftâh namâzdır yâ Resûla'llâh

Namâz mi'râc-ı mü'mindir kurulmuş minber-i tevhîd

Semâvâta Burâk ancak namâzdır yâ Resûla'llâh (84/1,2)

85. şiirde namazın muhabbet bağının kapısı ve sekiz cennetin de nûru olduğu belirtilmiştir.

Muhabbet bâğının bâbı namâzdır yâ Resûla'llâh

Sekiz cennetiñ nûrı namâzdır yâ Resûla'llâh (85/1)

78. şiir tümüyle Ramazan Bayramı namazı ile ilgilidir. Allâh'a ulaşmanın yollarından biri de bayram namazıdır. Bayram namazı kılmanın hükmü vaciptir.

Aşağıdaki beyitte de bayram namazının dokuz tekbirle kılındığı ifade edilmektedir. Namazıyla orucuyla geçirilen Ramazan Bayramı, Müslümanlar için yaşanan ender günlerdendir. Allâh'a kavuşma ise en büyük bayramdır.

Ŧutup şavmi şalâtıyla vişâliñ 'ıyd-i ekberdir

Ŧokuz tekbirle şalât-ı 'id kılsam yâ Resûla'llâh (326/2)

1.2.1.2. 2.2. Kıyam

Sözlükte “ayakta durmak, dikilmek, doğrulmak anlamına gelen kıyâm, dinî bir kavram olarak, namazda ayakta durmak demektir. (F. Karaman vd. 2007 : 377)

Aşağıdaki beyitte, her seher vakti Hz. Peygamber’in ravzasına yüz sürmek, yer öpmek ve karşısında kıyam etmek isteyen bir âşık tablosu söz konusudur.

Yüzüm sürsem yer öpsem her seher dīvân-ı ravzanda
Kıyâm elbetde karşunda tursam yâ Resûla’llâh (294/2)

1.2.1.2. 2.3. Mescid, Mihrab, Minber, Minare

Sözlükte “secde edilen yer” anlamına gelen mescid, Müslümanların mabedlerine verilen bir isim olup, cami kelimesi ile eş anlamlıdır (F. Karaman vd. 2007 : 428).

Aşağıdaki beyitte, güzel sesin simgesi olan ezan duyuldukça namaz için mescidin kapısından ibadete koşan bir mü’min tablosu gözler önüne serilmektedir.

Hasan Hilmî hoş- âvâzı seniñ rûhuñ işitdikçe
Namâz [i]çin bâb-ı **mescidde** ‘ibâdet yâ Resûla’llâh (142/3)

Hz. Peygamber mescid-i Aksâ’dan arşın en büyük makamı olan Sidre’ye çıkmıştır. Aşağıdaki beyitte miraç mucizesine işaret edilmektedir.

Sarây-ı Sidre-i ‘arşa mübârek bād-ı **mescidden**
Çıkup seyr eylediñ ‘arşı hâriḳ-i ‘âde yâ Resûla’llâh (251/2)

Sözlükte “oda, çardak, evin veya odanın yüksek ve kıymetli yeri, baş köşesi” anlamına gelen mihrab, ıstılahta, camilerin kible tarafında bulunan, cemaatla namaz kılınırken imamın durduğu, genellikle duvardan dışa doğru çıkıntılı olan yere denir (F. Karaman vd. 2007 : 445).

Dîvân şiirinde sevgilinin kaşları şekli itibarıyla mihraba benzetilir. Hz. Peygamberin mihraba benzeyen kaşlarına karşı kuşluk vaktinde namaz kılan bir Hak âşığı söz konusudur. Bütün bu eylemler rahmet kapısından beklenen ümittir. Bu yolun yolcusu olan âşıkların elbetteki makamları yüce olacaktır.

Hasan Hilmî kılar kuşluk kâşın **mihrâbına** karşı
Muşallî bâb-ı rahmetden maķāmım yâ Resûla'llâh (272/3)

Sözlükte “yüksek yer” anlamına gelen minber, ıstılahta camilerde imam-hatiplerin Cuma ve bayram hutbelerini okudukları, basamakla çıkılan yüksek yerlere denir (F. Karaman vd. 2007 : 446).

Namâz mi' râc-ı mü'mindir kurulmuş **minber-i** tevḥîd
Semāvâta Burâķ ancaķ namâzdır yâ Resûla'llâh (84/2)

Kerâmât devlet-i tâcî ḥilimdir yâ Resûla'llâh
Kurulmuş **minberi** kudret 'ilmidir yâ Resûla'llâh (148/1)

Bunun dışında muhabbet, minberin miski (kokusu) (186/1), muhabbet, kavuşma minberi (218/1) olarak ele alınmıştır.

Bir şey parlamak ve aydın olmak anlamına gelen minare, ıstılahta, şerefesinde günde beş vakit ezanın okunduğu camilerin yanında genellikle yuvarlak olarak yapılan yüksek yapılara denir (F. Karaman vd. 2007 : 446).

Müezzinler, minarede ezan okurlar. Namaza davet niteliğinde olan ezana icabet etmek mü'mine has bir davranıştır.

Edâ vakti minārede müezzinler nidâ eyler
İcābet mü'mine maḥşûş namâzdır yâ Resûla'llâh (85/2)

1.2.1.2. 2.4. İmam, Müezzîn, Kible, Ezan, Cemaat

Sözlükte “ kendine uyulan, önder, halife, ordu komutanı, delil” gibi anlamlara gelen imam, dinî bir kavram olarak, devlet başkanı, bir ekolün veya hareketin önderi, cemaate namaz kıldırان kimse demektir (F. Karaman vd. 2007 : 314).

Aşağıdaki beyitte İmam-ı A‘zam’ın dinin Ka‘besinin lideri olduğu söylenmektedir.

Sirāc-ı ümmetim didiñ sözüñ Haq’dır haber virdiñ
İmāmdır Ka‘be-i dīne İmām-ı A‘zam yā Resūla’llāh (132/2)

Cemaatle kılınan namazlarda imama niyet ettikten sonra “Allahu Ekber” denilerek uyulur.

Zehī metn-i muḥabbetdir Ḥasan [Ḥilmī] tefeyyuz kı
İmāma iktidār itdim Allāhu Ekber yā Resūla’llāh (264/3)

Aşağıdaki beyitlerde de imam kelimesi “lider, öncü” anlamlarında kullanılmıştır.

Cihādīñ dilde miḥmān-ı kirāmı yā Resūla’llāh
Ziyāfet cenginiñ sensiñ imāmı yā Resūla’llāh (305/1)

Mücāhid ehl-i secdede niyāza yā Resūla’llāh
İmāmu’l-‘aşq şürū‘ itmiş namāza yā Resūla’llāh (310/1)

Sözlükte “ cihet, yön” gibi anlamlara gelen kible, dinî bir kavram olarak, Müslümanların namazda yönelmiş oldukları yön, Kâbe manasına gelir (F. Karaman vd. 2007 : 375).

Şâir, Hz. Muhammed’in yüzünü kibleye, kaşını Ka‘be’nin Yemen tarafına düşen köşesine (rükn-i Yemânî) benzetmektedir.

Ḥasan Ḥilmī içer zemzem lebiñ miz-âb-ı rahmetden
Yüzüñ kıble kaşın rükn-i Yemānî yā Resūla’llāh (303/3)

Ezan okuyan kişiye müezzîn denir. Hz. Muhammed, bizi rahatlat ey Bilâl! diyerek Hz. Bilâl'in ezan okumasını istemiştir.

Müezzînle ezân virse a rāḥat yâ Resûla'llâh
Eriḥnâ yâ Bilâl ders-i sa' âdet yâ Resûla'llâh (142/1)

Namazda imama uyan topluluğa cemaat denir. Namaz ehli olan cemaat, din uğruna gerekirse cânını feda eder. Allâh dostlarının imamı namazdır.

Cemâ' at cân fedâ eyler Ḥasan Ḥilmî namâz ehli
 İmâme'l-evliyâ ancak namâzdır yâ Resûla'llâh (84/3)

1.2.1.2. 2.5. Seccade, Duâ

Seccade, üzerinde namaz kılınan, secde edilen kilim, yer anlamına gelir. Seher vakti, mutlulukla seccadesini seren âşıkın bu sadık hâline Hz. Peygamber'in kefil olması isteniyor.

Seher vakti sa' âdetle serer seccâdei 'âşık
 Ḥasan Ḥilmî kuluñ şâdık kefil ol yâ Resûla'llâh (38/6)

Manevî aşk ile dertli olan gönle, muhabbet derdi pek tatlı gelir. Kendisini Allâh'a karşı minnetli gören âşık, seccadesini serer.

Ḥasan Ḥilmî gönül dertli muhabbet derdi pek tatlı
 Muḥib seccâdei serdi zü'l-minenden yâ Resûla'llâh (207/3)

Duâ

Duâ, Allah'a yalvarmak, halini arz etmektir. Duâ dille ve kalple olur. Gönülden yapılan duâ daha makbuldur.

Ṭulû' eyler toğar şems-i hidâyet yâ Resûla'llâh
 Bi-ḥamdi'llâh du' â dilde 'inâyet yâ Resûla'llâh (38/1)

Muhabbet bağının feth olmasını isteyen şâire göre nikâh, duâların kabul olmasına vesile olan yollardan biridir.

Muhabbet bâğı feth olsun mübârek eyle yâ Rabbî
Du‘ âlar müstecâb eyler nikâhdır yâ Resûla’llâh (120/6)

175. şiir du‘anın ehemmiyeti ile ilgilidir. Allâh’a duâ ederek yalvaran ibadet ehli inananların duâsı kabul edilir.

Münâcât eyledik Hakk’a du‘ âda yâ Resûla’llâh
Kabûl eyler du‘ âmuzı ‘ibâda yâ Resûla’llâh (175/1)

Du‘ â eyler Hasan Hilmî murâdı zıkr ü fikrindir
Huzûr-ı tuhfe-i şâha gazeldir yâ Resûla’llâh (255/3)

1.2.1.2. 3. Oruç (Savm)

Dinin esaslarından olan oruç, gönülde imanın nurudur. Orucu tam tutmak peygamberin vasiyetidir.

Vaşiyyet eylediñ didiñ şiyâmı bi’t-tamâm tutduñ
Gönülde nûr-ı imânım orucdur yâ Resûla’llâh (73/4)

77. şiir oruçla ilgilidir. Oruca, riya karışmaz. Oruç kul ile Allâh arasındaki bir ibadettir.

Orûc gizli ‘ibâdetdir riyânîñ medhalî yokdur
Bu esrârı bilen hakdır hakîkat yâ Resûla’llâh (77/3)

Oruç tutanların ağzı, muhabbetle beslendiği için misk yağı gibi kokar.

Muhabbetle ğıdālanmış қоқар ağızında misk yāğı
Orūc bāğı açılmışdır bu şehre yā Resūla'llāh (77/5)

Şâir, namazıyla, orucuyla tamamlanan şehir-i ramazandan sonra Ramazan Bayramı'na kavuşmak istiyor.

Tutup şavmi şalâtıyla vişâliñ 'ıyd-i ekberdir
Tokuz tekbirle şalât-ı 'id kılırsam yā Resūla'llāh (326/2)

1.2.1.2. 4. Hac İle İlgili Mefhûmlar

1.2.1.2. 4.1. Hac

Hem mal hem de bedenlen yapılan bir ibadettir. Zenginlere hacc ibadeti farzdır. Hz. Peygamber'in vasiyeti olan Hac ibadetini duyan şâir mutlu olduğunu ifade etmektedir.

Vaşıyyet eylediñ haccı işitdik şādmān olduk
Biri dīnen biri mālen tavāfı yā Resūla'llāh (73/2)

Muhabbetle dopdolu olan şâir, kendisine hac nasip olmadığı için üzölmektedir. Ümmü'l- Kurā yani Mekke-i Mükerrreme'ye gitmeye söz vermiştir. Bu dileği henüz gerçekleşmediği için de gözü kalmıştır.

Muhabbetle zehirlendim nedendir hacc naşib olmaz
Sözüm haqdır gözüm qaldı Ümmü'l-Kurā'da yā Resūla'llāh (87/3)

Muhabbet, farz olan cismanî hacca teşbih edilmiştir. Aşağıdaki beyitte, dünyadan elini eteğini çekip her şeyi boş gören, başı boş dolaşan âşık (derviş) tipi gözler önüne serilmektedir.

Muhabbet hacc-ı cismānî ferā'iz yā Resūla'llāh
Qalender 'āşıkıñ hālī mu'ārız yā Resūla'llāh (219/1)

1.2.1.2. 4. 2. Ka'be

Ka'be Hicâz'da Mekke şehrinde bulunan kutsal yapıdır. İbrâhîm ve İsmâîl peygamberlerden kalmıştır. Müslümanlar için kutsal sayılmıştır. Müslümanların namaz kılarken yöneldikleri kibledir (Cürcânî, 1997 : 191).

Şeriat (Allâh'ın hükümleri) Ka'be'deki hâcılar için bir delildir. Aynı şekilde şeriat, âşıkların Ka'besi için sevinç kaynağıdır.

Şerî'at Ka'be-i Huccâca hüccet yâ Resûla'llâh
Şerî'at Ka'be-i 'uşşâka behcet yâ Resûla'llâh (16/1)

Ka'be'nin diğer bir ismi de “Beytü'l-ma'mûr” dur (23/2). Muhabbet Ka'bede yanan kandil yağdır (41/2). Muhabbet, kible olan Ka'bedir (42/1). Seher vakti lebbeyk okuyan, tavaf eden şâir için Minâ, Hz. Peygamber'in şehri olan Ka'be'dir (87/4) .

147. şiirde tavaf etmenin ehl-i iman için önemi, hacıların “buyur Allâh'ım” anlamındaki lebbeyk nidaları, zemzem kuyusundan muhabbetle zemzem kuyusundan su içen hacılar, gözler önüne sunulan birer tablodur.

Ṭavâf-ı Ka'be-i a'zam kerâmât ehl-i imâna
Yetişdi meyve-i a'mâl 'atâdır yâ Resûla'llâh

Ḥasan Ḥilmî muhabbetle içerse bi'r-i zemzemden
Oğur huccâc ile lebbeyk kefâdır yâ Resûla'llâh

1.2.1.2. 4. 3. Tavaf

Sözlükte “bir şeyin çevresini dolaşmak, dönmek” gibi anlamlara gelen tavaf, dinî bir kavram olarak Hacer-i Esved'in hizasından başlayarak Ka'be'yi sola almak suretiyle yedi defa Ka'be etrafında dönmek demektir (F. Karaman vd. 2007 : 635)

Hasan Hilmî tavâf eyler gönül beytinde beytu'llâh
Mübârek ravzañız cennet buyurdum yâ Resûla'llâh (30/5)

Bunun dışında, felek burcunun hidayetden dolayı kapısını açması, gönül evinin Hz. Peygamber'in yüz güzelliğini tavaf etmesi (43/4), Dinen ve malen vasiyet edilen haccın ve tavafın sevinç kaynağı olması (73/2), her dem Ka'beyi tavaf etmenin ve hacıların lebbeyk (buyur Allâh'ım) nidâlarının hoşluğu (215/3), meleklerin gökte, insanların yeryüzünde Ka'beyi tavaf etmeleri (220/3), aşk Ka'besinin muhabbetle iştiyakla tavaf edilmesi (220/4) beyitlerde dile getirilen duygulardır.

Kur'ân-i Kerim'de “*Şüphesiz ki, Safa ile Merve, Allah'ın koyduğu nişanlardandır. Her kim Beytullâh'ı ziyaret eder veya Umre yaparsa, onları tavaf etmesinde bir günah yoktur.*” buyrulmaktadır (Bakara. 2: 158).

Muhabbet Ka'besi kalbde Hasan Hilmî tavâf eyler
Bu aşk üzre olan *şaff u şafâda* yâ Resûla'llâh (246/3)

Hasan Hilmî tavâf eyler Medîne Mekke şehrini
Düşürme dertliyi dâr-ı gurûra yâ Resûla'llâh (278/3)

1.2.1.2. 5. Zekât

İslâm'ın beş esasından biri zekattır. Mal ile yapılan bir ibadettir. Beyitlerde zekatın farz olduğu, peygamber tavsiyesi bir ibadet olduğu dile getirilir. Ayrıca zekat, rızkın genişlemesine sebeptir.

Aşağıdaki beyitte İslâm'ın beş esaslarından olan sıyam (oruç), zekat ve zenginler için farz olan hacc ibadetinden bahsedilmektedir.

Şıyâm ile zekât haktır gâniler hacca gitmek farz
Cemâliñ Ka'be-i arza niyâzdır yâ Resûla'llâh (63/3)

Zekât, İslâm'ın esaslarından biridir. Hz. Peygamber ümmetine zekâtı tavsiye etmiştir; çünkü zekât verenlerin rızkı genişler, malı artar.

Vaşıyyet eyleyüp didiñ zekâtını viriñ ümmet

Bulur rızkına ol vus'at buyurduñ yâ Resûla'llâh (73/3)

1.2.1.3. AYET VE HADİSLER

1.2.1.3.1. Ayetler

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında çeşitli vesilelerle iktibas veya telmih yoluyla çok sayıda âyet geçmektedir. Aşağıdaki tabloda bu âyetlerin geçtiği şiir ve beyit numaraları verilmiştir.

Tablo: 1.4.

SIRA	AYET / SÛRE	ŞİİR NO	BEYİT NO
1	enîbû : yönelmek Zümer 39:54 (وَأَنبِئُوا إِلَى رَبِّكُمْ)	4	2a
		9	3a
		31	5a
		37	4a
		273	2b
		317	2b
2	Tūr-ı Sînâ Sina Dağı'na andolsun Tin 95:2 (وَطُورِ سِينِينَ)	16	2a
		177	3a
		213	1a
3	Bu bölüm Kehf Sûresine işaret etmektedir. Kehf 18:1-110	21	
4	naḥnu ḳasemnâ: Kısımlara ayırdık. Zuhruf 43:32 (نَحْنُ قَسَمْنَا)	22	2a
		23	2a
		105	3a
5	irci'î : dönmek Fecr 89:28 (إِرجعي)	28	3a
6	İnnâ fetâḥnâdan: Muhakakki biz fethettik. Fetih 48:1 (إِنَّا فَتَحْنَا)	34	5a
		160	1a
		168	3a
		266	3a*

7	Ḳul huve'llāh İhlās 112:1 قُلْ هُوَ اللَّهُ De ki O Allāh (birdir.)	39 159 276 27	3a 1b 1a/b 27b
8	Elestü bi Rabbiküm (Ben sizin Rabbiniz) değil miyim? Evet dediler. A'raf 7:172 (أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى)	51 105 125 185 273	
9	Biz Kur'ân'dan, iman edenler için bir şifa ve rahmet kaynağı olan âyetler indiriyoruz. وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ	54	2a/b
10	Nefehtu fihi min rūḥi: “İnsanlara kendi ruhumdan üfördüm.” Sad 38:72 (وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُّوحِي)	55	1b 2a 2a 2a/b 1b
11	Kirāmen kâtibîn : “ Yaptıklarınızı bilen değerli yazıcılar” İnfitar, 82 : 11 (كِرَامًا كَاتِبِينَ)	57 67 130 328	4a
12	Ve'l-fecr: fecr vaktine and olsun ki. Fecr 89:1 (وَالْفَجْرِ)	76	3b 3b 2a 2a
13	Fenkiḥu: “o zaman nikâh edin.” Nisā 4:3-25 (فَانكِحُوا)	79 120	3a
14	nūruḥ 'alā nūrdur. “ Nur üzerine nurdur.” Nūr 24:35 (نُورٌ عَلَى نُورٍ)	82	2a 3a
15	Tebbet Sûresine işaret etmektedir. “Ebu Leheb'in iki eli kurudu ve helâk oldu.” Tebbet 111:1 (تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ)	108	2b
16	len terānî: Hz. Musa Tûr dağında Allāh'ın cemâlini görmek isteyince Allāh'tan “Beni katiyyen göremezsin. A'raf 7:143 (لَنْ تَرَانِي)	123 231	4a

17	149 203 251 270 ķābe ķavseyñ: iki yay kadar Necm 53:9 (فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ)		
18	semi'nâ (سَمِعْنَا) ve ata'nâ (وَاطْعْنَا) işittik ve itaat ettik. Bakara 2:285	160	
19	leyle-i Ķadr: Kadir gecesi Kadr 97:1 إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ	163	
20	sūre-i Kevşer 108:1 (إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ)	170	3b 2b
21	ev ednâ:hatta daha yakın Necm 53:9 (فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ)	203	4a 2b 3a 2a
22	Sidre-i a' lā Necm 53:14/16 (السُّدْرَةِ)	203 251	2b
23	Sūre-i Ṭāhā 20:1	234	1a
24	Sūre-i Yāsin 36:1	234	2a
25	İlā yevmi'l-cezādārı (kıyāmeti) A'raf 7: 167	258	2a
26	Ulu'l-elbāb: Arınmış akıl sahipleri Ali İmran 3:7 (أُولُوا الْأَلْبَابِ)	262	2a/3a 2a
27	Mine'l- meşriķ ile'l- mağrib Bakara 2:258 (مِنَ الْمَشْرِقِ فَأَتَتْ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ)	262 343	2a 2b
28	Fefirū ḥaķ ile'llāhī : “Öyleyse Allāh'a fīrar edin. Zariyat 51:50 (فَفِرُوا إِلَى اللَّهِ)	322	3a
29	Huve'l- evvelu ve'l- āhiru: “ O , evveldir (ilktir) ve ahirdir (sondur.) Hadid 57:3 (وَالْآخِرُ هُوَ الْأَوَّلُ)	330	2b
30	Lā ḥavfun ‘aleyhim ve lāhum yaḥzenūne. Onlara korku yoktur ve onlar mahzun olmazlar. Bakara 2:112 (وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ)	Duā kısmında geçmektedir.	3a

1.2.1.3. 2. Hadisler

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı'nda geçen hadîslerle ilgili beyitler şunlardır:

Hubbu'l-vatan mine'l-îmân hadîsiñ haq muhaqqıqadır
Ezel ervâh-ı vuşlatdır refîk ol yâ Resûla'llâh (33/2)

Bu beyitte “Vatan sevgisi imandandır.” Hadîsi ele alınmıştır.

Esâsı dîn-i İslâm'ın namâzdır yâ Resûla'llâh
Uşûlî ehl-i îmânın edâdır yâ Resûla'llâh (63/1)

Yukarıdaki beyitte de “Namaz dinin direğidir.” Hadîsi işlenmiştir.

Vaşıyyet eyleyüp didiñ zekâtını viriñ ümmet
Bulur rızķına ol vus'at buyurduñ yâ Resûla'llâh (73/3)

Bu beyitte de zekât, rızķı arttırır. Hadisi ele alınmıştır.

Cemâliñ vuşlata bâ' iş namâzdır yâ Resûla'llâh
Rızâ-i cennete miftâh namâzdır yâ Resûla'llâh (84/1)

84/1'de “Namaz, cennetin anahtarıdır.” Hadisine işaret edilmektedir.

Namâz mi'râc-ı mü'mindir kurulmuş minber-i tevḥîd
Semâvâta Burâķ ancak namâzdır yâ Resûla'llâh (84/2)

Bu beyitte de “Namaz mü'minin Mi'râcıdır.” Hadîsi işlenmiştir.

İderken 'aşķ-ı levlâke 'alâķa yâ Resûla'llâh
Muzâf oldı 'alâķam iştiyâķa yâ Resûla'llâh (166/1)

“Sen olmasan felekleri yaratmazdım. (Hadîs-i Kudsî)

Fakrla iftiḥār itdiñ iḥtiyārî yâ Resûla’llâh
Şığındiñ Zât-ı Mevlâ’ya fakr ıztırârî yâ Resûla’llâh (214/1)

“Fakirliğimle iftihar ederim.” Hadîsi işlenmiştir.

Muḥabbet zât muḥaḳḳaḳadır *cezāke’llāhu ḥayren hū*
‘Adilîñ vaşf-ı na’ tıñda nümûde yâ Resûla’llâh (267/2)

Resulullah (S.A.V.) buyurdular ki: "Kim, kendisine yapılan bir iyiliğe karşı, bunu yapana: "Cezakellahu hayran (Allah sana hayırlı mükafaat versin)" derse teşekkürü en mükemmel şekilde yapmış olur." Tirmizi, Birr 86, (2036).

Ayrıca duâ bölümünde “*El-mevtu tuḥfetu’l-mu’min*” ele alınmıştır. Yani “Ölüm, inananlar için, Allâh tarafından verilen bir hediyedir.” denilmektedir.

1.2.1.4. DİĞER DİNİ MEFHURLAR

1.2.1.4. 1. Mi’râc ve İlgili Mefhumlar

1.2.1.4. 1. 1. Mi’râc

Mi’râc, Hz. Peygamber’in, peygamberliğinin on ikinci senesinde, Recep ayının yirmi yedinci gecesini, Cebrâil’in rehberliğinde, arşa çıkması ve Allâh ile görüşüp dönmesidir (Tatçı, 1990 : 170).

Kur’ân-ı Kerîm’de “Kâbe Kavseyn” (iki yay kadar) kavramı şöyle geçmektedir: “ *Onunla arasındaki mesafe, iki yay kadar, yahut daha azdı.*” (Necm 53: 9)

Kemâlîñ leyle-i Mi’râc irişdiñ *ḳābe ḳavseyne*
Bunu inkâr iden kâfir Ebû Cehil’dir yâ Resûla’llâh (149/4)

Aşağıdaki beyitlerde de ruhânî Mi'râcdan bahsedilmektedir.

İder mi' râc-ı rûhânî çıkar 'arşa nazar eyler
Anıñ vechi güneş gibi beyâzdır yâ Resûla'llâh (216/2)

Muhabbet leyle-i mi' râc celâlî yâ Resûla'llâh
İrişdiñ *kābe kavseyne* kemâlî yâ Resûla'llâh (222/1)

İrişdim *kābe kavseyne* çıkup mi' râc-ı rûhânî
Muhabbet mescidinden iştiyağa yâ Resûla'llâh (270/2)

1.2.1.4. 1. 2. Sidretü'l- Müntehâ

Allâh katının sınırı ve Cebrâil'in makamı olan bu yer betitlerde Sidre-i a'lâ, Sidre-i rûh ve Sidre-i 'arş adlarıyla geçer. Sidretü'l-Müntehâ kavramı Kur'ân-ı Kerim'in Necm sûresinin 14. ayetinde geçmektedir.

Melek, peygamber ve diğer bütün canlıların ilminin son bulduğu yerdir. Bu noktadan sonrası yalnızca Allâh'a mahsus gayb âlemidir (Yeniterzi, 1993 : 104).

Mağâmıñ zât-ı *ev ednâ* 'urûcuñ *Sidre-i a'lâ*
Nüzûluñ *kābe kavseyn* şerefdir yâ Resûla'llâh (203/2)

Muhabbet Sidre-i rûhdur medîneñ 'âşıka menzil
Hasan Hilmî nüzûl itse gerekdir yâ Resûla'llâh (203/3)

Sarây-ı Sidre-i 'arşa mübârek bād-ı mescidden
Çıkup seyr eylediñ 'arşı hâriq-i 'âde yâ Resûla'llâh (251/2)

1.2.1.4.1.3. Arş

Gerçek mahiyetini, ölçü ve sınırını insan aklının kavrayamayacağı, gerçek içeriğini sadece Yüce Allâh'ın bütün âlem denilen yeri, gökleri, cenneti, cehennemi,

sidreyi, kürsiyi kaplayan ilahî taht ve hükümlanlık demektir (F. Karaman vd. 2007 : 31).

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında arş için “ arş-ı rahmanî, arş-ı a'lâ” kavramları da sıklıkla kullanılır.

Uçar ümmetleri anıñ tıyûrı zü'l-cenâheyndir
Târîk-i nûr-ı Qur'ân'dır gönüller 'arş-ı rahmânî (1/2)

'İmâd-ı 'arş-ı a'lâya dikilmiş ravza-i kudret
Hayât-ı Kûfe-i Dicle şerî' at yâ Resûla'llâh (49/2)

Yazılmış 'arşa tâ nâmıñ Aḥmed yâ Resûla'llâh
Okurlar ümmetiñ yerde Muḥammed yâ Resûla'llâh (128/1)

Kanat açmış gönül mürğî Ḥasan Ḥilmî uçar 'arşa
Gelür maḥbûb hû levḥ u kaleminden yâ Resûla'llâh (261/3)

1.2.1.4.1.4. Burak

Burak, İslâmî inanışa göre, bir cennet bineğidir. Hz. Peygamber, Mi'râcını, Sidre'ye kadar “Burak” ile gerçekleştirmiştir. Burak tasavvufî anlamda ise, madde âleminde manâ âlemine geçişte bir vasıta (Tatçı, 1990 : 172).

Piyade kaldığını söyleyen şâir, Burak sayesinde Hz. Peygambere kavuşmak istegindedir.

Meded kıl sevdiğim Aḥmed bize vuşlât Burāk'ını
Piyâde ḳalmışam berr u yabânda yâ Resûla'llâh (75/2)

Oruç tutmak, namaz kılmak Allâh'a kavuşmada, Hz. Peygamberin şefaatine mazhar olmada bir vasıta. Bu vasıtayı da gerçekleştirecek olan Burak'tır.

Oruç vuşlât Burāk'ıdır Ḥasan Ḥilmî oruç tutsun
Saña ḥâlini 'arz itsün şefâ' at yâ Resûla'llâh (77/7)

Namāz mi‘rāc-ı mü’mindir kurulmuş minber-i tevḥīd
Semāvāta Burāk ancak namāzdır yā Resūla’llāh (84/2)

Hiz. Peygamberin hayali kimi âşîların adeta aklını başından alır. Hiz. Peygambere kavuşma vasıtası olarak da Burak görülür.

Ḥayālîñ ‘âşîka mi‘rāc-ı ‘urūc eyler ‘aḳıl başdan
Süvār oldukça devletle Burāk’a yā Resūla’llāh (166/2)

İdince şāh-ı maḥbūba ‘alāka yā Resūla’llāh
Süvār oldum o devletle Burāk’a yā Resūla’llāh (270/1)

1.2.1.4. 2. Ölüm-Ölümsüzlük

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân’ında ölüm kelimesinin ecel, meyyit kavramlarıyla da geçtiği görülmektedir. Beyitlerde ecel, meyyit kavramları beden ölümü anlamında kullanılmıştır.

Aşağıdaki beyitte Hiz. Peygamberin, namazsızların cenaze namazını kılmamak gerektiği yönündeki vasiyeti ele alınmıştır.

Vaşıyyet eyleyüp didiñ ölürse ol namāzsızlar
Namāziñ anlarıñ kılmañ buyurduñ yā Resūla’llāh (73/9)

Seniñ vaşfiñ kitābını yazarsam yā Resūla’llāh
Okunsun ber-güzār ḳalsun ölürsem yā Resūla’llāh (102/1)

Şâir, fanî dünyada, baki hayırlar yapmak gerektiğini ifade etmektedir. Böylelikle, öldükten sonra da sevap işlemeye devam edecektir (Sadaka-i Carîye).

Hasan Hilmî beķā bāġı ġayrdır fānî dūnyāda
 Şevāblar defteriñ yırtar eceldir yā Resūla'llāh (158/3)

Aşk ateşinde yanıp olgunlaşmak isteyen şâir, ölmüş ümmetin Hz. Peygamberin şefaatiyle hayat bulmasını umid etmektedir.

Girersem āteş-i 'aşka bişer bu laħm-i nā-puħte
 Bu meyyit ümmetiñ ister ġayâtı yā Resūla'llāh (71/2)

1.2.1.4.3. Cin

Cinler, meleklerden ve insan ruhlarından ayrı, maddî yönleri bulunan, fakat ruhsal yönleri ağır basan varlıklardır. İtaata ve isyana kabiliyetleri vardır (F. Karaman vd. 2007 : 103).

Dîvân'da sadece bir beyitte geçen cin kavramıyla ilgili tafsilat yoktur. Hz. Peygamberin tüm enbiyâların, insanların ve cinlerin öncüsü, faziletlisi olduğu söylenilmektedir.

Cemî' -i enbiyânîñ efďalısıñ yā Resūla'llāh
 Ser-ā-ser ins ü cin peyġamberisiñ yā Resūla'llāh (266/1)

1.2.1.4.4. Şeytân

Şatana kökünden gelmekte olup yaklaştı, anlamındadır. Allāh Teâlâ'nın "Cinleri de ateşten yarattı." Kavlinin delâlet ettiği gibi, Şeytan ateşten yaratıldığı için, kırgınlık ve hamiyette aşırı gitmiştir (Cürcânî, 1997 : 135).

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında sıkça geçen bu kavram daha çok nefis ile birlikte ele alınır: (67/1, 69/4, 94/3, 200/1, 232/1,2,3)

İnsanoġlunu nefsi ve şeytan helak eder, isyana sürükleyen unsurlardan biri nefsin kötü istekleri, diğeri de şeytanın oyunlarıdır. Bu iki düşmanla mücadele eden kişiler felaha kavuşurlar.

Biri nefsim biri şeytân iderler ġün-be-ġün tuġyān
 Helāk itdi bizi her dem ġarābım yā Resūla'llāh (43/7)

Hasan Hilmî emîn olma nefis u şeytân saña düşmân
Bi-izni'llâh kılıç çekdim keserim yâ Resûla'llâh (53/3)

Aşağıdaki beyitte de duhan (tütün) kullanmayı, şeytan memesinden katran emmeye benzetir.

Emer şeytân memesinden südi kaşranla karnı tok
Hużura varmağa yüz yok bu 'illet yâ Resûla'llâh (45/2)

Şeytânın şehvet şarabı meşhurdur. Bunu terk eden kişilere sekiz cennet kapıları açıktır. Şeytan, insanları kötülüklere yönlendirmek için elindeki bütün imkanları kullanır. Onun amacı taraftarlarını arttırmaktır.

Şarâb-ı şehvet-i şeytân Hasan Hilmî ne meşhûrdur
Bunuñ terki sekiz cennet cüdâyım yâ Resûla'llâh (95/4)

Cihân fânî 'aceb zindân 'azâb eyler bize şeytân
Güler dostuñ cehennemde yanarken yâ Resûla'llâh (109/3)

116. şiir, şeytanın fitne ve fesatlarının hem çok hem de gizli olduğundan bahsetmektedir. İbadet etmek, şeytanın oyunlarını bozar. Nefisle ve şeytanla mücadele etmek cihattır. (116/2-3)

Halâş olmam bu şeytândan habîr ol yâ Resûla'llâh
Helâk itdi bizi şeytân mu'în ol yâ Resûla'llâh (116/1)

Nefsi haramdan ve şeytanın şehvetlerinden kurtaran yollardan biri de nikahtır. Evlenen kişiler, nefisini bu yönüyle şehvetlerden korur.

Harâmdan hıfz iden nefsi nikâhdır yâ Resûla'llâh
Keser şeytânı bi'l-küllî nikâhdır yâ Resûla'llâh (120/1)

Şeytanın özelliklerinden biri de insanlara vesvese vermektir.

Hasan Hilmî kıyām itse melekler hıfz ider kalbiñ

Neden vesvās ider şeytān şaşırđı yā Resūla'llāh (138/3)

232. şiirde tümüyle şeytanın nefisle birlikte insanın helaki için uğraştığı, bu kötöklöklere karşı muhabbet kılıcı çekilmesi gerektiğı ifade edilmektedir.

Şeytanın hased edici özelliğı de vardır: (276/2)

Muhabbet bülbülü maħbūs kafesde yā Resūla'llāh

Helāk eyler anı şeytān ħasedde yā Resūla'llāh (269/1)

Hased, insanları helak eden şeytanın oyunlarından biridir. Muhabbet olan gönölde dünyevî olan hased bulunmaz.

1.2.1.4. 5. Haram ve Helâl

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında haşhaşın, afyonun ve sigara (duhan) kullanmanın haram olduğundan bahsedilmektedir.

Haşhaş

Aşağıdaki beyitte haşhaşın haram olduğunu; ancak muhabet haşhaşını içen âşıkların şifa bulduğunu, bunun da bir keramet sayılacağı belirtilmektedir.

Ĥarām ħaşĥaş 'āşık muhabbet ħaşĥaşın yutmuş

Devā bulmuş devāmında kerāmet yā Resūla'llāh

Afyon

Afyon kullanımı dinen yasaktır, haramdır. Afyon kullananlar iflah olmazlar.

Hasan Hilmî harām āfyon anıñ ekli helāl olmaz

Yudan ādem felāḥ bulmaz beṭālet yā Resūla'llāh (47/2-3)

Duhan (Tütün, Sigara, Duman)

Tütün ve mamullerini kullanmak israftır. İsrâf da dinen haramdır. Âşık olan mü'minlerin sigara içmesi dine aykırı bir durumdur.

Hasan Hilmî kıyās ḥaḳdır duḡānıñ şurbu isrāfdır

Harāmdır içmesün 'āşık duḡānda yā Resūla'llāh (249/1)

Kahve

Kahve içmek sünnet değilse de haram da değil. Bilakis kahve içen kişiye şifa verir. Kara kahve içildikçe yürek hoplar.

Değil sünnet harām olmaz şifāsı var içen zāta

Yürek oynar içildikçe kara ḳahve yā Resūla'llāh (48/4)

Nefsi kötülüklerden, haramdan koruyan nikahtır. (120/1)

Enfiyye

Enfiyye; keyif için buruna çekilen çürütülmüş ve içine bazı kokulu maddeler katılmış tütün tozu, burun otu. (Devellioğlu, 1997: 223)

Aşağıdaki beyitte de enfiyenin haram olduğu, burna çekilmesinin katiyyen çekilmeyeceği belirtilmekedir.

Hasan Hilmî helāl olmaz Frenk'den gelse enfiyye

Çekilmez burna ḳaṭ' iyyen biliriz yā Resūla'llāh (46/4)

Aşağıdaki beyitte ve manzum biyografide ise hakkını helal etme anlamlarıyla kullanılmıştır.

Hasan Hilmî sūd emmişdir sūd hakkını helâl eyle
Seher vaḳti selām itsem gelür mi yâ Resûla’llâh (154/3)

1.2.1.4.6. Gaza, Gazi ve Şehid

Gaza, din uğruna yapılan savaşlardır. Beyitlerde nefisle gaza etme anlamıyla ele alınır.

Asıl gazi, nefsiyle mücadelede zafer kazanan kişilere denir. Dinî literatürde bu zafere “büyük cihad” denir. Bu zor ve zahmetli yolda Allâh’ın inayetine her daim ihtiyaç vardır.

Hasan Hilmî mücâhiddir ‘adüvvî nefs-i emmâre
Ġazâ eyler meded ister ‘asîrsem yâ Resûla’llâh (102/3)

Hasan Hilmî ğazâ eyler cihâdı nefs-i ekberle
Hüveydâdır müeşşirden eşerden yâ Resûla’llâh (299/3)

Hasan Hilmî riyâzetle kırar nefsi helâk eyler
Mücâhid fi sebîli’llâh ğazâ idersem yâ Resûla’llâh (326/3)

Aşağıdaki beyitte de şâir, gaza ehliyle haşr olmak istiyor. Bu fani dünyada asıl zenginlik dünyevî istek ve arzulardan uzak durmak, kanaat etmektir:

Hasan Hilmî mücâhidsen ğınâya şükür fakre şabr it
Ġazâ ehliyle haşre gelsün yâ Resûla’llâh (314/3)

Din uğruna savaşan, mücahit anlamına gelen gazi, özellikle Türklerde savaşta başarı kazanan kumandanlara hatta hükümdarlara şeref ünvanı olarak kullanılmıştır (F. Karaman vd. 2007 : 202).

Mücahit, görünüşte berbat olabilir; ama gerçekte onun makamı sultanlar makamıdır. Allâh yolunda cihad ederek fetihler gerçekleştirmek, gazi olmak büyük nimetlerdendir.

Mücāhid şüretā ber-bād velī ma‘ nāda sultāndır
 Qanā‘ at zaḥmeti gāzī gıdāsı yā Resūla’llāh

Hasan Hilmî cihād şehri muḳadder feth-i ḳudretidir
 Ne hoşdur gāzīye āb u hevāsı yā Resūla’llāh (311/2-3)

Hasan Hilmî ḥaḳīkatdır şerī‘ atde ḥaṭā olmaz
 Şehīdeyne muḥabbetdir tamāmım yā Resūla’llāh (335/3)

Yukarıdaki beyitte şehīdeyn kavramıyla 335. şiirdeki diğer beyitlerden hareketle şehid edilen Hz. Osman ve Hz. Ali kasdedilmektedir.

1.2.1.4.7. Günâh, Günahkâr

Günah, Farsça bir kelime olup sözlükte “suç” anlamına gelir. Dinî bir kavram olarak ilâhî emir ve yasaklara aykırı fiil ve davranış anlamında kullanılır (F. Karaman vd. 2007 : 204). Günahkâr ise, günah olan eylemleri yapan kişidir.

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân’ında sıkça geçen günah ve günahkâr mefhumları gerçek anlamıyla kullanılmıştır. Sadece birkaç beyit alınarak örnek gösterilmiştir:

Şevābım yok günāhım çok ṭolansam ravza-i ḳabriñ
 Silüp süpürsem şaḳalımla şevāb var yā Resūla’llāh (10/6)

Yukarıdaki beyitte şâir, sevabının olmadığını, günahının ise çok olduğunu belirterek Hz. Peygamberin kabrini ziyaret etmeyi amaçlamaktadır. Bu vesileyle belki de hac farızasını yerine getirerek günahlarından arınmak istiyor.

Günāh ḳalbi ḳara eyler küfür imānı yok eyler
 Cehennemde ṭa‘ām evvel ṭalaḳdır yā Resūla’llāh (24/4)

Aşağıdaki beyitte, bir mürşidden el alıp tarikata girdiğini belirten şâir, günahkâr olduğunu ve Allâh'ın “rahîm” sıfatından meded ummaktadır:

El etdim istedim zâtıñ şifâtıñ yâ Resûla'llâh
Külâh geydim günâhkârım rahîmsin yâ Resûla'llâh (4/1)

Hata yapmaya meyilli olan insanoğlu, yolunu şaşırıp şehvet bataklığına düşerse tevbe etmedikçe, isyan deryalarından çıkmaya karar vermedikçe felaha kavuşamaz.

Şaşup şehvet-perest oldum tolup deryâ-yı 'işyâna
Ricâ eyler o sulţâna günâhkâr yâ Resûla'llâh (10/5)

1.2.1.4.8. Şirk

Yüce Allâh'ın ilâhlığında, sıfat ve fiillerinde ve Rab oluşunda ortağı, benzeri ve eşinin olduğunu kabul etmeye şirk denir. Şirk en büyük günahlardan biridir (F. Karaman vd. 2007 : 621).

Beyitlerde riya ve şirk kavramları birlikte alınmıştır. Riyanın da şirk olduğu söylenerek yapılan ibadetlerin sevaplarını yok ettiği belirtilmektedir..

Rızâdır niyyetim hâliş icâzetle mecâz oldı
Riyâı şirki terk itdim nümâdır yâ Resûla'llâh (4/6)

Hasan Hilmî riyâ şirkdir yıkar ihlâş ile şâdıķ
Haķıķat zâtına 'âşık gönüldür yâ Resûla'llâh (124/3)

Riyâ ve Allâh'a ortak koşmadan arınan gönüller, samimiyet ve ihlasın odak noktası olur. Hz. Peygamber aşkıyla yanan gönüllerde ihlas ve sadakat vardır

Talak (boşanma) da şirk ehline ait hususlardan biridir. Gereksiz, sebepsiz yere boşanmalar Allâh'ın sevmediği bir helâldir.

Hasan Hilmî ciger kanın içer nef'î cigerdendir

Ṭalāk şirk ehline maḥşūş ğıdādır yâ Resûla'llâh (24/5)

1.2.1.4.9. Nûr

Nûr ismi, Esmâü'l-Hüsna'dandır. Allâh zatıyla bir nûr olup gökleri ve yeri kaplamıştır. Nûr zahirdir; fakat canlar perdeli olduğu için bu nûru görmezler (Tatçı, 1990 : 194). Hem dünyevi hem uhrevî anlamları olan nûr kelimesi Kur'ânda 43 yerde değişik anlamlarda kullanılmıştır (F. Karaman vd. 2007 : 530).

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında da nûr kelimesi çok sayıda ve değişik anlamlarda ele alınmıştır:

Aşağıdaki beyitte şadırd (kalpte) iman nurunun olması Allâh'ın insanlara verdiği bir nimet, Hz. Muhammed'in de insanlar için Allâh'ın bir lutfu olduğu belirtilmektedir.

Ne ni' metdir bu devlet ki şadırd nûr-ı îmânı

Bize lutf eyledi Allâh Muhammed gibi sulţanı (1/1)

Uçar ümmetleri anıñ tıyûrı zü'l-cenâheyndir

Ṭarîk-i nûr-ı Kır'ân'dır gönüller 'arş-ı rahmānî (1/2)

Hz. Muhammed'in ümmetinin gönülleri, Kır'ân nurunun yolunda rahmanî arşta iki kanatlı kuş gibi uçar.

İmanın nûru, (39/1, 73/4 Kır'ân nuru anlamları dışında Hz. Peygamberin yüzünün nûru, vücudunun kudret nuru (3/2, 62/4, 127/2, 149/1, 206/1, 327/2-3), cennet nûru (85/1,), parlaklık (107/4, 191/2, 212/3, 230/3, 231/2, 299/1, 322/2), tevhid nûru (206/3, 233/3) namazın nûru (336/1) ve insanın nuru (291/1) anlamlarında da kullanılır.

Nûr kelimesinin zıddı zulmettir. Aşağıdaki beyitte bu zıdlık söz konusudur. Allâh yoklukta karanlığı yarattı. Cesedde görülen Hz. Peygamber'in zatının nurudur.

Yaratdı zulmeti Allāh ‘ademde yā Resūla’llāh
Görindi nūr-ı zātıdır cesedde yā Resūla’llāh (122/1)

Hiz. Peygamber, gül bahçesinin en mümtaz gülüdür. O, gittiği yere şeref ve itibar kazandırır. Onun geleceğini duyan gönüller mesrûr olur. Hiz. Muhammed’in nurunu gören âşıklar, daha fazla bakmaya dayanamayıp başlarını öne eğler.

İşitdik bâğ-ı gülzârı sevindik yā Resūla’llāh
Görünce nūr-ı beyzâı uçandık yā Resūla’llāh (2/1)

Aşağıdaki beyitte de Hiz. Hasan’ın gözünün nûru (240/1) olduğu söylenilmektedir:

Hasan nūr-ı ‘ayneynîm Hüseyn kalb-i hayâtımdır
‘Alî damatınız Hakk’a velîdir yā Resūla’llāh (59/2)

Hakkıyla kılınan namaz iman ehli için nûr üzerine nûrur.

Muvahhîd mü’min-i kâmil huşû‘ eyler namâz kılsa
Namâzı ehl-i imânın *nûrun* ‘alâ nûrdur yā Resūla’llāh (82/2)

Nûrların yücresi, muhabbet nûrudur.

Muhabbet hazret-i Hakk’dan rahîmim yā Resūla’llāh
Muhabbet nûrıdır nūr-i ‘azîmim yā Resūla’llāh (338/1)

1.2.1.4.10. Âb-ı Hayat

Âb-ı hayat ölmezlik suyu, damlaları sonsuz hayat bağışlayan tatlı ve lezzetli su, bengisu anlamına gelir. Edebiyatımızda geniş bir kullanım alanı bulan bu mazmun, manevî neş’eyi, aşk ve irfanı karşılar (Pala, 1989 : 15). Âb-ı hayat , hasta gönüllere şifa verir.

Marîz gönlüm muvahhiddir içer âb-ı hayât haqqā
Sekiz cennet cemāl-i haqqā namāzdır yâ Resûla'llāh (83/2)

Hayālîñ hamr-ı hâlişdir baña âb-ı hayât oldur
Sekiz cennet şarâbından elezdir yâ Resûla'llāh (98/2)

Hasan Hilmî fiyât olmaz bu bir âb-ı hayât ammā
Bu yolda sermāye-i 'ömrüm çürütdüm yâ Resûla'llāh (198/3)

Bazı beyitlerde muhabbet, âb-ı hayât teşbih edilir. Bu mefhum, Hızır ve İlyas peygamberlerle ele alınır.

Muhabbet çeşme-i âb-ı hayâtdır yâ Resûla'llāh
Göñül Hızır içüp andan şebâtdır yâ Resûla'llāh (210/1)

Muhabbet Hızır-ı hikmetdir bulup âb-ı hayât içdim
Hasan Hilmî memât olmaz inandı yâ Resûla'llāh (217/3)

Hasan Hilmî okur dersi muhabbet Hızır İlyās'dan
İçüp âb-ı hayât andan hayâtdır yâ Resûla'llāh (332/3)

1.2.1.4.11. Mübarek Geceler

Dîvân'da iki mübarek gecenin adı geçer. Bunlardan biri Kadir Gecesi'dir.

Namâz-ı leyle-i Qadri kılanlar yâ Resûla'llāh
Şirâtı yıldırım gibi geçerler yâ Resûla'llāh (163/1)

Dîvân'da geçen bir diğer mübarek gece de Mi'râc Gecesi'dir.

Muhabbet leyle-i mi' rāc celālī yā Resūla'llāh
İrişdiñ *ķābe ķavseyne* kemālī yā Resūla'llāh (222/1)

Bunun dışında eserin te'lif tarihi olarak da Sene 1312 te'lif 15 Şa'banu'l-mu' azzamuñ Leyle-i Berāt ibaresi geçmektedir.

1.2.1.5. DİNİ ŞAHSİYETLER

1.2.1.5.1. Dört Halife

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Alî halifelik sırasına göre bir bütün olarak ele alınmıştır.

Ebûbekrî 'Ömer 'Oşmān 'Alî 'ālī şaḥābendir
Muḥibbim cümle aşḥāba şaḥābe yā Resūla'llāh (60/4)

107. şiirdeki beyitlerin ikinci mısraları “Ebûbekrî 'Ömer 'Oşmān 'Alîdir yā Resūla'llāh” şeklindedir. Bu bölümde dört halifenin öne çıkan özellikleri verilmiştir.

Bunun dışında aşağıdaki beyitlerde de dört halifenin vasıfları ön plana çıkmaktadır.

Ebûbekrî 'Ömer 'Oşmān 'Alî'de yā Resūla'llāh
'Adāletde şecā'atde seḥāda yā Resūla'llāh (252/1)

Ebū Bekr ü 'Ömer 'Oşmān 'adālet yıldızı anlar
'Alî'dir tāk-ı sulṭānlar kelāmım yā Resūla'llāh (335/2)

1.2.1.5.2. Ehl-i Beyt

Ev halkı anlamına gelen bu terim İslâm tarihinde Hz. Peygamberin aile fertleri için kullanılmıştır. Ev halkı ya da ehl-i beyt ifadesiyle aileyi teşkil eden ev sahibi, onun eşi, çocukları ve torunları anlaşılmaktadır (F. Karaman vd. 2007 : 137).

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında Ehl-i Beyt olarak Hz. Peygamberin damadı Hz. Alî, kızı Fatıma ve torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in adları geçmektedir.

Seniñ şeh-zâdeniñ ismi Hâsan'dır yâ Resûla'llâh
Dağı ihvân-ı bî-şübhe Hüseyn'dir yâ Resûla'llâh (59/1)

Hâsan nûr-ı 'ayneynîm Hüseyn kalb-i hayâtımdır
'Alî damatıñız Hakk'a velîdir yâ Resûla'llâh (59/2)

Kızındır Fâtıma ümm-i zemîne âfitâb toğdı
Ehl-i beyti sevmeyen mel'ûn Yezîd'dir yâ Resûla'llâh (59/3)

1.2.1.5.3. Bazı Sahabeler

1.2.1.5.3.1. Üveyse'l-Karânî (Veyse'l Karanî)

Nâka, dişi deve demektir. Şâir, gönlü Hz. Peygamber'e yüzlerce selâm gönderen aşk devesine benzetmiştir.

Gönül Üveyse'l-Karânî'dir güderse nâka-i 'aşkı
Saña şad şad selâm eyler gönülden yâ Resûla'llâh (239/2)

1.2.1.5.3.2. Ebâ Eyyûbe'l Ensârî

Hz. Peygamber'in sahabelerinden biri de Ebâ Eyyûbe'l-Ensârî'dir. Her bir sahabe askerlerin önünde sancağı taşıyan bir ser-askerdir. Alemdâr-ı Nebî, yani Hz. Peygamberin bayraktarı Ebâ Eyyûbe'l-Ensârî'dir.

Ebâ Eyyûbe'l-Ensârî şahâbeñ yâ Resûla'llâh
'Alemdâr-ı ser-'askerdir şahâbeñ yâ Resûla'llâh (76/1)

1.2.1.5.4. Ashâb-ı Kehf

Mağara halkı anlamına gelen bu mefhûm, Kur'ân'ın 18. sûresinde ele alınır. Ashâb-ı Kehf, kafir bir toplumdan kaçıp mağaraya sığınan ve uzun bir süre uyuyan bir grup inanan insandır. *“Onları bir mucize olarak uyuttuğumuz gibi, birbirlerine sorsunlar diye kendilerini uyandırdık da içlerinden bir sözcü şöyle dedi: ‘Ne kadar durup kaldınız?’ Kimi, ‘Bir gün ya da günün bir parçası kadar kaldık.’ Dediler. Kimi de şöyle dediler: ‘ Ne kadar durduğumuzu Rabbimiz daha iyi bilir (Kehf, 18: 19).*

Kur'ân'da da Ashâb-ı Kehf'in sayısı hakkında insanların ihtilafı düştükleri bildirilmektedir. Dîvân'ın 21. şiiri tümüyle Ashâb-ı Kehf hakkındadır. Aşağıya sadece bu şiirin matla' beytini alıyoruz:

Bugün *Aşhâb-ı Kehf* oldum uyur mıyum yâ Resûla'llâh
‘ Aceb *Ķıtmîr*'ine *Ķıtmîr* olur mıyum yâ Resûla'llâh (21/1)

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında yer alan 21. şiire göre Ashâb-ı Kehf şunlardır: “ Yemihâ, Mekselinâ, Mislinâ, Mernûş, Debernûş, Şazzenûş, Kefetatayyûş ve Kıtmîr (köpek)”

1.2.1.5.5. Mehdî

Sözlükte hidayete eren ve yol göstermek anlamına gelen Mehdî, kendisinden önce zulüm ve haksızlıkların alıp yürüdüğü yeryüzünü adaletle dolduracak kimse demektir (F. Karaman vd. 2007 : 418).

Muhabbet ma'şûm-ı âhîr zamân Mehdî'ye maḥşûşdur
Şabîler defterinde firâmûşum yâ Resûla'llâh (285/2)

1.2.2. TASAVVUF

Sözlükte “yün giymek, saf olmak” anlamına gelir. Kişiyi Allâh’ı görürmüşçesine ibadet etme hazzına erişmenin yolunu gösteren ilimdir. Tasavvufu bir hayat tarzı olarak benimseyen kimselere de sûfî veya mutasavvıf denir (F. Karaman vd. 2007 : 634). Kimine göre tasavvuf, Allâh Teâlâ ile beraber olan muâmelede samimî ve arınmış olmaktır (Cürcânî, 1997 : 61). Gerçek tasavvuf, İslâm’ın hizmetçisi, takva ve edebin temsilcisi, sevginin ise bahçesidir (Selvi, 2008 : 21).

Tasavvufun gayesi, dünyanın süsünden yüz çevirmek, insanların meyl edegeldiği geçici lezzetlerden korunmak, halk ile beraber, Hakk’a yönelmektir (M. İz, 1990 : 31). İleri gelen sofilere göre tasavvuf, ebedî saâdete nâil olmak için nefsi tezkiye, ahlâkı tasfiye, zâhir ve bâtını tamir hâllerinden bahseden bir ilimdir (M. İz, 1990 : 51).

Muhabbet bâğıdır bildik inâbe yâ Resûla’llâh

Tasavvûf ‘ilmidir aldık inâbe yâ Resûla’llâh (131/1)

İnabe kelimesi günahlara tövbe edip Hak yoluna dönme ve bir mürşide başvurup tarikata girme anlamlarına gelir (Devellioğlu, 1997 : 434). Yukarıdaki beyitte tasavvuf ilmi ve muhabbetin kaynağının inabe olduğu dile getirilmiştir.

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân’ında tasavvufî unsurlar, derinlemesine ele alınmamıştır. Dîvân’daki şiirlere bakıldığında dinî unsurlar ve mefhûmlar daha çok ağır basmaktadır.

1.2.2.1. VAHDET-İ VÜCÛD VE TEVHİD

Vahdet-i Vücûd, bu âlemde gerçek varlık olarak sadece Hakk’ı kabul edip, öteki varlıkların vücûdunu, O’na nispetle birtakım hayal ve gölgelerden ibaret görmektir (F. Karaman vd. 2007 : 677). Bir başka deyişle, bütün mevcudatın Vücûd-

ı Mutlak'ın yani Allâh'ın esma ve sıfatlarından ibaret olduğu nazariyesidir (Pala, 1989 : 509).

Mürîdim zikrim Allâh Allâh'dır yâ Resûla'llâh
Hâkîkat mürşidim Kûl huve'llâhdır yâ Resûla'llâh (159/1)

Aşağıdaki beyitlerde vahdet-i vücûdla yakından alakalı mefhûmlarla (vahdet, mâ-sivâ, cemâl, gönül, aşk, cân, nefis ve rûh) ilgili beyitlerden örnekler verilecektir.

Vahdet : Birlik anlamında olan vahdet, tasavvufta kesret (çokluk)'in zıddıdır. Asıl vahdet, kesret içindeyken Allâh'ı unutmamak idrakidir (Pala, 1989 : 509).

Sarâ-yı **vahdetiñ** pervânesi şâdık Hasan Hilmî
Dilinde zikri fikri elemmedir yâ Resûla'llâh (276/3)

Tevhîd : Allâh'ın birliği anlamına gelir.

Muhabbet ma'nevî hikmet ledünnî sırr-ı tevhîddir
Şerî'at şerh ider ister şevâhid yâ Resûla'llâh (54/3)

Bilinmez şûretâ İslâm lisânen zikr ider tevhîd
Mu'allim-i münkiri âhîr zamândır yâ Resûla'llâh (58/2)

Dîvân'da sıkça geçen tevhîd mefhumu, kimi zaman güçlü bir kale (94/2), kimi zaman da hakikat ilminin anahtarı olarak telakki edilmektedir. Bunun dışında tevhîd, kalpte yanan kandilin yörüngesi (206/3), kabir nurunun aydınlığı, amel buğdayının öğütücüsü (223/3) anlamlarında da kullanılmıştır.

Mâsivâ: Allâh'tan gayrı sayılan şeyler anlamında kullanılır. Sufiler gönülde, Tanrı'dan başka bir şey bulundurmazlar. Dervişliğin aslı ise masivayı terk etmektir (Pala, 1989 : 323).

Gurūh-ı evliyāu'llāh degildir **mā-sivā** ehli
Sevindir dostunı ḥandān olurken yā Resūla'llāh (109/4)

Dîvânda 171/1, 204/2, 211/1, 217/1, 226/2, 259/1 ve 340/3. şiirlerde mâsivâ mefhumu geçmektedir.

Cemâl: Arapça bir kelime olan cemâl, yüz güzelliği demektir. Hasan Hilmî Dîvân'ında Hz. Peygamberin yüz güzelliğinin Allâh'ı görmeye bir vasıta olduğu belirtilmiştir. Cemalullâh, tasavvufta Allâh'ın tecellisi anlamındadır. Sufiler, cemalullâhı görmek için çok meşakkatler çekerler.

Güzel gözler güzel yüzün görürse yā Resūla'llāh
Cemâinden cemālu'llāhı görürler yā Resūla'llāh (35/1)

Cemālu'llāh müsāvidir seniñ ism-i şerîfiñle
Anıñçün 'āşıkın zikri vişâldır yā Resūla'llāh (45/3)

Mürîd-i ehl-i imānıñ cemālu'llāhı görmektir
Anıñçün çok meşakkatler çekerler yā Resūla'llāh (163/4)

Gönül : İnsan bütün âlemin özü olduğu için insanın hakikati de gönüldür (Pala, 1989 : 187). Gönül gözü gerçekleri ezel meclisinde görmüştür.

Gönül gözi görür ḥaḳdır ezel şehrinde görmüştür.
Bu hicrānda civān ḳaddim büküldi yā Resūla'llāh (8/2)

Aşk : İnsan yaratılışındaki güzellik ve varlığın temelini aşk oluşturur. Yani Allâh, insanı kendine ayna olsun diye yaratmıştır (Pala, 1989 : 51). Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ı Hz. Peygamber ve Allâh aşkıyla yazılmıştır. Dîvân'da en çok kullanılan kelimelerden biridir aşk mefhumu.

Yanarım âteş-i 'āşḳa yetiş gel yā Resūla'llāh
Vücūdum yandı kül oldı şavur yā Resūla'llāh (6/1)

Göñül ‘ aşka süvār oldı muḥabbet şehridir kaşdı
Muḥabbet bilmeyen ümmet şābıkdır yā Resūla’llāh (70/4)

Yanar kalbimde ‘ aşk mumı cihānı pür-ziyā eyler
Ḥayāt-ı bākīyi söyler ziyāsı yā Resūla’llāh (71/4)

Yazılmış levḥ-i maḥfūzda bu ‘ aşk *kālū belā* derdi
Belā bülbüleri ikrār ider mi yā Resūla’llāh (105/2)

Cân : Allāh’ın insana emanet olarak verdiği unsurlardan biri de cândır. İlâhî aşk yolcusu olan âşıklar bu uğurda cânlarını fedâ etmeye hazırdırlar. İlâhî aşkın cefâsı, âşıkın safâsıdır. (103/1) Cân, cisimde uçan bir kuştur.(183/1) Kur’ân cânın ve cismin temizleyicisidir. (288/1) Bunun dışında Dîvân’da sıkça geçen cân mefhûmuna birkaç beyitle değinilecektir.

Oқuruñ ‘ ilm-i ervāḥda görünce kıretu’llāhı
Kitāb-ı levḥ-i maḥfūzdan fedā cân yā Resūla’llāh (37/2)

Ḥasan Ḥilmî oқur yazar seniñ mevlūdını şimdi
Saña qurbān olur cânı ta‘ aşşuқ yā Resūla’llāh (72/9)

Nefis : Hem insanın maddî varlığını ve hem de insanda var olan fakat gözle görülmeyen, iyi ve kötüyü arzu eden manevî varlığını ifade eder (F. Karaman vd. 2007 : 523). Dîvân’da sıkça geçen nefis, nefsânî, nefis kavramları daha çok maddî yönüyle ele alınmıştır.

‘ İbâdet eylesek ifsād ider nefsânî şeyṭān
Ḥafîdir ḥilesi çokdur ḥafîz ol yā Resūla’llāh (116/2)

Günāhı işleme nefsim uşanmaz yā Resūla’llāh
Bu nefsim böyle şeyṭān uşanmaz yā Resūla’llāh (67/1)

Hasan Hilmî hâlâş olmaz dögerse nefsi uşlanmaz
Günâh işler uşanmaz nefisdir yâ Resûla'llâh (121/3)

Tasavvufta da nefis, kötü vasıfları, yerilen huy ve amelleri yerine kullanılır. İnsan iyi şeylere yönelince rûh, dünya işlerine ve kötü şeylere yönelince de nefis adını alır (Pala, 1989 : 387). Dîvân'da sıkça geçen kavramlardan biri de rûhtur. Birkaç beyitte rûh mefhûmuna değinilecektir.

Beden hâkî ki rûh bâkî bir ism-i nefis-i nâtıkdır
Hasan Hilmî hayât ister şefâ'at yâ Resûla'llâh (17/3)

‘Ameret eyledim rûhum vücûd-ender- harâb oldu
N’ider emvâli emlâki harâbî yâ Resûla'llâh (27/3)

Ğıdâsı rûh-ı ‘uşşâkıñ ki sensiñ yâ Resûla'llâh
Cemâliñ mürğ-ı dil ister ki keşf it yâ Resûla'llâh (32/1)

1.2.2.2. BEZM-İ EZEL

Ezel meclisi, tasavvufta ve İslâm edebiyatlarında en eski zaman, en eski meclis olarak değişik biçimlerde çokça kullanılmıştır (Pala, 1985 : 85). Kur’ân’da elest meclisi ile ilgili şu ifadeler yer alır: “ *Bir de Rabbin, Âdemoğullarından, bellerindeki zürriyetlerini alıp da onları kendi nefislerine şâhid tutarak : ‘Ben sizin Rabbiniz değil miyim?’ dediği vakit ‘pekâla Rabbimizsin, şâhidiz’ dediler. Bunu kıyamet günü ‘Bizim bundan haberimiz yoktu.’ demeyesiniz diye yapmıştık.*” (A’râf, 7:172).

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân’ında bezm-i ezel (elest meclisi) Kur’ân’daki anlamıyla beyitlerde yer almaktadır.

Ezel bâğı öteñ bûlbûl bu Kur’ân yâ Resûla'llâh
Elestü sünbüle reyhân o fermân yâ Resûla'llâh (37/1)

İslâm ezelde mu'miñiz muḥabbet ehliyiz yâ Resûla'llâh
Elestü bi-Rabbikum fermânınıñ ḡurbânıyız yâ Resûla'llâh (51/1)

Gezer Ḳâf'dan Ḳâf'a ḡâlû belâ bülbüllerindendir
Elestü 'âlemiñ mesti göñüldür yâ Resûla'llâh (185/2)

Ġidâ-i rûḡ-ı sulṭânı şafâda yâ Resûla'llâh
Elestü bi-rabbikum ḡâlu belâda yâ Resûla'llâh (273/1)

Görüldüğü üzere, tasavvufta ilâhî aşk kavramının gelişmesine neden olan ilk konulardan biri aşkın ezeliliğidir. Bu bakımdan şarap, bâde ve mey tabirleriyle sûfiyâne şiirde değinilen aşk ezelî ve aynı zamanda ebedî bir aşktır (Pürcevâdî, 1998 : 375).

1.2.2.3. YARATILIŞ

Allâh nûrı, zulmeti, yeri göğü yaratandır. Allâh'ın sıfatlarından biri de Hâlik'tir. “Kün fe yekün” ibaresi de Allâh'ın yaratıcılığına işaret eder. Kur'ân'da birçok yerde geçen bu ibare bir ayette şöyle geçmektedir: “ *O, göklerin ve yerin yoktan var edicisidir. Bir şeyin olmasını murad edince , ona yalnızca “ **Ol!**” der, o da hemen oluverir.*” (Bakara, 2: 117).

Yaratdı zulmeti Allâh 'ademde yâ Resûla'llâh
Görindi nûr-ı zâtıdır cesedde yâ Resûla'llâh (122/1)

Yeri göği yaradandır tutan da yâ Resûla'llâh
Cihânıñ Ḥâlik'i ḡudret yapan da yâ Resûla'llâh (182/1)

1.2.2.4.TASAVVUFİ MERTEBELER VE KAVRAMLAR

1.2.2.4.1. Dört Kapı (Şeriat, Tarikat, Hakikat, Marifet)

Şeriat, Allâh tarafından peygamberler aracılığıyla gönderilen ilahî kanunlardır. Aslında şeriat, insanların ırmaklardan su aldıkları yere denir. Tasavvufta şeriat, bir dış yapı olarak ele alınmış ve işin içyüzüne hakikat denilmiştir (Pala, 1989 : 467). Bir diğer ifadeyle şeriat, emir ile kâim ibadet anlamında, hakikat ise sırr-ı ma'bûdu müşâhededir (M. İz, 1990: 168).

Tasavvuftaki bir diğer kapı da tarikattır. Arapça bir kelime olan tarikat, gidilen yol anlamındadır. Tasavvuf kavram olarak, Hakk'a ulaşmak için tutulan, birtakım kuralları bulunan yol demektir. Mutasavvıflara göre tüm insanlar, hatta bütün yaratıkların alıp verdiği nefesler sayısınca Allâh'a giden yol vardır (F. Karaman vd. 2007 : 633).

Marifet kelime anlamı olarak bilme, tanıma anlamındadır. Marifet, hakikate erdikten sonra zuhûr eden ilahî ilhâmât ve ilm-i ledünnîdir. Marifet erbâbı nefis-i emmâreden kurtulmuştur (M. İz, 1990 : 11).

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında 15., 41. ve 137. şiirlere bakıldığında tasavvufun kapıları olan şeriat, tarikat, hakikat ve marifet mefhûmları birlikte ele alınır.

Şifâ mey-ḥānesi şimdi *şerī'at* yâ Resûla'llâh

Şafâ 'aşk- ḥānesi bildim *tarīkat* yâ Resûla'llâh

Göñül gülzârı seyr eyler *şerī'at* bāğına girdi

Gül-i ḥamrāya meyl itdi *ḥaḳīkat* yâ Resûla'llâh

Öter bülbül қоқар sünbül göñül mürğı *şerī'at* dır

Ḥasan Ḥilmî okur na'tıñ *ma'rifet* yâ Resûla'llâh (15/1,2,3)

41. şiirde de dört kapıdan bahsedilmektedir. Tarikat, sırların sırrıdır. Şeriat bu sırrın örtüsüdür (41/3). Marifet ise âşık için bir gülbahçesi mahiyetindedir (41/5).

Şeriat âlemi, Allâh'tan bir güneştir. Tarikat âlemi ise, Hak'tan bir lütuftur (137/1). Şâir hâlini hakikat âlemi olarak görmektedir. Bu sebeple, insanların durumuyla ilgilenmediğini belirtmektedir (137/2). Marifet ise, ledünnî bilgi (hikmet)'dir (137/3).

1.2.2.4.2. Fenâfillâh

Tasavvufta, sâlik bekâbillâh olabilmek için fenâfi's-şeyh, fenâfi'r-Resûl ve fenâfillâh makamlarından geçmek zorundadır (Tatçı, 1990 : 327).

Şâir, fenâ mertebelerinin üçüncüsü olan fenâfillâhtan bekâbillâh mertebesinin seyrine (makamına) erdiğini ifade etmektedir.

Fenâfi'llâhdan seyr-i beķā bi'llāha irdikçe
Hasan Hilmî hikmet zebān-ı Naķşibendî yā Resūla'llāh

1.2.2.4.3. Yakîn

Yakîn, açık, kesin ve şüphe edilmeyecek bilgidir. Üç makamı vardır: İlme'l-yakîn, ayne'l-yakîn ve hakke'l-yakîndir (Tatçı, 1990 : 326).

Yazılmış sırrıma Kur'ân okur rûhum gıdā eyler
Muhammed 'ilm üstāzım yakîndir yā Resūla'llāh (223/2)

İlme'l-Yakîn : Bir şeyin doğruluğuna bilgi yoluyla inanmaktır.

Hasan Hilmî kapuñ hāki meger hüddām-ı rûhānî
Yazarsa na' tını ' ilme'l-yakîn yā Resūla'llāh (316/3)

Ayne'l-Yakîn : Bilgiyi görgü haline getirmek, yani gözle görüp bilmektir (Pala, 1989 : 253).

Mübârek ravżanı görsem yüzüm sürsem ta' aşşukla
Hayâtıñ hâtıra ' ayne'l-yakîndir yā Resūla'llāh (316/2)

Hakke'l-Yakîn : Sâlikler ve velîlere has bilgiler olup vehbî ve keşfidir. Bu bilgilerin yeri ise gönüldür (Tatçı, 1990 : 326).

Hasan Hilmî ‘amel buğday anı tevḥîd daḳîk eyler
O ni‘ met cenneti ḥaḳḳe’l-yaḳîndir yâ Resûla’llâh (223/3)

Muḥabbet ‘âşıḳa ḥable’l-metîndir yâ Resûla’llâh
Nübuvvet ḥâtemi ḥaḳḳe’l-yaḳîndir yâ Resûla’llâh (316/1)

1.2.2.4.4. Terk

Fakr makamına ulaşmak için “terk” mertebelerinden geçmek gerekir. Tasavvufta üç terk mertebesi var: Dünya terki, ukba terki, terki terk (Tatçı, 1990 : 332).

Manevî lezzetleri tadan bir gönül için, dünyayı terk etmek yapılması gereken bir görevdir. Dünya hayatının gamını çeken kişiler velî makamına ererler.

Hasan Hilmî südüñ içdi bütün dünyâyı terk itdi
Ḥayālîñ vuşlâtı kâfî görürsem yâ Resûla’llâh (29/4)

Ġam-ı ḥasretle yandıkça Hasan Hilmî şîḥḥat buldı
Ġam-ı dünyâyı terk itse velîdir yâ Resûla’llâh (119/3)

Hakikî ilimlerin ilk basamağı, anahtarı tevḥiddir. Bu aşamadan sonra dünyayı terk edip Allâh’a yönelmek gerekir.

Ḥaḳîḳat-ı ‘ilmine miftâḥ mecâzen ‘ilm-i tevḥiddir
Bütün dünyâyı terk etmek inâbe yâ Resûla’llâh (131/2)

Hasan Hilmî Dîvân’ında terk kavramı sıkça ve değişik anlamlarda kullanılmıştır: Riyâyı terk (4/6), vücûd şehrini terk (27/4) nefsin isteklerini terk

etmek, (243/2, 281/3) gafletin terki, (309/3) dünyayı terk (322/1, manzum biyografi 4) .

1.2.2.4.5. Nazar

Nazar, düşünme, ilmî tefekkür, bilinmeyeni elde etmek için bilinenleri belli bir kurala göre sıralamadır (Cürcânî, 1997: 242). Tasavvufta nazar, mürşidin, müride manevî yönden feyz veren bakışıdır.

Hasan Hilmî Dîvân'ında nazar kavramı gönül kavramıyla bağlantılı olarak ele alınmıştır.

Yazılmış levh-i dil üzre gönül gözi nazar eyler
Kerem kıl iltifât eyle garîbe yâ Resûla'llâh (100/2)

Gönül ' ilme okur kanmaz nazar kılsa kanâ' at yok
Cemâliñ keşf idüp gözle görüşdür yâ Resûla'llâh (224/2)

Nazar kılsun semâ ehli muhabbet şemsine dilde
Yüzüñdür gurre-i bedri tamāmım yâ Resûla'llâh (272/2)

1.2.2.4.6. Sekr

Sekr, âşıkın ilâhî aşk ile sarhoş olduğu haldir. Hasan Hilmî Dîvân'ında sekr mefhûmu, peygamber aşkıyla yanan âşıkların durumunu ifade eder.

Muhabbet bâdesindendir gezersem sekr-i lâ-ya' kıl
Su 'âl-i Münkîr'e virmem cevâb da yâ Resûla'llâh (233/2)

Peygamber âşıkları, rûz-ı mahşere ilâhî sarhoşlukla gelirler. Bu âşıklar, hesap görmez, azap çekmezler.

Anıñ ' âşıkları sekrân gelür rûz-ı mahşerde
Hisâb görmez ' azâb çekmez felâhdır yâ Resûla'llâh (263/3)

Ezel meclisinden beri sekrân (sarhoş) olan âşıklar için peygambere kavuşmak bir bayramdır.

Hasan Hilmî vişâliñ ‘îd idince tâ ezel sekrân
Erenler meclisinde mey-furûşum yâ Resûla’llâh (285/3)

1.2.2.4.7. Riyâzet

Riyâzet, nefsânî ahlâkı düzeltip iyileştirmekten ibarettir. Onu düzeltip iyileştirmek tabiatına karışan kötülüklerden ve bozuk şeylerden onu arındırıp temizlemektir (Cürcânî, 1997: 112).

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân’ında riyâzet ehli insanların nefisle mücadele etmeleri, ilâhî aşk azabıyla yanmaları, masivâ küfrünü yenmeleri gibi yönleriyle ele alınır.

Riyâzât ehli ehlu’llâh nefisle ictihâd eyler
Tecerrüdle nikâh eyler Muhabbet yâ Resûla’llâh (79/6)

Rızâya râzıyım ben de riyâzetle ‘azâb çekdim
Cehennemde yanar ‘âşık ceħimim yâ Resûla’llâh (93/3)

Bunun dışında nefisle mücadele yolunda gece gündüz sıkıntı çekmeleri (198/1), Allâh yolunda cihad edenlerin nefislerini terbiye ederek dünyalık her şeyi yıkmaları (226/2), Allâh yolunda gaza edenlerin nefsânî olan her şeyi yok etmeleri (326/3) gibi anlamlarla beyitlerde yer almaktadır.

1.2.2.4.8. Hayrân

Allâh’ın fiil ve sıfatlarındaki kemâli anlamakla başlayan hayranlık, aynı zamanda aklın fonksiyonunu yitirdiği bir makamdır (Tatçı, 1990 : 353).

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân’ında hayrânlık makamı, Hz. Peygamberin vasıfları yönüyle ele alınır.

Gören gözler kalur hayrân lisân ‘âciz sükût eyler
Ki bi’z-zât vâşıfıñ Allâh hacilim yâ Resûla’llâh (25/3)

Seni vaşf eyledi bi'z-zāt şıfât-ı ‘abd ile ma‘būd
Maḳāmıñ cennet-i Maḥmūd ḥayrân oldum yâ Resûla’llâh (26/3)

Hasan Hilmî ḳāmetiñ tûbāsına ḥayrân ‘âşıḳdır
Feṭûbâ şümme tûbâ şümme tûbâ yâ Resûla’llâh (317/3)

1.2.2.4.9. Hikmet

Eşyanın hakikatlerini, özelliklerini, yaratılış nedenlerini, eserlerini, etkilerini bilmek ve ona göre amel etmektir (Pala, 1989: 230). Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân’ında hikmet mefhûmuyla “ledünnî bilgi” kastedilmiştir.

Ledünnî kevşerin buldum ḥayât-ı ḥikmeti içdim
Hasan Hilmî memât olmaz ki ḥaydır yâ Resûla’llâh (35/3)

Meyveciyiz baḥr u berde gâh süvârî gâh piyâde
‘İlm-i ḥikmetle ledün sulṭânıyız yâ Resûla’llâh (51/3)

Dîvânda, 9/3, 54/3, 19/4, 22/5, 57/3, 74/2, 138/1, 148/2-3, 162/2, 169/1-3, 336/3. beyitlerde de hikmet (ledünnî bilgi) mefhûmu geçmektedir. Bunun dışında da hikmet kavramı sıkça kullanılmaktadır (83/3) .

1.2.2.4.10. Kerâmet

Yolda bulunan bir sâlikten zuhûr eden fevkalâde hâldir. Bu Hakk’ın bir lütfudur, kimde tecellî edeceği bilinmez (M. İz, 1990 : 164). Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân’ında sıkça geçen “kerâmet” mefhûmuyla ilgili birkaç beyit örnek verilecektir.

Şâire göre tarikat hidayetli bir kerâmettir. (36/2) Şeriat Hak’dan bir kerâmettir. (40/1) Sükût etmek kerâmettir. (136/3) Meleklerin, gönül kuşu olan muhabbetten murad arzu etmeyi müjdelemesi de kerâmettir. (183/3) Dertli gönlün devâ bulması kerâmettir. (237/2)

Kerâmet keşf ider Hādî muḥabbet güllerin ḳoḳdum
Ebed bâḳî dimâğ içre bayâğı yâ Resûla’llâh (325/2)

Bu ‘aşkıñ hîdmetiñ menzil-i hüdâ bildim kerâmetdir
Ki sen peygamber-i âhîr zamâne yâ Resûla’llâh (342/2)

1.2.2.5. TARİKAT İLE İLGİLİ MEFHURLAR

1.2.2.5.1. Mürşid (Şeyh) ve Mürîd

Mürşid, rûh ile meşgul olan mürebbidir. Kendisine intisap eden müridin bütün hususiyetlerini, kabiliyetlerini göz önünde bulundururarak herkese ayrı ayrı yol gösteren kişidir (M. İz, 1990 : 162).

Mürîd ise, sözlükte “irade ve talep eden, isteyen, arzu eden” anlamına gelir (F. Karaman vd. 2007 : 500). Tasavvufta ise bir şeyhe (mürşid-i kâmil) intisap eden dervîştir. Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân’ında sıkça geçen mürşid ve mürîd mefhûmları genellikle birlikte ele alınır.

Biñ üç yüz on iki târîh ğarîbdir kârübân-ı ‘aşk
Mürîd-i mürşid-i Mevlâ ğalîldir yâ Resûla’llâh (9/2)

Peşinen hâl-i hâl eyle benim bir müşkilâtım var
Mürîdim mürşidim maḥbûb revâdır yâ Resûla’llâh (12/2)

Cemâliñ zerre izhâr kıl cefâ gitsün şafâ gelsün
Mürîd mürşid ‘ayân olsun Nakşîbendim yâ Resûla’llâh (20/5)

Bunun dışında şu anlamlarda da kullanılmıştır: Şeriat, âlemin mürşididir. (41/1, 180/1) Kendisini mürîd olarak gören şâir, mürşide görünmek ister. (64/5) Mürîd olan şâire göre mürşid, Hz. Peygamberdir. (56/4, 64/5, 89/1, 256/1) Muhabbet, mürşid-i Mevlâdır. (220/2) Muhabbet, âşıka mürşid-i kâmilidir (227/1, 236/3). Hirâ dağında Hz. Peygamberin arkadaşı, mürşidi Hak’dır (251/1).

Mürîd olduğunu söyleyen şâir, vird (zikir) olarak yâ Allâh, yâ Resûla'llâh mefhûmlarını söylediğini ifade etmektedir. Yardımcısının da İsm-i a'zam olduğunu beyan etmektedir.

Mürîdim dâ'imâ virdim yâ Allâh yâ Resûla'llâh
Mu'înim ism-i a'zamdır yâ Allâh yâ Resûla'llâh (52/1)

Aşağıdaki beyitte de şâir, mürîd olmasının gayesini bir şeyhe âşkla bağlanmak şeklinde dile getiriyor.

Mürîd oldum ki bir şeyhe murâdım 'âşık olmakdır
Hilâfet saña lâıykdır haķıķat yâ Resûla'llâh (71/3)

Mürîdin zikri Allâh demektir. Hakikat mürşidi de Kul huve'llâh'tır. Yani gerçek yol gösterici Allâhu Tealâ'dır.

Mürîdim zikrim Allâh Allâh'dır yâ Resûla'llâh
Haķıķat mürşidim Kûl huve'llâhdır yâ Resûla'llâh (159/1)

İmân sahibi olan mürîdlerin gayesi Allâh'ı görmektir. Bu yüzden çok sıkıntılar çekerler.

Mürîd-i ehl-i imânın cemâlu'llâhı görmektir
Anınçün çok meşakķatler çekerler yâ Resûla'llâh (163/4)

İhlâslı mürîdin işi, kazancı muhabbettir. Gerçekliği tasdik olmuş mürşidin hal ve hareketleri de şeriattır.

Mürîd-i muhlisin kârı muhabbet yâ Resûla'llâh
Muşaddaķ mürşidin hâli şerî'at yâ Resûla'llâh (244/1)

Bazı beyitlerde mürîd anlamında dervîş mefhûmu da kullanılır.

Muhabbet ‘āşıkā mürşid gönül dervîş tonuñ geydi
 Hasan Hilmî mükāfâtı telaffuz yâ Resûla’llâh (236/3)

1.2.2.5.2. Sâlik

Tasavvufta makamlar üzerinde, ilmi ve tasavvuru ile değil de hâli ile yürüyen kimsedir (Cürcânî, 1997: 120). Sâlik, seyr ü sülûka başlayan mürîddir.

Devâ dîniñ diregidir enîbū sâlike rahmet
 Hasan Hilmî mürîd hikmet daķıķdır yâ Resûla’llâh (9/3)

Muhabbet sâliki gönlünde nûr nakş olduğunu ve bu nûrun cihânı baştan başa kapladığını görür.

Görür gönlünde nûr sâlik-i muhabbet nûr nakş olmuş
 Cihânı ser-te-ser tutmuş o nûrum yâ Resûla’llâh (39/2)

1.2.2.5.3. Pîr

Pîr, yaşlı anlamındadır. Tasavvufta ise bir tarikatın kurucusudur. Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân’ında daha çok sözcük anlamı olan “ihtiyarlık” anlamında kullanılmıştır.

Yanar cismim erir yağım kül oldum yâ Resûla’llâh
 Açıldı gonca gül bāğım pîr oldum yâ Resûla’llâh (26/1)

Muhabbet dersini tekmîl idince on sekiz yılda
 Cīvānlık gitdi pîr oldum mücerred yâ Resûla’llâh (257/2)

Cesed pîrdir gönül cenk-i nev-civānî yâ Resûla’llâh
 Kıpunda rû-siyâh bir şeyh-i fânî yâ Resûla’llâh (303/1)

Aşk yolu, uzun ve meşakkatli bir yoldur. Böyle olduğu için, bu yolda yaşlılık, çile, sıkıntı ve yorulma gibi fiziksel ve duygusal yıpranmaların olması kaçınılmaz bir durumdur.

Reh-i ‘aşkıñda pîr oldum yoruldum yolda ben kaldım
Haber aldım muhabbetden naşibdir yâ Resûla’llâh (334/2)

Aşağıdaki beyitte de pîr mefhûmu tasavvufî anlamında kullanılmıştır. Şâir, nûrlu bir pîre muhabbetli olduğunu, bu nedenle dünyalık makamlara, âmirlere, vezirlere tabasbus (alçakça yalvarma) etmeyeceğini söylemektedir:

Muhabbet eyledim pîr-i münîre yâ Resûla’llâh
Tabaşbuş eylemem mîr-i vezîre yâ Resûla’llâh (280/1)

Dîvân’ın duâ kısmında geçen “pîr” mefhûmu tasavvufî anlamına uygun olarak kullanılmıştır.

“Tarîk-i ‘âşıkîni çihâr-ı yâr-ı güzîni tarîk-i Nakşîbend **pîr**-i evvel Ebû Bekrî’ş-Sıddîk ve **pîr**-i şânî Hazret-i şâh-ı Muhammed Bahâi’d-dîn-i Nakşîbendî kaddese’llâhu esrârehum hazâratınıñ kuvve-i kudsiyyeleri berâkâtıyla meyyit kalblerimizi hayât eyleye.”

1.2.2.5.4. Dergâh

Farsça bir sözcük olan dergâh, tekke, kapı önü anlamındadır. Terim olarak tarikat mensuplarının topluca ibâdet ve törenlerini yaptıkları yere denir (Pala, 1989:126).

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân’ında dergâh mefhûmu daha çok “sığınılacak yer” anlamıyla ele alınmıştır.

Muallî haşyetul’lâhdır teveccüh kılsa dergâha
Huzûr ehli erer kalbe qarışdı yâ Resûla’llâh (138/2)

Seher vahtı okur Hâk Hâk ledünnî ‘ilm-i hikmet
Açarsan bâb-ı dergâhı şevâbdır yâ Resûla’llâh (162/2)

Muhabbet ravza-i cennet o dergāha yüzüm sürsem
 Hāḳīkat ẓaṣr-ı cennetdir duḥūluñ yā Resūla'llāh (260/2)

Göñül ṭob-ḥāne-i 'aşkıñ ceb-ḥānesidir yā Resūla'llāh
 Dergāh -ı Hāḳḳ'ıñ kāṣānesidir yā Resūla'llāh (302/1)

1.2.2.5.5. Zikir , Vird

Sözlükte “anmak, hatırlamak, yad etmek” anlamına gelen zikir, ıstılahta Allāh'ı anmak ve hatırlamak, O'nu unutmamak ve gaflet halinde olmamaktır (F. Karaman vd. 2007 : 715).

Âşıkların zikirlerindeki gaye Hz. Peygambere kavuşmaktır.

Cemālu'llāh müsāvidir seniñ ism-i şerīfñle
 Anıñçün 'aşıkın zikri vişāldır yā Resūla'llāh (42/3)

Şâir, ezel meclisinde kurulmuş olan zikir sofrasını rūḥānî olarak gördüğünü ve orada şerbetler içtiğini söyler.

Ezel esrārıdır gördüm kurulmuş sofra-i zikriñ
 İçer rūḥānî şerbetler bu rūḥum yā Resūla'llāh (62/2)

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında zikir mefhûmu değişik yönleriyle ele alınır. Zikir şu anlamlarda ele alınır: Hz. Peygamberin adını, yüz güzelliğini anmak, diliyle zikretmek gibi.

Ṭulū' eyler seniñ ismiñ bedestān-ı hidāyetde
 Seniñ zikriñ ziyāsına sebebdır yā Resūla'llāh (75/4)

Du'ā eyler Ḥasan Ḥilmî murādı zikr ü fikrindir
 Ḥuzūr-ı tuḥfe-i şāha ğazeldir yā Resūla'llāh (255/3)

Sarā-yı vahdetiñ pervānesi şādık Hasan Hilmī
Dilinde zikri fikri elemmedir yā Resūla'llāh (276/3)

Kebā'ir ehlidir anlar okurlar tevbeler dersin
Cemāliñ zikridir fevz ü necātım yā Resūla'llāh (336/2)

Vird ise, belli zamanlarda okunması âdet edinilen duâlar ve zikirlerdir. Virdi tarikatı kuran şeyh tespît eder (Pala, 1989:514).

Seher vaktinde Hz. Peygamberin aşkının sırlarıyla gizli, sessiz vird çeken sofî manzarası çizilmiştir.

Hafî esrār-ı 'aşkınla çeküp virdi sehergāhī
Cihāna münteşir oldı görürdüm yā Resūla'llāh (30/2)

Hz. Peygambere yönelen şâir, şeriatın kendisine vird, Kur'ân'ın delil olduğunu dile getirmektedir.

İnābe eyledim saña şerī' at baña vird oldı
Baña Kur'ân delil oldı 'ināyet yā Resūla'llāh (43/2)

Müridin virdi yā Allāh yā Resûl'lâh'tır (52/1). İslâm'ın hâdimi olan şâirin sarayı çektiği virddir (61/3). Fakirliğiyle övünen şâir vird olarak “ve'l-fecr” sûresini okurdu (76/3). Hz. Peygambere âşık olan şâir, virdini okuyarak aşk kitabını hatm eder (114/1). Kıyamete kadar vird olarak yâ Muhammed Mustafâ seçilmiştir (133/3).

Ne ni' met ni' met-i pâkdir okur 'âşıklarıñ virdi
Cemāliñ bağına girdi ğıdāyā yā Resūla'llāh (212/2)

Günāha ğarķ-ı dūçārım amān imdāda muhtācım
Virdim yā Rahmān yā Ğufrān mudaķķık yā Resūla'llāh (289/2)

1.2.2.5.6. Rabıta

Dervişin zikrederken, ibadet ederken, gönlünden dünyâyı, dünyâya âit her şeyi çıkarıp kalbini arıtmak için, gözleri kapalı olarak şeyhini gönül gözüne getirmesi, ona kalbini bağlaması demektir (Cürcânî, 1997 : 112).

19. şiir “râbıtam var yâ Resûla’llâh” redifiyle yazılmıştır. Şiirde rabıta bağlantı, şeyh-i fânîden hareketle baki olana yönelmek gibi anlamlarda kullanılmıştır.

Naşşibendim bende pākım râbıtam var yâ Resûla’llâh
Naşşibende ‘ayn-ı rabtım râbıtam var yâ Resûla’llâh (19/1)

Şâir, yöneldiği yol olarak imânın nûrunu seçtiğini, o nûra rabıta ettiğini ikrar ettiğini söylemektedir.

İnâbem nûr-ı imândır inandım yâ Resûla’llâh
O nûra râbıtam vardır muşırrım yâ Resûla’llâh (39/1)

1.2.2.5.7. Muhabbet

Kelimenin aslı, sevmek, dostluk gibi anlamlara gelen Arapça bir sözcük olan mahabbettir. Sofilerde, bir araya gelip sohbet etmeye mahabbet denir (Cürcânî, 1997 : 229). Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân’ında en çok kullanılan mefhûmlardan biri olan mahabbet, harekeli olan metinden hareketle muhabbet şekliyle yazılmıştır. Çok sayıda beyitte geçen muhabbet kavramı genel olarak şu anlamlarda kullanılmıştır:

Tablo: 1.5.

SIRA	MUHABBET KAVRAMIYLA İLGİLİ TANIMLAR, TASVİRLER / TEŞBİHLER	ŞİİR NO	BEYİT NO
1	Muhabbet, rüzgârı musahhar (ele geçirdi) kıldı.	7	7
2	Muhabbet, tâca benzetilmiş.	8	4
3	Muhabbet, mana meyvesi gibi hoştur.	9	1

		10	3
4	Gönül kuşu muhabbetle gıdalanmış.	197	3
5	Gönülde manevî manalarla dolu olan muhabbet defteri okunmaz.	11	3
6	Şeriatda muhabbet mustakim haktır.	16	3
7	Muhabbet, hikmetin sebebidir.	19	4
8	Muhabbet, kalbin meyvesidir./ Muhabbet meyvesi	22	1
		235	3
9	Muhabbet, mustakim kalpte hata etmez; ancak yanılabılır.	24	3
10	Muhabbet, Topkapı Sarayı'nın girişteki kapının anahtarıdır.	28	2
11	Peygamberin vefatı memat olmaz (ölmez) muhabbettir.	28	4
12	Muhabbet, sütle dolan kâseye benzetilmiş.	29	1
13	Muhabbet, rahmetin aslıdır.	31	4
14	Muhabbet, kalpte yanan muma benzetilmiş.	36	3
15	Muhabbet, kandil yağında yanan aydınlatıcı ışıktır.	41	2
16	Garib ümmet muhabbetten destan yazar.	41	5
17	Muhabbet, Ka'be-i kabledir.	42	1
		42	2
18	Muhabbet, kudret meyvesidir.	138	1
19	Mahmud, Ahmed, Muhammed muhabbetten biter (oluşur).	43	3
20	Muhabbetten yoksun gönül susuzdur.	44	1
21	Muhabbet tüccarının maddî sermayesi, parası yoktur.	44	3
22	Aşık, muhabbet haşhaşını yutmuş ve devâ bulmuş.	47	2
23	Muhabbet, manevî hikmet, ledünnî hikmet sırrıdır.	54	3
24	Muhabbet, ağacın, bahçenin tohumudur.	57	1
25	Muhabbet bilmeyen molla yobazdır.	58	1
26	Muhabbetli gönül kavuşma için gönderilmiştir.	60	3
27	Muhabbet, kalpte biten tohuma benzetilmiş.	68	1
28	Muhabbet, şifâ veren Kevser'dir.	68	2
29	Gönül, muhabbet şehrine varmak amacıyla yola çıktı		
	Muhabbet bilmeyen ümmet geçmişte kalmıştır.	70	4
30	Oruç tutan ağız, muhabbetle gıdalandığından misk kokar.	77	5
31	Muhabbet miski etrafa yayıldı, duyuldu.	81	1
	Muhabbet, ruhanî bir misktir.	226	1

32	Muhabbet madeni miski Muhammed Mustafa şehridir.	81	2
33	Muhabbet, Allâh'tan bir içecektir. (Bâde-i Subhân)- Muhabbet şarabı	81 224 233 250	3 1 2 2
34	Muhabbet, harikulade bir keramettir.	81	4
35	Muhabbet bağının kapısı namazdır.	85	1
36	Muhabbetle zehirlenme mefhûmu	87	3
37	Muhabbet, sonsuz bir denizdir.	91	2
38	Muhabbet, cennetin aslıdır, güzeldir.	91	4
39	Muhabbet kapısı ibaresi kullanılmış	93 103	5 3
40	Şâir, muhabbet padişah olarak telakki etmektedir.	96	2
41	Muhabbet bağına girmek mübahtır.	98	1
42	Rahmet deryası, muhabbet asmanından gelir.	104	2
43	Muhabbet bağı ikrarda çiçektir.	108	1
44	Muhabbet, amel bağının gıdasıdır.	113	1
45	Muhabbet, Hz. Peygamberin doğuş sebebidir.	115	1
46	Muhabbet, gümüş ve altındır.	115	3
47	Muhabbet bağı feth olsun. / Muhabbet bağı	120 131	6 1
48	Muhabbet, ilminin dükkânı Hz. Peygamberdir.	127	4
49	Bülbülün bağı muhabbettir.	135	3
50	Muhabbet, mübarek bir süttür.	145	1
51	Muhabbet, tecellî bağının kapısıdır.	146	1
52	Muhabbet, Ka'be-i maksuddur.	149 246	3 3
53	Muhabbet, şems (güneş)'tir.	149	6
54	Muhabbet ehli sadıktır.	152	2
55	Allâh'ın kapısının müjdesi muhabbettir.	157	1
56	Muhabbet, isyanın ateşini temizler.	161	2

57	Muhabbet, her dem gönülde bir kadehtir.	170	1
58	Muhabbet, Hz. İsmail'in kendisidir, tıpkısıdır.	171	5
69	Şâir aşk şarabının muhabbetiyle yandığını belirtiyor.	179	1
60	Gönül kuşu muhabbetten murad ister, diler.	183	3
61	Muhabbet, Tûbâ meyvesidir.	184	1
62	Muhabbet, minberin güzel kokusudur.	186	1
63	Bu aşk şehrinde her bir imar muhabbet rüzgârıyla eser.	186	2
64	Muhabbet akla geldikçe kanlı yaşlar akar.	187	2
65	Muhabbetin âşıkların kalbini gizlice yakması	187	3
66	Muhabbet şimşegi Zi-selem'den çıktı. /Muhabbet şimşegi	192	1
		211	1
67	Muhabbet tohumu/ muhabbet misktir.	192	3
		227	2
68	Hasta gönüllere tiryak muhabbettir.	193	1
69	Muhabbet, Allâh dostlarının kapısıdır.	193	3
70	Cebrail aşkı muhabbetle getirdi.	194	2
71	Muhabbet, kalp evinin ışıdır, aydınlığıdır.	195	1
72	Hasan Hilmi, aşkın muhabbet tılsımını takınmıştır.	196	3
73	Muhabbet cevheri ezel rûhudur.	197	1
74	Baki olan muhabbet mülküdür. / Muhabbet mülkü	199	2
		258	1
75	Muhabbet mansıbı, makamı gönülde bir mataradır./	199	3
	Muhabbet mansıbı	241	2
76	Muhabbet, aşk yolunun arkadaşıdır.	200	1
		200	2
		208	2
77	Muhabbet, esen bir yeldir./ Muhabbet rüzgârı	237	1
		253	1
78	Muhabbet, nefsin kötü isteklerini kesen bir kılıçtır.	200	3
		232	3

79	Muhabbet, aşıklarının kalbine yardımcıdır.	201	1
80	Muhabbet, leziz rahmet damlasıdır.	201	3
81	Muhabbet, manevî gönülde gökteki güneş gibidir.	202	2
	Muhabbet güneşi	245	3
	Muhabbet güneşi	258	3
82	Hız. Peygamber aşkı, hâkim muhabbet padişahıdır.	202	3
83	Muhabbet, Sidre'deki rûhtur.	203	3
84	Muhabbet hançeri nefsin kötü isteklerini kesti.	204	2
85	Muhabbet ateşi nefsi helak eder, yakar.	205	2
86	Muhabbet, kudret nûrudur.	206	1
87	Muhabbet kalpte yanan kandildir.	206	3
88	Muhabbet derdi pek tatlıdır.	207	3
89	Muhabbet madeni gizlidir.	209	2
90	Muhabbet âb-ı hayat çeşmesidir. O suyun aslıdır.	210	1-2
91	Muhabbet, ledünnî ilmiyle görevli bir melektir.	211	2
92	Muhabbet, âşık Allâh'tan bir hediye.	212	1
93	Kudret sofrasının ibadeti muhabbettir.	213	1
94	Muhabbet mescidi, niyazın kapısıdır.	216	1
95	Muhabbet, ledünnî ilminin şarabıdır.	217	1
96	Muhabbet, hikmet Hızır'ıdır.	217	3
97	Muhabbet, kavuşma minberidir.	218	1
98	Muhabbet, âşık Hak'tan bir taşıyıcıdır.	218	2
99	Muhabbet, farz olan Hacc'dır.	219	1
100	Muhabbet, Arafat dağıdır.	219	2
101	Muhabbet Kabe-i kudret, Allâh mürşididir.	220	1-2
102	Na'tın fakire muhabbet nimetidir.	221	1
103	Muhabbet yağmuru yağsa	221	2
104	Muhabbet, mirac gecesidir.	222	1
		222	3
105	Muhabbet, âşık kâinat Kur'ânı'nın tefsiridir.	234	1
106	Muhabbet, şâhın kalbinde oturmuştur.	226	3
		227	1
107	Muhabbet, mürşid-i kâmil.	236	3

108	Muhabbetin aslı Allâh'tandır.	228	2
109	Muhabbet, ekilmiş ihlâs tohumudur.	229	1
110	Muhabbet, şeffaf cam şişenin kudretidir.	230	1
111	Muhabbet, nûrdur.	230	3
112	Muhabbet, tecellînin gerçekleştiği Sinâ dağıdır.	231	1
113	Muhabbet ehli yalnızlık köşesinin padişahıdır.	232	1
	Muhabbet padişahı.	256	2
114	Tevhid defterinin rumuzu muhabbetle açılmıştır.	236	1
115	Şâir, muhabbet bahçivanından haber bekler.	237	3
116	Muhabbetin aslı gerçekte şeriattır.	243	1
117	Muhabbet bilmeyen vaiz, mücevherin kıymetini bilemez.	244	3
118	Muhabbet, gül bahçesinin guncasıdır.	247	2
119	Muhabbet macunu aşk hastalığının devasıdır.	248	1-2
120	Muhabbet, cennet deryasıdır.	248	3
121	Muhabbet hikmetinin aslı Hz. Muhammed'dir.	250	3
122	Muhabbet hafızı ledünnî ilmi okur./ Muhabbet mushafı	254	2
123	Sonsuz kütüphane muhabbettir.	254	3
124	Muhabbet, ilmin kaynağının cevheridir.	255	1
	Gönülde tecellî güneşi muhabbettir.	256	3
125		272	2
		259	1
126	Muhabbet bülbülü, muhabbet kuşu	269	1
		275	1
127	Muhabbet hazinesi	259	2
128	Muhabbet rahmandandır.	260	1
129	Muhabbet, cennet bahçesidir.	260	2
130	Muhabbet, Kur'ân'ın sayfalarıdır.	260	3
131	Muhabbet fetih kapısı, mağfiret ayıdır.	262	1
132	Muhabbet arzusunda şeriat âşık rehberdir.	262	2
133	Muhabbet, aşk şarabının kadehidir.	263	1
134	Muhabbet, Osmanlı'nın sembolüdür.	264	1
135	Muhabbet, Muharrem ayının başlangıcıdır.	268	1
136	Muhabbet mescidi	270	2

137	Muhabbet, manevî bir kaftan.	271	2
138	Muhabbet, gönlün içindeki meramdır.	272	1
		273	3
139	Muhabbet bağı	275	3
140	Muhabbet, İhlâs sûresidir.	276	1
141	Muhabbet, kudret eliyle yoğrulmuş toprağın cevheridir.	276	2
142	Muhabbet, Tuba meyvesidir.	277	2
143	Muhabbet defteri	278	1
144	Muhabbet, rahmetin kaynağıdır, başlangıcıdır.	279	3
145	Muhabbet, istenilen şeyin kokusudur.	281	1
146	Muhabbet Kur'ân'ın kapısıdır.	282	1
147	Muhabbet âşıkların derdine sipariştir.	284	1
148	Muhabbet Ka'besi	284	3
149	Muhabbet meyhanesi şarap içenim.	285	1
150	Muhabbet, ahir zaman masumu Mehdî'ye hastır.	285	2
151	Muhabbet, âşk gülbahçesinin bülbülüdür.	286	1
152	Muhabbet, virâne gönülleri tamir eden bir memurdur.	286	2
153	Tutulmuş, âşık olmuş gönül muhabbet tuzağıdır.	296	1
154	Hikmetli feyizler, muhabbet denizinden yağar.	308	2
155	Muhabbet, aşk cihadının mübtelâsıdır.	311	1
156	Muhabbet, âşıka Lokman Hekim'dir.	312	1
157	Muhabbet, âşıka kuvvetli bir iptir.	316	1
158	Gönül muhabbetten kanat açmıştır.	322	1
159	Muhabbet, ilminin anahtarı şهادettir.	323	2
160	Kendini beğenen vaiz, muhabbetten anlamaz.	324	2
161	Muhabbet dağının belağatlı bağı	325	1
162	Muhabbet, cennetin anahtarıdır.	326	1
163	Muhabbet gonca şeklindeki bir gül gibidir.	327	1
164	Muhabbet sonsuz bir deniz.	330	1
165	Muhabbet Hızır ve İlyas'dır.	332	1
166	Muhabbet, cennet miskidir.	333	1
167	Muhabbet şekeri, süttten lezizdir.	334	1
168	Hayatın gerçeği muhabbettir.	336	1
169	Muhabbet nırı	338	1
170	Muhabbet, beden toprağının mayasıdır, özüdür.	338	2
171	Muhabbet, tiryak macunu	338	3

172	Muhabbet, Hz. Peygamberin zatı sıfatıdır.	339	1
173	Muhabbet, rahmet kapısıdır.	339	2
174	Muhabbet, yüce bir makamdır.	339	3
175	Muhabbet sadrında post-nişin (tekke şeyhi) olmak	340	1
176	Muhabbet hazinesine sahip olmak	340	2
177	İçinin muhabbet dert-hânesi olması	341	1
178	Muhabbet, gökten yağın rahmet meyvesidir.	341	3
179	Gönül, muhabbet Ka'besidir.	342	3

1.2.2.6. BAZI MUTASAVVIFLAR

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı'nın manzum kısmında adı sıkça geçen tarikat Nakşîbendî'dir. Bunun dışında 169/3. şiirde Şeyhu'l-ekber tamlamasıyla "Ekberîyye" tarikatının kurucusu Muhyiddin İbnü'l-Arabî kastedilmektedir. Mensur yazılan duâ kısmında ise, aşağıda değinilen bazı tarikat kurucularının adı geçmektedir.

1.2.2.6.1. Hz. Ebûbekir

Nakşîbendî tarikatının ilk pîri, kurucusu Hz. Ebûbekir kabul edilir.

1.2.2.6.2. Muhammed Bahaidîn Nakşîbendî

Nakşîbendî tarikatının ikinci pîri, kurucusu Muhammed Bahaidîn Nakşîbendî'dir.

718 (1318) tarihinde Buhara civârında "Kasr-ı Ârifân" isimli köyde doğmuştur. 791 (1389) tarihinde vefât etmiş, doğduğu yer olan "Kasr-ı Ârifân"a defnolunmuştur (M.İz, 1990 :211-212). Nakşîbendîlik tarikatı XIV. yy. ortalarında kurulmuş bir tarikattir. Bu tarikatta Hatm-i hâcegânî okunur ve zikir gizlidir (Pala, 1989 : 179).

Dîvân'daki bir beyitte Nakşîbendî tarikatının kurucusu Olan Muhammed Bahaidîn'in adı geçmektedir.

Muhammed şah Bahâi'd-dîn cihâda Nakşîbendîdir

Bu dîniñ pâdişâhı harbe mu'indir yâ Resûla'llâh (309/2)

1.2.2.6.3. Şeyhü'l- Ekber (Muhyiddin Arabî)

Oğur hikmet Hasan Hilmî ledünnî Şeyhu'l-ekberden

Yazar dürlü cevâhirler satırda yâ Resûla'llâh (169/3)

Ekberîyye tarikatının kurucusu, Muhyiddîn İbnü'l-Arabî'dir. Muvahhidler sultânı Ebû Yûsuf Yakûb devrinde 560 (1165) senesinde İspanya'daki Mürsiye'de dünyaya gelmiştir (M.iz, 1990 : 196).

Duâ kısmında “Ankâ-yı mağribî Muhyi'd-dîn-i ‘Arabî” sıfatıyla tanıtılmıştır. “Ankâ-yı mağribî “ ibaresi Zümrüdüankâ kuşunun da diğer bir adıdır.

1.2.2.6.4. İmâm-ı Rabbânî

Kaynaklarda belirtildiğine göre, 1563 yılında Hindistan'da doğan İmâm-ı Rabbânî, büyük velî ve âlimlerdendir.

Duâ kısmında İmâm-ı Rabbânî, zikredenlerin en saygını ve hatm-ı hâcegân (Nakşî tarikatının âdâbı) sofrasının sahibi, aşk mihrabının imamı ve mürşîdi olarak tanıtılmıştır. Şâir, İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin muhabbet nimetlerinin rûhlarımıza gıda olmasını temenni etmektedir.

“Ve havâşşu'l-hâşş-ı zâkirân ve sofrâ-i hatm-i hâcegân şâhibi olan mihrâb-ı ‘aşkda imâmımız ve mürşîdimiz İmâm-ı Rabbânî Hazretleriniñ ni‘ met-i muhabbetini rûhlarımıza gıdâ eyleye. “

1.2.2.6.5. Mevlânâ Muhammed Celâleddîn-ı Rumî

Mevlevîlik, Mevlânâ Celâleddîn-i Rumî'nin vefatından sonra oğlu Sultan Veled tarafından teşkilatlandırılan bir tarikattir. Mevlevilikte esma yoktur; ama semâ esastır. Bu tarikatta ilk basamak binbir gün çile çekmektir (Pala, 1989 : 339).

Dîvânda Mevlevîlik ve bu tarikatın pîri ele şu ifadelerle ele alınmıştır:

În ne necm'est u ne reml'est u ne h'âb.

Vahy-i Hâk ve'llâhu a' lemu bi's-şevâb.

(Onun sözleri, ne astroloji, ne fal, ne de uyku hâlinde söylenmiş sözler değildir. O sözler Hakk'ın vahyidir. Allâh her şeyi en iyi ve en doğru bilendir.)

Beyt-i hikmet-âmîziyle mevşûf olan hikmet pâdişâh-ı havâşşu'l- hâlişin şâhibu'l meşnevî mürşid-i kâmil hazret-i Mevlânâ Muhammed Celâle'd-dîn-i Rûmî hazretlerinin ervâh-ı imdâdıyla nefislerimizi mağlûb nefeslerimizi kîmyâger eyleye.

Mevlevîlik tarikatının pîri olan Mevlânâ Hazretlerinin en önemli eseri 25618 beyitlik Farsça Mesnevî'sidir.

1.2.2.6.6. Abdülkadir Geylânî

470 (1077-78) tarihinde İran'ın Gilan kasabasında dünyaya gelen Kadiriye tarikatının pîri Abdülkadir Geylânî (Gîlânî), Gavs-ı A'zam diye şöhret bulmuştur (M. İz, 1994 : 184).

Her dü 'âlem pâdişâhî ' Abdü'l-ğadir'est

Server-i evlâd-ı 'âlem şâhî ' Abdü'l-ğadir'est

(Dünya ve ahiretin padişâhı ve insanoğlunun hakanı, öncüsü Şâh Abdülkadir'dir.)

Âfitâb mâh-tâb 'arş kürsî vü kalem

Nûr-ı kalb ez-nûr-ı a' zam şâhî ' Abdü'l-ğadir'est

(Güneş, ay, arş, kürsî, kalem bunların cümlesi nûru Şâh Abdülkadir'in kalbinden aldılar.)

Beyt-i şerîfleri mehdiyle meşhûr olan Kûtb-ı Rabbânî Ğavş-ı Şamedânî mağbûb-ı subhânî Şeyh ' Abdu'l-ğadir Geylânî Hazretlerinin sefîne-i irşâdına sâlikîni ile'llâh süvâr eyleye.

1.2.2.6.7. Şeyh Ahmed Rufâî

Bazı müelliflere göre 500 (1106), diğerlerine göre 512 (1118)'de Basra bölgesinde Hasan köyünde doğmuştur. Yedi yaşında babasını kaybeden Ahmed Rıfâî, dayısı tarafından büyütülmüştür. (M. İz, 1990 :189) Rufâîlik, Şeyh Ahmedü'r-Rufâî tarafından kurulmuştur. Ahmed Rufâî, Abdülkadir-i Geylânî'nin öğrencisidir (Pala, 1989 : 412).

Şeyh Ahmed Rufâî, kerâmet sahibi olanların incisi, sevgilisi ve manevî yolda yürüyenlerin burcudur.

“Burc-ı reşâdet ve dür-dâne-i pür-kerâmet şâhibi olan Şeyh Ahmed Rûfâî Hazretlerini cemî-i müşkülât -ı ehl-i aşkıñ ve erbâb-ı muhabbetiñ irşâdına Allâh fermân buyurup me'mûr eyleye.”

1.2.2.6. 8. Adı Geçen Diğer Mutasavvıflar

Duâ kısmında adı geçen diğer mutasavvıflar şunlardır: Sadreddin Konevî, Şemsiddîn-i Tibrizî'dir.

1.2.3. AHLAKÎ UNSURLAR

Bu bölümde bazı ahlâkî kavramlar, örnek beyitlerle ayrıntıya inilmeden verilecektir.

1.2.3.1. Tevazu

Manzum biyografinin 26. beytinde geçmektedir. İnsan toprak gibi mütevazî olmalıdır. Kul, acizliğini bilerek Allâh'a yönelmelidir.

Hâlimiz dâ'im tevazzu' hâk ile yeksân gibi

Ben gibi 'âciz kûla imdâd ider Allâh'ımız

1.2.3.2. Fazl

Fazl mefhumu, beyitlerde iyilik, erdem, lütûf ve üstünlük anlamlarıyla kullanılmıştır.

Diyâr-ı Rûma ol sulţân-ı şefî‘ -i fażl u ihsândır
Ebā Eyyûbe’l-Enşâri şaḥâbeñ yâ Resûla’llâh (76/2)

Manzum biyografinin üçüncü beytinde de fazl mefhumu geçmektedir. Şâir, on beş yaşına gelince Allâh aşkıyla aklını yitirdiğini belirterek O’ndan lütûf bekleyerek mutlu olmak, muradına ermek istemektedir.

Sinnimiz on beş olunca ‘aşḡ-ı Mevlâ ‘aqlımı itdi cünûn
Ḳıl bizi fażlıñla memnûn ey bizim Allâh’ımız

1.2.3.3. Cömertlik

Aşağıdaki beyitte şâir, hüsn-i ta’lil sanatı yaparak çektiği âhların gökyüzünde katreler halinde damladığını söylemektedir. Bundan dolayı bulut ağlıyor, yerler ise gülüyor. Bütün bu gelişmelerden dolayı şâir, cömert olduğunu söylemektedir.

Bu âhım âteşindendir semâdan katreler tamlar
Seḥâb ağlar güler yerler cömerdim yâ Resûla’llâh (30/4)

Bunun dışında 145/1, 171/3 beyitlerde de cömertlik mefhûmu geçmektedir.

1.2.3.4. Hased

Hased, kıskançlık, çekememezlik demektir. Şeytân, insanlar için hased edici bir düşmandır. Rûz-ı mahşerde insana derman olacak olan Hz. Peygamber’in şefaattir.

Şuçumı i‘tirâf itdim ki sensin derde dermânım
Bize şeytân hased u düşmân şefâ‘ at yâ Resûla’llâh (69/3)

Hased ve kibirli olan günâhkârların kabri yılan ve akreple dolar.

Yılan ‘akreb tolar kabri günâhdır anlarıñ tohmı
Hased kibri gönül içre tutandır yâ Resûla’llâh (139/2)

Manzum biyografinin 21. beytinde geçmektedir

Hased itmem kibir bilmem münâfıktan müberrâyım
Gücenmem beni zemitse bilür perverdigârimiz

1.2.3.5. Riyâ

Riyâ; özü, sözü bir olmama, ikiyüzlülük anlamına gelir. Şirk ve riyâ insanları helâk eden günâhların başında gelir. Halis bir niyetle yapılan ibadetlerin kabul olacağı muhakkaktır.

Rızâdır niyyetim hâliş icâzetle mecâz oldı
Riyâı şirki terk itdim nümâdır yâ Resûla’llâh (4/6)

Bunun dışında ibadet ehli ve zâhidlerin riyâsız iş yapmadıkları (54/4), orucun gizli bir ibadet olduğu, dolayısıyla riyânın söz konusu olmayacağı (77/3) beyitlerde dile getirilmektedir. Mefhûm olarak 93/2, 124/3, 195/1. beyitlerde de yer almaktadır.

1.2.3.6. Hevâ

Tütün ve mamülleri insan vücudunu harap eden şeytanî heveslerdendir.

Duḡân emrâz-ı cismânî ḡarâb eyler rûḡ-ı sultânı
Hevâ-yı aşl-ı şeytânî ne ḡikmet yâ Resûla’llâh (45/3)

Kahve, nefsin istekleri açısından insana bir hiledir.

Ḥuzūra ‘arz olunca bu ahve yā Resūla’llāh
Buyurduñ hevā-yı nefse bu hīle yā Resūla’llāh (48/1)

Bunun dışında hevā mefhūmu, 110/3, 204/2, 208/1, 243/2, 281/3, 309/1 beyitlerde de geçmektedir.

1.2.3.7. Fesādlık

Fesād, bozukluk anlamına gelir. Şöhrete düşkün olanlar, bozulmaya, kötülüğe (fesāda) daha meyillidirler.

Ḥasan Ḥilmī fesād itmez degildir şöhrete mā’il
Okunsam niyyetim ḥālīş ḥalāşım yā Resūla’llāh (93/6)

Zaman ehli insanlar fesad içinde oldukları için onlardan kaçınmak gerekir.

Ḥasan Ḥilmī ḥazer eyle zamān ehli fesād olmuş
Yanar yarın cehennemde cesedir yā Resūla’llāh (139/3)

1.2.3.8. Düşmān

İki düşmān yolum kesdi saña vuşlat idi aşdım
Yetiş imdāda amān dostum ḥabībim yā Resūla’llāh (43/6)

Ḥasan Ḥilmī emīn olma nefis u şeyṭān saña düşmān
Bi-izni’llāh kılıç çekdim keserim yā Resūla’llāh (53/3)

Bunun dışında düşman mefhūmu, 69/4, 69/7, 94/2, 145/2 beyitlerde de geçmektedir.

1.2.3.9. İzzet

İzzet; değer, kıymet ve yücelik demektir. Aşağıdaki beyitte, izzetli olmanın yolu şunlardır: Tütün kullanmamak, bu mamülleri kullananları ortama almamak ve insanları incitmemek.

Hasan Hilmî duhân içme içeni dahı dahl itme
Zamân ehlini incitme bu ‘ izzet yâ Resûla’llâh (45/10)

1.2.4. CEMİYET

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı ağırlıklı olarak dinî ve tasavvufî bir eserdir. Bununla birlikte az da olsa diğer unsurların da bulunduğu görülmektedir. Bu unsurlara kısaca değinilecektir.

1.2.4.1. Hükümdarlar, Âlimler, Sofiler

1.2.4.1.1. Hükümdarlar

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı’nda Osmanlı Devleti padişahlarından II. Abdulhamid’in ismi geçmektedir.

Şerî‘at tahtına mâlik şahîh Sultân Hamîd Gâzî
Hasan Hilmî muhib dâ‘î ‘adâlet yâ Resûla’llâh (243/3)

Duâ kısmında da II. Abdülhamid’den bahsedilmektedir:

“Ol sultân-ı zâkir hıfz-ı cihân ve pâsbân-ı hâkân-ı kuṭbu’z-zamân a‘nî bihi’s-sâni Sultâne’l-Gâzî ‘Abdu’l-ḥamîd Ḥân Efendimiz Ḥazretlerini temessükârân-ı Kur’ân-ı Mübîn eyleye.”

1.2.4.1.2. Âlimler, Sofiler

Şeriat hükümlerine riayet eden kadılar, verdikleri hükümlerin doğruluğu neticesinde şeref bulurlar. Dîvân'da bir beyitte Kâdı Süreyyâ ismi geçmektedir. Kâdı Süreyyâ, dinin zineti, süsü olarak övülmektedir.

Şerî'atla şeref bulur kaçâyâ yâ Resûla'llâh
Bu dîniñ zîneti kaçâği Şüreyyâ yâ Resûla'llâh (126/1)

Hasan Hilmî Dîvânın'da dört mezhep imâmının ismi geçmektedir. Aşağıdaki beyitte sevâd-ı a'zamla, ulu şehir yani Mekke-i Mükerreme kastedilmektedir. Mezheplerin ilki İmam-ı A'zam Ebû Hanife'nin fikir öncüsü olduğu Hanefi mezhebidir.

Sevâd-ı a'zamı ta'rif buyurduñ mezheb-i vâhid
'Ayân oldı ki dört mezheb Hanife yâ Resûla'llâh (64/3)

Diğer mezhepler ise Malikî, Hanbel ve Şafî'î'dir. Bu mezhepler de hükümlerinde İslâmî delillere dayanarak hüküm vermişlerdir.

Bilindi Mâlikî Hanbel ki ba'zen Şafî'î mezheb
Diyânetler delil ister tarîka yâ Resûla'llâh (64/4)

Mutasavvıf olarak da tasavvuf başlığı altında adı geçen Muhammed Bahaidin Nakşîbendî, Muhyiddin Arabî, İmâm-ı Rabbânî, Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, Abdulkadir Geylânî, Şeyh Ahmed Rufâî, Sadreddin Konevî, Şemsiddîn-i Tibrizî yer almaktadır.

1.2.4.2. Tarihî- Efsanevî Şahsiyetler

1.2.4.2.1. İskender

Rivâyete göre İskender, ordusu ile zulumât ülkesine âb-ı hayâtı aramaya gitmiş ama veziri olan Hızır, suyu bulup içtiği halde ona nasip olmamıştır (Pala, 1989 : 260).

İçüp âb u zülâlınden Hızır İlyâs hayât buldı
Haber İskerder'in olsun naşib yok yâ Resûla'llâh (68/4)

Hayât-ı âb u hayvânı Sikender'le bulan bunlar
İçen ' Hızır İlyâs'dır yâ Resûla'llâh (176/2)

Aşağıdaki beyitte de şâir, ne İskender'in tacını ne de Hz. Süleymân'ın tahtını istemektedir. Onun için Hz. Muhammed gibi bir şâhin kurbanı olmak en büyük saadet ve zenginlik menbaidir.

Tâc-ı İskender nedir taht-ı Süleymân istemem
Sen şehîñ kurbânıyam yâ Muhammed Muştafâ (133/4)

1.2.4.2.2. Nemrûd, Fir'avn

Bâbil ülkesinin kurucusu sayılan ve Bâbil Kulesi'ni yaptıran Nemrûd kral olup Hz. İbrahîm'i ateşe attırmasıyla ünlüdür (Pala, 1989 : 387).

Aıldım nâr-ı Nemrûd'a yanarım yâ Resûla'llâh
' Aceb kimden gelür imdâd bakarım yâ Resûla'llâh (56/1)

Halîl'e nâr-ı Nemrûd'ı gülüstân eyleyen Allâh
Gülüstânla ider imdâd umarım yâ Resûla'llâh (56/2)

Fir'avn, Hz. Musâ zamanındaki Mısır hükümdarıdır. Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında bir beyitte Fir'avn ismi misâl olarak geçmektedir. Çürük süttten yoğurt olmayacağı kesindir. Firavun'un son anda korkudan iman etmesi , çürük süt gibi fayda vermeyecektir.

Çürük südden yoğurd olmaz mişâl geldi ol Fir'avn
Hasan Hilmî hâliş südden içendir yâ Resûla'llâh (153/3)

1.2.4.3. Masallaşmış Aşk Kahramanları

1.2.4.3.1. Leyla İle Mecnûn

Dîvân şiirinde en çok işlenen aşk hikâyelerinden biri de Leylâ ile Mecnûn'dur. Dîvân'da bir beyitte Hz. Peygamber aşkıyla yazılan şiirde gönül, aşk sahrasında gezen Leylâ ile Mecnûn'a benzetilmiştir:

Göñül şahrâ-yı 'aşkıñda gezerse yâ Resûla'llâh
'Aceb Leylâ'ya Mecnûn'dur göñülde yâ Resûla'llâh (321/1)

1.2.4.4. Kavimler

1.2.4.4.1. Frenk

Aşağıdaki beyitte Frenk (Batı, Avrupa)'ten gelen enfiyenin helâl olmayacağından bahsedilmektedir:

Hasan Hilmî helâl olmaz Frenk'den gelse enfiyye
Çekilmez burna kaç' iyyen biliriz yâ Resûla'llâh (46/4)

1.2.4.5. Ülkeler- Şehirler

1.2.4.5.1. Türkistân- Arabistan

Aşağıdaki beyitte hevâ sahrası olan Türkistân'ın terk edilmesi, muhabetli, nûrlu olan Arabistan'ın tercih edilmesi gerektiği dile getiriliyor:

Hasan Hilmî hevâ şahrâsını terk eyle *Türkistân*
Muhabbetlü ‘*Arabistân* münevver yâ Resûla’llâh (281/3)

1.2.4.5.2. İrân- Seyhân, Mesîs, Ceyhân

Ṭarîkat hâk hâkîkat hâk hudâi ma‘ rifet bilmek
Îrân Seyhân Meşîş Ceyhân hep şerî‘ at yâ Resûla’llâh (49/3)

“Misis, Ceyhan Nehri (Pyramos) kenarında, tarihî İpek Yolu üzerinde Adana'dan sonra kurulmuş ikinci bir geçit durumundadır. Misis'in tarihi, neolitik döneme, M.Ö. 6000’e kadar uzanır.” (Peker, 2008: 1). Aynı kaynakta belirtildiğine göre söz konusu yer 1517’de Osmanlı hakimiyetine girmiştir.

Yukarıdaki beyitte şâir, İran, Mesis (Misis), Seyhan ve Ceyhân’ın hep şeriat olduğunu belirtmiştir. Tarikat, hak ve hakikatı bilmektir.

1.2.4.5.3. Yemen- Haleb

Eser rüzgâr gelür reyhân *Yemen*’den yâ Resûla’llâh
Koçar gönlüm o reyhân-ı rahîmden yâ Resûla’llâh (239/1)

Şefâ‘ atlü şifâ bâğı *Haleb*’de yâ Resûla’llâh
Haber aldım tabîb ammâ *Yemen*’de yâ Resûla’llâh (87/1)

Beyitlerde Yemen’den reyhân kokulu rüzgâr estiği belirtilmektedir. 87/1’de ise bu gün Türkiye’nin güneyinde yer alan Suriye ülkesinin bir şehri olan Halep’ten şefaathli şifâ bağı olarak bahsedilmektedir. Dertlerin tabibinin ise Yemen ülkesinde bulunduğu belirtilmektedir.

1.2.4.5.4. İstanbul (Fatih ve Eyyüb Semtleri)

Şâir, hayatını anlattığı bölümlerde İstanbul ve onun semtlerinden bahsetmiştir.

Bi-ḥamdi'llāh du'ā aldık bu gün *İslāmbol* a geldik
Okuduk hem du'ā itdik yazıldı 'arşa nāmımız (N. 20)

Merākım kalmadı köyde firār etdim cehāletden
Şükür *İslāmbol* a 'ilme yetişdim yâ Resûla'llāh (179/4)

On sekiz yıl *Fâtih-i Sulṭân* 'da taḥşil eyledim
Râh-ı 'aşkda at sürerdim böyledir taḫdîrimiz (N.25)

Tükenmez çilleler çekdim civār-ı *dâr-ı Eyyüb* 'da
Ḥasan Ḥilmî'ye nuşretler teceddüd yâ Resûla'llāh (257/3)

1.2.4. 5.5. Edirne (Hasköy-Salman Köyü)

Şâir hayatını anlattığı manzum biyografide Edirne'nin Hasköy ilçesinin Salman köyünden olduğunu belirtmektedir.

Sancāğ-ı *Edirne* andan ḫazā-i Ḥaşköy
Ḳarye-i Ṣalmān cemā'at-ı Küllüvî mevlüdimiz (N.2)

1.2.4.5.6. Rûm- Rûmeli

Aşağıdaki beyitlerde de şâir hayat hikâyesinden bahsederken Rûm ve Rûmeli yer adlarından bahsetmektedir.

Biñ iki yüz seksen altı hicret-i taḥṣīlimiz
Rūmeli'ni Rūma terk itdik vaṭandır alşımız (N.1)

Mekānım ḳarye-i Külli tevellüd eyledim anda
 Bināmı *Rūm-ı Haşköy*'dür vaṭānım yā Resūla'llāh (179/3)

Diyār-ı Rūm 76/2'de de geçmektedir.

1.2.4.5.7. Kûfe

‘İmād-ı ‘arş-ı a‘lāya dikilmiṣ ravza-i ḳudret
 Ḥayāt-ı Kûfe-i Dicle ṣerī‘at yā Resūla'llāh (49/2)

1.2.4.5.8. Bağdat

Aḳar Nīl-i mübārekdir ṣerī‘at yā Resūla'llāh
 Fırāt-ı bāğ-ı *Bağdād* dır ṣerī‘at yā Resūla'llāh (49/1)

Yetiṣdir rūḥuma imdād ḥarābdır Başra ile Bağdād
 Sen iḥsān eyle dergāh-ı hüdāyı yā Resūla'llāh (112/2)

1.2.4.5.9. Mekke, Medīne, Cidde

Dīvānda Hz. Muhammed'in doğduğu yer ve hicretten sonra yerleştiği
 Medine şehirlerinden bahsedilmektedir.

Dikildi *Mekke*'ye sancāğ bilindi yā Resūla'llāh
 Sekiz cennet ḳapuları açıldı yā Resūla'llāh (165/1)

Muḥabbet minber-i vuṣlat delā'il yā Resūla'llāh
Medīne Mekke fi'l-vāḳi' vesā'il yā Resūla'llāh (218/1)

Hasan Hilmî tavâf eyler *Medîne* Mekke şehrini
Düşürme dertliyi dâr-ı gurûra yâ Resûla'llâh (278/3)

Aşağıdaki beyitte, Hz. Havvâ'nın yeryüzüne indirildiği yerin Cidde olduğu söylenilmektedir.

Düşünce *Cidde*'ye Havvâ nedâmet eyledi âh âh
Didi evlâdına eyvâh şefâ' at yâ Resûla'llâh (69/9)

1.2.4.6. Nehirler, Dağlar ve Denizler

1.2.4.6.1. Nehirler

Dîvân'da Fırat, Nil, Dicle, Seyhân ve Ceyhân nehirlerinin adı geçmektedir.

Akar Nîl-i mübârekdir şerî' at yâ Resûla'llâh
Fırât-ı bâğ-ı Bağdâd'dır şerî' at yâ Resûla'llâh

49/2'de Dicle nehri, 49/3'te ise Seyhan ve Ceyhan nehirleri isim olarak geçmektedir.

1.2.4.6.2. Dağlar ve Denizler

Dîvân'da Kûh-ı Kaf, Serendib, Tûr-ı Sînâ, Arafat, Nur, Hirâ ve Sevr dağlarının adı geçmektedir. Dîvân'da bazı dağ isimleri çokça geçmektedir. Her bir dağ ismine birer örnek verilecektir.

Kirâmen Kâtibîn yazmaz günâhım **Kûh-ı Kaf** olsa
Mükellef mürğ-i dil ma' şüm memâtım yâ Resûla'llâh (130/2)

Serendib tağına Âdem inince kaldı hayretde
Didi yâ Rabb kuşûr bende şefâ' at yâ Resûla'llâh

Şerî‘ at **Ṭūr-ı Sînâ’dır** ene’llâhdan haber söyler
Cemâliñdir sekiz cennet şerî‘ at yâ Resûla’llâh (16/1)

Ey Ḥasan Ḥilmî o zemzem ehl-i ‘ aşka eş-şelâ
Lebbeyk ‘ **Arafât tağıdır** yâ Resûla’llâh gönül (23/4)

Muhabbet şimşegi çağıdı Zî-selem’den yâ Resûla’llâh
Bu ‘ aşk yelleri esdi **Cebel-i Nûr’dan** yâ Resûla’llâh (192/1)

Kemer-bend oldu ‘ aşıklar melekler ‘ askeri geldi
Getürdi ‘ aşkı Cebrâ‘ il **Cebel-i Hîrâ’dan** yâ Resûla’llâh (192/2)

Ḥasan Ḥilmî olur ‘ aşık muhabbet tohumu bitdikçe
Muhabbet miskidir gelse **Cebel-i Şevr’dan** yâ Resûla’llâh (192/3)

Aden (Adın) denizi de sıkça geçmektedir.

Nisâna açmışam ağzım ‘ **Adın deryâsıdır** kalbim
Kuşar dür-dâneler hamsî kitâbda yâ Resûla’llâh (5/2)

1.2.4.7. İçtimaî Hayat

1.2.4.7.1. İçtimaî Tabakalanma

1.2.4.7.1.1. Sultan

Peygamber sevgisiyle yazılan şiirlerde sultan Hz. Muhammed’dir. Şâir, Hz. Muhammed gibi bir sultanın insanlığa gönderilmesini Allâh’ın bir lütfu olarak görmektedir.

Ne ni‘ metdir bu devlet ki şadırda nûr-ı imānı
Bize lütf eyledi Allâh Muhammed gibi sultānı (1/1)

Ṭabībim derde dermānım yetiş ey řāh-ı sulṭānım
Yıkıldım düşdüm ayakdan za‘ ĩfım yā Resūla’llāh (25/2)

Sultan, Allāh’ın emirlerine uyan kişidir. Halifelik makamının Kur’ān’ın emri olduğunu söyleyen řāir, bu duruma sultanın karşı gelmeyeceğini ummaktadır.

Ḩilāfet emr-i Qur’ān’dır Ḩiyānet eylemez sulṭān
Semi‘ nā eyyühā’l-insān türābdır yā Resūla’llāh (50/4)

Sultan, hükümdar anlamıyla da ele alınmıştır.

Diyār-ı Rūma ol sulṭān-ı řefi‘ -i faẓl u iḩsāndır
Ebā Eyyūbe’l-Enřāri řaḩābeñ yā Resūla’llāh (76/2)

Sultan II. Abdülhamid’in şeriat tahtına oturduğu ifade edilmektedir.

Řerī‘ at tahtına mālik řaḩīḩ Sulṭān Ḩamīd Ğāzī
Ḩasan Ḩilmī muḩib dā‘ ĩ ‘ adālet yā Resūla’llāh (243/3)

Aşağıdaki beyitte řāir, řāha minnet etmeyeceğini ifade etmektedir. Ona göre sultan, Hz. Süleymān’dır.

Ne ḩařıl řāha minnetden gönül sulṭān Süleymān’dır
Tenezzül eylemem kelb-i kebīre yā Resūla’llāh (280/2)

1.2.4.7.1.2. Vezīr

Osmanlılarda devletin bakanlık, valilik gibi yüksek görevlerinde bulunan ve paşa ünvanını taşıyan kimseye vezir denir.

Muhabbetle vezîr olduñ sa‘ âdet saña Yemliḥā
Kerāmet Mekşelînā bilür miyüm yā Resûla’llāh (21/2)

Ḥasan Ḥilmî muhabbetle şerî‘ at ġārına girdi
Medîneñ ‘ aşıkı olsa vezîr miyüm yā Resûla’llāh (21/6)

Bunun dışında irşad sultanının vezire güven duymaması (34/7), vezir olmak isteyen gönül (96/2), Hz. Peygamberin vezirinin adil olması (107/1), muhabbet güneşinin kalbe düşmesinin vezirlikle eşdeğer olması (149/6), vezir olma isteği (265/3), bir mürşide muhabbet eyleyen kişinin vezire tabasbus (yaltaklık) etmeyeceği (280/1) beyitlerde ifade edilmektedir.

1.2.4.7.1.3. Kâdî - Müftî

Kadılar, şeriat hükümlerine uygun hükümler verdikçe şeref kazanırlar. Şâire göre bu dinin zineti (süsü) Kadı Süreyyâ’dır.

Şerî‘ atla şeref bulur kaçāyā yā Resûla’llāh
Bu dîniñ zînetî kaçā Şüreyyā yā Resûla’llāh (126/1)

Ḥasan Ḥilmî değil kaçā bilür müftî şerî‘ atdır
Bunu hüküm eyleyen ḥâkim ḥikāyā yā Resûla’llāh (126/3)

241/1’de şöhrat gayesiyle ne gerçek müftü ne de eğitim kalmıştır. 332/1’de ise nebilerin getirdiği hükümlere uymayan müftülerin bir ölüden farkı olmadığı dile getirilmektedir.

1.2.4.7.2. Resmî ve Gayriresmî Vazifeler, Meslek ve Meşguliyetler

1.2.4.7.2.1. Mollâ

Hakikatte muhabbetten nasibini almayan mollalar yobazdır. Batıl, inatçı mezhepler de yobazdır.

Muḥabbet bilmeyen monlā yobazdır yā Resūla'llāh
Mu'annid mezheb-i bâṭıl yobazdır yā Resūla'llāh

1.2.4.7.2.2. Pâsbân (Gece Bekçisi)

Akıl hakikatte her şeyi bilemez, çözemez. Akıl mefhumuna manevî gözle bakıldığında pasbân (gece bekçisi)'dır.

‘ Akıl şāhı ḥaḳīqatde bakılsa pasbân ammā
Fikir faḳr-ı ḥaḳāretle çekişdi yā Resūla'llāh (290/2)

1.2.4.7.2.3. Müneccim

Müneccim, yıldızların hareket ve vaziyetlerinden ahkâm çıkaran, yıldız falına bakan kimsedir (Devellioğlu, 1997:727). Şâirin burcuna bakan müneccim, kendisine kötü haberler veriyor.

Müneccim burcuma bakdı ḥaber virdi siyāh baḥtım
Bilindi ṭālī' im taḳvā cerīde yā Resūla'llāh (225/2)

1.3.7.2.4. Köçek

Gönülde marifet çiçeği açılınca gönül kuşu sevincinden gülüp oynamaya başlamıştır. Bu nedenle gönül hareketleriyle bir köçeğe benzetilmiştir.

Açıldı ma'rifet dilde çiçek mi yā Resūla'llāh
Gönül mürğü güler oynar köçek mi yā Resūla'llāh (154/1)

1.2.4.7.2.5. Sarrâf, Mey-fürûş

Sarraf olan gönül, cevherin değerini anlar. Altın gibi madenlerin yerin altında olduğu bilinen bir gerçektir.

Bilür cevherleriñ kadriñ Hasan Hilmî gönül şarrâf

Bilindi ma‘ deni tahte’s-serâda yâ Resûla’llâh

Hz. Peygambere kavuşmak âşıklar için bir bayramdır. Âşık olan gönüller ezelden beri sarhoştur. Şâir, kendisini erenler meclisinde mey satan kişi olarak tanımlıyor.

Hasan Hilmî vişâliñ ‘îd idince tâ ezel sekrân

Erenler meclisinde mey-furûşum yâ Resûla’llâh (285/3)

1.2.4.7.2.6. Bâğbân

Bâğbân; bahçıvan, bağcı anlamına gelmektedir. Bir na’t mecmuası olan dîvânda bu kavram mecazî anlamıyla ön plâna çıkar.

İşitdim bâğ-ı ravzanda üzüm var yâ Resûla’llâh

O bâğıñ bâğbânına sözüm var yâ Resûla’llâh (10/1)

Ticâret kârübânıyam açarsa bâğbân bâbı

Muhibbim hâdim-i bâba gözüm var yâ Resûla’llâh (10/2)

Hasan Hilmî haber bekler muhabbet bâğbânından

Seher vakti haber gönder şefâ‘ at yâ Resûla’llâh (237/3)

1.2.4.7.2.7. Nakkâş

Nakkâş; yağlı boya ile duvar nakışları yapan usta, süsleme sanatkârı ve nakış işleyen anlamına gelir (Devellioğlu, 1997 : 802). Nakşibendî tarikatında da kalbi nefs-i emmâreden arındırmak esastır. Günâhlardan arınan kalp nakış gibi işlenerek süslenir.

Nakşibend naqqâşdır insân-ı kâmil fi’l-vücûd

Esbâb-ı hikmetdir muhabbet râbıtam var yâ Resûla’llâh (19/4)

1.2.4.7.2.8. Dellâl , Alım-Satım Hali (Bazar, Sermâye)

Dellâl; satılacak şeyi satan, alıcı ile satıcı arasında vâsita olan kimsedir (Devellioğlu, 1997: 173). Dîvân'da dellâl, aşk ve muhabbet kavramlarıyla birlikte mecazî anlamda kullanılmıştır.

Muhabbet manşıbı maḥfî gezer dellâl-ı ‘aşk üzre
Anıñ bāzār-ı ğurbetde ne ‘ibret yâ Resûla’llâh (241/2)

Muhabbet âfîtâbı çün ṭulû‘ eylerse göñlümde
Hasan Hilmî düşer dellâl mezâda yâ Resûla’llâh (245/3)

Bâzâr; mefhumu da gurbet bâzârı ve aşıkların bâzârı anlamlarıyla mecazî yönüyle ele alınmıştır.

Ezel bâğında rûḥânî iki maḥbûb sevişmişler
Bu gün ğurbet bāzârında ciger çāk yâ Resûla’llâh (31/2)

Metâ‘ -ı ma‘şiyet ğaflet virir bāzār-ı ‘uşşāka
Şefâ‘ at bā‘iş-i burc-ı ḥameldir yâ Resûla’llâh (255/2)

Sermâye

Bakılsa bu’l-‘aceb ser-māyesiz bir cenk-i bî-‘irfân
Bu cenk bāzārınıñ yoḡdur ziyânı yâ Resûla’llâh (303/2)

1.2.4.7.2.9. Tabib ve Tababet

Tabib ve tababetle ilgili kavramlar manevî hastalıklar yönüyle ele alınmıştır. Hz. Peygamber’in hastalara derman olacağı beyitlerde dile getiriliyor. Hz. Lokmân’ın da şifâ dağıtıcılığına vurgu yapılıyor:

Hasan Hilmî ‘ilâc ister ṭabîbsin dertlere dermân
Oḡur Ḳur’ân yazar fermân muḥibdir yâ Resûla’llâh (12/5)

Hasan Hilmî gönül Loqmân haber vir hastalar gelsün
 Maraž ehli ‘ilâc alsun tabîbim yâ Resûla’llâh (39/4)

Bunun dışında tıp, tabîb ve tababetle ilgili mefhumlar; 127/1, 135/2, 189/1’de de yer almaktadır.

1.2.4.7.3. Muhtelif İçtimaî Haller, Münasebetler ve Bunlara Göre Bazı Tipler

1.2.4.7.3.1. Peder (Baba) , Mader (Anne) , Oğul, Sabî

Aşağıdaki beyitte 1308 (m. 1891) yılında doğduğunu ifade eden şâir, Hz. Muhammed’in kendisinin hem anası hem de babası olduğunu söyleyerek şefaatt ummaktadır.

Sene biñ üç yüz sekiz receb ayında toğmuşdur
 Ana sensiñ peder mâder şefî‘i yâ Resûla’llâh (307/3)

Babasının adı Ferhad olan şâir, ona hayır duâ ederek ruhunun şâd olmasını temenni etmektedir.

Babam Ferhâd du‘â ister baña oğlum oğu rahmet
 Anıñ rûhı ki şâd olsun okunduğça kitâbımız (N. 14)

Peder, mader, oğul, sabî kavramları dîvânda gerçek anlamıyla kullanılmıştır (179/5, 106/2). Hz. Âdem’in insanlığın babası, Hz. Havvâ’nın annesi olduğu (69/8), sabî (küçük çocuk)’nin süt emmesi (29/3), sabîler defterinde unutulmak (285/2) anlamıyla diğer beyitlerde kullanılmaktadır.

1.2.4.7.3.2. Dâmâd

Hz. Hasan, Peygamberimizin gözlerinin nuru, Hz. Hüseyin ise hayatının kalbidir. Allâh’ın velisi Hz. Ali de Peygamber’in damadıdır.

Hasan nûr-ı ‘ayneynîm Hüseyn kalb-i hayâtımdır
 ‘Alî dâmâdıñız Hakk’a velîdir yâ Resûla’llâh (59/2)

1.2.4.7.3.3. Yiğit, Civân, Pîr

İbadetin aslı yiğitlik zevki gibidir. İbadet eden kişiler kendi güvende hissederler. İbadet sayesinde insanlar manen güç kazanırlar.

Hevesdârim ‘aşk bâğım âhîret yâ Resûla’llâh
Yiğitlik zevkidir aşl-ı ‘ibâdet yâ Resûla’llâh (191/1)

Gençlik, kıymeti bilinmesi gereken bir devredir. Gafletle, cehaletle geçirilen bir gençlik döneminden sonra pişmanlık duyulacağı kesindir.

Gâflet ile geçti günler ‘aqlımız irmez iken
Nev-civânlık bir sa‘âdet şimdi çok pişmânımız (N.6)

Civân, pîr mefhûmları (8/2 , 26/1, 88/2 ve 257/2) numaralı beyitlerde de yer almaktadır.

1.2.4.7.3.4. Yetim, Öksüz

Şâir, gönlünü vücût beşiğinde büyüyen gıdasız, masum bir yetime, Hz. Peygamberi de tükenmez bir süt deryasına benzetiyor.

Göñül mehd-i vücûdumda ğıdâsız bir yetim ma‘şûm
Tükenmez südlü deryâsın ki süd vir yâ Resûla’llâh (13/2)

Bunun dışında 106/1,2’de yüzü gülse de yetim bir gönle sahip olduğundan ağlayan , gurbete gidip kendisini yetim ve öksüz hisseden bir şâir profili ortaya çıkıyor.

Yetime şefkat eyleser şefâ‘ at kâdîya vardır
Bunuñ ‘aksi cehennemdir cezâya yâ Resûla’llâh (126/2)

Yukarıdaki beyitte de yetimlere şefkat etmenin öneminden bahsediliyor.

1.2.4.7.3.5. Yoldaş, Yolculuk, Misafir

Şâir, duâ ederken Hz. Peygamberin hayal âleminde kendisine yoldaş olduğunu belirtmektedir.

Muhabbet mürğ-ı maşşûdum ğidâda yâ Resûla'llâh
Hayâlîñ hâlîme yoldaş du'âda yâ Resûla'llâh (275/1)

Aşağıdaki beyitlerde Hz. Peygamber aşkıyla yola çıkan kervanlardan bahsediliyor.

Cemâlîñ cennete mir'ât sekiz cennet medîneñdir
Çekildi kârübân yolda delîl gel yâ Resûla'llâh (6/2)

Henüz hicret yeli esdi çekildi kârübân yolda
Açıldı vuşlata sancâk esirge yâ Resûla'llâh (80/2)

Sermâye aşağıdaki beyitte soyut anlamıyla kullanılmıştır. Şâir, ömür sermâyesini aşk yolunda, gerçeğe ulaşmak gayesiyle çürüttüğünü ifade etmektedir.

Hasan Hilmî fiyât olmaz bu bir âb-ı hayât ammâ
Bu yolda ser-mâye-i 'ömrüm çürütdüm yâ Resûla'llâh (198/3)

1.2.4.7.3.6. Mest (Ser-hoş), Tiryakî

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında şarap, bâde, mest, tiryakî gibi mefhûmlar mecazî anlamlarıyla kullanılmıştır.

Gezer Kâf'dan Kâf'a *kālū belā* bülbüllerindendir
Elestü 'âlemiñ mesti gönüldür yâ Resûla'llâh (185/2)

Hasan Hilmî ümîd eyler muhabbet maşşerîñ mesti
Kerem kıl baña bir desti şarâbım yâ Resûla'llâh (66/5)

Bunun dışında hidayet şarabı içip sarhoş olmak (122/3), hasret şarabıyla mest olmak (297/1), aşk şarabıyla mest olmak (340/1), Hz. Peygamberin ismine tiryak olan gönüllerin şifa bulması (71/8-9, 193/1, 338/3), günahlara karşı tevbe tiryakını (macunu) kullanmak anlamlarıyla beyitlerde yer almaktadır.

1.2.5. İNSAN

1.2.5.1. Umumî Olarak İnsan (Beşer, İns, Âdem)

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ı bir na't mecmuasıdır. Hz. Peygamber aşkı ve sevgisi kimi sosyal unsurlarla birlikte ele alınmıştır.

Melekler beyt-i ma' mûrı tavâf eylerse göklerde
Beşer yerde melek gökde mübeşşer yâ Resûla'llâh (220/3)

Zuhûruñ sırrıma nûr-ı beşerdir yâ Resûla'llâh
Yüzüñ şems u kamer mâh u melekdir yâ Resûla'llâh (291/1)

Cemî' -i enbiyânıñ efđalıñ yâ Resûla'llâh
Ser-â-ser ins ü cin peygamberisiñ yâ Resûla'llâh

1.2.5.2. Cemâl, Hüsn, Güzellik ve Aşk

Dîvân'da Hz. Peygamber güzellik unsurlarıyla ele alınır. Şâir, hüsn-i ta'lîl sanatı yaparak Hz. Peygamberin güzelliğinden dolayı Anka kuşu yuvasından kaçtığını, bu nedenle maalesef güzelliğin peşinde koşan Anka, hiçbir mekanda sürekli kalmadığını belirtiyor.

Kaçırdı âşiyânından seniñ hüsnüñ bu 'Ankâ'yı
Ne çâre bir mekân tutmaz seniñçün yâ Resûla'llâh (32/2)

Dîvân'da Hz. Peygamberin yüz güzelliği olarak en sık kullanılan mefhûmlardan biri de "cemâl"dır.

Kemâliñ bağ-ı kudretidir cemâliñ cennet-i Tûbâ
Şerî' at meyve-i hüsnâ seniñdir yâ Resûla'llâh (2/2)

Hız. Peygamberin yüz güzelliği cennetin aynasıdır. (6/2) Cemâl ve cennet kavramları beyitlerde birlikte alınır. Hız. Peygamberin yüz güzelliğinin izhârı, âşıkların mutluluk kaynağıdır.

Cemâliñ zerre izhâr kı l cefâ gitsün şafâ gelsün
Mürîd mürşid ‘ayân olsun naşşibendim yâ Resûla’llâh (20/5)

Güzel gözler, güzel yüzler görür. Hız. Peygamberin yüzünü görenler, Allâh’ı görmüş olurlar.

Güzel gözler güzel yüzüñ görürse yâ Resûla’llâh
Cemâinden cemâlu’llâhı görürler yâ Resûla’llâh (35/1)

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân’ında sevgili Hız. Muhammed’dır. Onun ilgisi, şefaati, âşıkların hedefidir.

Didi yâ Rabb unuttuğ biz bu esmâı okurduğ biz
Ğafûrsun saña muhtâcız şefâ‘ at yâ Resûla’llâh (69/18)

Sen ol mîzân-ı maşşerde ‘uşât-ı ümmete Hâk’dan
Şefâ‘ atle meded ma‘denisiñ yâ Resûla’llâh (266/2)

Âşıklar, Hız. Peygamberin aşkıyla yanıp tutuşurlar.

Yanarım âteş-i ‘aşka yetiş gel yâ Resûla’llâh
Vücûdum yandı kül oldu şavur yâ Resûla’llâh (6/1)

1.2.6. TABİAT VE EŞYA

1.2.6.1. Kozmik Âlem

Kozmik unsurların başında felek gelmektedir.

1.2.6.1.1. Felek

Klâsik Türk edebiyatında genellikle şikayet anlamında kullanılır. Dinî edebiyatta ise Hz. Muhammed, bir hadis-i kudsî mucibince feleklerin yaratılmasına sebep olan varlıktır (Tolasa, 2001: 403).

Felek devrân ider bildim Muḥammed meyli üstünde
Görüp vechiñ iden inkâr köpekdir yâ Resûla'llâh (24/2)

Felek burcı hidâyetden bâbıñ küşâd kıldı
Göñül beytiñ tavâf kıldı cemâliñ yâ Resûla'llâh (43/4)

1.2.6.1.2. Yıldızlar

Hz. Peygamberi vasfeden gönüller, ne yıldız ne de ayın parlaklığını isterler.

Seniñ vaşfiñ ideñ diller ne ay ister ne yıldızlar
Karanlık gice gündüzler ki sensiz yâ Resûla'llâh (32/4)

Yıldızların insanın hali ve istikbali ile ilgili birtakım özelliklere sahip oldukları ve birtakım hadiselerde rol oynadıklarına dair inanış eskidir. (Tolasa, 2001: 407)

Hz. Peygamber aşkı, saadet yıldızı gibi güzel bir talihtir.

Sa‘ âdet yıldızındandır bi-ḥamdi’llāh benim ‘ aşkım
 Ḥasan Ḥilmī odur meşkim mürīdim yā Resūla’llāh (90/3)

Bahtı, talihi yaver gitmeyen şâir, saadet yıldızının doğmamasından
 şikayetçidir.

Sa‘ âdet yıldızım toğmaz siyāh bahtım beyāz olmaz
 Ḥasan Ḥilmī ağlar gülmez bilürsîñ yā Resūla’llāh (118/3)

Aşağıdaki beyitte de yıldız kelimesi gözün sıfatı durumundadır.

Kamer yüzlü yıldız gözlü Ḥasan Ḥilmī şirîn sözlü
 Güneş yüzlü Muhammed’den mezāka yā Resūla’llāh (270/4)

Nebilik, kudret burcundan yüksek bir fetih yıldızı ki her gün doğup kılıç
 sallar.

Nübüvvet burc-ı kudretten ne yüksek feth-i yıldızdır
 Toğar her gün kılıç şallar ne hikmet yā Resūla’llāh (318/2)

Hiz. Ebubekir, Hiz. Ömer ve Hiz. Osman adalet yıldızı olarak ele alınmıştır
 (335/2)

Dilim *mişbāḥ-ı nî’l-mişbāḥ* gönüldür kevkeb-i dürrî
 Bu ‘ aşk bahrında iskānı ‘ ilāca yā Resūla’llāh (230/2)

1.2.6.1.3. Güneş (Şems) ve Ay (Kamer)

Güneş ve ay kavramları daha çok Hiz. Muhammed aşkıyla bağlantılı olarak
 teşbih unsurlarıyla ele alınmıştır. Hiz. Peygamber aşkının güneşi , başa bir gölgedir.
 İki cihanı nûra gark eder.

Şems-i ‘ aşkıñ āsumānı re’sīme bir sāyebān
 Dū-cihānı nûra ğarḳ eyler budur fermānımız (N.8)

Ṭulū‘ eyler toğar şems-i hidāyet yā Resūla’llāh
Bi-ḥamdi’llāh du‘ā dilde ‘ināyet yā Resūla’llāh (38/1)

Muḥabbet şemsi ḳalbinde toğarsa ey Ḥasan Ḥilmī
Cevāhirler olur peydā maḳālī yā Resūla’llāh (258/3)

Hz. Peygamberin yüzü parlak bir güneş ve aydır. Hz. Muhammed aşkıyla yapılan cihad ise, aydan parlayan bir nûrdur.

Žuhūruñ sırrıma nūr-ı beşerdır yā Resūla’llāh
Yüzüñ şems u ḳamer māh u melekdir yā Resūla’llāh (291/1)

Cihādıñ nūr-ı enverdir ḳamerden yā Resūla’llāh
Yüzüñ şems-i ziyāverdir güneşden yā Resūla’llāh (299/1)

1.2.6. 1.4. Aydınlık, Ziyâ, Nûr, Çerağ, Rûşen

Muḥabbet yāğ-ı kandilde yaḳarsa Ka‘betu’llāhda
Žiyāsı Ka‘beye pürsān degil mi yā Resūla’llāh (41/2)

Kalpde açılan pencere ışıık, nûr ister. Vücûdun nûra gark olması için ışığa ihtiyaç vardır. Bunun için de Hz. Paygamber’in yardımına ihtiyaç vardır.

Açılmış pencere ḳalbde ziyā ister Ḥasan Ḥilmī
Vücûdı nûra ğarḳ olsun ziyā vîr yā Resūla’llāh (62/4)

Bu beyitler dışında 71/4 ‘te kalpte yanan aşk mumunun dünyayı çok aydınlattığı, 299/1’de Hz. Peygamberin yüzünün parlak olan güneşe benzetildiği, 300/2’de aşk yolunda cihad edip akan göz katresinin, karanlık gece için aydınlık mesabesinde olduğu, 320/1’de ise muhabbet ilminin kalpte güneş gibi parlaklık oluşturduğu dile getirilmektedir.

Çerâğ (fitil, mum), daha çok dinî kavramlarla birlikte kabrin ışığı (85/3), tevhid ilminin nûru (233/3), karanlık gecelerin parlak ışığı, mumu (325/1) gibi anlamlarda kullanılmıştır.

1.2.6.1.5. Karanlık, Zulmet

Karanlık, zulmet mefhûmu da dinî kavramlarla birlikte ele alınır. Hz. Muhammed'i öven gönüller ne ay ne de yıldızın parlaklığını ister. O'nun olmadığı gece ve gündüzler hep karanlıktır.

Seniñ vaşfiñ ideñ diller ne ay ister ne yıldızlar
Karanlık gice gündüzler ki sensiz yâ Resûla'llâh (32/4)

Karanlık kabre girdikde şefâ' at şem' ini gönder
Ümîdim rûz-ı mahşerde şefâ' at yâ Resûla'llâh (89/4)

Bunun dışında karanlık kabir (156/3), karanlık geceler (300/2-325/1), Allâh'ın yoklukta karanlığı yaratması (122/1) gibi ifadeler geçmektedir.

1.2.6.1.6. Gölge (Sâye, Sâye bân)

Hz. Peygamberin vücûdu nûrdan olduğu için onun gölgesi olmaz. Hz. Peygamberin yaşadığı şehir, cennet bağıdır.

Vücûduñ nûr-ı kudretidir anıñçün sâyesi olmaz
Medîneñ bāğ-ı cennetdir girince yâ Resûla'llâh (3/2)

Şems-i ' aşkıñ âsumânı re'sîme bir sâye bân
Dû-cihânı nûra ğarķ eyler budur fermânımız (N.8)

Hz. Muhammed mahşerde kanatlarıyla ümmetine gölge olacak en büyük bir kuş gibidir.

Per açup tıtduñ cihānı mürğ-ı ekbersin yā Resūla'llāh
Bize rûz-ı cezāda sāyebānsın yā Resūla'llāh (343/1)

1.2.6.2. Zaman ve Zamanla İlgili Mefhûmlar

Dîvân'da genel olarak zaman mefhûmu sıkça geçmektedir. Ahir zaman ile ilgili beyitler daha önce verilmiştir.

Hasan Hilmî hāzer eyle zamān ehli fesād olmuş
Yanar yarın cehennemde cesedir yā Resūla'llāh (139/3)

Gece ve gündüz (rûz u şeb) mefhûmları da sıkça geçmektedir.

Hayālîñ rûz u şeb dilde güneş gibi tūlū' eyler
Bu şaşkıñ 'āşıkıñ söyler şefā' at yā Resūla'llāh (32/6)

Mürğ-ı şeb pervāneyim yā Muḥammed Muştafā
Rûz u şeb dîvāneyim yā Muḥammed Muştafā (133/1)

Rûz kavramı daha çok mahşer, kıyamet ve cezâ ile birlikte kullanılmaktadır.

Fenā bāğıñ gülistān-ı dikendir yā Resūla'llāh
Biçer rûz-ı kıyāmetde ekindir yā Resūla'llāh (139/1)

Bunun dışında rûz-ı mahşer (333/3), rûz-ı kıyamet (139/1) numaralı beyitlerde geçmektedir.

Zaman olarak seher vakti de geçmektedir (38/6, 189/2).

Sefer sofrasına ni' met gelür vaqt-i seher senden
Muḥabbet miftah-ı Babu's-Selāmı yā Resūla'llāh (28/2)

Ay ismi olarak rebiülevvel, şaban ve receb ayları geçmektedir. Ayrıca kamerî ayın il günü anlamında ğurre mefhûmu geçmektedir.

Nazar kılsun semâ ehli muhabbet şemsine dilde
Yüzüñdür ğurre-i bedri tamāmım yâ Resûla'llâh (272/2)

1.2.6.3. Dört Unsur

1.2.6.3.1. Toprak (Türâb)

İnsanın aslı da gideceği yer de topraktır. Ahiret âlemine geçiş basamaklarından biri de insanın toprakla buluştuğu kabir hayatıdır. Hz. Peygamber'in şefaati, Allâh'ın rahmeti olmadıkça kurtuluşa ermek imkansızdır.

Ümîdim rahmet-i hâkdir şefâ' at yâ Resûla'llâh
Vücûdum aşlı toprağdır şefâ' at yâ Resûla'llâh (17/1)

Ki üç yüz yıl büka kıldı gözünden kanlar ağıttı
Kızıl kan itdi toprağı şefâ' at yâ Resûla'llâh (69/12)

Aşağıdaki beyitte şâir, küçük yaşta kaybettiği kızı Gülizar'ın ölümünden duyduğu üzüntüyü ifade etmektedir.

Rahmetu'llâh mağfiret Gül' izârım kândadır
Aç gözün 'ibretle bak Gül' izâr kızım toprağdadır (D.N. 1)

Bunun dışında nisan yağmuru sonucu toprakta kimya oluşması (5/1), her dem toprağın ziyaret edilmesi (27/2), Hz. Peygamberin kabrinin karanfil yağıyla hem-hâl olması (57/2), insanın toprak gibi mütevazî olması (66/1), insanın aslının toprak olması (134/1-197/3), hakikatın toprağı altınla donatması (140/3), semâ ehlini Hz. Peygamberin yüzünü görüp sevinmesi, toprağının rahmet vesilesi olması (155/2), Hz. Peygamberi öven sözlerin toprağı gümüş ve altına dönüştürmesi (280/3), muhabbet ehline toprak olunması (297/3) gibi ifadelerle türâb kavramı sıkça kullanılmaktadır.

1.2.6.3.2. Ateş

Beyitlerde ateş kavramı daha çok mecazî anlamıyla ele alınmıştır. Aşk ateşiyle yanan beden, yanıp kül olmuştur. Bu aşkın dermanı, tabibi Hz. Muhammed'dir.

Yanarım âteş-i ' aşka yetiş gel yâ Resûla'llâh
Vücûdum yandı kül oldu şavur yâ Resûla'llâh (6/1)

Mişâl-i ' aşk Mişlinâ söyünmez âteş-i kudret
Murâda irdi ol Mernûş görür miyüm yâ Resûla'llâh (21/3)

Bunun dışında Hz. Peygamber aşkının ateşi sonucu âh çekilmesi (30/4), günâhkârların kara kalbinin ateş olması (44/1), vücûdun kebab misâli ateşte yanması (70/1), aşk ateşine girmek (71/2), muhabbet ateşinin çirkefleri temizlemesi (161/2), âşıkların kalbinin muhabbet ateşiyle gizlice yanması (187/3-205/2, 217/3), hamail taşıyan askerin cehennem ateşinde yanmaması (196/2), cehennem ateşinin yakıcılığı (212/3) gibi vasıflarla ateş kavramı sıkça geçmektedir.

1.2.6.3.3. Yağmur (Bârân), Bulut (Sehâb), Su

Muraḥḥaş ma' rifet Ḥaḳ'dan ' atâ-i ' âmme-i ' âlem
Seḥâb-ı ḥilkatîñ bārân-ı raḥmet yâ Resûla'llâh (22/4)

Tabiattaki unsurlar Hz. Peygamber'le iftihar etmektedir. Günâhkârlar da yağmurun tabiatı yıkayıp temizlemesi gibi, günâhlarından Hz. Muhammed'in şefaati sayesinde arınmayı ummaktadırlar.

Yağan yağmur esen rûzgâr seniñle iftiḥâr eyler
Günâhkârım saña muḥtâc şefâ' at yâ Resûla'llâh (69/3)

Şafa içün uyup nefse nikâhı eyledim şer' en
Yağar yağmur gibi zevkîm belâdır yâ Resûla'llâh (150/2)

Bunun dışında ilahî bilginin yağmur misâli gönle yağması (169/1), şeriat âsmânından (gökyüzü) yağan yağmurun Allâh'ın lütfu olması (178/2), ğam yağmasının aman vermeyen bir afet olması, muhabbet yağmurunun sevinç kaynağı olması (221/2) gibi anlam özellikleriyle de ele alınmıştır.

Sehâb (bulut) ise beyitlerde diğer kavramlarla birlikte dinî boyutuyla ele alınmıştır.

Cemâliñ ravza-i ƣalbiñ sehâbı yâ Resûla'llâh

Yağar dūr-dāneler ƣalbden kitābı yâ Resûla'llâh (27/1)

Bu āhım āteşindendir semādan ƣatreler ƣamlar

Sehâb ağlar güler yerler cömerdim yâ Resûla'llâh (30/4)

Bunun dışında marifet bulutu (36/4), Kul huvellâh bulutu (39/3), hakikat güneşinin gölgesi (62/3), Allâh hikmetinin gölgesi (74/2) gibi anlam özellikleriyle ele alınır.

Su, âb, âb-ı hayvan, âb-ı hayat kavramları dîvânda sıkça geçen mefhûmlardır. İçecekler başlığı altında su ve ilgili kavramlar anlam özellikleriyle ele alınacaktır.

1.2.6.3.4. Hava, Yel, Rüzgâr

Tablo: 1.6.

SIRA	HAVA	YEL	RÜZGÂR (BÂD)	ŞİİR NO	ÖZELLİK/AÇIKLAMA
1	X			313/1	Cihad şehrinin gazisine oranın suyu ve havası hoştur.
2		X		32/3	Kavuşma yelinin bir gün eseceğı
3		X		80/2	Hicret yelinin esmesi
4		X		189/2	Seher vaktinde Medine'nin kapısında aşk yelinin esmesi.
5		X			
6		X		192/1	Nûr dağından aşk yeli esmesi
7		X		200/2-	Muhabbet yelinin esmesi

				295/3	
8		X		201/2	Esen yeller, akan seller kalbe mutluluk gelir.
9		X		239/1	Yemen'den esen yelin reyhân kokulu olması
10		X		294/3	Esen yellerin kavuşma özelliği
11		X		297/3	Tesellî yellerinin esmesi
12		X		319/3	Manevî bâğa yeller esmesi
13			X	69/3	Yağan yağmurun esen rüzgârın Hz. Peygamber'le iftihar etmesi
14			X	96/2	Mutluluk rüzgârı, mutluluk verir.
15			X	136/1	Hidayetin kudret rüzgârıyla gelmesi
16			X	168/2	Aşk rüzgârının kalbe esmesi
17			X	186/2	Muhabbet rüzgârının aşk şehrinde esmesi.
				208/2	
				237/1	
				253/1	

1.26.4. Hayvanlar

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında pekçok hayvan ismi geçmektedir. Bunlar, kuşlar, dört ayaklılar, sürüngenler ve böcekler diye üçe ayrıldı.

1.2.6.4.1. Kuşlar

Dîvân'da kuş isimleri teşbih unsuruyla ele alınmıştır. Kuş ismi mürğ ve tayy olarak sıkça geçmektedir. Bunun dışında andelib (Bülbül), Anka isimleri de geçmektedir. İki ayaklılar sınıfında olan horuz da bu başlık altında ele alınmıştır.

Tablo: 1.7.

SIRA	KUŞLAR	ŞİİR NO	ÖZELLİK/AÇIKLAMA
	Mürğ	10/3,15/3,32/1,109/1,113/1,117/2,119/2,130/2,154, 164/2183/3,197/3,261/2-3 22/3 113/2 133/1 135/3	Gönül, kuşa benzetilmiş. Devlet kuşu Şefaât kuşu Gece kuşu Seher kuşu
		197/2 259/3 275/1 343	Ruhun kuşu Mucizeli kuşun sesi Maksadın kuşu En büyük kuş
2	Tayy (kuş)	87/2,166/3	Uçuculuk,
3	Bülbül Andelib	15/3,19/2,32/3,37/1,64/1,72/4,96/3,101/3,105/2, 118/2,129/2,135/3,149/2,156/2,183/2,185/2,188/2, 205/3,259/1-2, 269/1,275/2, 286/1,319/3 306/3	Bülbülün ötücülük, uçuculuk, figan edicilik özelliliği. Bülbül, gönlün gülbahçesidir.
4	Ankâ (Kaf dağında yaşadığı söylenen kuş)	32/2,185/3,271/3	Gönül, Anka'ya benzetilmiş. Muhyiddin Arabî'ye teşbih edilmiş.
5	Horuz (Horus)	52/4	Horuzun seher vaktinde ötücülüğü

1.2.6.4.2. Dört Ayaklı Hayvanlar

Bu bölümde Dîvân'da geçen Kıtırmir, Burak, koç, keş, inek, arslan, beygir, köpek gibi hayvanlar tablo halinde ele alınacaktır.

Tablo: 1.8.

SIRA	HAYVANLAR	ŞİİR NO	ÖZELLİK/AÇIKLAMA
1	Kıtırmir	21/1-5, 73/11, 114/3	Ashab-ı Kehf'in köpeği
2	Burak	75/2, 77/7,84/2, 166/2, 270/1,	Hız. Peygamber'in miracta bindiği atın adı.
3	Koç	171/2-5, 172/3	Hız. İsmail olayına telmih
4	Kebş (Erkek koyun)	32/5	Hız. İsmail olayına telmih
5	İnek	145/1-5,188/3	Şeriat, İslâm süt veren ineğe teşbih edilmiş.
6	Arslan	318/3	
7	Beygir	48/5	Su ile kahve karışınca bevl-i beygir gibi olur.
8	Köpek	7/5, 24/2, 108/1	Münafıklar, köpeğe benzetilmiş. Ebû Leheb, köpektir.

1.2.6.4.3. Sürüngenler, Balık ve Böcekler

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında sürüngenler sınıfından yılan ismi geçmektedir. Böcek olarak akreb, pervâne ve ejderhâ isimleri yer almaktadır. Pervâne, geceleyin ışığın çevresinde görülen küçük bir kelebeğdir. Dîvân şiirinde pervâne muma aşık olması yönüyle ele alınır. (Pala, 1989: 402) Ejderha ise İrân efsanelerinde adı sıkça geçen bir hayvandır. Bu hayvana diğer milletler *dragon* adını vermişlerdir. Vücudu sert tüylerle kaplı, çok büyük cüsseli, başı arslan başına kuyruğu yılan kuyruğuna benzermiş. İki kanatlı, ağzından ateş püsküren bu hayvanın dişleri de çok keskinmiş (Kam, 2008 : 143).

Tablo: 1.9.

SIRA	SÜRÜNGENLER BALIK BÖCEKLER	ŞİİR NO	ÖZELLİK/AÇIKLAMA
1	Yılan	139/2, 145/2, 218/2	Günahkârların kabrine musallat olur.
2	Balık	290/3	Hz. Peygamberin aşkıyla yanan şâirin aşkı, yedi deryâyı kaplamıştır.
3	Akreb	139/2, 218/2	Günahkârların kabrine musallat olur.
4	Pervâne	14/1, 133/1, 276/3	Gönül ve ezel pervâneye benzetilmiş. Vahdet sarayının pervânesi
5	Ejderhâ	242/3	Nefis, yedi başlı ejderhâdır.

1.2.6.5. Bitki ve Çeşitleri

1.2.6.5.1. Bağ, Çemen, Çiçek ve İlgili Mefhûmlar

1.2.6.5.1.1. Bağ, Bahçe, Ravza, Bostan

Dîvân'da sıkça geçen mefhûmlardan biri de bağdır. Bağ kelimesi daha çok teşbih unsurlarıyla ele alınmıştır.

İşitdik bâğ-ı gülzârı sevindik yâ Resûla'llâh
Görünce nûr-ı beyzâi uçandık yâ Resûla'llâh (2/1)

Kemâliñ bâğ-ı kudretidir cemâliñ cennet-i Tûbâ
Şerî' at meyve-i hüsnâ seniñdir yâ Resûla'llâh (2/2)

Tablo: 1.10.

SIRA NO	BAĞ MEFHUMU İLE İLGİLİ TANIM VE TASVİRLER	ŞİİR NO
1	Feyzin kaynağı	2/4
2	Hız. Peygamber'in şehri cennet bağı gibidir.	3/2
3	Gönül bağı teşbih edilmiş.	8/3, 67/2,229/1
4	Bağ-ı ravza	10/1
5	Şeriat bağı	15/2,130/1
6	Gül bağı	26/1
7	Ezel bağı	31/2, 37/1,170/3,227/1
8	Kudret bağı	41/4, 190/1
9	Bağdad bağı	49/1
10	Amel bağı	51/2,113/1
11	Belâ bülbülleri bağı perişan etti.	65/4
12	Oruç bağı	77/5
13	Muhabbet bağı	85/1,98/1,108/1,120/6, 131/1, 275/3
14	Şefaati şifa bağı	87/1, 107/3
15	Güzeller bağı	118/1
16	Aşk bağı	118/2,191/1
17	Dikensiz bağda gül bitmez.	129/2
18	Gül isterse seher vakti bağa gider.	129/3
19	Belağat bağı	130/1
20	Bağın bülbülü	135/3, 275/2
21	Fenâ (yokluk) bağı	139/1
22	Hidayet bağı	141/1,184/2
23	Tecelli bağı	146/1
24	Haramîlerin bağa girmesi	146/2
25	Nübüvvet bağı	147/1
26	Kalbin bostan bağı/ Bağ-ı cinân	152/1, 343/2
27	Hakikat bağı	156/2
28	Bekâ bağı	158/3
29	Ruhanî bağ	161/2
30	Nefs-i bağ	206/2
31	Cemâlin bağı	212/2

32	Bağ-ı Ahmed	240/2
33	Rahmet bağı	244/2
34	Masiva bağı	259/1
35	Gıda bağı, muhabbet bağıdır.	273/3
36	Bağa afetin habersizce gelişi	290/1
37	Bağda esen yelden meded ummak	319/3
38	Yetiştirilen bağ (bağ-ı belağ)	325/1

Dîvân'da bahçe anlamında sıkça geçen bir kelime de ravzadır.

İşitdim bâğ-ı ravzanda üzüm var yâ Resûla'llâh
O bâğın bâğbânına sözüm var yâ Resûla'llâh (10/1)

Ravza, daha çok Hz. Peygamberin kabri için kullanılır.

Aşup sevdâ-yı 'aşkıñla ki bir gün ravzanı görsem
Eşigine yüzüm sürsem sezâ var yâ Resûla'llâh (10/4)

Şevâbım yok günâhım çok tölansam ravza-i kabriñ
Silüp süpürsem şağalımla şevâb var yâ Resûla'llâh (10/6)

Bostân, gül ve çiçek kokularının çok olduğu yer, bahçe anlamına gelir.
Kalbin bostan bağı rızadır. Hasta olan gönüller Allâh'tan şifa için ilaç rica ederler.

Cinânın bâğ-ı bostânı rızâdır yâ Resûla'llâh
Marîz ehli 'ilâc ister ricâdır yâ Resûla'llâh(152/1)

1.2.6.5.1.2. Çemen , Çiçek

Yeşil ve kısa otlarla örtülü yer, çimen anlamına gelir. Aşağıdaki beyitte çürük yerde, verimsiz topraklarda çemen olmayacağı, dolayısıyla ekmek için elzem olan buğdayın da yetiştiremeyeceği belirtilmektedir. Bu ortamda yapılan ticaretin de kâr getirmeyeceği muhakkaktır.

Çürük yerde çemen bitmez neden lâzım iken ekmek
 Żarar vardır ticâretde bilürdüm yâ Resûla'llâh (88/2)

Şâir, mezarında ot bitmesini Hz. Muhammed'in peygamberlik rahmetinin bir yansıması olarak görmektedir. Hz. Peygamberin mübarek kabrinin kendisi için ğayır (âşına olunmayan, bildik olmayan, başka) olduğunu dile getirmektedir.

Risâlet rahmetindendir mezârımda çemen bitse
 Mübârek ravza-i kabriñ ğayırdır yâ Resûla'llâh (144/2)

Çemen kavramı geçmese de anlamı olan “yeşil ot” sıfatıyla bir beyitte geçmektedir.

Muhabbet yaksa nefsanı gönülde yâ Resûla'llâh
 Yeşil otlar biter zevk-i zemînde yâ Resûla'llâh (205/1)

Çiçek

Muhabbet bağı görünürde çiçek gibidir. Hz. Muhammed'in vasıflarından biri, “ezherü'l-levn”dir (Kaplan, 2010 : 85). Yani Hz. Muhammed çok güzel ve değişik renkli çiçeklere benzetilir.

Muhabbet bâğı ikrârda çiçekdir yâ Resûla'llâh
 Ebû Leheb ider inkâr köpektir yâ Resûla'llâh (108/1)

Marifet gönülde açılan çiçektir (154/1).

1.2.6.5.1.3. Gülzâr, Gülistân, Gülşen

Bu üç mefhûm da gül bahçesi anlamındadır. Gül, Hz. Muhammed'i temsil eder. Dîvân'da sıkça geçen bu mefhûmlara birer misâl verilecektir.

Aşağıdaki beyitlerde gönlün gülbahçesini seyrettiğini (15/2), Hz. İbrahim'in atıldığı ateşin gülbahçesine dönüşmesi (56/2), Hz. Muhammed'in yüz güzelliğinin gülbahçesin en mümtaz gülü olması (149/2) ele alınan temalardır.

Göñül **gülzârı** seyr eyler şerî' at bâğına girdi
Gül-i hamrâya meyl itdi haķîkat yâ Resûla'llâh (15/2)

Halîl'e nâr-ı Nemrûd'ı **gülüstân** eyleyen Allâh
Gülüstânla ider imdâd umarım yâ Resûla'llâh (56/2)

Uzaķdan nağme-i cânâ ezeldir bülbül-i ķudsi
Cemâliñ öyle bir **gülşende** güldür yâ Resûla'llâh (149/2)

Gül denilince akla kokusuyla, rengiyle, güzelliğiyle.... vs. Hz. Muhammed gelir. Anadolu insanı, bu yüzden “Gül-ü Muhammedî” diyerek bu çiçeği ona atfeder (Kaplan, 2010: 85).

1.2.6.5.1.4. Sahrâ

Hız. Peygamber aşkıyla yanan ciğer, aşķ sahrâsında yolunu şaşırmıştır.

Cigerim nâr-ı ' aşķıñla bişirdim yâ Resûla'llâh
Yolum şahrâ-yı ' aşķda şaşırdım yâ Resûla'llâh (53/1)

Sahra, çöl anlamıyla kullanılmıştır. Dağlarda ve çöllerde yârini arayan âşık, onun mağarada olduğunu haber alıyor. Aşağıdaki beyitte Hız. Muhammed'in Medine'ye hicretinde Hız. Ebubekir'le mağaraya sığınmaları olayına telmih vardır.

Gezerüm tağ u şahrâda ararım yârı ağıyârda
Haber aldım mağârâda firârim yâ Resûla'llâh (95/2)

Sahra (çöl) askerinin bayrağı rahmete yakın bir yerde kurulmuş. Muhabbet dersi Allâh tarafından kararlaştırılmıştır.

Livā-yı leşker-i şahrā kurulmuş kurb-ı rahmetde
Muhabbet dersi yā hūdan muḳarrer yā Resūla'llāh(281/2)

Hevâ sahrâsını terk etmek (281/3) anlamında da kullanılmıştır.

1.2.6.5.2. Ağaç ve Çeşitleri

1.2.6.5.2.1. Umumî Olarak Ağaç (Dıraht)

Manzum biyografide şâir köyünü tasvir ederken ağaç kavramından bahsetmiştir.

Ḳaryemizde küfli taşlar hem ağaçlar şâhidim
Rûz-ı mahşer şâfi' i ol Resūlu'llāhımız (N.5)

Aşağıdaki beyitte şâir, tarikatı Tûbâ ağacının meyvesine teşbih etmiştir:

Ġidā-i ma'nevî miftāḥ bize naḥnu ḳasemnâdır
Dıraht-ı meyve-i Tûbâ tarīḳat yā Resūla'llāh (22/2)

1.2.6.5.2.2. Gül

Dīvân'da en çok kullanılan kelimelerden biri de güldür. Gül daha çok teşbih unsuruyla ele alınır.

Gül, kırmızılık özelliğiyle ele alınır.

Gönül, gülbahçesini seyr eyleyerek şeriat bağına girdi. Hakikat yolunda gönlün seyrettiği kırmızı gülden başkası değildir.

Gönül gülzârı seyr eyler şerî' at bâğına girdi
Gül-i ḥamrāya meyl itdi ḥaḳīḳat yā Resūla'llāh (15/2)

Dīvân şiirinde bülbül âşık tipini, gül ise ma'suk (sevgili)'u temsil eder. Hakikatın mahiyetini anlamayıp zahire bakmakla kaldığını söyleyen şâir, kırmızı güle bakmakla ömrünü tükettiğini belirtiyor.

Belâ bülbülleri bâgım perîşân eyledi gitdi
Gül-i hamrâya meyl itdim tüketdim yâ Resûla'llâh (64/4)

Kırmızı gül yanında beyaz gül de yer alır.

Açıldı bâğ-ı 'aşkıñda beyâz gül kırmızı güller
Öter bakdıķça bülbüller şafâsıñ yâ Resûla'llâh (118/2)

Aşkın ülkesi olan gül mefhûmu kokusu, suyu, yağı ve dikenini özellikleriyle sıkça geçmektedir. Bunu yanında gül, tazeliğıyle de dikkat çeker. Gül bazı beyitlerde bülbül ile birlikte anılır.

Cemâliñ misk-i 'anberden uçandığça da güller
Okur mevlüd bülbüller açıldı yâ Resûla'llâh (72/4)

Gülistân-ı cemâlindeñ şol 'âşık kim ola gül-çîn
Ebed bülbül gibi kârı figândır yâ Resûla'llâh (101/3)

Gül denilince Hz. Muhammed akla gelir. Beşeriyet bütün zaman ve mekân boyunca Gül'ü bilememenin ve Gül'ü sevememenin ıstırapıyla kıvrandı ve en büyük hakikat şu ki, başını nereye vursa o Gül'den başka bir gül bulamayacak... (Pala, 2006:74).

Gülüñ koğdum diken batdı dikensiz bâğda gül bitmez
Açılmış bülbüle ol gül Muhammed yâ Resûla'llâh(129/2)

1.2.6.5.2.3. Gonca

Çiçeklerin, özellikle gülün açılmamış haline gonca denir (Kam, 2008 :104).

Yanar cismim erir yağım kül oldum yâ Resûla'llâh
Açıldı gonca gül bâğım pîr oldum yâ Resûla'llâh (26/1)

Muhabbet gonca bir güldür dikilmiş yâ Resûla'llâh
Muhabbet bâğçe-i kudret açılmış yâ Resûla'llâh (327/1)

Muhabbet şekkeri südden elezdir yâ Resûla'llâh
Cemâliñ gonca güllerden 'azîzdir yâ Resûla'llâh (334/1)

1.2.6.5.2.4. Karanfil

Rengi ve güzel kokusuyla tanınır. Sevgilinin güzelliğine, kokusuna ve rengine benzetilir (E. Erol, 1994: 130). Dîvân'da Hz. Peygamberin kabrinin toprağı, karanfil yağıyla iç içe karışmıştır.

Türâb-ı ravza-i kabriñ karanfil yağıyla maḥlûṭ
Melekler neşrine meb' ūş-ı memâtım yâ Resûla'llâh (57/2)

'Aceb zînet mümeyyizdir karanfil bâğçesin gezdim
Menefşe boynunu egmiş şadâkân yâ Resûla'llâh (319/2)

1.2.6.5.2.5. Semen

Yasemin, Klâsik Türk şiirinde yumuşak dokulu, beyaz ve sarı çiçekli, güzel kokulu ve tırmanıcı özellikleriyle dikkat çeker (Bayram, 2007 : 214).

Ḥasan Ḥilmî semen-büyuñ koḡar 'aşḡ-ı ḡayâliden
Görür rü'yâda vaşf eyler bevākî yâ Resûla'llâh (324/3)

1.2.6.5.2.6. Menekşe (Menefşe)

'Aceb zînet mümeyyizdir karanfil bâğçesin gezdim
Menefşe boynunu egmiş şadâkân yâ Resûla'llâh (319/2)

1.2.6.5.2.7. Reyhân

Reyhân, fesleğen denilen bir çiçektir. Beyitlerde reyhân koku ve şekil özelliğiyle ön plâna çıkar.

Ezel bâğı öteñ bûlbûl bu Qur'ân yâ Resûla'llâh
Elestü sünbûle reyhân o fermân yâ Resûla'llâh (37/1)

Eser rûzgâr gelür reyhân Yemen'den yâ Resûla'llâh
 Koçar gön'lüm o reyhân-ı raḥîmden yâ Resûla'llâh (239/1)

1.2.6.5.2.8. Sünbül

Sünbülün Klâsik Türk şiirindeki temel işlevi; sevgilinin saç, zülfü kâkülü vs. için doğal bir benzerlik ögesi olarak değerlendirilmesine dayanır (Bayram, 2007 : 213).

Öter bûlbûl koçar sünbül gön'ül mürğı şerî' atdır
 Ḥasan Ḥilmî oḡur na' tñ ma' rifet yâ Resûla'llâh (15/3)

Ḥasan Ḥilmî ḡaber aldı şadâ-yı mürğ-ı mu' cizden
 Uşandı fân-ı dünyânñ sünbülünden yâ Resûla'llâh (259/3)

Açılmış sünbülüñ dilde bu Qur'ân yâ Resûla'llâh
 Bu sevdâ başka bir sevdâ ne reyhân yâ Resûla'llâh (319/1)

1.2.6.5.2.9. Haşhaş, Afyon

Ḥaşâret maḡşeri ḡaşḡaş ḡasâret yâ Resûla'llâh
 Mübâḡ der pûder-i âfyon cehâlet yâ Resûla'llâh (47/1)

47. şiirde, haşhaş ve afyon yemenin helal olmadığı, bu maddeleri yutan kişilerin felah bulmayacağı dile getirilmektedir. Hz. Peygamber aşkıyla yanan aşıklar da muhabbet haşhaşını yutarlar.

1.2.6.5.3. Meyveler

1.2.6.5.3.1. Umumî Olarak Meyve

Dîvân'da meyve daha çok teşbih unsurlarıyla ele alınır.

Tablo: 1.11

SIRA	MEYVE	ŞİİR NO
1	Şeriat, güzellik meyvesidir.	2/2
2	Tûbâ meyvesi	8/3, 22/2, 184/1,277/2
3	Ma'na meyvesi	9/1
4	Kalbin meyvesi muhabbettir.	22/1
5	Vuslat meyvesi	22/3
6	Muhabbet, kudret meyvesidir.	42/2, 138/1
7	Denizde ve karada meyveciyiz.	51/3
8	Amel, işler meyvesi	144/1, 147/2, 156/2
9	Feyz meyvesi	146/1
10	İslâm Dininin esası, ibadet meyvesindendir.	213/2
11	Muhabbet ihlas tohumunun meyvesidir.	229/1
12	Gülbahçesinin meyvesi	229/2
13	Na'tın meyvesi	229/3
14	Bekâ mülkü muhabbet meyvesindendir.	235/3
15	Risâlet, cihâna meyve neşreder.	244/2
16	Muhabbet, rahmet meyvesidir.	341/3

1.2.6.5.3.2. Üzüm

Sadece bir beyitte üzüm kavramı geçmektedir. Şöyle denilmektedir: Ey Allâh'ın rasulü bahçenin bağında üzüm olduğunu işittim. O bağın bahçıvanına sözüm var.”

İşitdim bağ-ı ravzanda üzüm var yâ Resûla'llâh

O bāğın bāğbânına sözüm var yâ Resûla'llâh (10/1)

1.2.6.6. Eşya

Bir na't mecmuası olan Dîvân'da sosyal yaşamın unsurlarından, ihtiyaçlarından biri olan eşyâ ile ilgili mefhûmlar sıkça geçmektedir. Eşya unsurları daha çok mecazî anlamıyla ele alınmıştır.

Tablo: 1.12.

SIRA NO	İÇKİYLE İLGİLİ KAVRAMLAR	ŞİİR NO	ÖZELLİK / AÇIKLAMA
1	Kadeh/ Kadah	153/2, 343/6 170/1 185/3 253/2,263/3 213/1, 263/1,	İman içkisinin kadehi Muhabbet, gönülde her dem bir kadehtir. Kudret içkisinin kadehi Ruhanî aşk şarabının kadehtedir. Muhabbet, aşk içkisine kadehtir.
2	Kâse	19/7 29/1,188/3 298/3	Feyyaz kapısının kâsesi sütle dolu. Muhabbet kâsesi sütle dolarsa Kalp kâsesi
KIYMETLİ TAŞLAR/ MADENLER			
1	Mücevher/ Cevher	64/1,117/3 197/1 244/3 247/3	Hz. Peygamberin adı mekana mücevherdir. Muhabbet cevheri Muhabbet bilmeyen vaiz, mücevherin değerini anlamaz. Gönül sarraf olduğu için cevherin

		248/3 255/1, 276/2 302/2 330/1	kıymetini bilir. Dalgıç, denizde türlü cevherler çıkardı. Muhabbet cevherinin mayası ilimdir. Cihâdın, geceyi parlatan cevheri Cemâlin cevheri
2	Dürdane	5/2 302/2 313/2	Nisana ağzını açan şairin dürdane kusması Mücahid, cihad hazinesinin dürdanesidir. Gözünden akan yaşların dürdane olması isteği
3	Sadeî	44/2	Gönülde sedef yarıldı, oradan cevherler çıkar.
4	Sîm u zer	92/2 115/3 280/3	Bakırı altın ve gümüş etsem zenginlik mi? Muhabbet altın ve gümüşdür. Şair, sözünün toprağı altın ve gümüşe dönüştüreceğini söylüyor.
5	Zeheb (Altın)	136/3 140/3	Söz altınsa, sükût keramettir. Hakikat toprağı altın eder.
6	Dinar	105/3 115/2 221/3,340/2	Dinar, derdini bırakmak. Dünya dinarı Dinarın gamını çekmek

7	Şeb-çerağ*	302/2	Cihadın şeb-çerağı (parlayan yakut)
8	Kalay	1/3	Şirin sözlü vaizin sözleri kalpleri kalay gibi eritir.
SİLAHLAR ve SAVAŞ ARAÇLARI			
1	Kılıç	43/5 53/3 154/2 168/3 196/2 226/2 268/2, 318/2	Kılıç, kalkan kuşanmak Nefis ve şeytana kılıç çekmek Ruhanî hükmün adaleti kılıçtır. Fetih evinin kudreti kılıçtır. Hamail(muska) taşıyan askeri kılıç kesmez. Riyazet, aşık Hak'tan verilmiş bir kılıçtır. Kılıç çekmek, sallamak
2	Kalkan	43/5	Kılıç, kalkan kuşanmak
3	Seyf (kılıç)	34/4, 107/2 50/1-5, 74/4 172/3 175/2 200/3, 232/3	Saadet kılıcı Allâh'ın yardımının kılıcı Aşkın kılıcı Duâ , kılıç ve saadettir. Muhabbet kılıçtır.
KOKULAR			

* Bir cevher imiş ki, gece vakti parlar. Efsanesi şudur: (Gâv-i Bahrî) denilen hayvan, otlamak için karaya çıktığı zaman, şebçerağı da beraber getirip otlayacağı yere koyar, onun aydınlığında otlarmış (Levend, 1984:178).

1	Misk	45/9	Duhan, cehennem miskidir.
		77/5	Misk yağı
		81/1-2, 192/3,226/1 227/2, 281/1	Muhabbet miski yayıldı.
		186/1	Muhabbet minberin kokusudur.
		220/1	
		227/1	Kudret miski
		277/3	Muhabbet miski ezedl bağında tescillendi.
		333/1	Aşk miski Muhabbet, cennet miskidir.
2	Anber	72/4	Misk-i anber
3	Tutiyâ	343/7	Mezârîñ tûtîyâ ‘ayneyn melekler dâôimâ zârî
4	Kuhl	149/5	Hz. Peygamberin hayali göze bir sürmedir.
DİĞER EŞYALAR			
1	Şem’	13/1	Muhabbetle gönül mumunu uyandır.
		89/4	Şefaât mumu
		8/1, 76/4	Muhabbet tâcı giymek

2	Tâc	22/3	Zikir tâcı
		40/2	Tarikat tâcı giymek
		90/2,148/1	Devlet tâcı
		133/4	İskender'in tâcı
		335/2	Sultanlar tâcı
3	Beşik	188/1	Şâir, gönlünü küçük yaştaki çocuğa benzetmiş.
4	Ayîne	267/1	Yüzün sevgilinin aynası
5	Biniş	58/3	Biniş kişi geniş yenli İmâm-ı A'zam'a benzer.
		208/3	Ğurûr ehli biniş geymiş yemiştir
İÇECEKLER			
1	Süt	2/4, 29/2-3-4, 154/3, 188/2	Süt emmek, içmek
		13/2, 188/3	Tükenmez süt deryası
		19/7	Feyyaz kâsesinin sütle dolması
		29/1	Muhabbet kâsesinin sütle dolması
		45/2	Duhan kullananlar, şeytan memesinden sütü katranla emer.
		145/1	Muhabbet, mübarek bir süttür.
		145/2	Sütü inkâr eden kafır Ebu Cehil'dir.
		145/3	Beş memeli inekten süt içmek
		153/3	Çürük süttten yoğurt olmaz.
		188/1	Gönlün süt istemesi

		242/3	Nefsi sütün kesmek
		334/1	Muhabbet şekeri sütün lezizdir.
2	Hamr, Şarâb	22/5	Şarabın hayatını içmek
		31/3	Cidde şarabı
		66/5	Bir destî şarap istemek
		75/3,	İlahî aşk
		81/3, 170/1-2	Kevser şarabı
		95/4	Şeytanın şehvet şarabı
		98/2	Hz. Peygamberin hayali halis şarap gibidir.
		98/3	Kavuşmanın şarabını istemek
		20/2, 43/1,	Aşkın şarabı
		95/1,98/1,163/3,179/1,	
		201/3,253/2,263/3,	
		285/1, 340/1	Yanan bağra şarab istemek
		113/2	İlahî şarabın şifa olması
		151/2	Gönül şarabı
		211/3	Muhabbet şarabı
		224/1	Kırmızı şarap
		259/2	Hasretin şarabı
		297/1	Mağfîret şarabı
		312/1	
3	Mey	285/3	Erenler meclisinde şarap satmak

4	Bâde	22/5	Hikmet şarabı
		81/3,233/2,250/2,263/1	Muhabbet, ilahî bir şaraptır.
		122/3	Hidayet şarabı içmek
		125/2	Dert şarabı şifadır.
		153/2	Hidayet, imanın şarabıdır.
		185/3,213/1	Kudret, aşk şarabının kadehi
		217/1	Ledünnî ilminin şarabı muhabbettir.
		285/1	Muhabbet meyhanesinde şarap içmek
		306/3	Rahmet şarabı cihattır.
		313/1	İlahî yardımın şarabı
		343/6	İman şarabı
5	Zemzem	23/4	Zemzem aşıklar için bir namaz çağrısıdır.
			Hikmet zemzemi
		65/2	Zemzem kuyusu
		147/3	
		169/2	Hz. Peygamberin kabri şefaati zemzemidir.
			Aşk ma'na zemzemidir.
		219/2	Susuz olan olan gönül zemzem istemektedir.
		250/2	
		303/3	Dudağın rahmet kaynağından zemzem içmesi

6	Su	7/6	Aşkın suyu
		72/5, 301/1	Gül suyu
		134/3	Vücut destisinin suyu ilâhî feyizdir.
		143/2	Namaz, aşk meyhanesinin suyudur.
		178/3	Artan suyun taşan kudret pınarına dönüşmesi
		210/2	Muhabbet o suyun aslıdır.
		36/1,104/3	Nisan suyunun yağması
		48/5	Sonsuzluk suyunun saflığı, berraklığı
		68/4	Hızır İlyas'ın sonsuzluk suyuyla hayat bulması
		83/2, 98/2,176/2,198/3,	Sonsuzluk suyu
		210/1,217/3,332/3	Zemzem suyu
		250/2	Kırmızı şarabın suyu
		259/2	Cihad şehrinin suyu ve havası gaziler için hoştur.
		311/3	
7	Şerbet	68/3	Şeker şerbeti
		72/5	Gül suyu şerbeti içmek
		151/2	Aşkın şerbetini içenler şifa bulur.
			48. şiiri tümüyle kahve üzerine yazılmıştır. Kahve içme ile ilgili görüşler

8	Kahve	48/1-6	nazım şeklinde yazılmıştır.
YİYECEKLER			
1	Kebab	66/4, 70/1 68/3,224/1 162/1 297/1	Günahkâr olanın ateşe atılacağı kebab gibi yanacağı Ciğerin pişip kebab olması. Bağrın kebab gibi olması Aşk fırınında yanan kebab gibi olmak
2	Ekmek	88/1	Ekmek lazımken çürük yerde çemen bitmez.
3	Şeker	68/3 334/1	Şeker şerbeti Muhabbet şekeri süten lezizdir.
4	Asel (Bal)	38/2	Ruhun bal deryasına benzetilmesi

METİN TEŞKİLİNDE TAKİP EDİLEN YOL

1. Metin oluşturulurken bugüne kadar genel olarak kullanılan transkripsiyon işaretleri kullanılmıştır. Bu işaretler “transkripsiyon işaretleri” bölümünde gösterilmiştir.
2. Arapça ve Farsça kelimelerin başına ve sonuna gelen edat ve eklerin, Arapça ve Farsça tamlamaların, birleşik kelimelerin yazımında İsmail Ünver’in Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler başlıklı makalesi esas alınmıştır (Ünver, 1993: 51-89).
- 3 . Metin harekeli olduğu için okuma, hareke esas alınarak yapılmıştır.
4. Şiirlerin sıralanmasında yazma nüshadaki sıralamada hatalar olduğu için numaralandırma tarafımızdan yapıldı.
5. Nüshanın varak numaraları metnin alt kısmında dipnot olarak gösterilmiştir.
6. Şiirlerin nüshada yer aldıkları sayfa numaraları dipnotta gösterilmiştir.
7. Türkçe kelimelerin sonundaki ‘b’ harfleri ‘p’ olarak yazılmıştır (up, üp gerindium ekleri)
8. Sesli ile biten kelimeyi yine sesli ile başlayan bir kelime izleyip vezin gereği seslilerden biri düşürüldüğünde, iki kelime bitişik yazılmış ve araya kesme isareti konulmuştur. N’ider , ni’tdim vb.
9. Vāv-ı ma’düle’ler v harfi ile (ˇ) şeklinde gösterilmiştir. ħāb , ħāce , ħācegān
10. Atıf vāv’ları ayrı yazılmıştır. “āb u zülālinden” (68-4a) gibi.
11. Metinde çok sayıda vezin bozukluğu olduğu için ayrıca dipnotta gösterilmemiştir.
12. Açıkça müellif hatası olduğu anlaşılan yazım yanlışları metinde düzeltilmiş, dipnotta gösterilmemiştir. Ayrıca nüshada “ve” anlamına gelen “u,ü,vu,vü” ler bazı yerlerde yazılmamış veya dar vokalle yazılmıştır. Metinde bunlar da olması gerektiği gibi yazılmış, herhangi bir işaretle gösterilmemiştir.

13. Şiirlerin vezinleri, şiirlerin hemen üzerinde italik olarak gösterilmiştir.
14. Farsça tekrar eden kelimeler arasına giren ekler her iki kelimeye kısa çizgi (-) ile birleştirilmiştir. ser-â-pâ, ser-â-ser, ser-te-ser
15. Pâdişâh, âfitâb, gibi Farsça kelimeler İsmail Ünver'in makalesinden farklı olarak, harekeli metne uyulmuştur.
16. Resûla'llâh, Celâle'd-din, gibi kelimeler İsmail Ünver'in makalesinden farklı metindeki hareke esas alınarak okunmuştur. İsmail Ünver'e göre ilk kelimenin son sesini "e-a" sesiyle telaffuz etmek kurala aykırıdır. "a-e" sesinin yerine "u-ü" sesi tercih edilmeli. Seyfû'd-dîn gibi.
17. Vokalle biten isimlerden sonra gelen ismin "-i" hâli nüshada hemze (') ile yazılmış kelimeler metindeki harekeye uygun olarak araya "y" harfî konulmamıştır. beyzâı, riyâı, seccâdei vb.
18. "pişirmek" kelimesi metindeki yazılışa uygun olarak çoğunlukla "bişirmek" şeklinde yazılmıştır.
19. Nüshada geçen süre, ayet ve hadislerin anlamları ve referansları dipnotta verilmiştir.
20. Şiirlerde geçen özel isimlere gelen çekim ekleri kesme işaretiyle gösterilmiştir. Eyyub'da, Hasan Hilmî'ye gibi.
21. Dizindeki kelimeler alfabetik sıraya göre dizilmiştir.

ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, ḍ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	ṯ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	q
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	ẓ, ḍ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	’

İKİNCİ BÖLÜM

HASAN HİLMÎ EDİRNEVÎ DÎVÂNİ

ÇEVİRİ YAZILI METİN

DİVÂN-I HASAN HİLMİ

İştîyâku'l-‘aşk ‘alâ muḥabbeti'n-nebiyyî şalla'llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Bİ'SMİ'LLĀHİ'R-RAḤMĀNİ'R-RAḤİM

1

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Ne ni‘ metdir bu devlet ki şadırdı nūr-ı imānı
Bize luḫf eyledi Allāh Muḥammed gibi sulṭānı
- 2 Uçar ümmetleri anıñ tıyūrı zü'l-cenāḥeyndir
Ṭarīḫ-i nūr-ı Ḳur‘ān’dır gönüller ‘arş-ı raḥmānī
- 3 Ne şirīn sözli vā‘ ızdır erir ḳalbler ḳılay gibi
Baḳırlar altun olmuşdur sözi kimyā-yı subḥānī
- 4 Gelüp ḥikmet diyārından görindi zāt-ı ‘uşşāḳa
Hasan Hilmī odur şuḳḳa oḳu ḥikmet kitābını

2

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 İştidik bāğ-ı gülzârı sevindik yâ Resûla’llâh
Görünce nûr-ı beyzâı uţandık yâ Resûla’llâh
- 2 Kemâliñ bāğ-ı kudretdir cemâliñ cennet-i Tûbâ
Şerî‘ at meyve-i hüsnâ seniñdir yâ Resûla’llâh
- 3 Şalât ile selâm eyler saña şıdķ ile bir ‘âşık
Kıyâmetde rezîl olmaz mu‘însin yâ Resûla’llâh
- 4 Kesilmez feyzi bu bāğıñ memem ismi Muḥammed’dır
Ḥasan Ḥilmî emer şimdi sūdûñ yâ Resûla’llâh

3

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘iün Mefā‘ilün

- 1 Ḥayâlınden ḥayâ itdim görünce yâ Resûla’llâh
Baķar ķalbim gözüm sende olunca yâ Resûla’llâh
- 2 Vücûduñ nûr-ı kudretdir anıñçün sāyesi olmaz
Medîneñ bāğ-ı cennetdir girince yâ Resûla’llâh
- 3 Ḥasan Ḥilmî okur ḥasbî sunûḥâtı gelür vehbî
Kitâbı sünneti taşdıķ idince yâ Resûla’llâh

---

2 1b

3 2a

4

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 El etdim istedim zātın şifātın yā Resūla’llāh
Külāh geydim günāhkārım rahīmsin yā Resūla’llāh
- 2 Naşīb oldu bi-ḥamdi’llāh *enībū* hırkasın geydim
Şükür bî‘at elin virdin kerīmsin yā Resūla’llāh
- 3 İḳāmetde taḥiyyatda teşehhüdde taḳarrüb var
Müsāvidir müsemmānız vaḥīdsin yā Resūla’llāh
- 4 Ḳuruldı meclis-i tilmīz müderrisler muḥaḳḳıḳdır
Ne maḥzūnem ne mesrūrem rızādır yā Resūla’llāh
- 5 Murādım aşlı maṭlūbum naşīb oldu bi-ḥamdi’llāh
Didim ebted u bi’smi’llāh ‘aṭādır yā Resūla’llāh
- 6 Rızādır niyyetim ḥālīş icāzetle mecāz oldu
Riyā şirki terk itdim nümādır yā Resūla’llāh
- 7 Ḥasan Ḥilmī izin ister ki sensin ḥāce-i ‘ālem
Medīneñ bāb-ı ‘ilminde gedādır yā Resūla’llāh

---

4 2a enībū : yönelmek Zümer 39:54 (وَأَنِيبُوا إِلَى رَبِّكُمْ)

5

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Yağar nīsān biter kimyā tūrābda yā Resūla’llāh
Defīneler çıkar meşhūr harābda yā Resūla’llāh
- 2 Nīsāna açmışam ağzım ‘Adın deryāsıdır kalbim
Kuşar dūr-dāneler hamsī kitābda yā Resūla’llāh
- 3 Hasan Hilmī mekābirde eşer kılsun bu dünyāda
Su’āl-ender-bekādārem cevābda yā Resūla’llāh

6

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Yanarım āteş-i ‘aşka yetiş gel yā Resūla’llāh
Vücūdum yandı kül oldu şavur yā Resūla’llāh
- 2 Cemāliñ cennete mir’āt sekiz cennet medīneñdir
Çekildi kārübān yolda delīl gel yā Resūla’llāh
- 3 Hasan Hilmī okur na‘t-ı şerī‘atla yazar ‘ilmi
Kitābım mustakīm Hakk’a çevir gel yā Resūla’llāh

---

5 2b

5 2a ‘Aden: ‘Adın şeklinde harekelenmiştir.

6 3a

7

Na‘t-1 şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Taḥammül eylemez cismim za‘îfdir yâ Resûla’llāh
Fırâka tâḳatim yokdur meded kıl yâ Resûla’llāh
- 2 Göñül ḥasta ‘ilâc ister ṭurur karşıunda elbetde
Kerem kıl eyle gül-deste mucîbem yâ Resûla’llāh
- 3 Ezelde vuşlatıñ zevkı gelince ḥâtıra bir dem
Vücûdum ṭâr u mâr itdi ḥabîrsin yâ Resûla’llāh
- 4 Simā‘ eyler belâ ḳavliñ çalar ḳudret neyin dilde
Şadâsı ‘ahd-ı mîşâḳıñ ‘azîzdir yâ Resûla’llāh
- 5 Oḳınsa defteri nāmıñ ṭurur yerler döner gökler
Köpek gibi münâfıḳlar ürerler yâ Resûla’llāh
- 6 Döner ḳalbim degirmendir gelür ‘aşḳıñ şuyu senden
Şalât ile selâm benden sañadır yâ Resûla’llāh
- 7 Ḥasan Ḥilmî muḥabbetle bugün taḥt-ı Süleymân’dır
Musahḥar ḳıldı rûzgârı muḥabbet yâ Resûla’llāh

8

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘iün Mefā‘ilün

- 1 Göñül göñlümde gördükçe hayālîñ yā Resūla’llāh
Hayāsından hilāl gibi tükendi yā Resūla’llāh
- 2 Göñül gözi görür haqdır ezel şehrinde görmüşdür
Bu hicrānda civān kıddim büküldi yā Resūla’llāh
- 3 Göñül bağında mihrenden yeyince meyve-yi Tübā
Otuz iki dişim şimdi döküldi yā Resūla’llāh
- 4 Hasan Hilmî bi-ḥamdi’llāh muḥabbet tācını geymiş
Seniñ sayendedir bî-şekk ḥaḳīḳatdır yā Resūla’llāh

9

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘iün Mefā‘ilün

- 1 Şecere-i zenciriñ şerifdir yā Resūla’llāh
Muḥabbet meyve-yi ma‘nā laṭifdir yā Resūla’llāh
- 2 Biñ üç yüz on iki tārīḥ garībdır kārübān-ı ‘aşk
Mürîd-i mürşid-i Mevlā ḳalîldir yā Resūla’llāh
- 3 Devā dīniñ diregidir enībū sālike rahmet
Hasan Hilmî mürîd ḥikmet daḳīḳdır yā Resūla’llāh

---

8 3b

9 3b

9 3a enībū : yönelmek Zümer 39:54 (وَأَنِيبُوا إِلَى رَبِّكُمْ)

10

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘iün Mefā‘ilün

- 1 İştidim bāğ-ı ravzanda üzüm var yâ Resûla’llāh
O bāğıñ bāğbânına sözüm var yâ Resûla’llāh
- 2 Ticâret kârübâniyam açarsa bāğbân bâbı
Muhibbim hâdim-i bâba gözüm var yâ Resûla’llāh
- 3 Bi-hamdi’llāh gönül mürğı muhabbetle ğıdālanmış
O ni‘ metden lezîz ğayrî ki nem var yâ Resûla’llāh
- 4 Aşup sevdâ-yı ‘aşkıñla ki bir gün ravzanı görsem
Eşigine yüzüm sürsem sezâ var yâ Resûla’llāh
- 5 Şaşup şehvet-perest oldum tolup deryâ-yı ‘işyâna
Ricâ eyler o sulţâna günâhkâr yâ Resûla’llāh
- 6 Şevâbım yok günâhım çok tolansam ravza-i kabriñ
Silüp süpürsem şaçalımla şevâb var yâ Resûla’llāh
- 7 Ne miqdâr mücrim olsam da şefâ‘ at eylemek şanıñ
Kabul eyler niyâzını ümîd var yâ Resûla’llāh
- 8 Esmâ-i Hüsnâ’dan iki esmâ mu‘înimdir
Biri Settâr biri Ğaffâr ki yol var yâ Resûla’llāh
- 9 Kanâ‘at var ‘azîz eyler ħariş olsam rezîl eyler
Hasan Hilmî muhabbetde ħariş yâr yâ Resûla’llāh

11

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Yanıldım rāh-ı dil-berde ki yandım yā Resūla’llāh
Uyurdum ‘aşk-ı dil-berde uyandım yā Resūla’llāh
- 2 Vücūdum nār-ı ‘aşkıñla yanar kırk yıl tamām oldı
Muḥabbetden ḥaber geldi sevindim yā Resūla’llāh
- 3 Muḥabbet defteri dilde oḡunmaz ma‘nevī ma‘nā
Ledünnī defteri ra‘nā oḡundum yā Resūla’llāh
- 4 Cemāliñ defterindendir Ḥasan Ḥilmī kitāb yazdı
Ṭarīḡ-i mustaḡīm üzre kitābım yā Resūla’llāh

12

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Siyāh baḡtım beyāz olmaz ne ḥāldir yā Resūla’llāh
Su’āl itdim cevāb gelmez ne ḡāldir yā Resūla’llāh
- 2 Peşinen ḥāl-i ḥal eyle benim bir müşkilātım var
Mürīdim mürşidim maḥbūb revādır yā Resūla’llāh
- 3 Ğurūrı ḡāl-ı elfāzdan müberrā ḡıl ‘atā eyle
Mezārım ḥāl ile ṭolsa ḥabībdir yā Resūla’llāh

- 4 Refîkim rûh-ı vuşlatda bakılsa ma'nevî fark yok
Vücûdum vuşlata mâni' marîzdir yâ Resûla'llâh
- 5 Hasan Hilmî 'ilâc ister tabîbsin dertlere dermân
Oğur Qur'ân yazar fermân muhibdir yâ Resûla'llâh

13

Na't-ı şerîf 'ale'n-nebiyyî şalla'llâhu ta'âlâ 'aleyhi ve sellem

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Elim kârda gönül yârda ki yârsın yâ Resûla'llâh
Muhabbetle gönül şem'în uyandır yâ Resûla'llâh
- 2 Gönül mehd-i vücûdumda ğıdâsız bir yetim ma'şûm
Tükenmez südlü deryâsın ki süd vir yâ Resûla'llâh
- 3 Hasan Hilmî yetimdir seniñ imdâdına muhtâc
Aña cû'luğ südi şimdi şibe'dir yâ Resûla'llâh

14

Na't-ı şerîf 'ale'n-nebiyyî şalla'llâhu ta'âlâ 'aleyhi ve sellem

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Gönül pervânesi kabriñ tolansun yâ Resûla'llâh
Ezel pervânesi imân sevinsün yâ Resûla'llâh
- 2 Vücûd yerde gönül gökde ziyâret ravzası kalbde
Haber vir ravza-i bâbıñ açarsan yâ Resûla'llâh

- 3 Göñül yandı ciger bişdi bize vuşlat naşib olmaz
Ne hikmetdir Hasan Hilmî ko yansun yâ Resûla'llâh

15

Na't-ı şerîf 'ale'n-nebiyyî şalla'llâhu ta'âlâ 'aleyhi ve sellem

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Şifâ mey-hânesi şimdi şerî'at yâ Resûla'llâh
Şafâ 'aşk- hânesi bildim tarîkat yâ Resûla'llâh
- 2 Göñül gülzârı seyr eyler şerî'at bâğına girdi
Gül-i hamrâya meyl itdi haqîkat yâ Resûla'llâh
- 3 Öter bülbül koçar sünbül göñül mürğü şerî'atdır
Hasan Hilmî okur na'tıñ ma'rifet yâ Resûla'llâh

16

Na't-ı şerîf 'ale'n-nebiyyî şalla'llâhu ta'âlâ 'aleyhi ve sellem

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Şerî'at Ka'be-i Hüccâca hüccet yâ Resûla'llâh
Şerî'at Ka'be-i 'uşşâka behcet yâ Resûla'llâh
- 2 Şerî'at *Ṭūr-ı Sînâ*'dır ene'llâhdan haber söyler
Cemâliñdir sekiz cennet şerî'at yâ Resûla'llâh
- 3 Hasan Hilmî şerî'atda muhabbet mustakîm haqdur
Ehl-u'llâha viren ilhâm şerî'at yâ Resûla'llâh

---

15 5b

16 5b

16 2a Ṭūr-ı Sînâ Sina Dağı'na andolsun. Tin 95:2 (وَطُورِ سَيْنِينَ)

17

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Ümīdim rahmet-i haḳdır şefā‘ at yā Resūla’llāh
Vücūdum aşlı topraḳdır şefā‘ at yā Resūla’llāh
- 2 ‘Ademden haḳ ‘anāşırla vücūdum eyledi izhār
Gine bir gün olur ma‘düm şefā‘ at yā Resūla’llāh
- 3 Beden hākī ki rūḥ bākī bir ism-i nefis-i nātıḳdır
Hasan Hilmī hayāt ister şefā‘ at yā Resūla’llāh

18

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Şafādır şüretā ḫālim şūfidir yā Resūla’llāh
Cefādır sīretim seyr it sefihdir yā Resūla’llāh
- 2 Yazar Münkır Nekır me’mūr ḫayr şer dā’im ef‘ālim
Yazıldı dürlü ‘işyānım ḫafīdir yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Hilmī ḫisāb itdi ḫayr şer defteriñ yırtdı
Umar ‘afvı ‘aṭā eyler ḡanīdir yā Resūla’llāh

19

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Naşşibendim bende pākım rābıtam var yā Resūla’llāh
Naşşibende ‘ayn-ı rabtım rābıtam var yā Resūla’llāh
- 2 Naşşibende nuşş pendim bendeyim bülbül mişāl
Ehil virdim kalbe girdim rābıtam var yā Resūla’llāh
- 3 Naşşibendî pâdişāhı şehr-i kalbim zabt idüp
Bağladı kalbim hüdāya rābıtam var yā Resūla’llāh
- 4 Naşşibend naşşāşdır insān-ı kāmīl fi’l-vücūd
Esbāb-ı hikmetdir muḥabbet rābıtam var yā Resūla’llāh
- 5 Naşşibendīdir şerī‘at rābıta şer‘an şerīf
Şeyḥ-i fāniden beḳāya rābıtam var yā Resūla’llāh
- 6 Naşş-ı kalbi kalbe rabt it şūreti ifnā idüp
Put-perest olmam muşaddaḳ rābıtam var yā Resūla’llāh
- 7 Naşşibendî bāb-ı feyyāz kāsesi südle töl
İçdi Ḥasan Ḥilmī o südden rābıtam var yā Resūla’llāh

20

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘iün Mefā‘ilün

- 1 Ezelden nağşbend geldim nağşibendim yâ Resûla’llāh
Ehl hâlim erbâb tarîkim nağşibendim yâ Resûla’llāh
- 2 Ezel mey-hānesi gördüm şarâb-ı ‘aşkı nûş itdim
Ezel sarhoşlarından bir nağşbendim yâ Resûla’llāh
- 3 İnâbe-i imānım vehbîdir sefer der- vaţan kıldım
Bırakdım lâyı buldum Allāh’ı nağşibendim yâ Resûla’llāh
- 4 ‘Alāka-i ‘illet ‘ayân eyler marîz-i ma‘nevî derdim
‘İlâc-ı ‘iliyyine tâlîb nağşibendim yâ Resûla’llāh
- 5 Cemâliñ zerre izhâr kıl cefâ gitsün şafâ gelsün
Mürîd mürşid ‘ayân olsun nağşibendim yâ Resûla’llāh
- 6 Hâsan Hilmî rücû‘ eyle haţâ itdiñ ‘atâ gelsün
Seniñ na‘tınla bi-hamdi’llāh nağşibendim yâ Resûla’llāh

21

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘iün Mefā‘ilün

- 1 Bugün *Aşhâb-ı Kehf* oldum uyur mıyum yâ Resûla’llāh
‘Aceb *Qıtmîr*’ine *Qıtmîr* olur mıyum yâ Resûla’llāh

---

20 6b

21 7a

21 Bu bölüm Kehf Sûresine işaret etmektedir. Kehf 18:1-110

- 2 Muḥabbetle vezīr olduñ sa‘ādet saña Yemliḥā
Kerāmet Mekşelīnā bilür miyüm yā Resūla’llāh
- 3 Mişāl-i ‘aşk Mişlinā söyünmez āteş-i kudret
Murāda irdi ol Mernüş görür miyüm yā Resūla’llāh
- 4 Debernüş dā’imā ḥaḳdır devā ister Ta‘ālādan
Şifā-i Şāzzenüş virse iḥer miyüm yā Resūla’llāh
- 5 Kefeştaṭayyüş ṭarīḳ-i yāğ ile baldır
Mağāra bekçisi kıtmīre Kıtmīr miyüm yā Resūla’llāh
- 6 Ḥasan Ḥilmī muḥabbetle şerī‘ at ġārına girdi
Medīneñ ‘āşıkı olsa vezīr miyüm yā Resūla’llāh

22

Na‘t-ı şerīf ‘ale’n-nebiyyī şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘iün Mefā‘ilün

- 1 Mübārek mustaḳīm el-ḥaḳ şerī‘ at yā Resūla’llāh
Muḥaḳḳaḳ meyvesi ḳalbiñ muḥabbet yā Resūla’llāh
- 2 Ġidā-i ma‘nevī miftāḥ bize *naḥnu ḳasemnādır*
Dıraḥt-ı meyve-i Tūbā ṭarīḳat yā Resūla’llāh
- 3 Muḥalleş mürġ-ı devlet kim girse tāc-ı ezḳār
Ġidāsi meyve-i vuşlat ḥaḳīḳat yā Resūla’llāh

---

22 7b

22 2a naḥnu ḳasemnā: Kısımlara ayırdık. Zuhurf 43:32 (نَحْنُ قَسَمْنَا)

- 4 Murahhas ma‘ rifet Hâk’dan ‘aṭā-i ‘āmm-e-i ‘ālem
Sehâb-ı hilkatıñ bārân-ı rahmet yâ Resûla’llâh
- 5 Hasan Hilmî hayâ itme hayât-ı hamrî nûş eyle
Ledünnî bâde-i hikmet ne devlet yâ Resûla’llâh

23

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llâhu ta‘ālâ ‘aleyhi ve sellem
Fâ‘ilâtun Fâ‘ilâtun Fâ‘ilâtun Fâ‘ilün

- 1 Bir kitâb-ı ma‘ rifetdir yâ Resûla’llâh gönül
Şerh olunmaz ‘ayn-i Hâk’dır yâ Resûla’llâh gönül
- 2 Nüşa-i ‘ilm-i ezel *naḥnu kâsemnâ* Ka‘bemiz
Beyt-i ma‘mûri’l-‘atîkdır yâ Resûla’llâh gönül
- 3 Hacerü’l-esveddir bî‘at itdim tâ ezel
Gördi gönlüm pek güzel yâ Resûla’llâh gönül
- 4 Ey Hasan Hilmî o zemzem ehl-i ‘aşka eş-şelâ
Lebbeyk ‘Arafât tağıdır yâ Resûla’llâh gönül

---

23 8a

23 2a *naḥnu kâsemnâ*: Kısımlara ayırdık. Zuhuruf 43:32 (نَحْنُ قَسَمْنَا)

24

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā’ilün Mefā’ilün Mefā’iün Mefā’ilün

- 1 Cemāliñ Vāhid-i Hakk’a senedir yā Resūla’llāh
Yazılmış āyet-i Qur’ān kitābdır yā Resūla’llāh
- 2 Felek devrān ider bildim Muḥammed mīli üstünde
Görüp vechiñ iden inkār köpekdir yā Resūla’llāh
- 3 Muḥabbet mustakīm kalbde ḥaṭā itmez ğalaṭ söyler
Ta‘ām-ı cennet-i evvel cigerdir yā Resūla’llāh
- 4 Günāh kalbi kara eyler küfür imānı yok eyler
Cehennemde ta‘ām evvel ṭalaḳdır yā Resūla’llāh
- 5 Ḥasan Ḥilmī ciger kanın içer nef’i cigerdendir
Ṭalaḳ şirk ehline maḥşūş ğıdādır yā Resūla’llāh

25

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā’ilün Mefā’ilün Mefā’iün Mefā’ilün

- 1 Fenā-ender-fenā oldum marīzem yā Resūla’llāh
Beḳā-ender-beḳā buldum ‘alilem yā Resūla’llāh
- 2 Ṭabībim derde dermānım yetiş ey şāh-ı sulṭānım
Yıkıldım düşdüm ayakdan za‘ifim yā Resūla’llāh

- 3 Gören gözler alur ayrn lisn aciz skt eyler
Ki bi'z-zt vşfn Allh aclim y Resla'llh
- 4 Gönül asta akm ister şaf atle şf gönder
asan ilm ulu kemter arbim y Resla'llh

26

Na't-ı şerif ale'n-nebiyy şalla'llhu ta'l aleyhi ve sellem

Mef ilün Mef ilün Mef in Mef ilün

- 1 Yanar cismim erir yağım kl oldum y Resla'llh
Açıldı onca çöl bğım pr oldum y Resla'llh
- 2 Tükendi mrimiz gitdi şararup şoldıım bildim
Şükür dnyya ben geldim ul oldum y Resla'llh
- 3 Seni vaşf eyledi bi'z-zt şft-ı abd ile ma' bd
Mamn cennet-i Mamd ayrn oldum y Resla'llh
- 4 Ne Cebr'il ne Mik'il ne srfl ne Azr'il
Bular bir dem öte eçmez ki gördüm y Resla'llh
- 5 Sary-ı l-ma' a'llhda asan ilm o sltnn
Açıldı perde-i ebvb eli öpdüm y Resla'llh

27

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘iün Mefā‘ilün

- 1 Cemāliñ ravza-i ƣalbiñ seħābı yā Resūla’llāh
Yağar dūr-dāneler ƣalbden kitābı yā Resūla’llāh
- 2 Vücūdum ravzana ƣabriñ ģayāliñ ƣalbde medfūndur
Ziyāret eylerem her dem tūrābı yā Resūla’llāh
- 3 ‘Ameret eyledim rūḡum vücūd-ender- ģarāb oldı
N’ider emvāli emlāki ģarābı yā Resūla’llāh
- 4 Vücūd şehrini terk itdi göñül gitdi muhācirdir
Medīnenden mekān ister bu a‘rābı yā Resūla’llāh

28

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘iün Mefā‘ilün

- 1 Medīneñ menzīl-i Mevlā kelāmı yā Resūla’llāh
Melā’ikler oğur şallū selāmı yā Resūla’llāh
- 2 Sefer sofrasına ni‘met gelür vaƣt-i seħer senden
Muħabbet miftaḡ-ı Babu’s-Selāmı yā Resūla’llāh
- 3 Ḥiṡāb-ı ırci‘ī rāci‘-i rücū‘ eyler bu rūḡ aşlā
Yetişdir ravzana rāzī selāmı yā Resūla’llāh

---

27 9a

28 9a

28 3a ırci‘ī : dönmeƣ Fecr 89:28 (رجعي I)

- 4 Memāt olmaz muḥabbetdir vefātıñ ḥayyü'l-insândır
Değiřmem ravzana Dāru's-Selāmı yā Resūla'llāh
- 5 Ḥayā eyler güneř gökde ṭulū' itdikçe her eyyām
Ḥasan Ḥilmī okur şallū selāmı yā Resūla'llāh

29

Na't-ı şerif 'ale'n-nebiyyi şalla'llāhu ta'ālā 'aleyhi ve sellem

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'iün Mefā'ilün

- 1 Muḥabbet kâsesi südle talarsa yā Resūla'llāh
Şifâdır dürlü emrâza içerse yā Resūla'llāh
- 2 İnâbe eyledim emdüm südüñ kimyāya benzendim
Cehennemde 'azâb çekmem girersem yā Resūla'llāh
- 3 Şabî gönlüm südüñ emdi ḥisāba on sekiz yıldır
Şırâtı geçmege vardır ümîdim yā Resūla'llāh
- 4 Ḥasan Ḥilmī südüñ içdi bütün dünyâyı terk itdi
Ḥayālîñ vuşlâtı kâfi görürsem yā Resūla'llāh

30

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘iün Mefā‘ilün

- 1 Mübârek dilde destânıñ okurdum yâ Resûla’llâh
Muhabbetden olup hamle toğurdum yâ Resûla’llâh
- 2 Hafî esrâr-ı ‘aşkınla çeküp virdi sehergâhî
Cihâna münteşir oldı görürdüm yâ Resûla’llâh
- 3 Müzekkerdim müenneşle tezevvüc eyledim şer‘î
Helâl-zâde tûfân-ı evlâd toğurdum yâ Resûla’llâh
- 4 Bu âhım âteşindendir semâdan kaatreler tamlar
Sehâb ağlar güler yerler cömerdim yâ Resûla’llâh
- 5 Hasan Hilmî tavâf eyler gönül beytinde beytu’llâh
Mübârek ravzañız cennet buyurdum yâ Resûla’llâh

31

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘iün Mefā‘ilün

- 1 Gönül gülzâra meyl eyler mübârek yâ Resûla’llâh
Gönül ‘aşkıñ okur ez-ber ta‘aleyk yâ Resûla’llâh
- 2 Ezel bâğında rûhânî iki maḥbûb sevişmişler
Bu gün gurbet bâzârında ciger çāk yâ Resûla’llâh

- 3 Serindib ağına gitmem řarāb-ı Cidde’i içmem
Cemāliñ řāhı terk itmem ki lebbeyk yā Resūla’llāh
- 4 Kırar şalbi münāfıķdır bu söz şer’ a muṭābıķdır
Muḥabbet ‘ ayn-ı rahmetdir ki sa’ deyk yā Resūla’llāh
- 5 Muḥabbetlü enībū’llāh řala yā eyyühā’l-‘ uşşāk
Mu’ allimdir Ḥasan Ḥilmī teberrük yā Resūla’llāh

32

Na‘ t-ı şerif ‘ ale’n-nebiyyī şalla’llāhu ta‘ ālā ‘ aleyhi ve sellem

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ iün Mefā‘ ilün

- 1 Ğıdāsı rūḥ-ı ‘ uşşākıñ ki sensiñ yā Resūla’llāh
Cemāliñ mürġ-ı dil ister ki keşf it yā Resūla’llāh
- 2 Kaçırdı āşiyānından seniñ ḥüsnüñ bu ‘ Anķā’yı
Ne çāre bir mekān tutmaz seniñçün yā Resūla’llāh
- 3 Eser vuşlat yeli bir ğün uçar bülbul yele karşı
Kafesde bülbulüñ cānı şıkıldı yā Resūla’llāh
- 4 Seniñ vaşfıñ ideñ diller ne ay ister ne yıldızlar
Karanlık gice ğündüzler ki sensiz yā Resūla’llāh
- 5 Görüñdi nev-cemāl şimdi ta‘ aşşuk eylesün ‘ uşşāk
Kesildi kebş-i ‘ İsmā‘ il fedāya yā Resūla’llāh

31 5a enībū : yönelmek Zümer 39:54 (وَأَنبِئُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ)

- 6   Hayālîñ rûz u şeb dilde güneş gibi tûlû‘ eyler
       Bu şaşkıñ ‘ aşıkıñ söyler şefâ‘ at yâ Resûla’llâh
- 7   Tevârih şimdi biñ üç yüz dürüldi defter-i ‘ uşşâk
       Kara gözlü güzel bir yüz refikim yâ Resûla’llâh
- 8   Çeker hasret-i teni el-ân kara yüzli Hâsan Hilmî
       Virirse ‘ arz-ı hâlini oku bak yâ Resûla’llâh

33

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llâhu ta‘âlâ ‘aleyhi ve sellem

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘iün Mefâ‘ilün

- 1   Vaţânımdan cüdâ düşdüm ğarîbem yâ Resûla’llâh
       Göñül arzû-yı vişâl ister ğanî kıl yâ Resûla’llâh
- 2   Hubbu’l-vatan mine’l-îmân hadîsiñ haq muhaqqıqdır
       Ezel ervâh-ı vuşlatdır refîk ol yâ Resûla’llâh
- 3   Göñül hicret deyüp ister haqîkat şehrine gitmek
       Irak yoldur harâmî çok esirge yâ Resûla’llâh
- 4   Bi-hamdi’llâh Hâsan Hilmî ‘alem çekmiş ser-‘askerdir
       Ne şübhem var olur vâşıl delîlsin yâ Resûla’llâh

---

33 11a

33 2a Hubbu’l-vatan mine’l-îmân: “ Vatan sevgisi imandandır.”

34

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘iün Mefā‘ilün

- 1 Zuhūr itdi beni’l-eşfer mu‘ayyen yā Resūla’llāh
Kıyām itdi beni’l-İşhāk mübeyyen yā Resūla’llāh
- 2 Vücūduñ mazharı haqdır şifātın zāt ile kâim
Devā derde gelür dā’im mütediyyin yā Resūla’llāh
- 3 Uyandı uyğudan sulṭān şerī‘atla oğur fermān
Bi-ḥamdi’llāhi ve’l-iḥsān müzeyyen yā Resūla’llāh
- 4 ‘Aceb gizlendi ‘ārifler sukūta vardı ehlu’l-llāh
Sa‘ādet seyfi yā Fettāḥ müdevver yā Resūla’llāh
- 5 Feteḥnā ismine zātın ezelden mazhar olmuşdur
Çeker ‘asker‘abīr olmaz muḳadder yā Resūla’llāh
- 6 Hüdā şaqlar bükālardan ‘adālet eyleyen şāhı
Tecellī kılsa ol Vehhāb mu‘ammer yā Resūla’llāh
- 7 Vezīre i‘timād itme benim irşādlı sulṭānım
Delīlim dilde destānım müdebber yā Resūla’llāh
- 8 Bi-emri’llāh şerī‘atla bi-izni’llāh zū’l-Fettāḥ
Bi-ḥamdi’llāh Ḥasan Ḥilmī müeşşir yā Resūla’llāh

---

34 11a

34 5a İnnā fetāḥnādan: Muhakakki biz fethettik. Fetih 48:1 (إِنَّا فَتَحْنَا)

35

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘iün Mefā‘ilün

- 1 Güzel gözler güzel yüzüñ görürse yâ Resûla’llāh
Cemālinden cemālu’llāhı görürler yâ Resûla’llāh
- 2 Cemāliñ metn-i Aḥmed’den ki ben ez-berledim ‘aşkı
Okurum levḥ-i maḥfûzdan bu dersi yâ Resûla’llāh
- 3 Ledünnî kevşerin buldum ḥayât-ı ḥikmeti içdim
Ḥasan Ḥilmî memât olmaz ki ḥaydır yâ Resûla’llāh

36

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘iün Mefā‘ilün

- 1 Kıvāmı dîn-i imānıñ naşîḥat yâ Resûla’llāh
Esâsı dîn-i İslām’ıñ şerî‘at yâ Resûla’llāh
- 2 Marîz gönüm devâ ister muḥabbetlü vişâl göster
Kerāmetlü hidāyetdir tarîkat yâ Resûla’llāh
- 3 Muḥabbet mumı kalbimde yanar ‘aşkıñdan ey Aḥmed
Muḥammed Muştafâ sensin ḥaḳîkat yâ Resûla’llāh
- 4 Şeḥâb-ı ma‘rifet nāmıñ yağar âb-ı nîsân senden
Ḥasan Ḥilmî ‘Aden şāhı şefâ‘at yâ Resûla’llāh

37

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘iün Mefā‘ilün

- 1 Ezel bâğı öteñ bülbül bu Qur‘ân yâ Resûla’llâh
Elestü sünbüle reyhân o fermân yâ Resûla’llâh
- 2 Oğuruñ ‘ilm-i ervâhda görünce kurretu’llâhı
Kitâb-ı levh-i maḥfûzdan fedâ cân yâ Resûla’llâh
- 3 Nüzûl itdikçe bir âyet melekler ağlaşırlardı
Bu tağlar titredi tir tir ḥakīm ḥân yâ Resûla’llâh
- 4 Ḥasan Ḥilmî ‘acibu’llâh hidâyetdir enîbü’llâh
Bi-emri’llâh bi-ḥamdi’llâh muṭî‘ imân yâ Resûla’llâh

38

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘iün Mefā‘ilün

- 1 Tûlû‘ eyler toğar şems-i hidâyet yâ Resûla’llâh
Bi-ḥamdi’llâh du‘â dilde ‘inâyet yâ Resûla’llâh
- 2 Gelür âvâz-ı rûḥânî ‘asel deryâsıdır rûḥum
Cihânı bala ğarķ itdi şadâsı yâ Resûla’llâh
- 3 Vücûd devrân ider derdi devâ ister zehirlenmiş
Meger fermân mühürlenmiş cezâmdır yâ Resûla’llâh

---

37 12a

37 4a enîbü : yönelmek Zümer 39:54 (وَأَنبِئُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ)

38 12b

- 4 Velîler eylemez imdād nebîlerden şefâ‘ at yok
Ümîdim var bi-izni’llâh şefî‘ ol yâ Resûla’llâh
- 5 İşitdim nefsi yâ nefsi semâdan bir bülend-âvâz
Açıldı na‘ tına âgâz sezâvâr yâ Resûla’llâh
- 6 Şeher vaḳti sa‘ âdetle serer seccâdei ‘ âşık
Hasan Hilmî ḳuluñ şâdık kefil ol yâ Resûla’llâh

39

Na‘ t-ı şerîf ‘ ale’n-nebiyyî şalla’llâhu ta‘ âlâ ‘ aleyhi ve sellem

Mefâ‘ ilün Mefâ‘ ilün Mefâ‘ iün Mefâ‘ ilün

- 1 İnâbem nûr-ı imândır inandım yâ Resûla’llâh
O nûra râbıtam vardır muḳirrim yâ Resûla’llâh
- 2 Görür göñlünde nûr sâlik-i muḳabbet nûr naḳş olmuş
Cihânı ser-te-ser tutmuş o nûrum yâ Resûla’llâh
- 3 Şehâb-ı *Ḳul huve’llâhdan* yağar nûrân-ı rahmetler
Buyursun ‘ âşıkân gelsün ḳedâhim yâ Resûla’llâh
- 4 Hasan Hilmî göñül Loḳmân ḳaber vir ḥastalar gelsün
Marâz ehli ‘ ilâc alsun ṭabîbim yâ Resûla’llâh

---

39 12b

39 3a Ḳul huve’llâh “De ki O Allâh (birdir.)” İhlâs 112:1 (قُلْ هُوَ اللَّهُ)

40

Na‘t-ı şerî‘ ale‘n-nebiyyî şalla‘llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve selem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Bize Hâk‘dan kerāmetdir şerî‘ at yâ Resûla‘llāh
Bize Hâk‘dan hidāyetdir şerî‘ at yâ Resûla‘llāh
- 2 Şerî‘ atdan olup irşād tarīkat tâcını geydim
Bize necm-i hidāyetdir şerî‘ at yâ Resûla‘llāh
- 3 Zemîn-i āsumān ehl-i hâkīkat Hâk‘a ‘āşıkdır
Hâkīkat hâk şerî‘ atdır şerî‘ at yâ Resûla‘llāh
- 4 Şerî‘ atdan tülû‘ eyler hâkīkat ma‘rifet şemsi
Hasan Hilmî okur şems-i şerî‘ at yâ Resûla‘llāh

41

Na‘t-ı şerî‘ ale‘n-nebiyyî şalla‘llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Cemāliñ ‘āşıka gûlzâr degil mi yâ Resûla‘llāh
Şerî‘ at mürşid-i ‘âlem degil mi yâ Resûla‘llāh
- 2 Muḥabbet yâğ-ı kândilde yakarsa Ka‘betu‘llāhda
Ziyâsı Ka‘beye pürsân degil mi yâ Resûla‘llāh
- 3 Tarīkat sırr-ı esrârdır şerî‘ at eylemiş mestûr
Seniñ ‘aşkıñ baña mesrûr degil mi yâ Resûla‘llāh

- 4 Hākīkat Hāk'da muğlaqsın muḥabbet bāğ-ı kudretde
Hidāyet miftāhı sende degil mi yā Resūla'llāh
- 5 Ḥasan Ḥilmī ġarīb ümmet muḥabbetden yazar destān
Ma' rifet 'āşıkā gülistān degil mi yā Resūla'llāh

42

Na't-ı şerīf 'ale'n-nebiyyī şalla'llāhu ta'ālā 'aleyhi ve sellem

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Cemālin cāmi'-i cennet muḥabbet Ka'be-i kıble
Müsāvidir sekiz cennet seniñle yā Resūla'llāh
- 2 Na'im cennete teşbīh ki ḥāşā eylemem zātın
Muḥabbet meyve-i kudret ki sensin yā Resūla'llāh
- 3 Cemālu'llāh müsāvidir seniñ ism-i şerīfñle
Anıñçün 'āşıkın zikri vişāldır yā Resūla'llāh
- 4 Kütüb-ḥāne-i kudret gönülde keşf olur tekrār
Ḥasan Ḥilmī ider ikrār kitābın yā Resūla'llāh

43

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Yetişdir bize imdâdı şıkıldık yâ Resûla’llâh
İçüp ‘aşkıñ şarâbını bayıldık yâ Resûla’llâh
- 2 İnâbe eyledim saña şerî‘ at baña vird oldı
Baña Qur‘ân delîl oldı ‘inâyet yâ Resûla’llâh
- 3 Yağar feyz-i hüdâ gökden seniñ ismiñle ey Ahmed
Muhabbetden biter Maḥmūd Muḥammed yâ Resûla’llâh
- 4 Felek burcı hidâyetden bâbıñ küşâd kıldı
Gönül beytiñ tavâf kıldı cemâliñ yâ Resûla’llâh
- 5 Gönül ârzü ider el-ân ziyâret eylesün ravzañ
Kuşandı bak kılıç kalkan kabûl it yâ Resûla’llâh
- 6 İki düşmân yolum kesdi saña vuşlat idi kaçdım
Yetiş imdâda amân dostum ḥabîbim yâ Resûla’llâh
- 7 Biri nefsim biri şeyṭân iderler gün-be-gün tuğyân
Helâk itdi bizi her dem ḥarâbım yâ Resûla’llâh
- 8 Cigerler ḥasretiñ çekdi ḥarâretten ḥarâb oldı
Bizi ma‘mûr iden üstâz ki sensiñ yâ Resûla’llâh
- 9 Ḥasan Ḥilmî okur fermân yazar ârz u niyâz eyler
Seher vaḳti selâm eyler hedâyâ yâ Resûla’llâh

44

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbetden harāb gönüm şuşuzdur yā Resūla’llāh
Günāhkārın kara kalbi āteşdir yā Resūla’llāh
- 2 Şadef şağ oldı şadrimda çıkar andan cevāhirler
Seniñ ismiñ göklerde güneşdir yā Resūla’llāh
- 3 Muhabbet tüccārıyız ammā nuḳud ser-māyemiz yokdur
Senin haznende pek çokdur yetişdir yā Resūla’llāh
- 4 Yağar feyz-i ferāsetden biter hasbī muhabbetler
Hasan Hilmī su’āl eyler cevāb vir yā Resūla’llāh

45

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Duḡāna mübtelā oldı bu ümmet yā Resūla’llāh
İçerler zehr-i zaḳḳumı ne millet yā Resūla’llāh
- 2 Emer şeytān memesinden südi kaṭranla karnı tok
Huḫūra varmağa yüz yok bu ‘illet yā Resūla’llāh
- 3 Duḡān emrāz-ı cismānī harāb eyler rūḫ-ı sulṭānı
Hevā-yı aşl-ı şeytānī ne hikmet yā Resūla’llāh

- 4 Zuhûrî üç yüz on yıldır geçdi Nûh Tûfân'ı
Bu millet oldu tuğyânî ne kısmet yâ Resûla'llâh
- 5 Hâyâ eyler semâ ehli içildikçe duḥân yerde
Melekler kaçdılar gökde bu 'ibret yâ Resûla'llâh
- 6 Nebîler içmedi bunı velîler içmedi söyler
Muḥabbet ehli çok ağlar ne ğayret yâ Resûla'llâh
- 7 Muḥabbet ehli bir dem Muḥammed ümmeti olsa
Duḥân içmez memât olsa ne ni' met yâ Resûla'llâh
- 8 Kimi 'âlim kimi zâlim kimi şeyḥdir kimi dervîş
Duḥânı içmege gelmiş ne ğılzet yâ Resûla'llâh
- 9 Yanar ağız buḥûrdânlık duḥân misk-i cehennemdir
Bakılsa ehl-i cennetdir sefâhet yâ Resûla'llâh
- 10 Ḥasan Ḥilmî duḥân içme içeni daḥı daḥl itme
Zamân ehlini incitme bu 'izzet yâ Resûla'llâh

46

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Burunla bûy-ı raḥmānı koḡarız yā Resûla’llāh
Se‘ûdı burnımıza çekeriz yā Resûla’llāh
- 2 ‘Aleykum bi’s-se‘ûd unfi sa‘âdetle ḡaber virdiñ
Ḳabûl itdiñ şifâ bildik ‘azîriz yā Resûla’llāh
- 3 Duḡāniñ unfu berbâddur perişân eyledi burnı
Ḳara ḡatrân ṡolar burnı giririz yā Resûla’llāh
- 4 Ḥasan Ḥilmî ḡelâl olmaz Frenk’den gelse enfiyye
Çekilmez burna ḡaṡ‘iyyen biliriz yā Resûla’llāh

47

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Ḥaşâret maḡşeri ḡaşḡaş ḡasâret yā Resûla’llāh
Mübâḡ der pûder-i âfyon cehâlet yā Resûla’llāh
- 2 Ḥarâm ḡaşḡaş ‘âşık muḡabbet ḡaşḡaşıñ yutmuş
Devâ bulmuş devâmında kerâmet yā Resûla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmî ḡarâm âfyon anıñ ekli ḡelâl olmaz
Yudan âdem felâḡ bulmaz beṡâlet yā Resûla’llāh

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1   Huzūra ‘arz olunca bu kahve yā Resūla’llāh
Buyurduñ hevā-yı nefse bu hile yā Resūla’llāh
- 2   Yaparlar hücre-i fücā ki dirler ismine kahve
Muḥayyerdir içen ümmet ebāḥa yā Resūla’llāh
- 3   Mübāḥdır bu kahve bakılsa terk evlādır
Ḥabāşetden müberrādır bu kahve yā Resūla’llāh
- 4   Degil sünnet ḥarām olmaz şifāsı var içen zāta
Yürek oynar içildikçe kara kahve yā Resūla’llāh
- 5   Şu ile kahve karışınca bakarsan bevl-i beygirdir
Zülāl-ı āb-ı ḥayvāndan hediye yā Resūla’llāh
- 6   Ḥasan Ḥilmī ḥabīb kahve içildikçe kırar nefsi
Helāk-ı şehvete bādī bu kahve yā Resūla’llāh

49

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Açar Nîl-i mübârekdir şerî‘ at yâ Resûla’llâh
Fırât-ı bâğ-ı Bağdâd’dır şerî‘ at yâ Resûla’llâh
- 2 ‘İmâd-ı ‘arş-ı a‘lâya dikilmiş ravza-i kudret
Hayât-ı Kûfe-i Dicle şerî‘ at yâ Resûla’llâh
- 3 Tarîkat hak hakikat hak hudâi ma‘rifet bilmek
İrân Seyhân Meşîş Ceyhân hep şerî‘ at yâ Resûla’llâh
- 4 Hasan Hilmî feyzi aHz it gönül şeyhi şerî‘ atdır
Biri zâhir biri bâtın şerî‘ at yâ Resûla’llâh

50

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Şerî‘ at seyf-i naşru’llâh kitâbdır yâ Resûla’llâh
Muḥâlîf şer‘ a ḳahru’llâh ḡaḍabdır yâ Resûla’llâh
- 2 Belâ-yı ḡämme-i küffâr hücûm itdi za‘îf ḳaldım
Yetiş imdâda rûḡânı ḡarâbdır yâ Resûla’llâh
- 3 Selâmet dîni’l-İslâm’da emânet ehline maḡşûs
‘Adâlet ehline fermân sebebdır yâ Resûla’llâh

- 4 Hilāfet emr-i Qur'an'dır hiyānet eylemez sulṭān
Semi' nā eyyühā'l-insān türābdır yā Resūla'llāh
- 5 Hasan Hilmī de ḥarb ehli okur esmāi hep kāfī
Yeter imdāda seyfu'llāh şavābdır yā Resūla'llāh

51

Na't-ı şerif 'ale'n-nebiyyi şalla'llāhu ta'ālā 'aleyhi ve sellem

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 İslām ezelde mu'miñiz muḥabbet ehliyiz yā Resūla'llāh
Elestü bi-Rabbikum fermānınıñ kurbānıyız yā Resūla'llāh
- 2 Mükellef eyledi ma'būd bizi emr-i ferā'izle
'Amel bāğında mecbüren edāyız yā Resūla'llāh
- 3 Meyveciyiz baḥr u berde gāh süvārī gāh piyāde
'İlm-i ḥikmetle ledün sulṭānıyız yā Resūla'llāh
- 4 İ'āde-i ma'düm münkir ḥakīmler mezheb-i bāṭıl
Bular kāfir Ebū Cāhil hecāyız yā Resūla'llāh
- 5 Nübüvvet ni'met-i 'āmdır Hasan Hilmī ḥavāş ehli
Mu'iñiz ehl-i imāna irşād-nümāyız yā Resūla'llāh

52

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Mürīdim dā’imā virdim yā Allāh yā Resūla’llāh
Mu‘īnim ism-i a‘zamdır yā Allāh yā Resūla’llāh
- 2 Döner gökler devā eyler melekler haq tavāf eyler
İşitdim kâināt söyler yā Allāh yā Resūla’llāh
- 3 Yemez içmez uyumazlar nazar kıl āsumān ehli
Ki bir dem gāfil olmazlar okurlar yā Allāh yā Resūla’llāh
- 4 Seher vaḳti ḥorūs söyler ki dir kum yā eyyühā’l gāfil
Uyan gel sevdiğim ‘ākil yā Allāh yā Resūla’llāh
- 5 Ḥasan Ḥilmī zamān ehl-i zemīne mālīk olduğça
Yıkar kabriñ yapar bir köşk bu a‘mā yā Allāh yā Resūla’llāh

53

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Cigerim nār-ı ‘aşkıñla bişirdim yā Resūla’llāh
Yolum şahrā-yı ‘aşkda şaşırdım yā Resūla’llāh
- 2 Sefinem seyr ider berri bahrde bī-reīs kaldı
Şerī‘atdan kumandarı tutarım yā Resūla’llāh

- 3 Hasan Hilmî emîn olma nefis u şeytân saña düşmân
Bi-izni'llâh kılıç çekdim keserim yâ Resûla'llâh

54

Na't-ı şerîf 'ale'n-nebiyyî şalla'llâhu ta'âlâ 'aleyhi ve selem

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Uşul-i i'tikâdımdır 'akâ'id yâ Resûla'llâh
Fürû'-ı ictihâdımdır fevâ'id yâ Resûla'llâh
- 2 Delîlim reh-berim Kur'ân şifâdır hastaya imân
Vesîle 'ilm-i 'irfâna kavâ'id yâ Resûla'llâh
- 3 Muhabbet ma'nevî hikmet ledünnî sırr-ı tevhîddir
Şerî'at şerh ider ister şevâhid yâ Resûla'llâh
- 4 Riyâsız bir 'amel işler ne 'âbid var ne zâhid var
Hasan Hilmî mu'in ister mücâhid yâ Resûla'llâh

55

Na't-ı şerîf 'ale'n-nebiyyî şalla'llâhu ta'âlâ 'aleyhi ve sellem

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Gıdâ-i nefis-i rûhânî lezîzdir yâ Resûla'llâh
Şafâ-yı rûh-ı sultânî 'azîzdir yâ Resûla'llâh

54 17b

54 2a Biz de Kur'an'dan müminler için bir şifa ve bir rahmet olan ayetleri peyderpey indiririz. İsrâ,
17:82 (وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ)

55 17b

- 2 Açılsa keşf-i rûhânî görülse ‘âlem-i ervâh
Şanurlar bî-mekân Allâh ğarîbdır yâ Resûla’llâh
- 3 Yazılmış rûh-ı insâna üç yüz kadar ma‘nâ
Üç maḳbûl-i şer‘u’llâh ‘acîbdır yâ Resûla’llâh
- 4 Hasan Hilmî müşâhiddir mişâl-ı vâsi‘u’l-ervâh
Nefehtu fihî min rûhı muḫîtdir yâ Resûla’llâh

56

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llâhu ta‘âlâ ‘aleyhi ve sellem

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Aşıldım nâr-ı Nemrûd’a yanarım yâ Resûla’llâh
‘Aceb kimden gelür imdâd bakarım yâ Resûla’llâh
- 2 Halîl’e nâr-ı Nemrûd’ı gülüstân eyleyen Allâh
Gülüstânla ider imdâd umarım yâ Resûla’llâh
- 3 Libâsım zâhire yandı mürîdim ma‘nevî ‘uryân
Virirsen ma‘nevî kaftân giyerim yâ Resûla’llâh
- 4 Hilâf almağa şimdi liyâkât kalmadı bende
Ümîdim mürşidim sende ararım yâ Resûla’llâh
- 5 Hasan Hilmî keser nefsiñ seniñ ismiñ suyûfiyla
Put u dünyâyı bi’l-ḳalbde kırarım yâ Resûla’llâh

55 4a Nefehtu fihî min rûhı: “İnsanlara kendi ruhumdan üfürdüm.” Sad 38:72 (وَنَفَخْتُ فِيْهِ مِنْ رُّوحِي)

57

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet ravza-i toḥmuñ nebātım yā Resūla’llāh
Ḥüdā emriyle ḥüddāmım şebātım yā Resūla’llāh
- 2 Tūrāb-ı ravza-i ḳabriñ ḳaranfil yağıyla maḥlūt
Melekler neşrine meb‘ūs-ı memātım yā Resūla’llāh
- 3 Hidāyet defteri ḥikmet-i ḥakīm-i mālīke’l-mülkdür
Kirāmen kātībīn yazsun devātım yā Resūla’llāh
- 4 Ḥasan Ḥilmī muḥarremdir pişir ‘aşūre-i ‘aşḳı
‘İbādetle olur mātem ḥayātım yā Resūla’llāh

58

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet bilmeyen monlā yobazdır yā Resūla’llāh
Mu‘annid mezheb-i bātıl yobazdır yā Resūla’llāh
- 2 Bilinmez şūretā İslām lisānen zıkr ider tevḥīd
Mu‘allim-i münkiri āḥir zamāndır yā Resūla’llāh
- 3 Biniş kişi geniş yenli İmām-ı A‘zam’a benzer
Ḳaşırū’l-ḳāme miḥr eyler ḥarādır yā Resūla’llāh

57 18a

57 3a Kirāmen kātībīn : “Yaptıklarınızı bilen değerli yazıcılar” İnfitar, 82 : 10 (كِرَامًا كَاتِبِينَ)

58 18b

- 4 Hasan Hilmî nakl-i ikrâr-i ‘aķılla mezhep olmaz bil
Şırâtı geçmege fermân ħudâdır yâ Resûla’llâh

59

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llâhu ta‘âlâ ‘aleyhi ve sellem

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Seniñ şeh-zâdeniñ ismi Hasan’dır yâ Resûla’llâh
Dağı ihvân-ı bî-şübhe Hüseyin’dır yâ Resûla’llâh
- 2 Hasan nûr-ı ‘ayneynîm Hüseyin ħalb-i ħayâtımdır
‘Alî dâmâdıñız Ħaķķ’a velîdir yâ Resûla’llâh
- 3 Kızındır Fâtıma ümm-i zemîne âfîtab toğdı
Ehl-i beyti sevmeyen mel‘ün Yezîd’dır yâ Resûla’llâh
- 4 Muĥabbetlü muşîbetdir kurulmuş Kerbelâ kürsî
Muĥâlif kim okur dersi peliddir yâ Resûla’llâh
- 5 Hasan Hilmî ezel ‘ilmi yazılmış leĥv-i maĥfûzda
Delîlim dilde lâ-yüs’el ‘adîldir yâ Resûla’llâh

60

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llâhu ta‘âlâ ‘aleyhi ve sellem

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Henüz ârz u niyâzım var cenâba yâ Resûla’llâh
Şalat ile selâmım var ħuzûra yâ Resûla’llâh

- 2 Sever sevdā-yı ʿaşkıñdır süveydā-yı dilim dilde
Göñül her dem selām eyler resûle yâ Resûla'llâh
- 3 Elim bende gözüm sende göñül naʿ tıñ oğur şimdi
Muḥabbetlü melek mürsel vişâle yâ Resûla'llâh
- 4 Ebûbekri ʿÖmer ʿOsmân ʿAlî ʿâlî şaḥâbendir
Muḥibbim cümle aşḥâba şaḥâbe yâ Resûla'llâh
- 5 Ḥasan Ḥilmî günâhkârdır utansun aḳ şaḳalından
Yetiş maḥşerde imdâden ġarîbe yâ Resûla'llâh

61

Naʿt-ı şerîf ʿale'n-nebiyyî şalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Perîşân ḥāl-i seyyāḥım mekânsız yâ Resûla'llâh
ʿAceb iskân-ı iḥsânıñ olur mı yâ Resûla'llâh
- 2 Ğanîler ârz-ı dünyâyı karışla eylemiş taḳsım
Faḳîrler sıfra çıkmışdır ġarîbdır yâ Resûla'llâh
- 3 Muḥabbetle ġanî ḳalbim seniñ virdiñ sarâyımdır
Ḥasan Ḥilmî ḳuluñ ḥâdim sarāya yâ Resûla'llâh

62

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet etmegiñ eñlik yetiştir yâ Resûla’llāh
Benim rûḥum ezel nânıñ yemiştir yâ Resûla’llāh
- 2 Ezel esrārıdır gördüm kurulmuş sofra-i zikriñ
İçer rûḥānî şerbetler bu rûḥum yâ Resûla’llāh
- 3 Güneş senden toğar her dem ki sende ğurûb eyler
Ḥaḳıḳat âfitâbına seḥâbsın yâ Resûla’llāh
- 4 Açılmış pencere kalbde ziyâ ister Ḥasan Ḥilmî
Vücûdı nûra ğarḳ olsun ziyâ vir yâ Resûla’llāh

63

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Esâsı dîn-i İslām’ıñ namâzdır yâ Resûla’llāh
Uşûlî ehl-i imānıñ edâdır yâ Resûla’llāh
- 2 Yazıldı şart-ı İslām’ıñ bize bilmek bu beş şeydir
Şalât ile biri imān mücibdir yâ Resûla’llāh
- 3 Şıyām ile zekât ḥaḳdır ğanîler ḥacca gitmek farz
Cemālîñ Ka‘be-i arza niyâzdır yâ Resûla’llāh

- 4 Lisānen söyleriz ikrār-ı cānāna eyleriz taşdıķ
Bizim imānımız rûz-ı ezeldir yā Resûla'llāh
- 5 Şu altı şeye biz taşdıķ didik āmentü bi'llāhdır
Tarīķ-i mustakīm üzre delīldir yā Resûla'llāh
- 6 Veliyye farz olan oldur nebiyye ittibā' itmek
Hasan Hilmī itā' atde karībdır yā Resûla'llāh

64

Na't-ı şerīf 'ale'n-nebiyyī şalla'llāhu ta'ālā 'aleyhi ve sellem

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Vücūduñ 'ayn-ı rahmetdir cihāna yā Resûla'llāh
Mücevherdir müsemmañız mekāna yā Resûla'llāh
- 2 Fenāyı nefy idüp bi'z-zāt beķāyı ihtiyār itdiñ
Bırakdıñ mustakīm dīni ehl-i imāna yā Resûla'llāh
- 3 Sevād-ı a'zamı ta'rīf buyurduñ mezheb-i vāhid
'Ayān oldu ki dört mezheb Hanife yā Resûla'llāh
- 4 Bilindi Mālikī Hanbel ki ba'zen Şāfi'ī mezheb
Diyānetler delīl ister tarīķa yā Resûla'llāh
- 5 Hasan Hilmī murād ister mürīdi mürşide göster
Haķīķat şeyhidir dil-ber gönülde yā Resûla'llāh

65

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyī şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Vücūdum nār-ı ‘aşkınla pişirdim yâ Resûla’llâh
Bu ‘aqlım fikr-i ‘aşkınla şaşırdım yâ Resûla’llâh
- 2 Ezel ‘atşandır ‘âşık ko içsün zemzem-i hikmet
Şular gibi taşup şimdi köpürdüm yâ Resûla’llâh
- 3 Uyup ebnâ-yı cinsimle nice gıybet kelâm itdim
Didim estagfiru’llâh ben tükürdüm yâ Resûla’llâh
- 4 Belâ bülbülleri bāğım perîşân eyledi gitdi
Gül-i hamrâya meyl itdim tüketdim yâ Resûla’llâh
- 5 Hasan Hilmî hammâllıktan halâş olmaz ne hikmetdir
Semi‘ nâ tâ ezel yâr-ı ‘aşkıñ yüklendim yâ Resûla’llâh

66

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyī şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Tekebbür eylemem hâşâ türâbım yâ Resûla’llâh
Tefekkür eylerem her dem ‘azâbım yâ Resûla’llâh
- 2 Habersizce gelür bir gün benim ol tuhfe-i mevtim
‘Aceb nerden olur i‘tâ kitâbım yâ Resûla’llâh

- 3 Mezāra girdigim günde su ’āl-i Münkereyn gelse
Ne şüretle cevāb virsem ẖisābım yā Resūla’llāh
- 4 Günāhkārım yüzi kıara beni maḥşerde sen ara
Yazıldı defterim nāra kebābım yā Resūla’llāh
- 5 Ḥasan Ḥilmī ümīd eyler muḥabbet maḥşeriñ mestī
Kerem kııl baña bir desti şarābım yā Resūla’llāh

67

Na‘t-ı şerīf ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Günāhı işleme nefsim uşanmaz yā Resūla’llāh
Bu nefsim böyle şeyṭān uṭanmaz yā Resūla’llāh
- 2 Göñül bāğım yaşlınmaz baña imdād olunmazsa
Yaķar ümmetini nāra yazıķdır yā Resūla’llāh
- 3 Kimi egri kimi ṭoğrı yazarlar deftere ḥayrı
Kirāmen Kātībīn ġayrī kitābım yā Resūla’llāh
- 4 Ḥasan Ḥilmī günāhkārıñ oķunmaz defteri ‘aybdır
Ġafūruñ raḥmeti ġaybdur şefā‘ at yā Resūla’llāh

---

67 21a

67 3b Kirāmen kātībīn : “ Yaptıklarınızı bilen değerli yazıcılar” İnfıtar, 82 : 10 (كِرَامًا كَاتِبِينَ)

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet toḡmu ḳalbinde biterse yā Resūla’llāh
Bu ‘aşḳım ber-güzār olsun yolunda yā Resūla’llāh
- 2 Muḥabbet kevşeri meşhūr şifādır yā Resūla’llāh
Cefālar ‘āşıḳa Ḥaḳ’dan şafādır yā Resūla’llāh
- 3 Ciger bişdi kebāb oldu vücūd gitdi ḥarāb oldu
Şeker şerbetleri senden uçandı yā Resūla’llāh
- 4 İçüp āb u zülālinden Ḥızır İlyās ḥayāt buldı
Ḥaber İskerder’iñ olsun naşib yok yā Resūla’llāh
- 5 Ḥayātıñ ḥazḗ-ı kevşerden baña bir nebżecik Kevşer
Virsen ben de ‘atşānım içerim yā Resūla’llāh
- 6 Ḥasan Ḥilmī ümīd eyler ḳapuñ mücrimlere kimyā
Bu dünyāda günāhından uçansun yā Resūla’llāh

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Umarım cenābından şefā‘ at yā Resūla’llāh
Kıpuña sā’ilim geldim şefā‘ at yā Resūla’llāh
- 2 Ki senden rahmet olmazsa yanarım ben cehennemde
Ki sensin erḥame’l-mücrim şefā‘ at yā Resūla’llāh
- 3 Yağan yağmur esen rüzgār seniñle iftiḥār eyler
Günāhkārım saña muḥtāc şefā‘ at yā Resūla’llāh
- 4 Şuçumı i‘tirāf itdim ki sensin derde dermānım
Bize şeyṭān ḥased u düşmān şefā‘ at yā Resūla’llāh
- 5 Utanmaz öyle bir mel‘ün şıgındık Ḥaḳḳ’a şerrinden
Baña imdād iden sensiñ şefā‘ at yā Resūla’llāh
- 6 Babam Ādem’le anam Ḥavvā’yı mekriyle aldatdı
Dönüp şimdi baña geldi şefā‘ at yā Resūla’llāh
- 7 Kıpunca tā kıyāmet hem bize düşmānlığı vardır
Zehirli semmī kātildir şefā‘ at yā Resūla’llāh
- 8 Babam Ādem’le anam Ḥavvā’yı himkir himkir ağlatdı
Çıkardı cennet içinden şefā‘ at yā Resūla’llāh
- 9 Düşünce Cidde’ye Ḥavvā nedāmet eyledi āh āh
Didi evlādıma eyvāh şefā‘ at yā Resūla’llāh

- 10 Serendib tağına Ādem inince qaldı hayretde
Didi yā Rabb kuşūr bende şefā‘ at yā Resūla’llāh
- 11 Uṭandı baqmadı Ādem ki üç yüz yıl semāvāta
Unutdı dost Ḥavvā’yı şefā‘ at yā Resūla’llāh
- 12 Ki üç yüz yıl būka kıldı gözünden qanlar aqıtdı
Kızıl qan itdi topraqı şefā‘ at yā Resūla’llāh
- 13 Melekler gökde nazardı bükāsından qalup ‘āciz
Şikāyet itdiler haqqā şefā‘ at yā Resūla’llāh
- 14 Anınçün qāmet-i ādem kışaldı altmış arşuna
Du‘ālar müstecāb oldı şefā‘ at yā Resūla’llāh
- 15 Uyandı ḥāb-ı gāfletden didi Ādem ile Ḥavvā
Ebu’l-ervāḥ olan esmā şefā‘ at yā Resūla’llāh
- 16 İdince zıkrını Ādem nidā geldi ki ‘afv itdim
Didi Ādem ki ben ni’tdim şefā‘ at yā Resūla’llāh
- 17 Nidā geldi ki yā Ādem Ḥabībim’le du‘ā kılsañ
Ebed cennetde çıkmazdıñ şefā‘ at yā Resūla’llāh
- 18 Didi yā Rabb unutduq biz bu esmāı oqurduq biz
Ġafūrsun saña muḥtācız şefā‘ at yā Resūla’llāh
- 19 Bu gün ḥamd u şenā olsun sekiz cennet ziyālansun
Sülālem cennete gelsün şefā‘ at yā Resūla’llāh
- 20 Ḥasan Ḥilmī kuluñ kemter tükenmez raḥmetiñ artar
Seni buldı şefā‘ atçı şefā‘ at yā Resūla’llāh

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Vücūdum āteşe yandı kebābdır yâ Resûla’llāh
Bize lütfen ‘aṭā kılsañ şevābdır yâ Resûla’llāh
- 2 Nedir bu gizli dert bende ezelden berü müştākım
Cemālinden vücūd şehri ḥarābdır yâ Resûla’llāh
- 3 Çekildi kārübān gitdi bu gün nevbet baña geldi
Bu cumhūrdan girü kılsam ‘aybdır yâ Resûla’llāh
- 4 Göñül ‘aşқа süvār oldı muḥabbet şehridir kaçdı
Muḥabbet bilmeyen ümmet şābıkdır yâ Resûla’llāh
- 5 Marīzem ‘ilāc gönder za‘īf cismim şıḥḥat bulsun
‘İlācın ḥastaya Ḥaḳ’dan şifādır yâ Resûla’llāh
- 6 Tamām kırk yıl marīz oldum ṭabībler kaldılar ‘āciz
Seniñ vaşfiñ bize mu‘ciz şafādır yâ Resûla’llāh
- 7 Kāsāvetden kara ḳalbim göñül ḡamdan ḥalāş olmaz
Muḥabbetden tehī destim cefādır yâ Resûla’llāh
- 8 Gelince ism-i tiryāḳıñ ifāḳat buldı ḥasta-i dünyā
Bunı inkār iden kāfir ne kördür yâ Resûla’llāh
- 9 Ḥasan Ḥilmī zehirlense seniñ ismiñ olur tiryāḳ
Bunuñ terki bize ḳaṭ‘ā ḥarāmdır yâ Resûla’llāh

71

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Hünerver ma‘rifet-i ‘aşkıñ yanarsa yâ Resûla’llāh
Benim kalbim bu gafletden uyansun yâ Resûla’llāh
- 2 Girersem âteş-i ‘aşka bişer bu lahm-i nâ-puhte
Bu meyyit ümmetiñ ister hayâtı yâ Resûla’llāh
- 3 Mürîd oldum ki bir şeyhe murâdım ‘âşık olmağdır
Hilâfet saña lâyıkdır haqîkat yâ Resûla’llāh
- 4 Yanar kalbimde ‘aşk mumı cihânı pür-ziyâ eyler
Hayât-ı bâkıyi söyler ziyâsı yâ Resûla’llāh
- 5 Ki ba‘zen ta‘n idüp dirler hemân ‘âşık ki sen misin
Severse söylesün anlar buyursun yâ Resûla’llāh
- 6 Nidâ eyler baña ma‘şûk beni medh eyledi ‘âşık
Seniñ evşâfına lâyıq ne yazsam yâ Resûla’llāh
- 7 Sekiz cennet cemâlidir mübârek ismiñiz miftâh
Açar ebvâbı ol Fettâh habîbsin yâ Resûla’llāh
- 8 Şifâdır dertlere dermân uşansınlar bu derdimde
Za‘îf hasta Hasan Hilmî okunsun yâ Resûla’llāh

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Mübārek yevm-i mevlidiñ okuruz yā Resūla’llāh
Tulū‘ -ı şemsi ismiñle sürürüz yā Resūla’llāh
- 2 Rebī‘ u’l-evvel ayını nice ‘āşıqlarıñ bekler
Giceler şubha dek ağlar şefā‘ at yā Resūla’llāh
- 3 Şükür biz yevm-i işneyne yetişdik okuruz mevlūd
Seniñ ümmetine ma‘būd raḥīmdir yā Resūla’llāh
- 4 Cemāliñ misk-i ‘anberden uçandıgça da güller
Okur mevlūd bülbüller açıldı yā Resūla’llāh
- 5 Yağar meclise gül yağı saçarlar gül şuyun anda
İçerler şerbeti bunda ne devlet yā Resūla’llāh
- 6 Okudanlar okuyanlar daḥı meclisde turanlar
Günāhkār ümmetindendir meded kıl yā Resūla’llāh
- 7 Günāhkārız kara yüzlü ḥuzūra varmağa yüz yok
Şefā‘ at bahırına ḥad yok sen ‘afv it yā Resūla’llāh
- 8 Güvendik dīne imāna ḥaḳīkat şübhemiz yokdur
Ganīdir raḥmeti çokdur sebebsin yā Resūla’llāh
- 9 Ḥasan Ḥilmī okur yazar seniñ mevlūdını şimdi
Saña ḳurbān olur cānı ta‘aşşuk yā Resūla’llāh

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Vaşyyet eylediñ bize namāzı yā Resūla’llāh
İnandık şübhemiz yoğdur kabiltu yā Resūla’llāh
- 2 Vaşyyet eylediñ haccı işitdik şādmān olduğ
Biri dīnen biri mālen tavāfı yā Resūla’llāh
- 3 Vaşyyet eyleyüp didiñ zekātını viriñ ümmet
Bulur rızķına ol vus‘at buyurduñ yā Resūla’llāh
- 4 Vaşyyet eylediñ didiñ şiyāmı bi’t-tamām tutduñ
Göñülde nūr-ı imānım orucdur yā Resūla’llāh
- 5 Vaşyyetdir haber viridiñ şaķın ümmetlerim heyhāt
Namāzsız Müslümān olmaz buyurduñ yā Resūla’llāh
- 6 Vaşyyet eylediñ didiñ Yehūdī’dan Naşārā’dan
Şaķıñ korkmañ ziyān gelmez buyurduñ yā Resūla’llāh
- 7 Vaşyyet söyleyüp didiñ namāz kılmayanlara
Selām virüp selām almañ buyurduñ yā Resūla’llāh
- 8 Vaşyyet eyleyüp didiñ ki hastalara olsalar anlar
Gidüp hālını siz şormañ buyurduñ yā Resūla’llāh

- 9 Vaşıyyet eyleyüp didiñ ölürsen ol namāzsızlar
Namāzıñ anlarıñ kılmañ buyurduñ yā Resūla'llāh
- 10 Vaşıyyetden su 'āl itdik bular kim yā Resūla'llāh
Cevāb viridiñ namāzsızlar Yahūdī yā Resūla'llāh
- 11 Tutar haqdır vaşıyyetler Hāsan Hilmī kuluñ kıtmır
Oqur evrādıdır tekbir hidāyet yā Resūla'llāh

74

Na't-ı şerif 'ale'n-nebiyyi şalla'llāhu ta'ālā 'aleyhi ve sellem
Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Şerī'at ilmini taḥṣīl ideriz yā Resūla'llāh
Kamū müşkillere miftāh ideriz yā Resūla'llāh
- 2 Seḥāb-ı hikmet-i Haq'dan saña vahyen nüzul itdi
Bize vaz'-i hidāyetdir şerī'at yā Resūla'llāh
- 3 Bu haq kânûn-ı ilāhīdir tarīḳ-i dīn-i İslām'da
Anıñcün cümle tālībler oqurlar yā Resūla'llāh
- 4 Bi-seyfi'llāh sa'ādetdir 'adāletle cihān taldı
Bi-ḥamdi'llāh Hāsan Hilmī meṭālīb yā Resūla'llāh

75

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Göñül ‘aşkıñ kitābını okursa yā Resūla’llāh
Bulur derdine dermānı şifādır yā Resūla’llāh
- 2 Meded kıl sevdiğim Aḥmed bize vuşlāt Burāk’ını
Piyāde ḳalmışam berr u yabānda yā Resūla’llāh
- 3 Yetişdir ḥavz-ı kevşerden bize bir cur‘ acık kevşer
Şarābıñ ‘āşıkā Ḥaḳ’dan kitābdır yā Resūla’llāh
- 4 Tūlū‘ eyler seniñ ismiñ bedestān-ı hidāyetde
Seniñ zikriñ ziyāsına sebebdır yā Resūla’llāh
- 5 Bir ismiñ aşlı Maḥmūd’dur yazılmış cennet içinde
Maḳāmıñ cenneti Maḥmūd şerīfdır yā Resūla’llāh
- 6 Semāvāt ehli yād eyler seniñ ismiñle ey Aḥmed
Melekler iftiḥār eyler ‘azīzdir yā Resūla’llāh
- 7 Zemīne eylediñ teşrīf Muḥammed Muştafā’sıñ sen
Cihāna āfitāb ismiñ reşīddır yā Resūla’llāh
- 8 Ḥasan Ḥilmī bu gün şaşkıñ yazar ‘aşkın yabān eyler
Kitāb-ı ‘aşkı şerḥ eyler ki ḥaḳdır yā Resūla’llāh

76

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Ebā Eyyūbe’l-Enşāri şaḥābeñ yā Resūla’llāh
‘Alemdār-ı ser-‘askerdir şaḥābeñ yā Resūla’llāh
- 2 Diyār-ı Rūma ol sulṭān-ı şefi‘-i fażl u iḥsāndır
Ebā Eyyūbe’l-Enşāri şaḥābeñ yā Resūla’llāh
- 3 İderdi faḫrı ile faḫrı okurdu vird-i *ve’l-fecr*
Ebā Eyyūbe’l-Enşāri şaḥābeñ yā Resūla’llāh
- 4 Ne ḫikmet hicret esbābı ne devlet geydi ol tācı
Ebā Eyyūbe’l-Enşāri şaḥābeñ yā Resūla’llāh
- 5 Sefer rāhında yā Fettāḥ o sulṭān çekdi sancāğı
Ebā Eyyūbe’l-Enşāri şaḥābeñ yā Resūla’llāh
- 6 Ḥasan Ḥilmī sefer eyler sözini remz ile söyler
Ebā Eyyūbe’l-Enşāri şaḥābeñ yā Resūla’llāh

---

76 25b

76 3a Ve’l-fecr: fecr vaktine and olsun ki. Fecr 89:1 (وَالْفَجْرِ)

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Yetişdik şehr-i ramazāna ne mübārek yā Resūla’llāh
Bu günlerde olup şā’im ta‘āleyk yā Resūla’llāh
- 2 Bu şehre eyleyen ta‘zīm bilindi şübhesiz şā’im
Geceler şubha dek kâ’im niyāzen yā Resūla’llāh
- 3 Orūc gizli ‘ibādetdir riyānıñ medħalī yokdur
Bu esrārı bilen haqđır haqīkat yā Resūla’llāh
- 4 Şararmış şamān gibi güler güller gibi yüzi
Koğar ‘anber gibi sözi tuyuldı yā Resūla’llāh
- 5 Muħabbetle ğıdālanmış koğar ağzında misk yāğı
Orūc bāğı açılmışdur bu şehre yā Resūla’llāh
- 6 Bi-ħamdi’llāh orūc tutduğ cemālīñ lezzetiñ bulduğ
Bu gün ağlar iken güldük beşāret yā Resūla’llāh
- 7 Orūc vuşlāt Burākı’dır Ħasan Ħilmī orūc tutsun
Saňa ħālīni ‘arz itsün şefā‘at yā Resūla’llāh

78

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Bu gün bayrām namāzını kılarız yā Resūla’llāh
Orūc tutduk şefā‘atın umarız yā Resūla’llāh
- 2 Orūcumuz kabūl eyler ümīdim var hūdāmızdan
Bu gün bayrām namāzında vişālen yā Resūla’llāh
- 3 Saña vāşıl kılar Allāh bizi bayrām namāzıyla
Seniñ sāyende biz bulduk bu dīni yā Resūla’llāh
- 4 Bilür mu’min olan vācib kılar bayrām namāzını
Cemāliñ cāmi‘-i cānda muşallī yā Resūla’llāh
- 5 Orūc farzdır namāz vācib terāvīḡ sūnnet olmuşdur
Bu üç şeyle Ḥasan Ḥilmī ne mesrūr yā Resūla’llāh

79

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Bize Allāh mubaḡ kıldı nikāḡı yā Resūla’llāh
Toḡuz ḡātūn nikāḡ itdiñ ḡelāldir yā Resūla’llāh
- 2 Evāmirdir kabūl itdik delīlim *Fenkiḡu’l-āyāt*
Menāhīden ḡazer kıldıḡ nikāḡen yā Resūla’llāh

---

78 26b

79 26b

79 2a Fenkiḡu: “O zaman nikāḡ edin.” Nisā 4:3-25 (فَانكِحُوا)

- 3 Nebîler hâtemi sensiñ nebiyye ittibâ‘ eyledik
Nikâhen mihr-i tecdîdi ‘atîkan yâ Resûla’llâh
- 4 Anınçün cümle aşhâblar nikâha itdiler ragbet
Kimi qavlen kimi fi‘len vesâ’il yâ Resûla’llâh
- 5 Meger vâsi‘ olan ümmet nikâh itsün ki dört ‘avret
Şerî‘ atda budur ruḡṣat seniyyen yâ Resûla’llâh
- 6 Riyâzât ehli ehlu’llâh nefisle ictihâd eyler
Tecerrüdle nikâh eyler muḡabbet yâ Resûla’llâh
- 7 Nikâh itsün Ḥasan Ḥilmî eger kâdirse dört ‘avret
Ki taṭlîḡ eylesün dördüñ peşinen yâ Resûla’llâh

80

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llâhu ta‘âlâ ‘aleyhi ve sellem

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Bu gün hicret günü geldi meded kı1 yâ Resûla’llâh
Muhâcir-i zümre-i a‘mâ delîl ol yâ Resûla’llâh
- 2 Henüz hicret yeli esdi çekildi kârübân yolda
Açıldı vuşlata sancâḡ esirge yâ Resûla’llâh
- 3 Ḥasan Ḥilmî muhâcirdir degil şürî ḡaḡîḡatdır
Murâdı saña vuşlatdır ḡabûl kı1 yâ Resûla’llâh

81

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet miski neşr oldu tıyıldı yâ Resûla’llâh
Ne hâcet misk-i mâçîn şaçıldı yâ Resûla’llâh
- 2 Muhabbet ma‘deni miskî Muhammed Muştafâ şehri
Çekildi ka‘beye tüccâr şaçıldı yâ Resûla’llâh
- 3 Muhabbet bâde-i sübhân yetişdir zevk-i ruhânî
Şarâb-ı kevşere ‘atşân sürüldi yâ Resûla’llâh
- 4 Muhabbet hâriq-i ‘âde kerâmet kerbelâ va‘de
Hasan Hilmî muhabbetden bayıldı yâ Resûla’llâh

82

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Namâz kılsak kabûl olmaz kuşûrdur yâ Resûla’llâh
Haber virdiñ tamâm hüccet huzûrdur yâ Resûla’llâh
- 2 Muvahhid mü’mîn-i kâmil huşû‘ eyler namâz kılsa
Namâzı ehl-i imânîñ *nûrun ‘alâ nûrdur* yâ Resûla’llâh

---

81 27b

82 27b

82 2b Nûruñ ‘alâ nûrdur. “Nûr üzerine nûrdur.” Nûr 24: 35 (نُورٌ عَلَى نُورٍ)

- 3   Hasan Hilmî huzûr ehli haṭâ itse ‘aṭâ eyle
Kuşûr ile namâz kılsa surûra yâ Resûla’llâh

83

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llâhu ta‘âlâ ‘aleyhi ve sellem

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1   Necâtü’l-mu‘minîn Hakk’a namâzdır yâ Resûla’llâh
Şifâu’l-mu‘minîn Hakk’a namâzdır yâ Resûla’llâh
- 2   Marîz gönlüm muvaḥḥiddir iṣer âb-ı hayât haḳḳâ
Sekiz cennet cemâl-i Hakk’a namâzdır yâ Resûla’llâh
- 3   ‘Îlâc-ı ‘ilm-i hikmetden okurdu Hâzret-i Loḳmân
Hasan Hilmî’ye haḳ Loḳmân namâzdır yâ Resûla’llâh

84

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llâhu ta‘âlâ ‘aleyhi ve sellem

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1   Cemâliñ vuşlata bâ‘iṣ namâzdır yâ Resûla’llâh
Rızâ-i cennete miftâḥ namâzdır yâ Resûla’llâh
- 2   Namâz mi‘râc-ı mü‘mindir kurulmuş minber-i tevḥîd
Semâvâta Burâḳ ancak namâzdır yâ Resûla’llâh
- 3   Cemâ‘at cân fedâ eyler Hasan Hilmî namâz ehli
İmâme’l-evliyâ ancak namâzdır yâ Resûla’llâh

---

83 28a

84 28a

84 2a Namâz mi‘râc-ı mü‘mindir: Namaz mu‘minin miracıdır. (Hadis-i Şerif)

85

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet bāğının bābı namāzdır yā Resūla’llāh
Sekiz cennetiñ nūrı namāzdır yā Resūla’llāh
- 2 Edā vaḳti minārede müezzınler nidā eyler
İcābet mü’mine maḥşüş namāzdır yā Resūla’llāh
- 3 Kılar ‘āşık Ḥasan Ḥilmī hidāyetlü ‘ibādetdir
Çerāğ-ı kabrine pürhān namāzdır yā Resūla’llāh

86

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Fenā-ender-fenādārem fenāda yā Resūla’llāh
Beḳā-ender-beḳādārem beḳāda yā Resūla’llāh
- 2 Cefā-ender-cefādārem cefāda yā Resūla’llāh
Şafā-ender şafādārem şafāda yā Resūla’llāh
- 3 Cemālinden çeker ḥasret Ḥasan Ḥilmī bu dünyāda
Mu‘in ol vuşlata irgür cinānda yā Resūla’llāh

87

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Şefā‘ atlü şifā bāğı Haleb’de yā Resūla’llāh
Haber aldım tabīb ammā Yemen’de yā Resūla’llāh
- 2 Bilindi hasta meşriqde tabībi olsa mağribde
Uçup tayy-ı mekân eyler havāda yā Resūla’llāh
- 3 Muḥabbetle zehirlendim nedendir ḥacc naşīb olmaz
Sözüm ḥaḳdır gözüm ḳaldı Ümmu’l-Ḳurā’da yā Resūla’llāh
- 4 Ḥasan Ḥilmī oḳur lebbeyk seḫer vaḳti tavāf eyler
Medīneñdir baña Ka‘be Minā’da yā Resūla’llāh

88

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Civān ‘ömrüm cehāletle geçürdüm yā Resūla’llāh
‘Amel toḫmum alup kendim çürütdüm yā Resūla’llāh
- 2 Çürük yerde çemen bitmez neden lāzım iken ekmek
Zarar vardır ticāretde bilürdüm yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī ḥarāretle ekerken toḫm-ı iḥlāşı
Biter bir bir nebātı görür idüm yā Resūla’llāh

89

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Mürīdim mürşidim sensiñ meded kıl yā Resūla’llāh
Marīzem ma‘nevī derdim devā kıl yā Resūla’llāh
- 2 ‘Alākam var ‘ale’t-takdīr muhibbim ente maḥbūbum
Şalāt eyler vişāl ister revā kıl yā Resūla’llāh
- 3 Kāpuña sā’ilem geldim şefā‘ at yā Resūla’llāh
Günāhım yüklenüp geldim şefā‘ at yā Resūla’llāh
- 4 Kāranlık kabre girdikde şefā‘ at şem‘ini gönder
Ümīdim rüz-ı maḥşerde şefā‘ at yā Resūla’llāh
- 5 Bi-izni’llāh şefā‘ atle Ḥasan Ḥilmī olur mesrūr
Ḥaṭāsı ‘afvına muḥtāc şefā‘ at yā Resūla’llāh

90

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Tūkenmez ‘aşka düşdüm ben yanarım yā Resūla’llāh
Cemāliñ ḥasretiñ şimdi çekerim yā Resūla’llāh
- 2 Bu ‘aşk tāc-ı devletdir naşīb olsa anı geysem
Cemāliñ vuşlatıñ görsem dilerim yā Resūla’llāh
- 3 Sa‘ādet yıldızındandır bi-ḥamdi’llāh benim ‘aşkıım
Ḥasan Ḥilmī odur meşkim mürīdim yā Resūla’llāh

91

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Taḥammül eylemez cismim za‘îfdir yâ Resûla’llāh
Ta‘aqqul eylemez ‘aqlım ḳalîldir yâ Resûla’llāh
- 2 Muḥabbet baḫr-i bî-pâyân oḳunmaz sırr-ı ma‘nâdır
Şatılmaz kıymeti yokdur şaḳîldir yâ Resûla’llāh
- 3 Bilür sırr-ı refîķimdir baña imdād ider şiddiķ
Bu sırra ırmeyen zındiķ ḫafîfdir yâ Resûla’llāh
- 4 Ḥasan Ḥilmî cehâletle cehennemden ḫalāş olmaz
Muḥabbet aşl-ı cennetdir cemîldir yâ Resûla’llāh

92

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Namāz yâ rûḫuma raḫmet ğıdā mı yâ Resûla’llāh
Zemîn-i ḳalbime ḫikmet namāz mı yâ Resûla’llāh
- 2 Ḳanā‘at kenz-i rûḫāni namāz kimyâ-yı eczâmdır
Nuḫâsı sîm u zer itsem ğınâ mı yâ Resûla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmî ‘Adın baḫri namāz ḳıl sen çıkar dürri
Ḥayât-ı ma‘nevî içse ḳanar mı yâ Resûla’llāh

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Rızā-i bārīçün taḥṣīl iderdüm yā Resūla’llāh
İzāle eylemek cehli murādım yā Resūla’llāh
- 2 Bu niyyetle idüp tekmil muvaffaḳ eyledi tevḥīḳ
Riyādan şaḳlasun Mevlā refiḳim yā Resūla’llāh
- 3 Rızāya rāzıyım ben de riyāzetle ‘azāb çekdim
Cehennemde yanar ‘āşık ceḥīmim yā Resūla’llāh
- 4 Ne ḳorḳum var cehennemden ne cennetden ümīdim var
Ümīdim raḥmet-i Ḥaḳ’dır umarım yā Resūla’llāh
- 5 Muḥabbet bābını feth it kitāb-ı ‘aşkı i‘tā ḳıl
İcāzet vir idem taḳrīr muḳırrım yā Resūla’llāh
- 6 Ḥasan Ḥilmī fesād itmez degildir şöhrete mā’il
Oḳunsam niyyetim ḥālīş ḥalāşım yā Resūla’llāh

94

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Günāhkārim günāhımdan uṭandım yā Resūla’llāh
Cihāt bābında ceb-ḥānem tükendim yā Resūla’llāh
- 2 Kavīdir ḳal‘a-i tevḥīd müheyyā ‘asker-i esmā
Meded ḳıl eski düşmāndan uşandım yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī ‘azīz olur ḳırsa nefis-i şeyṭānı
Necātı müjde bābında sevindim yā Resūla’llāh

95

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 ‘Aceb nāra giriftārim yanarım yā Resūla’llāh
İçüp ‘aşḳıñ şarābından ḳanarım yā Resūla’llāh
- 2 Gezerüm ṭağ u şaḥrāda ararım yārı ağıārda
Ḥaber aldım mağārāda firārım yā Resūla’llāh
- 3 Ḳarardır ḳalb-i ‘uşşāḳı biri şöhret biri şehvet
Muḥabbetle ḥarāb itsem mi‘ mārım yā Resūla’llāh
- 4 Şarāb-ı şehvet-i şeyṭān Ḥasan Ḥilmī ne meşhūrdur
Bunuñ terki sekiz cennet cüdāyım yā Resūla’llāh

96

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 ‘ Aceb ‘ aşık ciger kanıñ içer mi yâ Resûla’llāh
Cefādârı cemālinden çeker mi yâ Resûla’llāh
- 2 Şafâ bādı şafâ eyler muhabbet pâdişāhımdır
Gönül manşıb vezîr olsa güler mi yâ Resûla’llāh
- 3 Oğur na‘ tıñ Ḥasan Ḥilmî günāhkâr ümmetindendir
Seher vaḳti öteñ bûlbûl olur mı yâ Resûla’llāh

97

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Diyār-ı ğurbete düşdüm ğarîbem yâ Resûla’llāh
Cihānı ser-te-ser gezdım ḥabîrim yâ Resûla’llāh
- 2 Oğur vaşfıñ kitābını seher vaḳtinde ‘ aşıklar
Şedâ eyler diler vuşlat ‘ acîbim yâ Resûla’llāh
- 3 Gönül ‘ aşkıñ sırātından tecāvüz eylemek ister
Günāhkârım elim tut sen ‘ abîrim yâ Resûla’llāh
- 4 Ḥasan Ḥilmî necât bulmaz şefâ‘ atsiz işim bitmez
Yetiş imdâda yâ Muḥammed ḥarîkim yâ Resûla’llāh

98

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet bāğına girmek mübāhdır yā Resūla’llāh
Şarāb-ı ‘aşkı nūş itmek ne hoşdur yā Resūla’llāh
- 2 Hayālîñ hamr-ı hālişdir baña āb-ı hayāt oldur
Sekiz cennet şarābından elezdir yā Resūla’llāh
- 3 Hasan Hilmî ümîd eyler vişālîñ hamrini ister
Cemālîñ ‘îdine vuşlat muhaldır yā Resūla’llāh

99

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 İnābe eyledim Qur’ān kitāba yā Resūla’llāh
Oğur şallū selām virdim resūle yā Resūla’llāh
- 2 İnandım aldım imānı ezel ikrār-ı taşdıķım
Faķirim ‘arz-ı hāl virdim pādişāhıma yā Resūla’llāh
- 3 Hasan Hilmî marîz oldu güzel derdidir derdi
Diler vuşlat şıhhat bulsa şahîhe yā Resūla’llāh

100

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Göñül sevdā çeker ‘āşık cemīle yā Resūla’llāh
Göñül ferdā-yı firdevs-i celīle yā Resūla’llāh
- 2 Yazılmış levḥ-i dil üzre göñül gözi nazar eyler
Kerem kıl iltifāt eyle ġarībe yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī göñül kürsī okunmaz ehl-i ‘aşk dersi
Zemīn-i āsumān ehl-i rızāya yā Resūla’llāh

101

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Vücūduñ rahmet-i kevn u mekândır yā Resūla’llāh
Zuhūruñ bā‘iṣ-i emn u emândır yā Resūla’llāh
- 2 Ḥaḳīkat ‘ilm bir müşkil mu‘ammādır tarīkatda
Zebānīñ ana miftāḥ-ı beyândır yā Resūla’llāh
- 3 Gülistān-ı cemālinden şol ‘āşık kim ola gül-çīn
Ebed bülbül gibi kārı fiğāndır yā Resūla’llāh
- 4 N’ola ‘āşık Ḥasan Ḥilmī cemālīñ ḥasretiñ çekse
‘Ayıb görme günāhkāra keremdir yā Resūla’llāh

102

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Seniñ vaşfiñ kitābını yazarsam yā Resūla’llāh
Oğunsun ber-güzār kıalsun ölürsem yā Resūla’llāh
- 2 Cihāna cānımı virdim seniñ ‘aşkıñ fedāsıçün
Ki farzdır nefsimi kıurbān kesersem yā Resūla’llāh
- 3 Hāsan Hilmī mücāhiddir ‘adüvvī nefis-i emmāre
Ğazā eyler meded ister ‘asirsem yā Resūla’llāh

103

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Cemāliñ cilve-i Hāķ’dan cefādır yā Resūla’llāh
Yaķarsa cānını ‘aşık şafādır yā Resūla’llāh
- 2 Cemāliñ keşf olur dilde görür güli dikeninde
Kıoķarken gül ‘azāb itse revādır yā Resūla’llāh
- 3 Muħabbet bābı fı’l-vāķi‘ belādır fetħ-i ebvābı
Mu‘inim zıkr-i subhānī kefādır yā Resūla’llāh
- 4 Hāsan Hilmī ħasīs olma şehāvet eyle ħayrāt kııl
Velīler ħādim-i Hāķ’da vefādır yā Resūla’llāh

104

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Tükenmez devletiñ bañri derindir yā Resūla’llāh
Yağarsa ebr-i hikmetden muhītdir yā Resūla’llāh
- 2 Gelür deryā-yı rahmet ol muhabbet āsumānından
‘Adın bañrında dil ehli zemindir yā Resūla’llāh
- 3 Hasan Hilmī gönül ħasmı ğıdāsı āb-ı nīsāndır
İçerse ehl-i isti‘dād se‘iddir yā Resūla’llāh

105

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Kānā‘at kenzini bulsam şifā mı yā Resūla’llāh
‘Aceb kâldır bu ħāl dertden beter mi yā Resūla’llāh
- 2 Yazılmış levĥ-i maĥfūzda bu ‘aşk *kālū belā* derdi
Belā bülbülli ikrār ider mi yā Resūla’llāh
- 3 Hasan Hilmī kānā‘at kıl *ķasemnādan* gelür rızķıñ
Bıraķsa derd-i dīnārı ğanī mi yā Resūla’llāh

---

104 33a

105 33a

105 2a Elestü bi Rabbiküm(Ben sizin Rabbiniz) değil miyim? Evet dediler. A’raf 7:172 (أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ)

105 3a ķasemnādan Zuhruf 32 (قَسَمْنَا)

106

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Yüzüm gülse gönül ağlar yetimim yâ Resûla’llâh
Gözümden kaçre yaş çıkmaz ‘acibim yâ Resûla’llâh
- 2 Diyâr-ı gurbete düşdüm bu gün öksüs yetim kaldım
Babam sensiñ meded eyle selimim yâ Resûla’llâh
- 3 Hasan Hilmî garîb oğluñ diyânet hizmetiñ ister
Medîneñ ravza-i cennet hadîmim yâ Resûla’llâh

107

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Vezîriñ dâr-ı dünyâda ‘adildir yâ Resûla’llâh
Ebûbekrî ‘Ömer ‘Oşmân ‘Alîdir yâ Resûla’llâh
- 2 ‘Adâlet burc-ı hikmetden gelen seyf-i sa‘âdetle
Ebûbekrî ‘Ömer ‘Oşmân ‘Alî’dir yâ Resûla’llâh
- 3 Şerâfetle şifâ bâğıñ açanlar Ka‘betu’llâhda
Ebûbekrî ‘Ömer ‘Oşmân ‘Alî’dir yâ Resûla’llâh
- 4 Cihânı nûra garķ itdi helāk itdi Ebû Cehli
Ebûbekrî ‘Ömer ‘Oşmân ‘Alî’dir yâ Resûla’llâh

- 5 *Mine'l-mağrib ile'l-meşriḳ* 'imād-ı dīn-i İslām'ın
Ebūbekrī 'Ömer 'Oṣmān 'Alī'dir yā Resūla'llāh
- 6 Cihār-ı yār-ı güzīnindir ḫalīfeñdir 'ale't-tertib
Ebūbekrī 'Ömer 'Oṣmān 'Alī'dir yā Resūla'llāh
- 7 Ḥasan Ḥilmī muḥabbetlü velīdir cümle aşḫāba
Ebūbekrī 'Ömer 'Oṣmān 'Alī'dir yā Resūla'llāh

108

Na't-ı şerīf 'ale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu ta'ālā 'aleyhi ve sellem

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Muḥabbet bāğı ikrārda çiçekdir yā Resūla'llāh
Ebū Leheb ider inkār köpekdir yā Resūla'llāh
- 2 Gözi kördür güneş görmez şağırdır Ḥaḳ işitmez
Ebū Cehil cehennemde ebeddir yā Resūla'llāh
- 3 Ebū Ṭālib taleb kıldı seniñ dīdārını gördi
Hidāyet itmedi tevfiḳ 'azābdır yā Resūla'llāh
- 4 Ḥasan Ḥilmī Ebū Leheb ḫaṭeb ḥammālı oldıysa
Yanar yarın cehennemde ḫaṭabdır yā Resūla'llāh

107 5a Mine'l-mağrib ile'l-meşriḳ Bakara 2:258 (مِنَ الْمَشْرِقِ فَأَتَتْ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ)

108 34a

108 4a Tebbet Süresine işaret etmektedir. "Ebu Leheb'in iki eli kurudu ve helâk oldu."
Tebbet 111:1 (تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ)

109

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Göñül mürğü uçar bir gün kafesden yâ Resûla'llâh
Cinân ehli sürür eyler gelürken yâ Resûla'llâh
- 2 Cemî' -i zümre-i maḥşer baqarlar köprü üstünde
Şırâtı yıldırım gibi geçerken yâ Resûla'llâh
- 3 Cihân fânî ' aceb zindân ' azâb eyler bize şeyṭân
Güler dostuñ cehennemde yanarken yâ Resûla'llâh
- 4 Gurûh-ı evliyâu'llâh degildir mâ-sivâ ehli
Sevindir dostunı ḥandân olurken yâ Resûla'llâh
- 5 Tarîḳ-i mustaḳîminden ayırma bizi yâ Rabbî
Hasan Ḥilmî ne ḥoş zâkir oḳurken yâ Resûla'llâh

110

Na't-ı şerîf 'ale'n-nebiyyî şalla'llāhu ta'ālā 'aleyhi ve sellem

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Ḥelâle şarf ider mâlın ḥelâldır yâ Resûla'llâh
Ḥarâma şarf ider varın ḥarâmdır yâ Resûla'llâh
- 2 Melâhî istimâ' itmek günâhdır sen ḥaber virdin
Dügünler meclisi hepden fışkırdı yâ Resûla'llâh

---

109 34b

109 Baş kısımlarda tekrarlanan na't bölümü yazılmamış.

110 34b

- 3 Hevā ehli virir fetvā düğünlerde cevāz varmış
Bu sözler cümlesi bāṭıl ḥaṭādır yā Resūla'llāh
- 4 Şağā'ir gitdi ref' oldu günāhlar hep kebā'irdir
Günāha mübtelā olmuş belādır yā Resūla'llāh
- 5 İderse tevbe istiğfār kebā'irdir olur ma' şūm
Oğur esmāi yā Ğaffār kitābdır yā Resūla'llāh
- 6 Duḥānīñ şürbü ısrārı şağā'ir yok kebā'irdir
Ḥadīşīñ sâ'ile Ḥaḫ' dan cevābdır yā Resūla'llāh
- 7 Qabūl itmez mu' anniddir işidse ḫaḫ naşīḫatler
Ḥasan Ḥilmī vaşıyyetle ḫarābdır yā Resūla'llāh

111

Na't-ı şerīf 'ale'n-nebiyyī şalla'llāhu ta'ālā 'aleyhi ve sellem

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Oğur 'āşık olan Qur'ān kerāmet yā Resūla'llāh
Za'if ḥasta meded ister şefā'at yā Resūla'llāh
- 2 Şifādır cümle emrāza oğunsa ḫazret-i Qur'ān
Gelür şıḫḫat oğundukça 'ināyet yā Resūla'llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī göñül ḫasta oğı Qur'ān'ı tiryāqdır
Ḥaḫīḫat panzehri ancaḫ hidāyet yā Resūla'llāh

112

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Bize lütf eyle ikrām kıl rızāı yā Resūla’llāh
Açulsun bāb-ı ehlu’llāh ricāı yā Resūla’llāh
- 2 Yetiştir rūḥuma imdād ḥarābdır Başra ile Bağdād
Sen ihsān eyle dergāh-ı hüdāyı yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī okur ḥasbī seniñ na‘tñ mübārekdir
Ğınāı anda bulmuşdur gedāı yā Resūla’llāh

113

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Göñül mürğı şorar kısmet ḥaber vir yā Resūla’llāh
‘Amel bāğı muḥabbetden ğidā vir yā Resūla’llāh
- 2 Şefā‘ at mürğı rūḥ ister necātı ‘alleme’l-esmā
Ḥarāretten yanar bağı şarāb vir yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī ḥabīb olmaz ḥarābdır ḥastadır rūḥı
Bırakma ellere muḥtāc şifā vir yā Resūla’llāh

114

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Oğur virdi tamām eyler bu ‘āşık yā Resūla’llāh
Kitāb-ı ‘aşkı hatm eyler bu ‘āşık yā Resūla’llāh
- 2 Yazar hikmet hidāyetdir cemāliñ metn-i ‘aşkından
Virir şerh iştiyākından bu ‘āşık yā Resūla’llāh
- 3 Hāsan Hilmī kuluñ Kıtmīr ko ‘aşkıñ eylesün tefsīr
Medīneñ ‘ilm-i şehrinden bu ‘āşık yā Resūla’llāh

115

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet aşı-ı mevlūduñ naşīhat yā Resūla’llāh
Oğur mevlūdına ‘āşık bu ümmet yā Resūla’llāh
- 2 Oğunsun diñlesün ehli oğursa ḥasbeten li’llāh
Ġarāz dīnār-ı dünyādır cehālet yā Resūla’llāh
- 3 Ta‘aşşuḳ ümmetindendir Hāsan Hilmī oğursa ḥasbī
Muḥabbet sīm u zer kāfī şefā‘at yā Resūla’llāh

116

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1   Hālāş olmam bu şeytāndan habīr ol yā Resūla’llāh
Helāk itdi bizi şeytān mu‘īn ol yā Resūla’llāh
- 2   ‘İbādet eylesek ifsād ider nefsānī şeytān
Hafīdir hilesi çokdur hafīz ol yā Resūla’llāh
- 3   Hāsan Hilmī mücahiddir cihād bābında şeytānla
Naşīr olsun aña Allāh delīl ol yā Resūla’llāh

117

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1   Göñül faqr u zarūretle mükedder yā Resūla’llāh
Ezel şehrinde rızķu’llāh muķadder yā Resūla’llāh
- 2   Ana rāzı göñül mürğı toparlar dāne-i ‘aşķı
Kasemnā rızķını münkir mükeffer yā Resūla’llāh
- 3   Hāsan Hilmī tevekküldür ķanā‘ at kūşesin bekler
Göñül zevķ ü şafā eyler mücevher yā Resūla’llāh

118

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1   Güzellerden güzel sensiñ güzelsiñ yâ Resûla’llāh
Güzeller bağına ekdin fidansiñ yâ Resûla’llāh
- 2   Açıldı bağ-ı ‘aşkıñda beyāz gül kırmızı güller
Öter bakdıkça bülbüller şafasıñ yâ Resûla’llāh
- 3   Sa‘ âdet yıldızım toğmaz siyāh bahtım beyāz olmaz
Hasan Hilmî ağlar gülmez bilürsiñ yâ Resûla’llāh

119

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1   Beyāz kalbi siyāh eyler günāhdır yâ Resûla’llāh
Kara kalbi beyāz eyler şevābdır yâ Resûla’llāh
- 2   Göñül mürği marîz oldu ğam-ı ‘aşkıñla ey Aḥmed
Devā bahri Muḥammed bes āmennā nebīdir yâ Resûla’llāh
- 3   Ğam-ı ḥasretle yandıkça Ḥasan Hilmî şıḥḥat buldı
Ğam-ı dünyâyı terk itse velīdir yâ Resûla’llāh

120

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

- 1 Hārāmdan hıfz iden nefsi nikāhdır yā Resūla’llāh
Keser şeytānı bi’l-küllī nikāhdır yā Resūla’llāh
- 2 Nihāyet zevk-i cismānī anıñ fevkinde zevk olmaz
Cemālī vuşlat-ı zevke nikāhdır yā Resūla’llāh
- 3 Delilim *fenkiḥū* fermān qabūl itdik sa‘ādetdir
Temāşā ehli cennetle nikāhdır yā Resūla’llāh
- 4 Nikāh-ı sünnete ragbet iden ümmetleriñ dā’im
Cefā çekmez şafā ehli nikāhdır yā Resūla’llāh
- 5 Faḳīr olmaz bu dünyāda gelür rızkı suhūletle
Ġanī eyler qanā‘atle nikāhdır yā Resūla’llāh
- 6 Muḥabbet bāğı fetḥ olsun mübārek eyle yā Rabbī
Du‘ālar müstecāb eyler nikāhdır yā Resūla’llāh
- 7 Virir rızkını bol eyler diler ‘ömrüni tūl eyler
Ḥulūş itmek ‘ibādetde nikāhdır yā Resūla’llāh
- 8 Sekiz cennet sekiz bābdır sekiz beytdir nikāh na‘tı
Sekiz cennetde sultānı nikāhdır yā Resūla’llāh

---

120 37a

120 3a Fenkiḥu: “O zaman nikāh edin.” Nisā 4:3-25 (فَانكحُوا)

121

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Beni dünyāya bend itdi nefisdir yā Resūla’llāh
Şabīken beni aldatdı nefisdir yā Resūla’llāh
- 2 ‘İbādetle kanat açsam ayağımdan tutar şalmaz
Cihānı yutsa ol toymaz nefisdir yā Resūla’llāh
- 3 Hasan Hilmî hālāş olmaz dögerse nefsi uşlanmaz
Günāh işler uşanmaz nefisdir yā Resūla’llāh

122

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Yaratdı zulmeti Allāh ‘ademde yā Resūla’llāh
Görindi nūr-ı zātıdır cesedde yā Resūla’llāh
- 2 Hidāyet buldı ervāhda şerî‘at t̤alibi anlar
Haṭā ehli dālāletdir ezelde yā Resūla’llāh
- 3 Hidāyet bādesiñ içdi ebed mestdir Hasan Hilmî
Su’āl gelse cevāb virmez kabirde yā Resūla’llāh

123

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Cinānı isteyenler etkîyâdır yâ Resûla’llāh
Cehennem ehli anlar eşkiyâdır yâ Resûla’llāh
- 2 Tutarlar emr-i fermānîñ okur ‘ahd-ı ezel dersiñ
Unutmaz aşlını Âdem ezkiyâdır yâ Resûla’llāh
- 3 Hasan Hilmî haqîkat Haq celālî haşyetu’llāhdır
Tecellî *len terānî* kibriyâdır yâ Resûla’llāh

124

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Cemāline olan ‘āşık gönüldür yâ Resûla’llāh
Vişāl ister odur ‘uşşāk gönüldür yâ Resûla’llāh
- 2 Görünmez hāne-i dilde kurulmuş Kerbelā cengi
Okunmaz hikmeti kalbde gönüldür yâ Resûla’llāh
- 3 Hasan Hilmî riyā şirkdir yıkar ihlāş ile şādık
Haqîkat zātına ‘āşık gönüldür yâ Resûla’llāh

---

123 38a

123 3b *len terānî*: Hz. Musa Tūr dağında Allāh’ın cemālini görmek isteyince Allāh’tan “Beni katiyyen göremezsın.” A‘ rāf 7:143 (لَنْ تُرَآنِي)

124 38a

125

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Marîzem rāhatım yokdur yatarsam yâ Resûla’llāh
Gönül zevk eylemez hasta gezersem yâ Resûla’llāh
- 2 Çeker *kālū belā* derdiñ ezel taķsım-i ‘uşşāķa
Devādır bāde-i derdim içersem yâ Resûla’llāh
- 3 Bi-ħamdi’llāh bu ‘aşķ dersi bize Loķmān Hekīm oldu
Seher vaķtı bilā-defter okursam yâ Resûla’llāh
- 4 Du‘ā itse Ħasan Ħilmī gözünden kanlı yaş tamlar
Melek gökde bükā eyler yazarsam yâ Resûla’llāh

126

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Şerī‘atla şeref bulur kaçāyā yâ Resûla’llāh
Bu dīniñ zīneti kaçāi Şüreyyā yâ Resûla’llāh
- 2 Yetīme şefķat eylerse şefā‘at kaçāiya vardır
Bunuñ ‘aksi cehennemdir cezāya yâ Resûla’llāh
- 3 Ħasan Ħilmī degil kaçāi bilür müftī şerī‘atdır
Bunı ĥükm eyleyen ĥākim ĥikāyā yâ Resûla’llāh

---

125 38b

125 2a Elestü bi Rabbiküm(Ben sizin Rabbiniz) değil miyim? Evet dediler. A’raf 7:172

126 38b

127

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Bu nefsiñ derdine dermān ki sensiñ yā Resūla’llāh
Bu ħasta ħalbime Loħmān ki sensiñ yā Resūla’llāh
- 2 Yüzünde pertev-i nūr-ı ilāhi oldı çün zāhir
Cihāniñ şüret-i raħmānı sensiñ yā Resūla’llāh
- 3 Sanā bi’n-nisbe bir ħaṭre gibidir cümleñiñ ‘ilmi
Ĥaħiħat ‘ilminiñ ‘ummānı sensiñ yā Resūla’llāh
- 4 Ĥasan Ĥilmī mu‘allemdir ki sen üstāz-ı rūḥānī
Muḥabbet ‘ilmi dükkānı ki sensiñ yā Resūla’llāh

128

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Yazılmış ‘arşa tā nāmıñ Aĥmed yā Resūla’llāh
Oħurlar ümmeñiñ yerde Muḥammed yā Resūla’llāh
- 2 Zemīn ehli zevāl bulmaz zamān āḥir zamān olsa
Medār-ı ‘āleme raħmet Muḥammed yā Resūla’llāh
- 3 Ĥasan Ĥilmī budur erkān inanma aşlı yok dünyā
Ĥabūl itdik şerī‘ atdır Muḥammed yā Resūla’llāh

129

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Viren virdi gönül virdi Muḥammed yā Resūla’llāh
Gelen gitdi giden bildi Muḥammed yā Resūla’llāh
- 2 Gülün hoşdum diken batdı dikensiz bāğda gül bitmez
Açılmış bülbüle ol gül Muḥammed yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī gül isterse seher vaḳti gider bāğa
Ḳoḳar güller gülüstānda Muḥammed yā Resūla’llāh

130

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Biten bāğ-ı şerī‘ atda nebātım yā Resūla’llāh
Bu gün bāğ-ı belāğatda şebātım yā Resūla’llāh
- 2 Kirāmen Kātibīn yazmaz günāhım Kūh-ı Ḳaf olsa
Mükellef mürğ-i dil ma‘ şūm memātım yā Resūla’llāh
- 3 Ğarīḳ-i baḫr-i ‘ işyānım meded sende günāh bende
Ebed bāḳī Ḥasan Ḥilmī ḫayātım yā Resūla’llāh

---

129 39b

130 39b

130 2a Kirāmen kātibīn : “ Yaptıklarınızı bilen değerli yazıcılar” İnfıtar, 82 : 10 (كِرَامًا كَاتِبِينَ)

131

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet bāğıdır bildik inābe yā Resūla’llāh
Taşavvūf ‘ilmidir aldık inābe yā Resūla’llāh
- 2 Ḥaḳīkat-ı ‘ilmine miftāḥ mecāzen ‘ilm-i tevḥīddir
Bütün dünyâyı terk itmek inābe yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmî erer şeyḫî mürîd olmak diler gönli
Ḥaḳīkat ‘āşıkıñ şeyḫî inābe yā Resūla’llāh

132

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Şerî‘at baḥrine sefine İmām-ı A‘zam yā Resūla’llāh
Ḥaḳīkat ‘ilmine define İmām-ı A‘zam yā Resūla’llāh
- 2 Sirāc-ı ümmetim didiñ sözüñ Ḥaḳ’dır haber viridiñ
İmāmdır Ka‘be-i dîne İmām-ı A‘zam yā Resūla’llāh
- 3 Yazar fennî Ḥasan Ḥilmî İmām-ı A‘zam mezhebındendir
Re’is-i evliyā vārişi İmām-ı A‘zam yā Resūla’llāh

133

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Mürğ-ı şeb pervāneyim yā Muḥammed Muştafā
Rüz u şeb dīvāneyim yā Muḥammed Muştafā
- 2 Sā’ilem iḥsān seniñ ‘ācizem nokşān benim
Raḥmeten li’l ‘ālemīnsin yā Muḥammed Muştafā
- 3 Nüşḥa-i kudret cemāliñ enbiyālar ḥātemi
Virdim olsun tā kıyāmet yā Muḥammed Muştafā
- 4 Tāc-ı İskender nedir taht-ı Süleymān istemem
Sen şehiñ kurbānıyam yā Muḥammed Muştafā
- 5 Ey Ḥasan Ḥilmī o şāhiñ ümmetisin ğam yeme
Ġuşşakārım vird-i pākım yā Muḥammed Muştafā

134

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Düşündüm aşlımı bildim türābdır yā Resūla’llāh
Beden ma‘ mūr olur āḥir ḥarābdır yā Resūla’llāh
- 2 Yoğırdı yaptı bir destī yediyle şānī‘ -i kudret
Bişer ‘aşkıñla ol destī kitābdır yā Resūla’llāh

- 3   Hasan Hilmî vücûd destî şuyu feyz-i ilâhîdir
Tükenmez çeşme-i kudret cevâbdır yâ Resûla'llâh

135

Na't-ı şerîf 'ale'n-nebiyyî şalla'llāhu ta'ālā 'aleyhi ve sellem
Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1   Diregi göklerin Aḥmed Muḥammed yâ Resûla'llâh
Yüregi yerlerin Aḥmed Muḥammed yâ Resûla'llâh
- 2   Uyur mı ehl-i derd ehli arar Loḳmān 'ilâc ister
Ṭabîbdır ḥastaya Aḥmed Muḥammed yâ Resûla'llâh
- 3   Hasan Hilmî şehir mürğî muḥabbet bûlbûlün bâğı
Ġıdâdır rûḥuna Aḥmed Muḥammed yâ Resûla'llâh

136

Na't-ı şerîf 'ale'n-nebiyyî şalla'llāhu ta'ālā 'aleyhi ve sellem
Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1   Hidāyet bād-ı kudretle gelürse yâ Resûla'llâh
'Aṭiyye ehl-i imāna bilürse yâ Resûla'llâh
- 2   Nişānı şöhreti sevmez sevenlerden firār eyler
Muḥayyerdir kemāl ehli dilerse yâ Resûla'llâh
- 3   Sükût etmek kerāmetdir kelām fıḍde zehab olsa
Kalem söyler Hasan Hilmî sükût itse yâ Resûla'llâh

137

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Şerî‘at ‘ālemi şems-i hüdâdır yâ Resûla’llâh
Târîkat ‘ālemi Hâk‘dan ‘atâdır yâ Resûla’llâh
- 2 Hâkîkat ‘ālemi hâlim karışmam ‘âlem-i nâsa
Degil şöhet nazar itmek hatâdır yâ Resûla’llâh
- 3 Mürîdim ma‘rifet hikmet Hasan Hilmî o ‘âlemde
Muhibbim münzevî hâlim şafâdır yâ Resûla’llâh

138

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet meyve-i kudret yetişdi yâ Resûla’llâh
Mükellef ehline hikmet erişdi yâ Resûla’llâh
- 2 Muşallî haşyetul’lâhdır teveccüh kılsa dergâha
Huzûr ehli erer kalbe karışdı yâ Resûla’llâh
- 3 Hasan Hilmî kıyâm itse melekler hıfz ider kalbiñ
Neden vesvâs ider şeytân şaşırdı yâ Resûla’llâh

139

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Fenā bāğıñ gülistānı dikendir yā Resūla’llāh
Biçer rüz-ı kıyāmetde ekindir yā Resūla’llāh
- 2 Yılan ‘akreb tolar kabri günāhdır anlarıñ tohmı
Hased kibri gönül içre tutandır yā Resūla’llāh
- 3 Hasan Hilmî hāzer eyle zamān ehli fesād olmuş
Yanar yarıñ cehennemde ceseddir yā Resūla’llāh

140

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Perīşān itdi ‘uşşākı żarūret yā Resūla’llāh
Mu‘īnim dilde imānım şerī‘at yā Resūla’llāh
- 2 Żarūret bāb-ı rahmetdir faķır muhtāc-ı bābu’llāh
Tükenmez kenz-i bī-pāyān tarīkat yā Resūla’llāh
- 3 Żarūretle Hasan Hilmî keserse ma‘rifet sīmiñ
Türābı pür-zeheb eyler haķīkat yā Resūla’llāh

141

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1   Gülüstānı güzār eyler muşallī yā Resūla’llāh
Hidāyet bāğıdır feyz-i mecellī yā Resūla’llāh
- 2   Hidāyet eyledi Hādī şırātı mustakīm üzre
Cehennemden güzār eyler muşallī yā Resūla’llāh
- 3   Bi-ḥamdi’llāh Ḥasan Ḥilmī mükellef ecrine ‘āşık
‘Atāyā kudretu’llāhdan bi-küllī yā Resūla’llāh

142

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1   Müezzīnle ezān virse a rāḥat yā Resūla’llāh
Eriḥnā yā Bilāl ders-i sa‘ādet yā Resūla’llāh
- 2   Ḥoş āvāzla münādiler seḥer vakti şalā virse
Gıdā-i ḥazz-ı rūḥānī leṭāfet yā Resūla’llāh
- 3   Ḥasan Ḥilmī ḥoş- āvāzı seniñ rūḥuñ işitdikçe
Namāz [i]çin bāb-ı mescidde ‘ibādet yā Resūla’llāh

---

141 42a

142 42b

142 1b Eriḥnā yā Bilāl: Rahatlat bizi ey Bilāl!

143

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Namāzı kalbime koydum kıyumdur yâ Resûla’llāh
Kılarım vakti fevt itmeme hüyumdur yâ Resûla’llāh
- 2 Namāzın zevkine tuymaz kılarısa kalbi gâfildir
Namāz mey-hâne-i ‘aşkın şuyumdur yâ Resûla’llāh
- 3 Kırılmış çark-ı İslām’ın ‘aceb ta‘mîr kabûl itmez
Hasan Hilmî namāz bâb-ı kuyumdur yâ Resûla’llāh

144

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Yetişdi meyve-i a‘māl çayırdır yâ Resûla’llāh
Tedârik eylemek kabre hayırdır yâ Resûla’llāh
- 2 Risâlet rahmetindendir mezârımda çemen bitse
Mübârek ravza-i kabrin gayırdır yâ Resûla’llāh
- 3 Nübüvvet şahısın şahım Hasan Hilmî kuluñ kem-ter
Şalât ile selâm eyler gayürdür yâ Resûla’llāh

145

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet bir mübārek süddür yā Resūla’llāh
Şerî‘ at bir inek ḥaḳḳa cömerddir yā Resūla’llāh
- 2 Yılan siretli düşmānlar südün içmezse zehr içsün
Südi inkār iden kāfir Ebū Cehil’dir yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmî içer südden beş memeli inekdir o
Dir bi’smi’llāh el-ḥamdu li’llāh Allāh kerîmdir yā Resūla’llāh

146

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Tecellî bâğının bâbı muḥabbet yā Resūla’llāh
Yetişmiş meyve-i feyzi ğanîmet yā Resūla’llāh
- 2 Ḥarāmîler girer bâğa ḥarāb eyler kaçır tağa
O bâğın ḥākimi ‘ādil şerî‘ at yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmî ‘azîz ümmet seher vaḳti şalā eyler
İşitmez ḳalb-i ğāfiller ḥaḳîḳat yā Resūla’llāh

147

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Risālet rahmeti yağdı ğıdādır yā Resūla’llāh
Nübuvvet bāğı rahmetle nümādır yā Resūla’llāh
- 2 Tavāf-ı Ka‘be-i a‘zam kerāmāt ehl-i imāna
Yetişdi meyve-i a‘māl ‘atādır yā Resūla’llāh
- 3 Hasan Hilmī muhabbetle içerse bi’r-i zemzemden
Okur huccāc ile lebbeyk kefādır yā Resūla’llāh

148

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Kerāmāt devlet-i tācı hilimdir yā Resūla’llāh
Kurulmuş minberi kudret ‘ilmidir yā Resūla’llāh
- 2 Şabırdır hikmete ‘ibret yazılmış levh-i mahfūzda
cehennem nefsi insānda kibirdir yā Resūla’llāh
- 3 Hasan Hilmī okur hikmet ledünni h‘āce-i Hak’dan
Hayatı vakti fevt itse zulümdür yā Resūla’llāh

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Vücūduñ nūr-ı ervāḥ-ı rūsüldür yā Resūla’llāh
Göründi cüz’ü a‘zam ‘ayn-ı küldür yā Resūla’llāh
- 2 Uzaqdan nağme-i cānā ezeldir bülbül-i qudsī
Cemāliñ öyle bir gülşende güldür yā Resūla’llāh
- 3 Muḥammed ism-i a‘zamdır muḥabbet Ka‘be-i maḫşūd
Ḥarīmi sırr-ı Akşā-yı sübüldür yā Resūla’llāh
- 4 Kemāliñ leyle-i Mi‘rāc irişdiñ *ḳābe ḳavseyne*
Bunı inkār iden kāfir Ebū Cehil’dir yā Resūla’llāh
- 5 Ḥayāliñ ḥālime maḫşūs gözümde bir kuḥl ammā
Yazılmış sırrıma ḥable’l-metindir yā Resūla’llāh
- 6 Ḥasan Ḥilmī ḳuluñ kemter muḥabbet şemsini göster
Ziyāsı ḳalbe düşdükçe vezirdir yā Resūla’llāh

150

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Düşündüm bildim efkārım haṭādır yā Resūla’llāh
Yazılmış levḥa taḫdīrim cefā yā Resūla’llāh
- 2 Şafa için uyup nefse nikāhı eyledim şer‘en
Yağar yağmur gibi zevkım belādır yā Resūla’llāh
- 3 Żarūretle cehennemde yanarsam dār-ı dünyāda
Ümīdim var cehennemden ḥalāşdır yā Resūla’llāh
- 4 Ḥasan Ḥilmī ne Eyyüb’dür ne İsmā‘il ne İbrāhīm
Velīler meslegi aşlı cefādır yā Resūla’llāh

151

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Marīzam ‘āşıkā ‘aşkıñ devā mı yā Resūla’llāh
İçersem ‘aşk-ı tiryākıñ revā mı yā Resūla’llāh
- 2 Şifādır şerbeti ‘aşkıñ içen ḥasta bulur şıḥḥat
Şarābıñ ḥastaya raḥmet ‘atā mı yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī necāt bābı bilindi tevbedir şimdi
Yazılmış burc-ı kudretde ḳader mı yā Resūla’llāh

152

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Cinānıñ bāğ-ı bostānı rızādır yā Resūla’llāh
Marīz ehli ‘ilāc ister ricādır yā Resūla’llāh
- 2 Çeker hasret meded eyle bilindi hastadır ‘āşık
Muhabbet ehlidir şādık şafādır yā Resūla’llāh
- 3 Hasan Hilmī cefā ehli cehennemden olur āzād
‘Azāb çekmez hisāb görmez ‘atādır yā Resūla’llāh

153

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Benim imān-ı ikrārım ezeldir yā Resūla’llāh
Muhaqqak ‘ilm u ‘irfānım güzeldir yā Resūla’llāh
- 2 Hidāyet bāde-i imān kadehi dā’imā Qur’ān
İçerse mu’min-i muhliş keremdir yā Resūla’llāh
- 3 Çürük südden yoğurd olmaz mişāl geldi ol Fir‘avn
Hasan Hilmī hāliş südden içendir yā Resūla’llāh

154

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Açıldı ma‘rifet dilde çiçek mi yâ Resûla’llāh
Gönül mürğü güler oynar köçek mi yâ Resûla’llāh
- 2 Göz hakkı kalmasun dersen gülüstândan ‘atâ eyle
‘Adâlet hükm-i rûhânî kılıç mı yâ Resûla’llāh
- 3 Hasan Hilmî süd emmişdir süd hakkını helâl eyle
Şehir vahtı selâm itsem gelür mi yâ Resûla’llāh

155

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Gönüldür levha-i zâriñ şifâtıñ yâ Resûla’llāh
Yazılmış hâtem-i nağş-ı kitâbıñ yâ Resûla’llāh
- 2 Semâ ehli sürür eyler cemâliñ yerde turdukça
Zemîne rahmeti ravzañ türâbıñ yâ Resûla’llāh
- 3 Memât kalbim hayât buldı Hasan Hilmî muhayyerdir
Yazar vaşfıñ beyân eyler gubârıñ yâ Resûla’llāh

---

154 45a

155 45b

155 Na‘t başlığı yazılmamış.

156

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Şerī‘ at ḥāmil-i Ḥaḳḳ’a bedendir yā Resūla’llāh
Yazar Ḥaḳḳ’ı ‘ayān eyler dilimdir yā Resūla’llāh
- 2 Tarīkat bülbüli rūḥum öter bāğ-ı ḥaḳīkatde
Yetişdi meyve-i a‘māl ğıdāmdır yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī gül ekmiştir biter ḳabrinde bī-şübhe
Ḳaranlık ḳabre mum yakmış cānımdır yā Resūla’llāh

157

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet müjde-i bāb-ı ḥüdādır yā Resūla’llāh
Hediyye rūḥuma Ḥaḳ’dan ğıdādır yā Resūla’llāh
- 2 Açarlar ‘āşıḳa vaḳt-i seḥer bāb-ı gülüstānı
Dikenli güllere cānım fedādır yā Resūla’llāh
- 3 Mekānımdır mezāristān Ḥasan Ḥilmī yazar destān
Hediyye sā’ile Ḥaḳ’dan ‘aṭādır yā Resūla’llāh

158

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Sever dünyâyı seyr eyler ‘ömürdür yâ Resûla’llāh
Bize ğaflet viren dünyâ umûrdur yâ Resûla’llāh
- 2 ‘İbâdet zevk-i ehlu’llāh n’ider emlāk-ı dünyâyı
Cehennemden ‘ubûr eyler ğayûrdur yâ Resûla’llāh
- 3 Hasan Hilmî beķā bāğı hayırdır fânî dünyâda
Şevâblar defteriñ yırtar eceldir yâ Resûla’llāh

159

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Mürîdim zikrim Allāh Allāh’dır yâ Resûla’llāh
Haķîkat mürşidim Kûl huve’llāhdır yâ Resûla’llāh
- 2 Yeşil atlās döşenmişdir zemînden ‘arş-ı a‘lāya
Seherde seyr-i mi‘râcım namâzdır yâ Resûla’llāh
- 3 Hasan Hilmî okur na‘tın seniñ medhiñle meşğûldur
Günâha göz yaşı mağfiretdir yâ Resûla’llāh

---

158 46a

159 46a

159 1b Kûl huve’llāh İhlās 112:1 قُلْ هُوَ اللَّهُ De ki O Allāh (birdir.)

160

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Beşâret sūre-i *İnnā fetāhnā* yā Resūla’llāh
Okundu āyet-i fermān *semi’nā* yā Resūla’llāh
- 2 Derūn-ı Ka‘be-i taṭhīr iden ‘ādil şerī‘ atdır
Ziyâret ehl-i imāna *eta’nā* yā Resūla’llāh
- 3 Ebū Cehil cehennemde yanar bî-şekk mü’ebbetdir
Ḥasan Ḥilmī virir fetvā ḥakemnā yā Resūla’llāh

161

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Cānım cānāna cennetde cānımsıñ yā Resūla’llāh
Gezer cismimde devr eyler ḫanımsıñ yā Resūla’llāh
- 2 Muḥabbet âteşi taṭhīr ider çirk-âb-ı ‘işyānı
Açılmış bāğ-ı rūḥānī gülüstān yā Resūla’llāh
- 3 Ekilmiş tāze gül bitmiş Ḥasan Ḥilmī ḫoḫar ‘aşkıñ
Açarsan rûz-ı maḥşerde dükkānımsıñ yā Resūla’llāh

---

160 46b

160 1a *İnnā fetāhnādan*: Muhakakki biz fethettik. Fetih 48:1 (*إِنَّا فَتَحْنَا*)

160 1b, 2b *semi’nā* (*سَمِعْنَا*) ve *ata’nā* (*وَأَطَعْنَا*) işittik ve itaat ettik. Bakara 2:285

161 46b

162

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Ledünni ravza-i rūḥuñ kitābdır yā Resūla’llāh
Tutuşdı yandı dil bağrım kebābdır yā Resūla’llāh
- 2 Seher vaḳti okur Ḥaḳ Ḥaḳ ledünni ‘ilm-i ḥikmet
Açarsan bāb-ı dergāhı şevābdır yā Resūla’llāh
- 3 Şarāb-ı ‘aşḳ-ı rūḥānī Ḥasan Ḥilmī de içmezse
Ḳıyāmetde anıñ ḥālī ḥarābdır yā Resūla’llāh

163

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Namāz-ı leyle-i Ḳadri kılanlar yā Resūla’llāh
Şırātı yıldırım gibi geçerler yā Resūla’llāh
- 2 Uçar kuşlar gibi anlar girerler cennete cümle
Nice devletlere anlar irerler yā Resūla’llāh
- 3 Ḳanat açmış uçar per per ‘ibādet ehlidir anlar
Maḳām-ı ‘arş-ı a‘lāya uçarlar yā Resūla’llāh
- 4 Mürīd-i ehl-i imānıñ cemālu’llāhı görmekdir
Anıñcün çok meşakkatler çekerler yā Resūla’llāh

---

162 47a

163 47a

163 1a leyle-i Ḳadr: Kadir gecesi Kadr 97:1

- 5 Hasan Hilmî gönül kuşdur ‘ibâdet ol kuşuñ rûhı
Seher vaqti okur yâ haq öterler yâ Resûla’llâh

164

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llâhu ta‘âlâ ‘aleyhi ve sellem

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Hayâlîñ gönlüme girmiş oturmuş yâ Resûla’llâh
Ezelden defter-i ‘aşkı okurmuş yâ Resûla’llâh
- 2 Vücüd şehrinde dil mürğî seniñ vaşfıñ tavâfıçün
Seher vaqtinde ‘aşk-nâme yazarmış yâ Resûla’llâh
- 3 Hasan Hilmî ğarîb ‘âşık seniñ na‘tıñla meşğuldur
Şükür imdâdı rûhânî yetişmiş yâ Resûla’llâh

165

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llâhu ta‘âlâ ‘aleyhi ve sellem

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Dikildi Mekke’ye sancâğ bilindi yâ Resûla’llâh
Sekiz cennet kapuları açıldı yâ Resûla’llâh
- 2 İdince yevm-i işneynde tevellüd dâr-ı dünyâda
Nice kâfirleriñ kaşrı yıkıldı yâ Resûla’llâh
- 3 Hasan Hilmî akar dinmez gözünden seyl gibi yaşlar
Aña cennet libâsları biçildi yâ Resûla’llâh

166

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 İderken ‘aşk-ı levlāke ‘alāka yā Resūla’llāh
Muzāf oldu ‘alākam iştiyāka yā Resūla’llāh
- 2 Hayālîñ ‘āşıka mi‘rāc-ı ‘urūc eyler ‘aķıl başdan
Süvār oldukça devletle Burāk’a yā Resūla’llāh
- 3 Şefā‘atle Hasan Hilmî maķām-ı ‘aşkı tayy eyler
Taħammül ķalmadı anda firāka yā Resūla’llāh

167

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Göñül sevdā-yı ‘aşka mübtelādır yā Resūla’llāh
Velākin ‘aşk-ı deryādan cüdādır yā Resūla’llāh
- 2 Göñül şehriñ ħarāb itdi sivā-yı ‘askeri ‘işıyān
Yetiş imdāda ‘uşşāķıñ ħarābdır yā Resūla’llāh
- 3 Şol ‘āşıķ kim Hasan Hilmî gözünden yaşlar akdıķça
Anıñ her ķaķresi dürr-i ‘Adın’dır yā Resūla’llāh

---

166 48a

166 1a Levlak levlak lemā ħalaķtı’l-eflak: “Sen olmasan, sen olmasan; felekleri yaratmazdım.”
(Hadis-i Kudsi)

167 48a

168

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Derūnum ‘aşk-ı nuşretle yanarsa yā Resūla’llāh
Melekler merḥamet eyler oḡunsa yā Resūla’llāh
- 2 Medīneñ ḡabr-i ḡākinden eserse bād-ı ‘aşk ḡalbe
Gönül nuşret ḡıdāsıyla şıba‘ dır yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī hemān nuşret gelür İnnā fetāḡnādan
Ḳılıçdır ḡudret-i beyti’l-fetiḡdir yā Resūla’llāh

169

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Ledünnī yağmurı yağdı gönülde yā Resūla’llāh
Yazar ḡikmet beyān eyler kitābda yā Resūla’llāh
- 2 Medīneñ bāb-ı raḡmetdir şefā‘ at zemzemi ḡabriñ
İçer ‘āşık muḡabbetle seḡerde yā Resūla’llāh
- 3 Oḡur ḡikmet Ḥasan Ḥilmī ledünnī Şeyḡu’l-ekberden
Yazar dürlü cevāhirler satırda yā Resūla’llāh

---

168 48a

168 3a İnnā fetāḡnādan: Muhakakki biz fethettik. Fetih 48:1 (إِنَّا فَتَحْنَا)

169 48b

170

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Cemāliñ şübhesiz Kevşer şarābıdır yā Resūla’llāh
Muhabbet dem-be-dem dilde kadehdir yā Resūla’llāh
- 2 Nüzül itdi muşaffādır mübārek sūre-i Kevşer
Şarāb-ı ‘ayn-ı kudretten şifadır yā Resūla’llāh
- 3 Ezel bāğı gıdāsıdır içerse rûhumuz Kevşer
Hasan Hilmî sürür eyler şafadır yā Resūla’llāh

171

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Bedeldir nefsime kurbān kesersem yā Resūla’llāh
Vücūdum mā-sivā hepden geçersem yā Resūla’llāh
- 2 İner gökden gelür bir қоç anıñda hādimi Cibrīl
Sevindi gördi İsmā‘il kesersem yā Resūla’llāh
- 3 Hediye geldi Cennetden Halīl’im Rabbiñ cömerd senden
Kaldır İsmā‘ilim yerden seversem yā Resūla’llāh
- 4 Oğur tekbir Cebrā‘il dahı tehlil Halīlu’llāh
Okudı hamdi İsmā‘il bakarsam yā Resūla’llāh

---

170 48b

170 2a sūre-i Kevşer 108:1 (إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ)

171 49a

- 5 Muḥabbet ‘ ayn-i İsmā‘ il belā İbrāhīm Ḥalīlu’llāh
Günāhım fi’l-meşel koşdur muķırsam yā Resūla’llāh
- 6 Şavurdum mālı emlāki vücūdum ḥāki eflāki
Ḥasan Ḥilmī degil bākī şanursam yā Resūla’llāh

172

Na‘t-ı şerīf ‘ale’n-nebiyyī şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün

- 1 Fedāya cānımız kurbān olursa yā Resūla’llāh
Ḳabūlı Ḥaḳ ta‘ālādan bilürse yā Resūla’llāh
- 2 Kesersem vācib olmuşdur bu zālīm nefis-i ğaddār
‘Aṭāyā eylese Bārī gerekse yā Resūla’llāh
- 3 ‘İbādet seyfi-i ‘aşkıñla idem uḍḥiyye-i kurbān
Hedāyā koş gelür gökden ḳabūlse yā Resūla’llāh

173

Na‘t-ı şerīf ‘ale’n-nebiyyī şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün

- 1 Ṭarīḳ-i mağfiret bāb-ı mesā’ il yā Resūla’llāh
Rızā-i rahmete terġīb u sā’ il yā Resūla’llāh
- 2 Bize elzem olan şer‘ en mesā’ ille ‘amel itmek
Mu‘allim fetḥ u bi’l-ḥayre delā’ il yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī ider ta‘līm-i mu‘allim mu‘tekid Ḥaḳḳ’ā
Bes āmennā ve şaddaḳnā vekā’ il yā Resūla’llāh

174

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Mesā’il-i defterim yazdım kuşūra yā Resūla’llāh
Ḥacīl itme su’āl itsem ḥuzūra yā Resūla’llāh
- 2 Medīneñ bāb-ı ‘ilminde cevābı cānıma cennet
Mütāla‘ eyledim ‘aşkıñ kitāba yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī medīnenden cevāb ister su’āl itdi
Meleklerle cevāb gelse sürūra yā Resūla’llāh

175

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Münācāt eyledik Ḥaqq’a du‘āda yā Resūla’llāh
Ḳabūl eyler du‘āmuza ‘ibāda yā Resūla’llāh
- 2 Du‘ā seyf u sa‘ādetdir aşılmış ḳalb-i dil üzre
‘Aduvv-i yāre bār eyler cihāda yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī yatur okur görür rü’yāda ḥayrı söyler
Uyandıkça du‘ā eyler murāda yā Resūla’llāh

176

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Cihāna cān viren cānān Hızır’dır yā Resūla’llāh
Yeriñ gögüñ diregi de Hızır’dır yā Resūla’llāh
- 2 Hayāt-ı āb u hayvānı Sikender’le bulan bunlar
İçen ‘ Hızır İlyās’dır yā Resūla’llāh
- 3 Hasan Hilmî Hızır haydır amān yanında ol hāzır
Cemī‘ müşküllere nāzır Hızır’dır yā Resūla’llāh

177

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet mes’eleñ taḥkīk muvaḥḥid yā Resūla’llāh
Kitāb-ı ehl-i ‘aşk andan tevellüd yā Resūla’llāh
- 2 Tūlū‘ eyler güneş na‘tın tecellî ḳalbe geldikçe
Seniñ medḥiñle meşgūldur mu‘ abbid yā Resūla’llāh
- 3 Göñül gökler gibi gürlər çıkarsa Tūr-ı Sīnā’ya
Hasan Hilmî nazar kılsa mu‘ akḳid yā Resūla’llāh

---

176 50a

177 50b

177 3a Tūr-ı Sīnā Sina Dağı'na andolsun. Tin 95:2 (وَطُورِ سِينِينَ)

178

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Şerî‘ at pāk ider dīnī mesā’ il yā Resūla’llāh
Muṭahhar mā-ı raḥmetle mümāşil yā Resūla’llāh
- 2 Yağar yağmur ‘ ināyetdir şerî‘ at āsumānından
Sürür eyler zemīn ehli vekā’ il yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī şuyun artdı taşan kudret pınarıdır
Muṭahhar mā-ı cāriler ğasā’ il yā Resūla’llāh

179

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet ḥamr-ı ‘ aşkınla yanardım yā Resūla’llāh
Oğur ‘ aşkıñ kitābını yazardım yā Resūla’llāh
- 2 Ḥayālīñ ḥātıra gelse görürdüm seni her yerde
Şabāvetden berü ‘ aşkıñ çekerdüm yā Resūla’llāh
- 3 Mekānım karye-i Küllī tevellüd eyledim anda
Bināmı Rūm-ı Ḥaşköy’dür vaṭānım yā Resūla’llāh
- 4 Merākım kalmadı köyde firār etdim cehāletden
Şükür İslāmbol’a ‘ ilme yetişdim yā Resūla’llāh

---

178 50b

179 51a

179 Hayatını ele almış.

- 5 Anam babam du‘ā itdi elin öpdüm izin virdi
Didiler oğlumuz ‘āşık şefikim yâ Resûla’llâh
- 6 Kitâb-ı ‘ilm-i nâfi‘ den hakikat ‘ilmini takrîr
İderken anda tahşili muhibdim yâ Resûla’llâh
- 7 Hasan Hilmî yazar söyler saña hâlini ‘arz eyler
Muhaqqak ‘ilm-i ilhâmdır murâdım yâ Resûla’llâh

180

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llâhu ta‘âlâ ‘aleyhi ve sellem
Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Şerî‘ at mürşid-i kâmil mürîde yâ Resûla’llâh
Şerî‘ at ‘ilimdir nâfi‘ zekîde yâ Resûla’llâh
- 2 Şerî‘ atdır şifâdarı okunsun hastalar gelsün
‘Îlâc içsün şîhhat bulsun marîz de yâ Resûla’llâh
- 3 Hasan Hilmî okunmuşdur şifâlar pâdişâhında
Hakîm hâzık şerî‘ atdır vahîde yâ Resûla’llâh

181

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llâhu ta‘âlâ ‘aleyhi ve sellem
Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Kuluñ tedbîrine takdîr irâde yâ Resûla’llâh
İrer anı kabûl iden murâda yâ Resûla’llâh

- 2 Hâķîķat gülde müstehlek bu bir cüz'î ķalîl ammâ
 Kaviyy-i i' tîķādımdır irâde yâ Resûla'llâh
- 3 Hâsan Hilmî murâd itse anı hâķ eyler ol Mevlâ
 Gerek hayra gerek şerre irâde yâ Resûla'llâh

182

Na't-ı şerîf 'ale'n-nebiyyî şalla'llâhu ta'âlâ 'aleyhi ve sellem

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Yeri gögi yaradandır tutan da yâ Resûla'llâh
 Cihânîñ Hâlık'ı kudret yapan da yâ Resûla'llâh
- 2 Yere fermân nüzûl itdi yer oynar korusundandır
 Bu mülküñ mâliki Ma'bûd yıķan da yâ Resûla'llâh
- 3 Temelsiz yerler tutmuş direksiz gökleri aşmış
 Bu gün ma'mûr yarın vîrân hârâb da yâ Resûla'llâh
- 4 Ne râhâat var bu dünyâda çürük yerdîr binâ tutmaz
 Yapan ahmaqlara bakmaz 'aķıl da yâ Resûla'llâh
- 5 Yeriñ ma'den tamarları hâķîķat-ı ism-i a'zamdır
 Yapış muhķem Hâsan Hilmî 'aķîde yâ Resûla'llâh

183

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Cānım cismimde bir kuşdur emānet yā Resūla’llāh
Uçar kuş āşiyānından şefā‘ at yā Resūla’llāh
- 2 Bu rūḥum bülbül ü gül-çin gezer Kāf tağı ‘aşk üzre
Bu seyyāḥda kuşūr itse kabāḥat yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī gönül mürğī murād ister muḥabbetden
Melekler müjde eylerse kerāmet yā Resūla’llāh

184

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet meyve-i Tübā dikildi yā Resūla’llāh
Bu ‘aşkıñ gülleri andan açıldı yā Resūla’llāh
- 2 Gönül hoş-büy-ı gülzārı қоқar ‘avn-ı ‘ināyetden
Hidāyet bāğı kudretten yetişdi yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī yazar Ḥaqq’ı kitāb-ı mustakīmden
Küfür imānı yok eyler bilindi yā Resūla’llāh

185

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Gül-i gülzāra meyl eyler gönüldür yā Resūla’llāh
Çıkar eflāke seyr eyler gönüldür yā Resūla’llāh
- 2 Gezer Kāf’ dan Kāf’a *ḳālū belā* bülbüllerindendir
Elestü ‘ālemin mesti gönüldür yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī gönül ‘Ankā uçar ḳonmaz yere göge
Ḳadāḥ-ı bāde-i ḳudret gönüldür yā Resūla’llāh

186

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet misk-i minberdi selem mi yā Resūla’llāh
Gönül dertli keder tutmaz elem mi yā Resūla’llāh
- 2 Eser bād-ı muḥabbetdir bu ‘aşḳ şehrinde her ābād
Marazlı gönlüme dermān bu ‘aşḳ mı yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī saña ‘āşık gönülde gizli ma‘şuḳsuñ
Bu ḥasta ḳalbime ‘aşḳıñ şifā mı yā Resūla’llāh

---

185 52b

185 2a/b Elestü bi Rabbiküm(Ben sizin Rabbiniz) değil miyim? Evet dediler.
(أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى) A’raf 7:172

186 52b

187

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Biter ‘aşkıñ ħubūbatı gönülde yā Resūla’llāh
Çıkar dūr-dāneler ‘Adn’ı baĥırde yā Resūla’llāh
- 2 Muĥabbet ‘aķla geldikçe gözümde kanlı yaşı tamlar
Melekler ĥālime aĥlar semāda yā Resūla’llāh
- 3 Muĥabbet āteşi gizli yaķarsa ķalb-i ‘uşşāķı
Ĥasan Ĥilmī yazar na‘t’ı āteşde yā Resūla’llāh

188

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Şabī gönüm süd ister vir beşikde yā Resūla’llāh
Yüz üstüne süründükçe eşikde yā Resūla’llāh
- 2 Sevindim söyledim ‘aşkıñ südüm emli muĥabbetdir
İçer dil bülbüli ĥālā ķaşıķda yā Resūla’llāh
- 3 Virirsin kāse-i südle Ĥasan Ĥilmī içer ķanmaz
Tükenmez südli deryāsın inekde yā Resūla’llāh

189

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Göñül dertli devā ister ṭabībden yā Resūla'llāh
Meleklerle 'ilāc gönder Ḥabīb'den yā Resūla'llāh
- 2 Eser 'aşkıñ yeli vaqt-i seher bāb-ı Medīnen'den
Medīneñ bāb-ı raḥmetdir Raḥīm'den yā Resūla'llāh
- 3 Saña 'āşık Ḥasan Ḥilmī yazarsa büste-i 'aşkı
Melekler aña şāhiddir kādīmden yā Resūla'llāh

190

Na't-ı şerīf 'ale'n-nebiyyī şalla'llāhu ta'ālā 'aleyhi ve sellem

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Cemāliñ 'aşk cihānında civāndır yā Resūla'llāh
Ekilmiş bāğ-ı kudretde fidandır yā Resūla'llāh
- 2 Ḥayātñ tuḥfe-i raḥmet memātñ müjde-i ḥikmet
Ne devlet zī-sa' ādet bir dīvāndır yā Resūla'llāh
- 3 Ğarīb 'āşık Ḥasan Ḥilmī ezel 'āşıklarındandır
Yazarsa 'aşkı muḥabbetle kitābdır yā Resūla'llāh

191

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Hevesdāрім ‘aşk bāğım āhıret yā Resūla’llāh
Yigitlik zevkīdir aşl-ı ‘ibādet yā Resūla’llāh
- 2 Hediyyem bir muḥabbetdir metā‘ım ma‘rifet ḳabre
Mezārım nūr ile ṭolsa ne rāḫat yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī tedārik ḳıl ḫayātı sen ḡanīmet bil
Vefātıñ vakti geldikde ‘azīmet yā Resūla’llāh

192

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet şimşegi çaḳdı Zī-selem’den yā Resūla’llāh
Bu ‘aşk yelleri esdi Cebel-i Nūr’dan yā Resūla’llāh
- 2 Kemer-bend oldı ‘āşıḳlar melekler ‘askeri geldi
Getürdi ‘aşḳı Cebrā‘il Cebel-i Ḥirā’dan yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī olur ‘āşıḳ muḥabbet toḫmu bitdikçe
Muḥabbet miskidir gelse Cebel-i Şevr’dan yā Resūla’llāh

193

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Marazlı gönlüme tiryāk muhabbet yā Resūla’llāh
Şifası hasta ‘uşşākın şerī‘at yā Resūla’llāh
- 2 ‘Acā’ib hastadır ‘āşık yatarsa uykular tutmaz
Ġarā’ib on sekiz yıldır tarīkat yā Resūla’llāh
- 3 Ġaķīkat ħākimi ‘aşkdır Ġasan Ġilmī dir eyvā’llāh
Muhabbet bāb-ı ehlu’llāh ma‘rifet yā Resūla’llāh

194

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Yazılmış kalb-i ‘uşşākda bi’smi’llāh yā Resūla’llāh
Ġüdā’nın sırr-ı esrārı ‘aşku’llāh yā Resūla’llāh
- 2 Getürdi ‘aşkı Cebrā‘il muhabbet bi-ĥamdi’llāh
Muhammed dīn-i ĥātem oldu āmentü bi’llāh yā Resūla’llāh
- 3 Ġasan Ġilmī o ‘aşk-ı Ġur’ān oku bak *sūre-i Raĥmān*
Delīlim ism-i a‘zam *Ġul huve’llāh* yā Resūla’llāh

---

193 54a

194 54b

194 3a sūre-i Raĥmān 55:1 (الرَّحْمَنُ)

194 3b Ġul huve’llāh İhlās 112:1 De ki O Allāh (birdir.)

195

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet ḥāne-i ḳalbde ziyādır yā Resūla’llāh
Ma‘āza’llāh muḥālif söz riyādır yā Resūla’llāh
- 2 Açıldı sofra-i ‘aşkıñ buyursun ‘āşıkān gelsün
Ta‘āmı rūḥ-ı ‘uşşāḳa ğıdādır yā Resūla’llāh
- 3 Bunı inkār iden ciger ceḥīm nāra ğarḳ olsun
Ḥasan Ḥilmī bu iḳrārım Ġayā’dır* yā Resūla’llāh

196

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Şifādır ḥastaya ‘aşkıñ okunsa yā Resūla’llāh
Ġam ehlini sürür eyler taḳınsa yā Resūla’llāh
- 2 Ḳılıç kesmez ğazālarda ḥamā’il eylese ‘asker
Cehennem āteşi yakmaz yazarsa yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī taḳınmışdır muḥabbet tılsımı ‘aşkıñ
Dirildir cümle mevtāyı okursa yā Resūla’llāh

---

195 54b

195 3b * Gayya kuyusu: Cehennemde bir kuyu veya dere. Vezin gereği gayâ yazılmış.

196 55a

197

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet cevheri rūḥ-ı ezeldir yā Resūla’llāh
Okunsa defter-i ‘aşkıḡm güzeldir yā Resūla’llāh
- 2 Müzeyyen gösteren cismi kafesde mürğ-i rūḥumdur
Uçarsa kuş kafes ḥāk-i ḥarābdır yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī gönül mürğı muhabbetle ġıdālanmış
Vücūdun aşı-ı eczāsı türābdır yā Resūla’llāh

198

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Riyāzetle kesüp nefsi sevindim yā Resūla’llāh
Gice gündüz nice ġuşşa çekerdim yā Resūla’llāh
- 2 Gönül rūḥ-ı Muḥammed’dan alur feyzi ferāsetle
Bi-ḥamdi’llāh bu irşadı begendim yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī fiyāt olmaz bu bir āb-ı ḥayāt ammā
Bu yolda sermāye-i ‘ömrüm çürütdüm yā Resūla’llāh

199

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Göñül kayd-ı meşāhirden mu‘arrā yā Resūla’llāh
Metā‘-ı fān-ı dünyādan müberrā yā Resūla’llāh
- 2 Cihānıñ mālına mağrūr neden olsun beķası yok
Muḥabbet mülküdür bāķi teberrā yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī o şöhetden geķer sen fānī dünyāda
Muḥabbet manşıbı dilde maṭarrā yā Resūla’llāh

200

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet rāh-ı ‘aşķım refiķim yā Resūla’llāh
Ḥarāmī nefis ile şeyṭān esirim yā Resūla’llāh
- 2 Murādım menzilim ancaķ medīneñdir meded eyle
Muḥabbet yelleri esse emīnim yā Resūla’llāh
- 3 Muḥabbet seyfidir ķudret kesersem nefis-i emmārem
Ḥasan Ḥilmī ‘adīl olsa vezirim yā Resūla’llāh

201

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet kalb-i ‘uşşāka mu‘indir yā Resūla’llāh
Yazılmış levh-i mahfūzda naşîrdir yā Resūla’llāh
- 2 Esen yeller akan seyler gelür kalbe şafā eyler
Gönül ‘uşşāk-ı rûhānî rahîmdir yā Resūla’llāh
- 3 Hasan Hilmî şarāb-ı ‘aşk bilindi başka hikmetdir
Muhabbet katre-i rahmet lezîzdir yā Resūla’llāh

202

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Yazar ‘aşkı beyān eyler kalemdir yā Resūla’llāh
Dikilmiş ‘arş-ı a‘lāya ‘alemdir yā Resūla’llāh
- 2 Muhabbet ma‘nevî dilde güneş fi’l-meşel gökde
Ziyası kalbe düşdükçe hakemdir yā Resūla’llāh
- 3 Hasan Hilmî bu ‘aşk hâkim muhabbet pâdişâhdır bil
O şehriñ fâtihi ‘aşkı kadardır yā Resūla’llāh

203

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Şıfâtıñ aşluma zātıñ döşekdir yâ Resûla’llāh
Şıfâtıñ zātını bilmez eşekdir yâ Resûla’llāh
- 2 Maķāmıñ zāt-ı ev ednā‘ urūcuñ *Sidre-i a‘lā*
Nüzülüñ *kābe kavseyn* şerefdir yâ Resûla’llāh
- 3 Muḥabbet Sidre-i rûḥdur medīneñ ‘āşıkā menzil
Ḥasan Ḥilmî nüzül itse gerekdir yâ Resûla’llāh

204

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Göñül ḥasta nefes ister okunsun yâ Resûla’llāh
Ṭabīb-i ḥāzıkā geldi sevinsün yâ Resûla’llāh
- 2 Muḥabbet ḥançeri kesdi hevā-yı nefis-i emmārem
Ṭuṭuşdı mā-sivā yandı bilinsün yâ Resûla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmî bu ‘aşk derdi ‘ilācıyla def‘ olmaz bil
Devāsı saña vuşlatdır bilürsin yâ Resûla’llāh

---

203 56b

203 2a ev ednā:hatta daha yakın Necm 53:9 (فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى)

2b kābe kavseyn: iki yay kadar Necm 53:9 “Böylece iki yay mesafesi kadar, (hatta) daha yakın oldu.”

203 2a/3a Sidre-i a‘lā Necm 53:14/16 (لَسُدْرَةَ)

204 56b

205

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet yaksa nefsanı gönülde yâ Resûla’llâh
Yeşil otlar biter zevk-i zemînde yâ Resûla’llâh
- 2 Muhabbet âteşi kudret yakar nefsi helâk eyler
Görür ‘aşıkların her gün gönülde yâ Resûla’llâh
- 3 Hasan Hilmî muhabbetle yanarsa sine-i ‘uşşâk
Anıñcün cümle bülbüller figânda yâ Resûla’llâh

206

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet nûr-ı kudretidir tesellî yâ Resûla’llâh
Yanarsa kalb-i ‘uşşâkda tecellî yâ Resûla’llâh
- 2 Dikilmiş nefsi bāğ içre mu‘allaq cennet-i Tübâ
Feṭübâ şümme ṭübâ teennî yâ Resûla’llâh
- 3 Hasan Hilmî muhabbetdir yanar kandîl kalbimde
Medâr-ı nûr-ı tevḥîddir temennî yâ Resûla’llâh

---

205 57a

206 57a

206 2b Feṭübâ şümme ṭübâ şümme ṭübâ: “Ne mutlu o meşhedin (sancağ-ı şerifin) altında hazır olacak kimselere denir.”

207

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Selām geldi Zī-selem’den yā Resūla’llāh
Seher vakti ta‘āmıdır zū’n-ni‘amdan yā Resūla’llāh
- 2 ‘İlācı dest-i kudretle virir Lokmān Hekīm ammā
Seniñ ‘aşkıñla hoş gönlüm kederden yā Resūla’llāh
- 3 Hasan Hilmī göñül dertli muhabbet derdi pek tatlı
Muhib seccādei serdi zū’l-minenden yā Resūla’llāh

208

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Hevā-yı nefs-i emmāre yoğuşdur yā Resūla’llāh
‘Azābı ehl-i ‘işyāniñ uķışdır yā Resūla’llāh
- 2 Helāk eyler anı ‘āşık muhabbet bādı esdikçe
Yanar gönlüm muhabbetden bir işdir yā Resūla’llāh
- 3 Hasan Hilmī halāşındır cihād-ı ekber eylersen
Gurūr ehli biniş geymiş yemişdir yā Resūla’llāh

---

207 57b

208 57b

208 1b’de geçen “ukış” kelimesi, çok fazla, şiddetli anlamındaki “öküş” şeklinde yazılmalıydı.

208 3b’de geçen “biniş” eskiden ulemanın cübbe üzerine giydiği bedeni ve kolları geniş üstlük anlamındadır.

209

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1   Mekānı cümle zî-rūhuñ mekâbir yâ Resûla’llāh
Bunı taşdıķ iden cümle ekâbir yâ Resûla’llāh
- 2   Muhabbet ma‘ deni maḥfî mu‘ annidler arar bulmaz
Aña mâlik muḥakḳıķler münâbir yâ Resûla’llāh
- 3   Oķur tevḥîdi remz eyler Ḥasan Ḥilmî mudaḳḳıķdir
Zuhûr eyler ḥakâyiķler meşâdır yâ Resûla’llāh

210

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1   Muhabbet çeşme-i âb-ı ḥayâtdır yâ Resûla’llāh
Gönûl Ḥızır içüp andan şebâtdır yâ Resûla’llāh
- 2   Ḥızır İlyās içüp anı ḥayâtı aldılar andan
Muhabbet ol şuyuñ aşlı nebâtdır yâ Resûla’llāh
- 3   Aķar ķudret puñarıdır Ḥasan Ḥilmî içer ķanmaz
Tükenmez mecr-i bî-pâyân ne baḥtdır yâ Resûla’llāh

211

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet şimşegi çaķmak çaķarsa yā Resūla’llāh
Göñülde mā-sivā kalmaz yaķarsa yā Resūla’llāh
- 2 Muhabbet bir melekdir ledünni ‘ilmine me’mūr
Menāfi ‘ilmidir kalbde okursa yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī bu ‘aşķ üstāz ‘ibādet ‘ilmini öğren
Göñül hamrı muhabbetden içerse yā Resūla’llāh

212

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet ‘āşıķa Ḥaķ’dan hedāyā yā Resūla’llāh
Bu ‘aşķ dersi cenābından ‘aṭāyā yā Resūla’llāh
- 2 Ne ni‘met ni‘met-i pākdir okur ‘āşıķlarıñ viridi
Cemāliñ bağına girdi gıdāyā yā Resūla’llāh
- 3 Ser-ā-pā nūr olur ‘āşıķ Ḥasan Ḥilmī sözün şādıķ
Cehennem āteşi yakmaz rızāyā yā Resūla’llāh

213

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 ‘İbādet sofrā-i kudret muḥabbet yā Resūla’llāh
Kadāhı bāde-i ‘aşkıñ muḥabbet yā Resūla’llāh
- 2 Esāsı dīn-i İslāmıñ ‘ibādet meyvesindendir
Müheyyā aşl-ı rūḥānī muḥabbet yā Resūla’llāh
- 3 ‘İbādet dāne-i ḥikmet biterse dīn zemīninde
Hasan Ḥilmī ider işār muḥabbet yā Resūla’llāh

214

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Fakrla iftiḥār itdiñ iḥtiyārī yā Resūla’llāh
Şıgındıñ Zāt-ı Mevlā’ya fakr ıztırārī yā Resūla’llāh
- 2 Kanā‘at kenz-i lā yefnā şabır miftāḥ-ı rāḥatdır
Velīler kīsesi kıymet-i i‘tibārī yā Resūla’llāh
- 3 Hasan Ḥilmī teşekkür kıl fakirle iftiḥār eyle
Tevekkül medār-ı iktidārī yā Resūla’llāh

---

213 58b

214 59a

214 Bu bölümde “El-fakru fahrī” (Fakirlik övüncümdür, onunla iftihar ederim.) hadisine işaret edilmektedir.

215

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Şırâtı geçmege ‘aşkıñ Burak’dır yâ Resûla’llāh
Sekiz cennet işitdim pek ırakdır yâ Resûla’llāh
- 2 Kanât açmış uçar ‘âşık ğınâ-i fakra mālîkdir
Medîneñ cenneti gözden yakındır yâ Resûla’llāh
- 3 Tavâf eyler Hâsan Hilmî bu fakrıñ Ka‘be’si her dem
Okur hüccâc ile lebbeyk laţîfdir yâ Resûla’llāh

216

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet mescidi bâb-ı niyâzdır yâ Resûla’llāh
Gice gündüz kılar ‘âşık namâzdır yâ Resûla’llāh
- 2 İder mi‘râc-ı rûhânî çıkar ‘arşa nazar eyler
Anıñ vechi güneş gibi beyâzdır yâ Resûla’llāh
- 3 Namâzla iftihâr eyler Hâsan Hilmî muşallîdir
Muhabbet aşlu ondan ‘ivâzdır yâ Resûla’llāh

217

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet bāde-i ‘ilm-i ledünni yā Resūla’llāh
Liķā-i len terānī udnu minnī yā Resūla’llāh
- 2 Muhabbet āteşi yaķdı gönülde mā-sivā yoķdur
Yazar defter varaķ eyler fūnūnı yā Resūla’llāh
- 3 Muhabbet Hızır-ı hıkmetdir bulup āb-ı hayāt içdim
Hasan Hilmī memāt olmaz inandı yā Resūla’llāh

218

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet minber-i vuşlat delā’il yā Resūla’llāh
Medīne Mekke fī’l-vāķi‘ vesā’il yā Resūla’llāh
- 2 Günāhkār tevbesiz olsa tolar ķabri yılan ‘akreb
Muhabbet ‘aşıķa Haķ’dan hamā’il yā Resūla’llāh
- 3 Hasan Hilmī muhabbetle oķur lebbeyk-i rūhānī
Şadāsı gelse huccācın nevāfil yā Resūla’llāh

219

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet hacc-ı cismānī ferā’iz yā Resūla’llāh
Kalendar ‘āşıkın hālī mu‘arız yā Resūla’llāh
- 2 Muhabbet Cebel-i ‘Arāfat ‘aşk zemzem-i ma‘nā
İçer kanmaz okur lebbeyk tefeyyüz yā Resūla’llāh
- 3 Hasan Hilmī selām söyle bu gün yetmiş biñ hüccāca
Bunu red eyleyen haqqā revāfız yā Resūla’llāh

220

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet Ka‘be-i kudret muḳadder yā Resūla’llāh
Koḳarsam misk-i kudretten mu‘anber yā Resūla’llāh
- 2 Muhabbet mürşid-i Mevlā mürīdi müntehī eyler
Mücellā bāreke’llāh muşavver yā Resūla’llāh
- 3 Melekler beyt-i ma‘mūrı tavāf eylerse göklerde
Beşer yerde melek gökde mübeşşer yā Resūla’llāh
- 4 Hasan Hilmī muhabbetle tavāf it Ka‘be-i ‘aşkı
Naşībim iştiyākımdır müyesser yā Resūla’llāh

221

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet ni‘meti na‘tın faķire yā Resūla’llāh
Haķir olsam ğanī eyler ‘azīze yā Resūla’llāh
- 2 Yağar ğam rahmeti her gün amān virmez bir afātdır
Muhabbet yağmurı yağsa sürūra yā Resūla’llāh
- 3 Hasan Hilmī kederlenme şaķıñ dīnāra ğam çekme
Ĝam-ı dīniñ ‘atāsı çok cünūna yā Resūla’llāh

222

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet leyle-i mi‘rāc celālī yā Resūla’llāh
İrişdiñ *ķābe ķavseyne* kemālī yā Resūla’llāh
- 2 Huzūra her seher vaķti okursan toķsan biñ esrārı
Hadīs-i ķudsīdir na‘tın cemālī yā Resūla’llāh
- 3 Hasan Hilmī yazılmışdır okursan kāināt Qur‘ān
Muhabbet ‘āşıķa tefsīr ğayālī yā Resūla’llāh

---

221 60b

222 60b

222 1b ķābe ķavseyn: iki yay kadar Necm 53:9 Necm 53:9 (فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى)

223

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Ziyāfet sofrā-i dīn-i mübīndir yā Resūla’llāh
‘İbādet etmegi ḥable’l-metīndir yā Resūla’llāh
- 2 Yazılmış sırrıma Qur’ān okur rūḥum gıdā eyler
Muḥammed ‘ilm üstāzım yakīndir yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī ‘amel buğday anı tevḥīd daḳīk eyler
O ni‘met cenneti ḥaḳḳe’l-yakīndir yā Resūla’llāh

224

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Ciger bişdi ḥarāretten kebābdır yā Resūla’llāh
Muḥabbet ḥamrını maḥfi yetiştir yā Resūla’llāh
- 2 Göñül ‘ilme okur ḳanmaz nazar kılsa ḳanā‘at yok
Cemālīn keşf idüp gözle görüşdür yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī bu ‘aşḳ mürşid muḥabbete feyz-i rūḥānī
İçerse rūḥ-ı sulṭānī seviştir yā Resūla’llāh

225

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Yazılmış defter-i ‘ilmi ezelde yâ Resûla’llâh
Naşib-dârem nüzûl-ı fermân feride yâ Resûla’llâh
- 2 Müneccim burcuma bakdı haber virdi siyâh bahtım
Bilindi tâlî‘ im takvâ ceride yâ Resûla’llâh
- 3 Muhabbet ma‘ nevî rızkı muqadderdir Hasan Hilmi
Gelür *naḥnu kasemnâdan* vahide yâ Resûla’llâh

226

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet devlet-i kudret mübâhdır yâ Resûla’llâh
Muhabbet misk-i rûhânî silâhdır yâ Resûla’llâh
- 2 Mücâhidler riyâzetle kırar mâ-sivâ küfrüñ
Virilmiş ‘aşîka Hâk’dan kılıçdır yâ Resûla’llâh
- 3 Kırar nefsi helâk eyler Hasan Hilmi mücâhiddir
Muhabbet şâh-ı kalb içre celîsdir yâ Resûla’llâh

---

225 61b

225 3b naḥnu kasemnâ: Kısımlara ayırdık. Zuhuf 43:32 (نَحْنُ قَسَمْنَا)

226 61b

227

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet mürşid-i kâmil mükemmel yâ Resûla’llāh
Ezel bâğında ol miskden müseccel yâ Resûla’llāh
- 2 Cihāna neşr olur el-ân Muḥammed ma‘deni miski
Muḥabbet miskdir eski mübeddel yâ Resûla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmî mübârekdir muḥabbet medḥ-i ‘aşk olsun
Tecellî kılsa subḥânî tebeddül yâ Resûla’llāh

228

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Kebā’ir ehline ḥaşdır şefā‘at yâ Resûla’llāh
Meger izn-i ḥüdâ ile şefā‘at yâ Resûla’llāh
- 2 Amān rûz-ı cezâda dest-gîr ol ben günāhkârım
Muḥabbet aşlu Ḥak’dan şefā‘at yâ Resûla’llāh
- 3 Şefā‘at şāh-ı sultāndır Ḥasan Ḥilmî saña kurbân
Şefā‘atle yazar medḥiñ şefā‘at yâ Resûla’llāh

229

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet toḥm-ı iḥlāşdır ekilmiş yâ Resûla’llāh
Gönül bâğında ol meyve yetişmiş yâ Resûla’llāh
- 2 Açıldı meyve-i gülzâr buyursun ehl-i ‘aşk gelsün
Tükenmez meyvesi zâid vaḳf itmiş yâ Resûla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmî ider işâr muḥabbet meyve-i na‘tın
Okur ‘aşkıñ kitâbını şevâbmış yâ Resûla’llāh

230

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet ḳudret-i billûr zücâce yâ Resûla’llāh
Yanar par par ḳanâdilde serâce yâ Resûla’llāh
- 2 Dilim *mişbâḥ-ı ni’l-mişbâḥ* gönüldür kevkeb-i dürrî
Bu ‘aşk bahrında iskânı ‘ilâca yâ Resûla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmî muḥabbet nûr gönül *nûruñ ‘alâ nûrdur*
Cihânı nûra ğarḳ eyler zibāca yâ Resûla’llāh

---

229 62a

230 62b

230 2a mişbâḥ-ı ni’l-mişbâḥ: Lamba gibi ışıık saçan kandil *Nûr 24:3* (مصباح المصباح)

230 3a nûruñ ‘alâ nûrdur. “Nur üzerine nurdur.” *Nûr 24:35* (نور على نور)

231

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet *Ṭūr-ı Sînā*’dır tecellî yâ Resûla’llāh
Bu ilhâm aşlı Mūsā’dır tesellî yâ Resûla’llāh
- 2 O nûra tākātım yokdur vücūdum tārūmār oldu
Gelince rûḥa fermān-ı *len terānî* yâ Resûla’llāh
- 3 ‘Aķıl Cebrā’il fikir Mikā’il u İsrāfîl
Teslîm-i ‘Azrā’il Ḥasan Ḥilmî yâ Resûla’llāh

232

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet ehli pâdişāhdır inzivāda yâ Resûla’llāh
Helāki nefsi-i şeyṭānî inzivāda yâ Resûla’llāh
- 2 İki ḥayye vücūdumda biri nefsim biri şeyṭān
Emerler ḳan-ı insānı inḳiyāda yâ Resûla’llāh
- 3 Muhabbet seyḫini çekdim ‘aduvv-ı nefsi-i şeyṭāna
Ḥasan Ḥilmî mu‘în ister i‘tikāda yâ Resûla’llāh

---

231 62b

231 2b len terānî: Hz. Musa Tūr dağında Allāh’ın cemālini görmek isteyince Allāh’tan “Beni katiyyen göremezsın. A‘rāf 7:143 (لَنْ تُرَآَنِي)

231 1a Ṭūr-ı Sînā “Sina Dağı’na andolsun. “ Tin 95:2 (وَطُورِ سَيْنَانَ)

232 63a

233

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Meded kıl rüz-ı maḥşerde ğarībe yā Resūla’llāh
‘Azāba ṭākatim yokdur cezāda yā Resūla’llāh
- 2 Muḥabbet bādesindendir gezersem sekr-i lā-ya‘kıl
Su’āl-i Mūnkir’e virmem cevāb da yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī ‘amel eyler okursa ‘ilm-i tevḥīd
Çerāķı nūr-ı tevḥīddir ḳabīrde yā Resūla’llāh

234

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet ‘āşıķa tefsīr-i Ḳur’ān’dır yā Resūla’llāh
Yazarsa āyet-i esrār beyāndır yā Resūla’llāh
- 2 Cemāliñ şerḥ ider ‘āşıķ okursa *sūre-i Ṭāhā*
Teheccüd ḳıldığiñ raḥmet ‘ayāndır yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī gönül ḥāfız zihinde *sūre-i Yāsīn*
Şevābı cümle mevtāya sereyāndır yā Resūla’llāh

---

233 63a

234 63b

234 2a Sūre-i Ṭāhā 20:1, Hz. Peygamberin isimlerinden biridir. Ebced hesabına göre tı harfi dokuz, hâ harfi beş rakamının karşılığıdır. Her ikisinin toplamı on dördtür. Hz. Muhammed de ayın on dördüne, dolunaya benzetilir. (Yeniterzi, 1993:100)

234 3a Sūre-i Yāsīn 36:1 Na’tlarda bu âyet yüce Peygamberi Cenâb-ı Hakk’ın diliyle öven bir hitap ve sıfat olarak ele alınır. (Yeniterzi, 1993:102)

235

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet vā‘ izi Ḥaḳ’ dan şerî‘ at yā Resūla’llāh
Naşîḥat ehline rahmet şerî‘ at yā Resūla’llāh
- 2 Ḥaṭā sözdür zamān āḥir şerî‘ at kalkdı dirlerse
Ebed ma‘ mūr ḥarāb olmaz şerî‘ at yā Resūla’llāh
- 3 Beḳā mülki Ḥasan Ḥilmî muḥabbet meyvesindendir
‘İmādı dîn-i İslām’ın şerî‘ at yā Resūla’llāh

236

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet mustakîm ḥasbî mümeyyiz yā Resūla’llāh
Göñül ‘āşık okur vehbî tefeyyüz yā Resūla’llāh
- 2 Rumûz-ı defter-i tevḥîd muḥabbetle açılmışdır
Yazar bir bir beyân eyler temeyyüz yā Resūla’llāh
- 3 Muḥabbet ‘āşıkā mürşid göñül dervîş tonuñ geydi
Ḥasan Ḥilmî mükāfâtı telaffuz yā Resūla’llāh

237

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Lisānımda feşāhatle belāğat yā Resūla’llāh
Muḥabbet bādı esdikçe ‘adālet yā Resūla’llāh
- 2 Göñül dertli devā bulmaz ‘aceb bilmem ne ḥikmetdir
‘İlācı gelse rūḥānī kerāmet yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī ḥaber bekler muḥabbet bāğbānından
Seḥer vaḳti ḥaber gönder şefā‘at yā Resūla’llāh

238

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet ehlidir cümle şaḥābe yā Resūla’llāh
Yazup vaşfiñ ‘ayān itdim kitāba yā Resūla’llāh
- 2 Muḥabbetlü ‘aziz göñlüm sever aşḥābları cāndan
Şalāt ile selām andan kināye yā Resūla’llāh
- 3 Muḥabbet ḥākimi göñlüm Ḥasan Ḥilmī yazar i‘lām
Medīneñ ravza-i cennet ğınāya yā Resūla’llāh

239

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Eser rüzgār gelür reyḥān Yemen’den yā Resūla’llāh
Koḡar göñlüm o reyḥān-ı raḥīmden yā Resūla’llāh
- 2 Göñül Üveyse’l-Ḳarānī’dir güderse nāḡa-i ‘aşḡı
Saña şad şad selām eyler göñüldeñ yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī gülüstānı gezersem her seḡer vaḡti
Virirler zākire güller ḡabībden yā Resūla’llāh

240

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Gözüm nūrı sürūrumdur Muḡammed yā Resūla’llāh
Göñül feyzi ezel kārı müebbed yā Resūla’llāh
- 2 Tecellī bāḡ-ı Aḡmed’den tevellüd eyledi oḡlum
Celāleddīñ ḡodum ismiñ mu‘abbid yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī yazar remzi Celāleddīñ şerḡ eyler
Emānet eyledi Ḥaḡḡ’a muvaḡḡid yā Resūla’llāh

241

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Ne ‘ādetdir ne hikmetdir bu şöhret yâ Resûla’llāh
Ne müftî kaldı ne tadrîs ne bid‘ at yâ Resûla’llāh
- 2 Muhabbet manşıbı mahfî gezer dellāl-ı ‘aşk üzre
Anıñ bāzār-ı gurbetde ne ‘ibret yâ Resûla’llāh
- 3 Gelürse hâtıra rāh-ı şırāte’l-hak Hasan Hilmî
Muharrem ayı mâtemle siyâset yâ Resûla’llāh

242

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Nefis emmāre-i ğaflet çocukdur yâ Resûla’llāh
Kırarsa şişe-i kalbî yazıkdır yâ Resûla’llāh
- 2 Muhabbet dersini ta‘lîm iderken nakşibendîden
Gıdāsın kesdigim hâlde helâkdır yâ Resûla’llāh
- 3 Hasan Hilmî nefis ma‘şûm büyütme anı südden kes
Yedi başlu ki ejderhâ kavîdir yâ Resûla’llāh

243

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet aşl-ı fī’l-vāḳi‘ şerī‘at yā Resūla’llāh
Bilür ‘ārif hidāyetdir ṭarīkat yā Resūla’llāh
- 2 Hevā-yı nefsi terk itdim reh-güzārım ‘aşḳ-ı mevlāda
Kerāmet mesnedinde ḥaḳ ḥaḳīkat yā Resūla’llāh
- 3 Şerī‘at taḥtına mālīk şaḥīḥ Sulṭān Ḥamīd Ğāzī
Ḥasan Ḥilmī muḥib dā‘ī ‘adālet yā Resūla’llāh

244

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Mürīd-i muḥlisiñ kārı muḥabbet yā Resūla’llāh
Muşaddaḳ mürşidiñ ḥālī şerī‘at yā Resūla’llāh
- 2 Risālet bāğ-ı raḥmetdir cihāna meyve neşr ider
Ḳurulmuş sofra-i ḳudret seḥāvet yā Resūla’llāh
- 3 Muḥabbet bilmeyen vā‘iz mücevher kıymetiñ bilmez
Ḥasan Ḥilmī ‘ayb görmez ticāret yā Resūla’llāh

245

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet nokşānıdır her müdde‘āda yā Resūla’llāh
Kuşūrum çok hidāyetlü du‘āda yā Resūla’llāh
- 2 Okursam dā‘imā na‘tın muhabbet āyet-i vaşfiñ
Ne haddim var benim hüsñ ü edāda yā Resūla’llāh
- 3 Muhabbet āfītābı çün tülū‘ eylerse gönümde
Hasan Hilmī düşer dellāl mezāda yā Resūla’llāh

246

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Kemāle şarf ider nokşānını ‘ābid ‘ibāda yā Resūla’llāh
Muhabbet rahmetiñ olsun ziyāde yā Resūla’llāh
- 2 Metā‘-ı dār-ı dünyāda kalender ‘āşıkıñ hālī
Kerem kıl merhamet eyle mezārda yā Resūla’llāh
- 3 Muhabbet Ka‘besi kalbde Hasan Hilmī tavāf eyler
Bu ‘aşk üzre olan şaff u şafāda yā Resūla’llāh

247

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Zuhūruñ ‘ayn-ı rahmetdir cihāna yā Resūla’llāh
Ezelde dīde-i bahtım güşāde yā Resūla’llāh
- 2 Mürīdiñ Nakşibendīdir muḥabbet gonçe-i gülzār
Açılmış gülleri fevka’l-‘ulāda yā Resūla’llāh
- 3 Bilür cevherleriñ kadriñ Ḥasan Ḥilmī gönül şarrāf
Bilindi ma‘deni taḥte’s-serāda yā Resūla’llāh

248

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet ma‘cūnı ḥālī derūnı evliyāu’llāh
Bulunmaz neş’esi her bir devāda yā Resūla’llāh
- 2 Muḥabbet ‘illet-i ‘aşkıñ devāsın isteyen ḥasta
Muṭābık düşdi Qur’ān’a şifada yā Resūla’llāh
- 3 Muḥabbet ‘Adn-ı deryādır Ḥasan Ḥilmī cedīd dalgıç
Çıkardı dürlü cevherler baḥırde yā Resūla’llāh

249

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Zehri vardır içildikçe duḡānda yā Resūla’llāh
Ezā vardır meleklerle duḡānda yā Resūla’llāh
- 2 Ḥabīşdir aşlına fetvā virir ‘aql-ı me‘ād ehli
Anıñçün naḡle ḡacet yok duḡānda yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī kıyās ḡaḡdır duḡānıñ şurbu isrāfdır
Ḥarāmdır içmesün ‘āşık duḡānda yā Resūla’llāh

250

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Ne ḡoşdur şavt-ı lebbeyk ‘Arafāt’da yā Resūla’llāh
Bilür ‘āşık olan semt-i Minā’da yā Resūla’llāh
- 2 Ḥüdā saḡā eylesün ‘atşānını miz-āb-ı zemzemden
Muḡabbet bādesi Ümmü’l-Kurā’da yā Resūla’llāh
- 3 Ezel ‘aşḡ müftisi fetvā virirse ey Ḥasan Ḥilmī
Muḡabbet aşl-ı ḡikmet Muḡammed Muştafa’da yā Resūla’llāh

251

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet kıyās-ı zātın cemālde yā Resūla’llāh
Enīsın mürşidin Ḥaḳ’dır Ḥirā’da yā Resūla’llāh
- 2 Sarāy-ı Sidre-i ‘arşa mübārek bād-ı mescidden
Çıkup seyr eyledin ‘arşı ḥāriḳ-i ‘āde yā Resūla’llāh
- 3 Ḳarār-ı *ḳābe ḳavseyn* Ḥasan Ḥilmī işāret var
Ḳuşūrum çok seni medḥ u şenāda yā Resūla’llāh

252

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Ebūbekrī ‘Ömer ‘Osmān ‘Alī’de yā Resūla’llāh
‘Adāletde şecā‘atde şehāda yā Resūla’llāh
- 2 Daḳīḳa fevt olunmaz kıl ḳadar medḥin muhabbetde
Muhabbet ehline vaşfin rızāda yā Resūla’llāh
- 3 Ḳaşıdeñ şerḥ ider ‘āşık Ḥasan Ḥilmī muhabbetle
Muhabbet zevḳidir āl-i ‘abāda yā Resūla’llāh

---

251 67a

251 2a Sidre-i a‘lā Necm 53:14/16 (السِّدْرَةُ)

251 3a ḳābe ḳavseyn: “İki yay kadar” Necm 53:9 (فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى)

252 67b

253

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet bādı esdikçe seherde yā Resūla’llāh
Uyur mı ‘āşıkıñ dertli yatağda yā Resūla’llāh
- 2 ‘Alemdār-ı Resūla’llāh Ebā Eyyube’l Enşārī
Şarāb-ı ‘aşkı rūhānī kadehde yā Resūla’llāh
- 3 Cemī‘ u cümle aşhāba muhabbet eylemek vācib
Kuşūr itmez Hasan Hilmī vefāda yā Resūla’llāh

254

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Kitāb-ı ‘aşkı ez-berden okursam yā Resūla’llāh
Şuçum ‘afv it kuşūrum var yazarsam yā Resūla’llāh
- 2 Muhabbet hāfızı ‘āşık okur ‘ilm-i ledünnī
Muhabbet Muşhaf-ı zātıñ okursam yā Resūla’llāh
- 3 Nihāyetsiz kütüb-hāne Hasan Hilmī muhabbetdir
Baña ta‘limi ders eyle girersem yā Resūla’llāh

255

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet māye-i cevher ‘ilimdir yā Resūla’llāh
Muhabbet ‘āşıkā ihsān hilmidir yā Resūla’llāh
- 2 Metā‘-ı ma‘şiyet ğaflet virir bāzār-ı ‘uşşāka
Şefā‘ at bā‘ iş-i burc-ı hameldir yā Resūla’llāh
- 3 Du‘ā eyler Ḥasan Ḥilmī murādı zıkr ü fikrindir
Ḥuzūr-ı tuḥfe-i şāha ğazeldir yā Resūla’llāh

256

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet mürşidi nuṭkī muvāfık yā Resūla’llāh
Seniñ derdiñle ‘āşıklar muṭābık yā Resūla’llāh
- 2 Muhabbet pādişāhinem virirsem ‘arz-ı hālimi
Oğur ihsān ider sultān meşādiķ yā Resūla’llāh
- 3 Tecellī gülşeni dilde Ḥasan Ḥilmī muhabbetdir
Ḳabūl eyler bunu mu‘min muvāfık yā Resūla’llāh

257

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet- nāme-i ‘aşkıñ Muḥammed yā Resūla’llāh
Ḥaḳīkat ism-i a‘zam nām-ı Aḥmed yā Resūla’llāh
- 2 Muḥabbet dersini tekmil idince on sekiz yılda
Civānlık gitdi pîr oldum mücerred yā Resūla’llāh
- 3 Tükenmez çilleler çekdim civār-ı dār-ı Eyyüb’da
Ḥasan Ḥilmî’ye nuşretler teceddüd yā Resūla’llāh

258

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet mülkünün şāh-ı cemāli yā Resūla’llāh
Saña maḥşuş durur ‘ālî kemāli yā Resūla’llāh
- 2 ‘Ulüm-i evvelîn āḥir muḥabbetle olur zāhir
İlā yevmi’l-cezādārı me‘ālî yā Resūla’llāh
- 3 Muḥabbet şemsi ḳalbinde toḡarsa ey Ḥasan Ḥilmî
Cevāhirler olur peydā maḳālî yā Resūla’llāh

---

257 68b

258 68b

258 2b İlā yevmi’l-cezādārı (kıyāmeti) A’raf 7: 167

259

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Ferāgat eylerim bāğ-ı mā-sivādan yā Resūla’llāh
Hayā itdim muḥabbet bülbulünden yā Resūla’llāh
- 2 Şarāb-ı āb-ı la‘liñ nūş idince bülbul-i rūḥum
Muḥabbet ḥaznesin buldum kākülinden yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī ḥaber aldı şadā-yı mürğ-ı mu‘cizden
Uşandı fān-ı dünyānıñ sünbülünden yā Resūla’llāh

260

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Mine’r-raḥmān muḥabbetdir vüṣūluñ yā Resūla’llāh
Ḥalīlu’llāh raḥmetdir uşūluñ yā Resūla’llāh
- 2 Muḥabbet ravza-i cennet o dergāha yüzüm sürsem
Ḥaḳīkat kaşr-ı cennetdir duḥūluñ yā Resūla’llāh
- 3 Muḥabbet Muşḥaf-ı Qur’ān kaşīdeñ anı şerḥ eyler
Müfessirdir Ḥasan Ḥilmī maḳūluñ yā Resūla’llāh

261

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Uyanmaz mihnet-i rûhum bu gamdan yâ Resûla’llâh
Muhabbetle uyandır sen elemenden yâ Resûla’llâh
- 2 Ne mümkündür gönül mürği hayâlınden ba‘îd olmak
Neden hâlî kalur defter raķamdan yâ Resûla’llâh
- 3 Kanať açmıř gönül mürği Hasan Hilmî uçar ‘arŗa
Gelür maħbûb hû levh u kaleminden yâ Resûla’llâh

262

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet bāb-ı meftûhdur kemāhî yâ Resûla’llâh
Muhabbet mağfiret māhî günāhî yâ Resûla’llâh
- 2 Muhabbet iŗtiyākında şerî‘at ‘āŗıķa reh-ber
Ulu’l-elbāba zāhirdir penāhî yâ Resûla’llâh
- 3 *Mine’l-meŗriķ ile’l-mağrib* okunsun nāmıma na‘tın
Hasan Hilmî giyer ‘āŗķıñ külāhî yâ Resûla’llâh

---

261 69b

262 69b

262 2b *Ulu’l-elbāba*: Arınmış akıl sahipleri Ali İmran 3:7

262 3a Mine’l-meŗriķ ile’l-mağrib “Doğudan batıya kadar”

Bakara 2:258 (مِنْ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ)

263

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet bāde-i ‘aşka kadehdir yā Resūla’llāh
İçen ‘âşık hüzün olmaz ferahtır yā Resūla’llāh
- 2 Anıñ ‘âşıkları sekrân gelür rûz-ı maşşerde
Hisâb görmez ‘azâb çekmez felâhtır yā Resūla’llāh
- 3 Hasan Hilmî gelür ser-hoş içüp ‘aşkıñ şarâbından
Kadâhı kabrine rahmet mübâhtır yā Resūla’llāh

264

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet resm-i ‘Osmânî muşavver yā Resūla’llāh
Yazılmış sırr-ı ‘uşşâkda muharrer yā Resūla’llāh
- 2 Muhaqqak her sözün âyât medârı bā-i-bi’smi’llāh
Muhabbet ehline Hâk’dan mükerrer yā Resūla’llāh
- 3 Zehî metn-i muhabbetdir Hasan [Hilmî] tefeyyuz kıl
İmāme iktidâr itdim Allāhu Ekber yā Resūla’llāh

265

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Bi-ḥamdi’llāh yetişdik rûz-ı ‘ide yâ Resûla’llāh
Muḥabbetdir irişdi se‘ide yâ Resûla’llāh
- 2 Bu na‘tın medḥini gökde melekler intihâb eyler
Toksan yapraklı ‘aşk şerhi ceride yâ Resûla’llāh
- 3 Kerem kıl bâb-ı lütfından Ḥasan Ḥilmî vezîr olsun
Yazarsa va‘de-i vuşluñ ümide yâ Resûla’llāh

266

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Cemî‘-i enbiyânın efḍalısıñ yâ Resûla’llāh
Ser-â-ser ins ü cin peygamberisiñ yâ Resûla’llāh
- 2 Sen ol mizân-ı maḥşerde ‘uşât-ı ümmete Ḥaḳ’dan
Şefâ‘atle meded ma‘denisiñ yâ Resûla’llāh
- 3 Livâ-yı nuşretiñ İnnâ Fetāḥnâdan açılmışdır
Ḥasan Ḥilmî’ye o fettāḥın mefḥarisiñ yâ Resûla’llāh

---

265 70a

266 70b

266 3a İnnâ fetāḥnâdan: Muhakakki biz fethettik. Fetih 48:1 (إِنَّا فَتَحْنَا)

267

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Yüzüñ āyīne-i maḥbūb şühūda yā Resūla’llāh
Naẓīriñ gelmedi mehd-i vücūda yā Resūla’llāh
- 2 Muḥabbet zāt muḥaḳḳaḳdır *cezāke’llāhu ḥayren hū*
‘Adīliñ vaşf-ı na‘tında nümūde yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī yazar na‘tın muḥabbet külḥanındandır
Döşerse gülşen-i zāti’l-vaḳūde yā Resūla’llāh

268

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet mebd-i mäh-ı muḥarrem yā Resūla’llāh
Yazılmış sırrıma mātem mükerrerrem yā Resūla’llāh
- 2 Zehri viridi kılıç çekdi ḥiyānet eyledi mel‘ün
Sezādır la‘nete el-ḥaḳ hezār her dem yā Resūla’llāh
- 3 Nübuvvet salṭanat şemsi Ḥasan Ḥilmī münevverdir
Yezīd’iñ ḳabri fi’t-taḥḳīḳ cehennem yā Resūla’llāh

---

267 70b

267 2a Resulullah (S.A.V.) buyurdular ki: "Kim, kendisine yapılan bir iyiğe karşı, bunu yapana: "Cezakellahu hayran (Allah sana hayırlı mükafaat versin)" derse teşekkürü en mükemmel şekilde yapmış olur." Tirmizi, Birr 86, (2036)

268 71a

269

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet bülbülü maḥbūs kafesde yā Resūla’llāh
Helāk eyler anı şeytān ḥasedde yā Resūla’llāh
- 2 İ‘āne eylese lāyık muhabbet şeyḥu’l-İslāmı
Oturmuş ‘aşk ḥākimi cāndan cesedde yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī ḥarāretle yazarsa ‘aşk kitābını
Virilmiş aña nuşretle elinde yā Resūla’llāh

270

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 İdince şāh-ı maḥbūba ‘alāka yā Resūla’llāh
Süvār oldum o devletle Burāk’a yā Resūla’llāh
- 2 İrişdim *kābe kavseyne* çıkup mi‘rāc-ı rūḥānī
Muhabbet mescidinden iştiyāka yā Resūla’llāh
- 3 Kāmer yüzlü yıldız gözlü Ḥasan Ḥilmī şir’in sözlü
Güneş yüzlü Muḥammed’dan mezāka yā Resūla’llāh

---

269 71a

270 71b

270 2a kābe kavseyn: iki yay kadar Necm 53:9 (فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ)

271

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Yolında baş açık yalın ayakda yâ Resûla’llâh
Şafâdır ‘aşıkâ dürlü cefâda yâ Resûla’llâh
- 2 Ne hâcet câme-i fâhîr muhabbet ma‘nevî kaftân
Tefehhür eyledim ‘aşkı ezelde yâ Resûla’llâh
- 3 Hasan Hilmî gönül ‘Ankâ cihâna ragbeti yokdur
Uçar konmaz yire göge havâda yâ Resûla’llâh

272

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbetdir gönül içre merâmım yâ Resûla’llâh
Cemâliñ Ka‘besi Dâru’s-selâmım yâ Resûla’llâh
- 2 Nazar kılsun semâ ehli muhabbet şemsine dilde
Yüzüñdür gurre-i bedri tamâmım yâ Resûla’llâh
- 3 Hasan Hilmî kılar kuşluk kâşîñ mihrâbına karşı
Muşallî bâb-ı rahmetden maķâmım yâ Resûla’llâh

273

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Gıdā-i rūḥ-ı sulṭānı şafāda yā Resūla’llāh
Elestü bi-rabbikum kâlu belāda yā Resūla’llāh
- 2 Ezel taḳdīrine tetbīr ‘abd-i maḥż-ı ‘āşık
Enībū ḥādīm-i esmā du‘āda yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī gıdā bāğı muḥabbet bāğıdır ancak
Muḥabbetle irer ‘āşık murāda yā Resūla’llāh

274

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbetden iden şeyḥe inābe yā Resūla’llāh
Ledünniden okur dersi şavāba yā Resūla’llāh
- 2 Tevekkül eyledi ‘āşık su‘āle rüz-ı maḥşerde
Sehīl kıl ḳudretim yokdur cevāba yā Resūla’llāh
- 3 Ḥayā eyler Ḥasan Ḥilmī meded kıl yā Ḥabību’llāh
Okunsa defter-i ‘işyān ‘azāba yā Resūla’llāh

273 72a

273 1b Elestü bi Rabbikum(Ben sizin Rabbiniz) değil miyim? Evet dediler. A’raf 7:172 (الَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ)

273 2b enībū : yönelmek Zümer 39:54 (وَأَنبِئُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ)

274 72a

275

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet mürğ-ı maşşūdum ğıdāda yā Resūla’llāh
Hayālîñ hālîme yoldaş du‘āda yā Resūla’llāh
- 2 Bu bāğîñ bülbülü pervāz iderse seyr-i gülzāra
Kānā‘at Kāf’ına konmaz ziyāde yā Resūla’llāh
- 3 Ne ğam çeksün Ḥasan Ḥilmî muhabbet bāğî mekşūfdur
Çekerse ‘aşk ğamîñ çeksün ‘iyāde yā Resūla’llāh

276

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet Kūl hūve’llāhu aḥaddır yā Resūla’llāh
Enīsîm hem celīsîm Allāhu’s-şameddir yā Resūla’llāh
- 2 Yed-i kudretle yoğrulmuş muhabbet ḥāk-i cevherdir
Benî Ādemlere şeyṭān ḥaseddir yā Resūla’llāh
- 3 Sarā-yı vaḥdetîñ pervānesi şādık Ḥasan Ḥilmî
Dilinde zikri fikri elemmedir yā Resūla’llāh

---

275 72b

276 72b

276 1a/b Kūl hūve’llāhu “De ki o Allāh (birdir.)” İhlas 112:1 (قُلْ هُوَ اللَّهُ)

277

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1   Yüzünde āyet-i Qur‘ān yazılmış yā Resūla’llāh
Nübüvvet muşhafı kudret açılmış yā Resūla’llāh
- 2   Yazıldı sikke-i na‘tın cihāna münteşir oldu
Muhabbet meyve-i Tübā yetişmiş yā Resūla’llāh
- 3   Sen ol peygamber-i āhır zamānsın yā nebiyyu’llāh
Hasan Hilmī’de ‘aşk miski koçarmış yā Resūla’llāh

278

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1   Muhabbet defteriñ yazdım kuşūra yā Resūla’llāh
Hacil itme niyāz itdim huzūra yā Resūla’llāh
- 2   Girüp bāb-ı risāletden cenāb-ı ravzanı görsem
Taşın öpsem yüzüm sürsem sürūra yā Resūla’llāh
- 3   Hasan Hilmī tavāf eyler Medīne Mekke şehrini
Düşürme dertliyi dār-ı gurūra yā Resūla’llāh

279

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet devleti aşı define yā Resūla’llāh
Göñül baḥrinde ‘uşşāka sefine yā Resūla’llāh
- 2 Baḳar mı şüretā ‘āşık-ı ḥaḳīkat yāri gördükçe
Selām gitsün selām gelsün ḥabībe yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī şifāt-ı zātıñ ne ‘aynīdir ne ḡayrīdir
Muḥabbet mebd-i raḥmet zemīne yā Resūla’llāh

280

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet eyledim pīr-i münīre yā Resūla’llāh
Tabaşbuş eylemem mīr-i vezīre yā Resūla’llāh
- 2 Ne ḥāşıl şāha minnetden göñül sulṭān Süleymān’dır
Tenezzül eylemem kelb-i kebīre yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī sözüñ kimyā türābı sīm u zer eyler
Nazar kıl sen sezā mā fi’l-ḥaḳīre yā Resūla’llāh

281

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet büy-ı maşşūdı mu‘aţtar yā Resūla’llāh
Anıñ miski şehirlerde muqadder yā Resūla’llāh
- 2 Livā-yı leşker-i şahrā kurulmuş kurb-ı rahmetde
Muhabbet dersi yā hūdan muqarrer yā Resūla’llāh
- 3 Hasan Hilmī hevā şahrāsını terk eyle Türkistān
Muhabbetlü ‘Arabistān münevver yā Resūla’llāh

282

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve selemler

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet bāb-ı Qur’ān Nakşibendī yā Resūla’llāh
Mürīd-i Qur’ān-şinās Nakşibendī yā Resūla’llāh
- 2 Seniñ ‘uşşāk-ı müştākıñ seniñ na‘tıñla meşguldur
Kitāb-ı hūcegān-ı Nakşibendī yā Resūla’llāh
- 3 Fenāfi’llāhdan seyr-i beka bi’llāha irdikçe
Hasan Hilmī hikmet zebān-ı Nakşibendī yā Resūla’llāh

283

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 ‘ Aceb mağfūr olur mı cürm-i ‘āşık yā Resūla’llāh
İderse tevbe-i müznib o şādık yā Resūla’llāh
- 2 Eger şerh eylesem derdim zemīn-i āsumān ağlar
Ümīdim ḥabl-i Qur’ān rā muṭābık yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī mezāk ehli bu Qur’ān baḥr-i bī-pāyān
Muḥabbet dersine me’zūn-ı nāṭık yā Resūla’llāh

284

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet derd-i ‘uṣṣāka sipāriş yā Resūla’llāh
Yedi deryā gibi derdim cūşiş yā Resūla’llāh
- 2 Onulmaz derde ğam çekmem çekilmez çilleler çekdim
Uyutmaz renc-i ‘uṣṣākı bu nāliş yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī ṭavāf eyler muḥabbet Ka‘besin her dem
Binince nāka-ı ‘aşka şafā-baḥş yā Resūla’llāh

285

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet mey-ḥānesinde bāde-nūşum yā Resūla’llāh
Şarāb-ı ‘aşk-ı Qur’ān’la bī-hūşum yā Resūla’llāh
- 2 Muhabbet ma‘şūm-ı āḥir zamān Mehdī’ye maḥşūşdur
Şabiler defterinde firāmūşum yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī vişāliñ ‘īd idince tā ezel sekrān
Erenler meclisinde mey-furūşum yā Resūla’llāh

286

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet bülbül-i gülzār-ı ‘aşkı yā Resūla’llāh
Tolaşdum mübtelā-yı ḥār-ı ‘aşkı yā Resūla’llāh
- 2 Dili vīrāne mi ta‘mīr ider me’mūr muhabbetdir
Bu ra‘nā ḥāmili esrār-ı ‘aşkı yā Resūla’llāh
- 3 Muhabbet ey Ḥasan Ḥilmī livā-yı evliyāu’llāh
Rizā bābında sancākdār-ı ‘aşkı yā Resūla’llāh

---

285 74b

285 2b firāmūş kelimesinin doğru şekli “ferāmūş” tur.

286 75a

287

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet defteri erbāb-ı ‘aşkız yā Resūla’llāh
Tālib-i ‘aşka kitāb-ı ‘aşkız yā Resūla’llāh
- 2 Delil-i ‘aşk-ı şevkiñle dem dem-ā-dem vuşlat istersem
Mezāk-ı muhabbetle mesrūr-ı ‘aşkız yā Resūla’llāh
- 3 Derūn-ı ravzana dāhil duḡul ister Ḥasan Ḥilmī
Çekülmiş kārübān-ı rāh-ı ‘aşkız yā Resūla’llāh

288

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Yazılmış rūḡa Qur’ān mücevvher yā Resūla’llāh
Cānım cismim o Qur’ān’la muṭahhar yā Resūla’llāh
- 2 Oḡursam rūḡuma raḡmet benim ḡabre refiḡimdir
Libās-ı ḡulle-i cennet mūnevver yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī ḡöñül Muşḡaf yazılmış sırrıma Qur’ān
Di māşā şānī‘ -i ḡudret Allāhu ekber yā Resūla’llāh

289

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet ma‘deni rahmet muşaddak yā Resūla’llāh
Açıktır mağfiret bābı muhakkaḳ yā Resūla’llāh
- 2 Günāha ğarḳ-ı dūçarım amān imdāda muhtācım
Virdim yā Raḥman yā Ğufrān mudakkiḳ yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī ḫaṭā ehli ricā sultānıma geldim
Ḳuşūrum ‘afv ider Allāh muvaffaḳ yā Resūla’llāh

290

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet toḥmını ekdim yetişdi yā Resūla’llāh
Ḥabersiz bāğıma āfāt irişdi yā Resūla’llāh
- 2 ‘Aḳıl şāhı ḫaḳiḳatde baḳılsa pasbān ammā
Fikir faḳr-ı ḫaḳāretle çekişdi yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī bu ‘aşḳ baḫri yedi deryāyı yutmuşdur
Balıklar başın çıkardıkça gülüşdi yā Resūla’llāh

291

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1   Żuhūruñ sırrıma nūr-ı beşerdir yâ Resûla’llāh
Yüzüñ şems u kamer mäh u melekdir yâ Resûla’llāh
- 2   Seherde fetḥ olur feyzi vücūduñ dīde-i baḥta
Fırāķıñ ḥāṭıra gelmek kederdir yâ Resûla’llāh
- 3   Murādı bāb-ı lütfundan Ḥasan Ḥilmî ümīd eyler
Muḥabbet külḥanından bir ta‘ām-ı mā-ḥazardır yâ Resûla’llāh

292

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1   Cihāna ‘ayn-i raḥmetdir żuhūruñ yâ Resûla’llāh
Risālet necm-i devletdir şuhūduñ yâ Resûla’llāh
- 2   Şifāt-ı zāt-ı ḥaḳ zāt-ı şifātından mezāhirdir
Birün-ı gayb-ı muṭlaḳdan vürūduñ yâ Resûla’llāh
- 3   Ḥasan Ḥilmî lüb-i deryāya ṭaldıḳda cevāhirler çıkardısa
Muḥibb-i muḥlişin ‘āşık şekūruñ yâ Resûla’llāh

293

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet ehli dir çekmez rezā’ il yā Resūla’llāh
Muḥabbet zāt-ı taşdıķıñ ḥamā’ il yā Resūla’llāh
- 2 Kitāb-ı mustakīm Ḥaḳ’ dan muḥib işbāta şāhiddir
Rümüz-ı evliyāu’llāha nā’ il yā Resūla’llāh
- 3 ‘Uşāt-ı ümmetindendir Ḥasan Ḥilmī yazar defter
Mucīb bāb-ı muḥabbetde mesā’ il yā Resūla’llāh

294

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Şaḳalım ravza-i ḥāke sürersem yā Resūla’llāh
Ġubār-ı ravzanı silsem süpürsem yā Resūla’llāh
- 2 Yüzüm sürsem yer öpsem her seḥer dīvān-ı ravzanda
Ķıyām elbetde ḳarşunda ṭursam yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī yedi deryā gibi taşmış köpürmüşdür
Esen yeller gibi gelsem ḳavuşsam yā Resūla’llāh

295

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Sirāc-ı ravza-i Rıdvānı görsem yā Resūla’llāh
Yüzüm sürsem muhabbet güllerin hoşsam yā Resūla’llāh
- 2 Murādım mağfiret Hāḡ’dan ḡabīb senden şefā‘ atdır
Ḳabūl eyle ne istersem ne dirsem yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī yolunda müjde-i şükrāna cān virsün
Muhabbet yelleri esdi yazarsam yā Resūla’llāh

296

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Giriftār-ı gönül dām-ı muhabbet yā Resūla’llāh
Tükenmez devletin manşib kanā‘ at yā Resūla’llāh
- 2 Ḥaḡīḡat secde-i ‘aşḡda *mine’z-ḡāḡir ile’l-bāḡın*
‘Ubūdiyyet ḡulūḡiyyet hüviyet yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī nice maḡrūm ḡalur ‘āḡıḡ civārında
İdenler ravza-i pākī ziyāret yā Resūla’llāh

297

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Şarāb-ı ḥasretiñ mest-i ḥarābım yā Resūla’llāh
Tenūr-ı ‘aşka girdikçe kebābım yā Resūla’llāh
- 2 Tulū‘ -ı şems-i ‘aşkından yanar beyt-i gönül ammā
Muḥabbet ehline yerde türābım yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī ḥalāşındır tesellī yelleri esdi
Ricā-ı rahmetiñ devlet-me’ābım yā Resūla’llāh

298

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet meleke mālīk muraḥḥaş yā Resūla’llāh
Ḥüdā virmiş saña meb‘ūs muḥaşşaş yā Resūla’llāh
- 2 Ḥayāt-ı ravzanı imā ider imān u ikrārım
Üç yüz na‘tlı ‘aşk cild-i mülāḥḥāş yā Resūla’llāh
- 3 Nuḥās-ı kāse-i ḳalbi Ḥasan Ḥilmī ḳalaylarsa
Cemāliñ ‘aksi ider ḳalbe muṣaḥḥaş yā Resūla’llāh

299

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Cihādın nūr-ı enverdir kamerden yâ Resûla’llâh
Yüzün şems-i ziyâverdir güneşden yâ Resûla’llâh
- 2 Cihâda rüşenā ‘aynu’l-‘ayândır hûriye-i cennet
Cemâlin bir nefes gitmez gözünden yâ Resûla’llâh
- 3 Hasan Hilmî gazâ eyler cihâdı nefs-i ekberle
Hüveydâdır müeşşirden eşerden yâ Resûla’llâh

300

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Zebânım hikmetu’l-‘ayn-ı cihâddır yâ Resûla’llâh
Kelâmım lu’lu’-i Hakk’a mişâldır yâ Resûla’llâh
- 2 Cihâdı râh-ı ‘aşkıñda aķarsa ķatre-i ‘aynım
Şeb-i zulmetde ķaldıkķa ziyâdır yâ Resûla’llâh
- 3 Hasan Hilmî cihâd ehli muķabbet iştiyâķında
Ne ķacet ‘arz-ı ķâl yazmak ķefâdır yâ Resûla’llâh

301

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Cihādın gülleri gelsün görünsün yâ Resûla’llâh
Mücâhid gül şuyu andan içülsün yâ Resûla’llâh
- 2 Cihādın rāh-ı ‘aşkında gözüm küffāra bakdıkça
Temevvüc eylesün taşsun dökülsün yâ Resûla’llâh
- 3 Yüzün göster Hasan Hilmî muhabbetle mücâhiddir
Kerem eyle gözüm gönlüm açılsun yâ Resûla’llâh

302

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Göñül toḫ-hāne-i ‘aşkıñ ceb-hānesidir yâ Resûla’llâh
Dergāh -ı Hakk’ın kâşānesidir yâ Resûla’llâh
- 2 Cihādın şeb-çerāğı cevheri na‘tın zebânında
Mücâhid kenziniñ dūr-dānesidir yâ Resûla’llâh
- 3 Ne ğamdır hāne-i kalbim ḥarāb-ender-ḥarāb olsa
Hasan Hilmî kimiñ dīvānesidir yâ Resûla’llâh

303

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Cased pîrdir gönül cenk-i nev-civānî yâ Resûla’llāh
Kıpunda rû-siyāh bir şeyh-i fânî yâ Resûla’llāh
- 2 Bakılsa bu’l-‘aceb ser-māyesiz bir cenk-i bî-‘irfān
Bu cenk bāzārının yokdur ziyānı yâ Resûla’llāh
- 3 Hāsan Hilmî içre zemzem lebiñ mîz-āb-ı rahmetden
Yüzün kıble kaşın rükn-i Yemānî yâ Resûla’llāh

304

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Mücāhid rāh-ı ‘aşkıñ ibtidāsı yâ Resûla’llāh
Cihād içre fenā-ender-bekādır intihāsı yâ Resûla’llāh
- 2 Ğamiñla dīde-i giryān-ı ma‘zūrum cihādında
Ğubār-ı ravza-i hākiñ tūtiyāsı yâ Resûla’llāh
- 3 Mücāhid ‘ilminiñ zevki Hāsan Hilmî yazar na‘tın
Anıñçün çekdigim firkat belāsı yâ Resûla’llāh

305

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Cihādın dilde mihmân-ı kirâmı yâ Resûla’llâh
Ziyâfet cenginiñ sensiñ imâmı yâ Resûla’llâh
- 2 Mücâhid burcuma bağdım ezel bahtım mübârekdir
Haķikat cenginiñ bedr-i tamâmı yâ Resûla’llâh
- 3 Hasan Hilmî bu ‘aşk cengi ‘aşk-ı Kerbelâ’dandır
Kalur mı ehl-i ‘aşkıñ intikâmı yâ Resûla’llâh

306

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Marîzem ģarb ider rûhum edîbi yâ Resûla’llâh
Ki sensiñ ģastalara şâfi ģabîbi yâ Resûla’llâh
- 2 Cihādın devlet-i derdi gönül mihmân sarâyında
Nübüvvet ģâtemi ģaķķıñ ģabîbi yâ Resûla’llâh
- 3 Cihâddır bâde-i rahmet Hasan Hilmî iģer ķanmaz
Gönül ģülzârıdır mürġ-ı ‘andelîbi yâ Resûla’llâh

307

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Cemāliñ cenneti me’vā lezīzi yā Resūla’llāh
Mücāhid mecriniñ dürr-i ‘azīzi yā Resūla’llāh
- 2 Muḥammed ümmetindendir oğlum Receb Celāle’d-dīn
Şerī‘ at ḥādimi olsun şerīf yā Resūla’llāh
- 3 Sene biñ üç yüz sekiz receb ayında toğmuşdur
Ana sensiñ peder māder şefī‘i yā Resūla’llāh

308

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Cihādıñ zevkını ārzū iderdim yā Resūla’llāh
‘İbādetde bulup anı sevindim yā Resūla’llāh
- 2 Cihādıñ mustakīl mürşid hidāyet feyz-i ḥikmetdir
Yağar baḥr-i muḥabbetden bilürdim yā Resūla’llāh
- 3 Mücāhid muḥlişıñ ḥable’l-metīn-i mustakīmıdır
Ḥasan Ḥilmī metānetde işitdim yā Resūla’llāh

309

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Cihādın mācerası izhār-ı haqdır yâ Resûla’llāh
Tolaşmış ehl-i İslām bir hevâdır yâ Resûla’llāh
- 2 Muḥammed şāh Bahāi’-d-dîn cihāda Naḳşibendîdir
Bu dîniñ pâdişāhı harbe mu‘indir yâ Resûla’llāh
- 3 Cihādın müftisî fetvâ virir ammâ rehdir ğaflet
Bunuñ terki Ḥasan Ḥilmî’de devâdır yâ Resûla’llāh

310

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Mücāhid ehl-i secde niyāza yâ Resûla’llāh
İmāmu’l-‘aşḳ şürū‘ itmiş namāza yâ Resûla’llāh
- 2 Zülümkar ehlidir anlar namāzı terk ider kılmaz
Günāh deryāsına talmış girize yâ Resûla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmî muşallîdir cihād-ı haqda ‘özü olmaz
Haḳîkatden mecāza imtiyāza yâ Resûla’llāh

311

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbetdir cihād-ı ‘aşkıñ mübtelāsı yā Resūla’llāh
Ezelden ibtidāsı intihāsı yā Resūla’llāh
- 2 Mücāhid şüretā ber-bād velī ma‘ nāda sulṭandır
Ḳanā‘ at zaḥmeti ġāzī ġıdāsı yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī cihād şehri muḳadder fetḥ-i ḳudretdir
Ne hoşdur ġāzīye āb u hevāsı yā Resūla’llāh

312

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet ‘āşıḳa Loḳmān Ḥekīm’dir yā Resūla’llāh
Şarāb-ı maġfıret Ḥaḳ’dan kerīmdir yā Resūla’llāh
- 2 Zehirli ma‘ şīyet olsa muḳābil tevbedir tiryāk
Medīneñ İşfehān’ından na‘ ĩmdir yā Resūla’llāh
- 3 Muḥabbet eyledi fā’iḳ beni aḳrān u emsālden
Ḥasan Ḥilmī’ye rızau’llāh raḥīmdir yā Resūla’llāh

313

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Mücāhid t̤alibi ‘āşık-ı şāhāne olsun yā Resūla’llāh
O nuşret bādesin içsün mey-ḥāne olsun yā Resūla’llāh
- 2 Cihāddır tuḥfe-i ‘uşşāk aña dāreyn nazīr olmaz
Gözümden yaşlar akdıkça dūr-dāne olsun yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī bu güftārın muḥabbet ehline iḥsān
Bu yolda bir ‘aşk-ḥāne olsun yā Resūla’llāh

314

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Cihādın şems-i dilde devrāne gelsün yā Resūla’llāh
Mücāhid feyz alup andan dīvāna gelsün yā Resūla’llāh
- 2 Mürīdim şeyḥ-i pākimsiñ uyandır ḳalbi ḡafletden
Ḥuzūr-ı şeyḥe ta‘lime gelsün yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī mücāhidsen ḡināya şükür faḳre şabr it
Ḡazā ehliyle ḥaşre gelsün yā Resūla’llāh

315

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Cihādîñ menzili haḳ ḳuṭb-ı merkez yā Resūla’llāh
Mücāhid baḥtınıñ burcı mu‘azzez yā Resūla’llāh
- 2 Mücāhid ḥānedir göñlüm ḥarāb olmaz ebed bākī
‘İmāret raḥmeti yağdı telezzüz yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī teheccüd ḳıl açık iḥsān-ı bābu’llāh
Rümüz-ı evliyāu’llāh tefsīr-i mu‘ciz yā Resūla’llāh

316

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet ‘āşıḳa ḥable’l-metīndir yā Resūla’llāh
Nübuvvet ḥātemi ḥaḳḳe’l-yakīndir yā Resūla’llāh
- 2 Mübārek ravzanı görsem yüzüm sürsem ta‘aşşuḳla
Ḥayātīñ ḥātırā ‘ayne’l-yakīndir yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī ḳapuñ ḥāki meger ḥüddām-ı rūḥānī
Yazarsa na‘tını ‘ilme’l-yakīn yā Resūla’llāh

317

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Vücūdun rahmet-i ‘ālem ser-ā-pā yā Resūla’llāh
Kemālîñ kerem itdi Hāḡ ta‘ālā yā Resūla’llāh
- 2 İnābe eyleyen şaşmaz bu gün şeyḡ-i ledünniden
Enibū dā‘iye’l-llāhī eṭibbā yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmî kâmetiñ tûbāsına ḡayrān ‘āşıḡdır
Feṭûbā şümme tûbā şümme tûbā yā Resūla’llāh

318

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḡibbim cümle aşḡāba ḡaḡîḡat yā Resūla’llāh
Risālet ‘askeri şāh-ı şerî‘ at yā Resūla’llāh
- 2 Nübüvvet burc-ı ḡudretten ne yüksek fetḡ-i yıldızdır
Toḡar her gün ḡılıḡ şallar ne ḡikmet yā Resūla’llāh
- 3 Sen ol arslan-ı a‘ zamsın seniñle ümmetiñ maḡfûz
Ḥasan Ḥilmî sürür eyler ne ni‘ met yā Resūla’llāh

---

317 81b

317 2b enibū : yönelmek Zümer 39:54

317 3b Feṭûbā şümme tûbā şümme tûbā: “Ne mutlu o meşhedin (sancaḡ-ı şerifin) altında hazır olacak kimselere denir.”

318 82a

319

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Açılmış sümbülün dilde bu Qur‘ân yâ Resûla’llâh
Bu sevdâ başka bir sevdâ ne reyhân yâ Resûla’llâh
- 2 ‘ Aceb zînet mümeyyizdir karanfil bâğçesin gezdim
Menefşe boynunu egmiş şadâkân yâ Resûla’llâh
- 3 Hasan Hilmî meded ister o bâğa yeller esdikçe
Okursa dersi bülbülden şad u handân yâ Resûla’llâh

320

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet ‘ilmi kalbimde ziyâde yâ Resûla’llâh
Mişâl olmaz ziyâsına güneşde yâ Resûla’llâh
- 2 Nübüvvet zâtına maḥşûş iki ‘âlemde mir’âtdır
Risâletden okunmuşdur ‘ilimde yâ Resûla’llâh
- 3 Muhabbet ‘ilmine reh-ber bi-ḥamdi’llâh Hasan Hilmî
Medîneñ ravza-i cennet gönülde yâ Resûla’llâh

321

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Göñül şahrā-yı ‘aşkıñda gezerse yā Resūla’llāh
‘Aceb Leylā’ya Mecnūn’dur göñülde yā Resūla’llāh
- 2 Kerem kıl kālımı hāl eyleye bu ‘aşkıñ dersi na‘tında
Cevāb-ı ‘ilm-i hikmetden su’āle yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī hayā itsün utansun ak şaķalından
Su’āl-ı Münkireyne gelse kabirde yā Resūla’llāh

322

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbetden kanaṭ açmış göñüldür yā Resūla’llāh
Bütün dünyāyı terk itmiş göñüldür yā Resūla’llāh
- 2 ‘Aceb nūr iktibās eyler muḥib şems-i risāletden
Şeḥerler yalvarır Ḥaḳḳ’a göñüldür yā Resūla’llāh
- 3 Ḥarīmī lī-ma‘a’llāhda Ḥasan Ḥilmī şifātü’z-zāt
Fefirrū ḥaḳ ile’llāhī göñüldür yā Resūla’llāh

---

321 82b

322 83a

322 3b *Fefirrū ḥaḳ ile’llāhī* : “Öyleyse Allāh’a firar edin. Zariyat 51:50 (ففروا إلى الله)

323

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Cihānıñ şā‘iri şemsi şerî‘at yā Resūla’llāh
Tefehhūr eylesün nāzım şefā‘at yā Resūla’llāh
- 2 Yazup nazım eylemiş ‘aşk-ı şerî‘at vezn ider hāk
Muhabbet ‘ilmi miftāhı şehādet yā Resūla’llāh
- 3 Hāsan Hilmī sa‘ādetle selām söyler yazar na‘tın
Şu‘arā-i ehl-i sünnet ve’l-cemā‘at yā Resūla’llāh

324

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Müyesser kıl muhabbetle iştiyākı yā Resūla’llāh
Naşīb eyle baña hayru’l-mulākı yā Resūla’llāh
- 2 Ne bilsün vā‘iz-i ḥod-bīn muhabbet ‘ālemi başka
Kamerdir ehl-i ‘aşkıñ inşikākı yā Resūla’llāh
- 3 Hāsan Hilmī semen-būyuñ koğar ‘aşk-ı hayāliden
Görür rü’yāda vaşf eyler bevākı yā Resūla’llāh

325

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet tağınıñ bāğ-ı belāğı yā Resūla’llāh
Karanlık giceler rüşen çerāğı yā Resūla’llāh
- 2 Kerāmet keşf ider Hādī muḥabbet güllerinñ koğdum
Ebed bākī dimāğ içre bayāğı yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī taḥiyyāt u selām itdikçe her eyyām
Ba‘id ammā yakīn eyler ırakı yā Resūla’llāh

326

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet miftāḥ-ı cennet açarsam yā Resūla’llāh
Medīneñ ravza-i cennet girersem yā Resūla’llāh
- 2 Tıtuḫ şavmi şalātıyla vişālin ‘iyd-i ekberdir
Toḫuz tekbirle şalāt-ı ‘id kılar sam yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī riyāzetle kırar nefsi helāk eyler
Mücāhid fi sebīli’llāh ğazā idersem yā Resūla’llāh

327

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muhabbet gonca bir güldür dikilmiş yâ Resûla’llâh
Muhabbet bağçe-i kudret açılmış yâ Resûla’llâh
- 2 Hayâtın nûr-ı kudretdür ezel bâkî ebed şolmaz
Nice gül koymasun ‘âşık şararmış yâ Resûla’llâh
- 3 O nûrdur ey Hasan Hilmî bi-sırr-ı nûr-ı bi’smi’llâh
Vücûduñ hâk-i rahmetle yoğrulmuş yâ Resûla’llâh

328

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Uyandır bahtımı gamdan elemnden yâ Resûla’llâh
Şadâsı ‘ahd-i mişâkda vefâdan yâ Resûla’llâh
- 2 Yazarsam nâme-i ‘aşkıñ Kirāmen Kâtibîn şâhid
Huzûra ‘arz olunduğça şevābdan yâ Resûla’llâh
- 3 Muhabbete merhamet itmek Hasan Hilmî hidāyetdir
Ümîdim rahmeten li’l-‘âlemînden yâ Resûla’llâh

---

327 84a

328 84a

328 2a Kirāmen kâtibîn : “Yaptıklarınızı bilen değerli yazıcılar” İnfıtar, 82 : 10

329

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Günāhiñ baħrine talmıř bī-mecālim yā Resūla’llāh
Günāhla defterim tölmuř bī-miřālim yā Resūla’llāh
- 2 Elim tut baħr-i ‘iřyāndan za‘ife merħamet eyle
Ėam-ı fırkatle yandıkça pür-melālim yā Resūla’llāh
- 3 Ėasan Ėilmī bu ‘aşk dersin Ėarīb āvāzla söyler
Melekler müjde eylerse mesrūrum yā Resūla’llāh

330

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muħabbet baħr-i bī-pāyān muřaddak yā Resūla’llāh
Cemālin cevheri anda muħaķķak yā Resūla’llāh
- 2 Hūve’l-ħaķ dürr-i yek-tādan tölü‘ eyler güneř zāhir
Hūve’l-evvel hūve’l-āħir taħaķķuk yā Resūla’llāh
- 3 Elim tut merħamet kıl řāha muħtāc itme Ėurbetde
Ėasan Ėilmī ricā eyler muħib müdeķķik yā Resūla’llāh

---

329 84b

330 84b

330 2b Huve’l- evvelu ve’l- āhiru: “ O , evveldir (ilkdir) ve ahirdir (sondur.) **Hadid 57:3** (وَالْآخِرُ هُوَ الْأَوَّلُ)

331

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet ‘ālemi başka ḥaḳāyık yā Resūla’llāh
Zebānıñ aña miftāḥ-ı deḳāyık yā Resūla’llāh
- 2 Muḥabbet mustaḳīm medḥiñ kitābıñdan beyān eyler
Meddāḥ-ı nāzım her fenne fā’ik yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī ‘aceb defter yazarsa tuḥfe-i ‘aşkıñ
Hediye virsem şāha lāyık yā Resūla’llāh

332

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet Ḥızır İlyās’dır ḥayātdır yā Resūla’llāh
Nebiler münkiri müfti memātdır yā Resūla’llāh
- 2 Görür Ḥızır’ı muḳadderdir muḥabbet ḳalb-i ḥayy ḳalsa
Memātdır müftiniñ ḳalbi ḥarābdır yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī okur dersi muḥabbet Ḥızır İlyās’dan
İçüp āb-ı ḥayāt andan ḥayātdır yā Resūla’llāh

333

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet misk-i cennetdir laṭīfdir yā Resūla’llāh
Yüzüñ cennet sözüñ Kevşer-i şerīfdir yā Resūla’llāh
- 2 Okunsa nām-ı na‘tiñ zümre-i ‘uşşāk lisānında
Melek gökde beşer yerde semī‘dir yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī günāhıyla gelürse rüz-ı maḥşerde
Şefā‘at eylesen bārī ğarībdır yā Resūla’llāh

334

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet şekkeri südden elezdir yā Resūla’llāh
Cemāliñ ğonca güllerden ‘azīzdir yā Resūla’llāh
- 2 Reh-i ‘aşkıñda pīr oldum yorulдум yolda ben kaldım
Ḥaber aldım muḥabbetden naşībdır yā Resūla’llāh
- 3 Bu gün bezl-i nişār itsün Ḥasan Ḥilmī bütün ‘ömrüñ
Muḥabbet aşluma Loḳmān Ḥakīm’dır yā Resūla’llāh

335

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbetdir bu ‘ilm içre merāmım yā Resūla’llāh
Sañadır ‘ilm-i na‘tınla selāmım yā Resūla’llāh
- 2 Ebū Bekr ü ‘Ömer ‘Oşmān ‘adālet yıldızı anlar
‘Alī’dir tāt-ı sulṭānlar kelāmım yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī ḥaḳīḳatdır şerī‘atde ḥaṭā olmaz
Şehīdeyne muḥabbetdir tamāmım yā Resūla’llāh

336

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet fikridir ‘ayn-i ḥayātım yā Resūla’llāh
O ḥikmet zevḳidir nūr-ı şalātım yā Resūla’llāh
- 2 Kebā’ir ehlidir anlar oḳurlar tevbeler dersin
Cemālīñ zıkridir fevz ü necātım yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī muḳarrerdir yüzi maḥşerde nūr olsun
Sükūta ḳalmadı şabrı şebātım yā Resūla’llāh

337

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Rızā-i rahmetiñ hoşdur hevāsı yā Resūla’llāh
O rahmet hikmetiñ yokdur behāsı yā Resūla’llāh
- 2 Tükenmez baħr-i bī-pāyān nihāyetsiz derin deryā
Hakīm olmak ħabībiñ ibtidāsı yā Resūla’llāh
- 3 Hasan Hilmī kederlenme günāhiñ çok dise vā‘ iz
Deryā-yı rahmetiñ yokdur intihāsı yā Resūla’llāh

338

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muħabbet hazret-i Hāk’dan rahīmim yā Resūla’llāh
Muħabbet nūrıdır nūr-i ‘azīmim yā Resūla’llāh
- 2 Muħabbet ħāk-i māyemdir beden andan terekkübdür
Muħabbet-i tāhiri kalb-i kadīmim yā Resūla’llāh
- 3 Hasan Hilmī marazlansa muħabbet ma‘cūnı tiryāk
‘Aṭāyā aşluhu ‘aql-ı selīmim yā Resūla’llāh

339

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet Muşḥaf-ı zātın şifātın yâ Resûla’llāh
Okur ‘âşık kelāmu’llāh kelāmın yâ Resûla’llāh
- 2 Muḥabbet bâb-ı rahmetdir açıldı ravza-i cennet
Ebû Cehl’i helāk itdi kemālın yâ Resûla’llāh
- 3 Muḥabbet manşıb-ı a‘lâ Ḥasan Ḥilmî şerî‘ atdır
Yedi iklim nâzırdır celālın yâ Resûla’llāh

340

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Şarāb-ı ‘aşkınla mestim yâ Resûla’llāh
Muḥabbet şadrında post-nişinim yâ Resûla’llāh
- 2 Ğam-ı dînāra ğam çekmem kalender ‘âşıkım ammā
Muḥabbet kenzine mālîk mesned-perestim yâ Resûla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmî bu yoklukla kanā‘ at haznesin buldı
Mā-sivā şehrinde püt-şikestim yâ Resûla’llāh

341

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Muḥabbet dert-ḥānesidir derūnum yā Resūla’llāh
Dīvāne neylesün mālī cünūnum yā Resūla’llāh
- 2 Uşandım fānī dünyānıñ cefāsın çekmeden ğayrī
Bu medḥiñ ni‘ meti Ḥaḳ’dan zebānım yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmī yağar gökden muḥabbet meyve-i raḥmet
Kazandım ḥarcadım bitdim muḥibbim yā Resūla’llāh

342

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyi şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Kerem kıl kudretim yok imtiḥāna yā Resūla’llāh
Su’āline cevāb na‘tın intihāba yā Resūla’llāh
- 2 Bu ‘aşkıñ ḥidmetiñ menzil-i ḥüdā bildim kerāmetdir
Ki sen peygamber-i āḥir zamāne yā Resūla’llāh
- 3 Teveccüh kıl Ḥasan Ḥilmī muḥabbet Ka‘besi gönüm
Sevindim söyledim aşlım inābe yā Resūla’llāh

343

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Per açup tıtduñ cihānı mürğ-ı ekbersin yā Resūla’llāh
Bize rüz-ı cezāda sāyebānsın yā Resūla’llāh
- 2 Tıyunca Hāzret-i Ādem seniñ teşrîfini bir dem
Değişdi hābbeye bāğ-ı cinānı yā Resūla’llāh
- 3 Mübārek ism-i pākiñiz yazıldı ‘arş- a‘ lāya
Şadāñız geldi dünyāya tıyuldun yā Resūla’llāh
- 4 *Mine’l- meşriğ ile’l- mağrib* gidince defter-i nāmıñ
Dirildi kaffe-i mevtā hayātsın yā Resūla’llāh
- 5 Zemīn-i Ka‘beye teşrîf idince yevm-i işneynde
Oğundı mevlidiñ Aḥmed Muḥammed yā Resūla’llāh
- 6 Kıruldı meclis-i ‘işret içildi bāde-i imān
Getürdi bādei Cibrīl ḳadeḥsin yā Resūla’llāh
- 7 Mezārıñ tütüyā ‘ayneyn melekler dā’imā zārī
Tavāf itsün Ḥasan Ḥilmī izin vir yā Resūla’llāh

---

343 87a

343 4a Mine’l- meşriğ ile’l- mağrib Bakara 2:258 (مِنْ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ)

Halka-i zikru'llāh Meclislerinde İştîyāk-ı Sūzişle Oқunañ Du'ā-i Şerîf Budur*

E'ŪZİ Bİ'LLĀHİ MİNE'Ş-ŞEYṬĀNİ'R-RACİM Bİ'SMİ'LLĀHİ'R-RAḤMĀNİ'R-RAḤİM

El-ḥamdu li'llāhi'l-lezī ce'alenā mine'z-zākirīne ve seleknā ilā-ṭarīķi'l-enbiyā'i ve'l-evliyā'i'llāh

Ve'ş-şalātu ve's-selāmu 'alā-seyyidinā Muḥammedin re'isu'z-zākirin 'alā- ṭarīķi evliyāu'llāh

Ve 'alā ālihī ve aşḥābihi'z-zākirīne ni'me't-ṭ-ṭālibi ve'l-maṭlūbu min-meclisi evliyāi'llāh

VE BE'ADENĀ

Ol ḥüdā-yı fermān-kūnende-i fa'lem ennehu lā ilāhe illā'llāh ta'ālā ve taḳaddes ḫazretleri işbu bâğ-ı zikru'llāhda ehl-i zikri meyve-çin eyleye. Meşâyîḫ ve dervîşânlarımızı halka-i zikru'llāhda şābit eyleye. Ve işbu gülşen-i zikru'llāhın bülbülü bir dānesi ḫürmetine ehl-i zikri keşf-i kerāmete nā'il eyleye. Rūz u şeb 'aşkla Allāh Allāh diyen 'āşıqlara Allāh feyz-ḫāne-i ḳudretinden tecellī-i ilāhiyyesiyle iḥsān eyleye. Ve tecellī kıldığı şarāb-ı ma'neviyyesini ḳadeḫ-i zikru'llāh ile cur'a nūş itmek müyesser eyleye. Ba-ḫuşūs sebeb-i sa'ādet-i dāreyn ve bā' iş-i bāde-i seyyidu'ş-şekāleyn a'nī bihi raḫmet peygamberi raḫmeten li'l-'ālemīn olan iki cihān güneşi Muḥammed Muşṭafā'sı ḫürmetine ehl-i zikri ṭarīķ-i müstaḳīme irşād eyleye. Ṭarīķ-i 'āşıkını çihār-ı yār-ı güzini ṭarīķ-i Naḳşibend pīr-i evvel Ebū Bekrī'ş-Şiddīķ ve pīr-i şānī Ḥazret-i şāh-ı Muḥammed Bahāi'd-dīn-i Naḳşibendī ḳaddese'llāhu esrārehum ḫazārātının ḳuvve-i ḳudsiyyeleri berākātıyla meyyit ḳalblerimiz hayāt eyleye. Ve ḫavāşşu'l-ḫāşş-ı zākirān ve sofra-i ḫatm-i ḫācegān şāḫibi olan miḫrāb-ı 'aşḳda imāmımız ve mürşidimiz İmām-ı Rabbānī Ḥazretleriniñ ni'met-i muḫabbetini rūḫlarımıza ḡidā eyleye.

* 87b

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

İn ne necm'est u ne reml'est u ne h'āb
Vaḥy-i Ḥaḡ ve'llāhu a' lemu bi's-şevāb

Beyt-i ḥikmet-āmīziyle mevşūf olan ḥikmet pādişāh-ı ḥavāşşu'l- ḥālīşin şāhibu'l meşnevī mürşid-i kāmīl ḥazret-i Mevlānā Muḥammed Celāle'd-dīn-i Rūmī ḥazretlerinin ervāḥ-ı imdādıyla nefislerimizi mağlūb nefeslerimizi kīmyāger eyleye.

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Her dū 'ālem pādişāhī 'Abdu'l-ḡadir'est
Server-i evlād-ı 'ālem şāhī 'Abdu'l-ḡadir'est
- 2 Āfitāb māh-tāb 'arş kürsī vü ḡalem
Nūr-ı ḡalb ez-nūr-ı a' ḡam şāhī 'Abdu'l-ḡadir'est

Beyt-i şerīfleri meḡdiyle meşhūr olan Ḳuṭb-ı Rabbānī Ġavş-ı Şamedānī maḡbūb-ı subḡānī Şeyḡ 'Abdu'l-ḡadir Geylānī Ḥazretlerinin sefīne-i irşādına sālīkīni ile'llāh sūvār eyleye. 'Anḡā-yı maḡribī Muḡyi'd-dīn-i 'Arabī Şadri'd-dīn-i Ḳonevī Şemsi'd-dīn-i Tibrizī 'āşīḡ-ı peyḡamber şāhibu'l- Muḡammediyye evliyā-i Gelibolı ḡaddese'llāhu esrārehum ḡazārātının şefā'at-ı ḡaşşelerini Allāh cümlemūze ikrām eyleye. Burc-ı reşādet ve dūr-dāne-i pūr-kerāmet şāhibi olan Şeyḡ Aḡmed Rūfā'ī Ḥazretlerini cemī'-i müşkülāt -ı ehl-i 'aşḡıñ ve erbāb-ı muḡabbetiñ irşādına Allāh fermān buyurup me'mūr eyleye. Ve kāffe-i pīrān-ı ṡarīḡat olan ehlu'llāh-ı 'izām ḡazārātının ervāḥ-ı mübārekelerini Allāh cümlemūzden ḡoşnūd ve rāzī eyleye. Ve 'āmme-i zākirini ile'llāh elā inne evliyāhu *lā ḡavfun 'aleyhim ve lāhum yaḡzenūne**

---

* lā ḡavfun 'aleyhim ve lāhum yaḡzenūne. Onlara korku yoktur ve onlar mahzun olmazlar.

Bakara 2:112 (وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ)

zümresiyle ھاşr u neşr eyleye. Ol sultān-ı zākir ھıfz-ı cihān ve pāsbān-ı ھāḳān-ı
 ḳuṭbu'z-zamān a' nī bihi's-sāni Sulṭāne'l-Ġāzī 'Abdu'l-ḥamīd Ḥān Efendimiz
 Ḥazretlerini temessükārān-ı Ḳur'ān-ı Mübīn eyleye. Ve şāh-zādegān-ı civān-baḥt-ı
 ḥümāyunlarını rāh-ı şerī' atda ve gül-geşt-i kerāmetde kām-rān eyleye. Vüzerā vükelā
 ḳurenā ve meşāyih u ' ulemāsını sünbül-deşt-i 'adli ve 'āfiyetde kām-yāb eyleye. Ve
 şalla'llāhu 'alā seyyidinā Muḥammedi ve 'alā cemī'i'l-enbiyā'i ve'l-mürselīn. Ve'l-
 ḥamduli'llāhi Rabbi'l-'ālemīn. Rızā'i'llāh fātiḥa

Sene 1312 te'lif

15 Şa'banu'l-mu'azzamuñ

Leyle-i Berāt

**Faşl-1 Fî-Tārîhi'l- Muşannif Beyne Leke'l-İhvân Min-Ahvâli'l-İnsân Mütevelliden
‘An Karye-i Küllüvî Bi-cemâ‘at-ı Şalmân Kazâ-i Haşkøy Sancâğ-ı Edirne ***

Fâ‘ilâtün Fa‘ilâtün Fa‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Biñ iki yüz seksen altı hicret-i taḥşîlimiz
Rûmeli’ni Rûma terk itdik vaṭandır aşlımız
- 2 Sancâğ-ı Edirne andan kazâ-i Haşkøy
Karye-i Şalmân cemâ‘at-ı Küllüvî mevlüdimiz
- 3 Sinnimiz on beş olunca ‘aşk-ı Mevlâ ‘aqlımı itdi cünün
Kıl bizi fażlîñla memnûn ey bizim Allâh’ımız
- 4 Gice gündüz ḥasretinden ḳalbimiz sevdâ çeker
Mâlî mülki terk idüp ḥaḳ saña ikrârımız
- 5 Karyemizde küfli taşlar hem ağaçlar şâhidim
Rûz-ı maḥşer şâfi‘i ol Resûlu’llâhımız
- 6 Ğaflet ile geçdi günler ‘aqlımız irmez iken
Nev-civânîlık bir sa‘âdet şimdi çok pişmânımız
- 7 Göñlümüz göllerde gezdi bir vakit ol karyede
Dertliyem gel bir devâ kıl ey bizim Ḥallâḳ’ımız
- 8 Şems-i ‘aşkıñ âsumânı re’sîme bir sâyebân
Dû-cihânı nûra ğarḳ eyler budur fermânımız
- 9 Ḥaḳḳ-ı hayvân ḥaḳḳ-ı kâfir ḥaḳḳ-ı komşu ḥaḳḳ-ı Ḥaḳ
Böyle yazdıḳ ‘arz-ı ḥâli şâḥâdır ḥacâtımız

- 10 Bilmedik nisyānda itdik kimseyi incitmedik
Mağfîret eyler kerîmdir ol bizim Ğaffâr'ımız
- 11 Hakk-ı üstâz hem hukuḳ-ı hakkı varsa vâlideyn
Bir du'adır 'âlem içre sevgili aḥbâbımız
- 12 Hüsni-ı zannım kendime yok nefsimiñ 'işyânı çok
Raḥmetiniñ haddi yok lâ taḳneṭü imânımız
- 13 Kāmiliñ aṣl-ı nişânı kendine bulmak kuşūr
Kimseye noḳsânı virmez böyledir irşadımız
- 14 Babam Ferhād du'ā ister baña oğlum oḳu raḥmet
Anıñ rûhı ki şād olsun oḳundukça kitâbımız
- 15 Beni taḥşîle gönderdi virirdi dürlü ni' metler
Ki benden aña baḥşişler du'adır yâdigârımız
- 16 Du'ā itdi didi oğlum ki dāreynde 'azîz ol sen
İ'âne eyledi Allāh hidāyet oldu 'ilmimiz
- 17 Anam Handān ḥānım aḡlar ne şefḳatlü ḥaḳîḳatlü
Helāl olsun emeklerim du'adır ber-güzârımız
- 18 Helāl itdi baña ḥaḳkıñ didi ḳat ḳat helāl olsun
Benim 'ömrüm seniñ olsun mu'arrā ol mekânımız
- 19 Seni Mevlā'ya ey oğlum emānet eyledim li'llāh
Ḥaḳîḳat aḥfezu'l-ḥuffāz olan ol pâdişāhımız
- 20 Bi-ḥamdi'llāh du'ā aldık bu gün İslāmbol'a geldik
Oḳuduk hem du'ā itdik yazıldı 'arşa nāmımız

- 21 Hased itmem kibir bilmem münāfıkdan müberrāyım
Gücenmem beni zemitse bilür perverdigārımız
- 22 ‘Ayıbdır mü’mine mü’mîn muḥālîf şer‘a buğz itmek
Bilür esrārı ‘uşşâkı ikrār ider îmānımız
- 23 Ğarîbem ğurbete düşdüm mihmān Ḥālîdîn-i Zeyd
Şefî‘im Eyyûbe’l-Enşārî pek güzel sulṭānımız
- 24 Bāreke’llāh vaşf olunmaz böyle bir ‘ālî maḳām
Ravza-i Daru’s-Selām’dır böyledir taşdıķımız
- 25 On sekiz yıl Fātîḥ-i Sulṭān’da taḥşîl eyledim
Rāh-ı ‘aşķda at sürerdim böyledir taḳdîrimiz
- 26 Ḥālîmiz dā’im tevāzzu‘ ḥāk ile yeksān gibi
Ben gibi ‘āciz ḳûla imdād ider Allāh’ımız
- 27 Ey Ḥasan Ḥilmî oḳu āmentü bi’llāh dersini
Ḥaḳ risālet Ḳul hūve’llāhu* aḥad burhānımız

Na‘t-ı şerîf ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem
Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Şefā‘at isterem senden kerem ḳıl yā Resûla’llāh
Hidāyet isterem Ḥaḳ’dan ‘aṭā ḳıl yā Resûla’llāh

*** 27b Ḳul huve’llāh İhlās 112:1 De ki O Allāh (birdir.)

- 2 Du‘ā eyler murād ister Muḥammed ümmetindendir
Atasına babasına şefi‘ kııl yā Resūla’llāh
- 3 Daḥı üstāzına dā’im muḥabbet eylemek vācib
Bu üslūbı muḥabbetle şerif kııl yā Resūla’llāh
- 4 Bu na‘ tı söyleyen ‘āşık Ḥasan Ḥilmī günāhkārdır
Zünūbuñ ‘aybı maḥşerde setr kııl yā Resūla’llāh

El-ḥamdu li’llāhi ‘alā ni‘meti’l-evlād biñ üç yüz sekiz tārīhinde Receb-i şerīfīñ ğurresinde Der-Sa‘ādet’de sā‘at sekizde gözümlü oğlum Celāle’d-dīn raḥm-i māderden dār-ı dünyāya teşrīf eylemiştir. İşbu bāğ-ı fānīye üç beş gün gelüp bahār çiçeği gibi açıldığında pederi māderini mesrūr eyledi. Li- ḥikmetihi bir ‘illete mübtelā olup dört buçuḡ yıl ḥastalık çekdi. Her kelāmı yā Allāh deyüp ezān okur namāz kııldı. Biñ üç yüz on senesi mürğ-ı rūḥı ḳafes-i cesedinden tayerān idüp vefāt eyledi. Āşiyān-ı bāğ-ı cennet ma‘şūmlara müheyyā kıılınmışdır. “*El-mevtu tuḥfetu’l-mu’min*” buyurulmuşdur. Yā Vedūd dairesinde Çömlekçiler Caddesinde Kral Kızı türbesine ḳarīb defn olundu. Ḳabri başında beyāz mermerden bir taş dikili ayağı ucunda siyāh yabānī taş dikilmişdir. Pederi Ḥaşköyli kürsī şeyḫī münzevī Ḥasan Ḥilmī’dir. Ḥazret-i Cābir İbn-i ‘Abdu’llāh El –Enşārī’de ve ḳabri başındaki taşında şu iki beyit yazılmışdır:

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Dört buçuḡ yıl ‘illeti çekdikçe dermān gelmedi
Her devānıñ aşlı mevtdir dünyāda kimse ḳalmadı
- 2 Biñ yıl ‘ömrüñ olsa bi’l-farz ‘āḳibet mevt muntazır
Ḳabr cennetdir Celāleddīn ‘ömr zevḳı sürmedi.

Rabbim ehl-i züvvār-ı ma‘şūmlar şefā‘atına nā’il eyleyüp cennet-i a‘lāda şafā-yāb eyleye.

Na‘t-ı şerif ‘ale’n-nebiyyî şalla’llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Gözüm nūrı sürürumdur Muḥammed yā Resūla’llāh
Göñül feyzi ezel kārı mü’ebbed yā Resūla’llāh
- 2 Tecellî bâğ-ı Aḥmed’den tevellüd eyledi oğlum
Celāle’d-dīn ḳodum ismiñ mu‘abbid yā Resūla’llāh
- 3 Ḥasan Ḥilmî yazar Remzi Celāle’d-dīn şerḥ eyler
Emānet eyledi Ḥaḳḳ’a muvaḥḥid yā Resūla’llāh

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Raḥmetu’llāh mağfîret Gül’izārım ḳandadır
Aç gözüñ ‘ibretle baḳ Gül’izār ḳızım topraḳdadır
- 2 Bâğ-ı cennet güllerinden iki gül ekdim yire
Cennet-i a‘lāda raḥmet güllerinden devşirem

Gül’izār ḳızımıñ vefāt leyle-i mi‘rācda Receb-i şerîfiñ yigirmi altıncı günü yevm-i pençşenbededir. Yā Vedūda Ḳral Ḳızı türbesine ḳarīb Celāle’d-dīn oğlumuñ ḳabrine muttaşıl defn olundu. Bālāda mezkūr iki beyit başı ucunda dikili olan mezār taşına yazıldı. Sene 1314 26 Receb

SONUÇ

XIX. yüzyıl, Osmanlı Devletinin Avrupa karşısındaki başarısızlığını yeniliklerle kapatmaya çalıştığı bir dönemdir. Yenilikler daha çok askerî alanda yapılmak istenmiştir. Önemli gelişmelerin yaşandığı bu yüzyılın ilk padişahı III. Selim'dir. II. Mahmud, Abdülmecid ve II. Abdülhamid bu asrın öne çıkan diğer padişahlarındandır.

XIX. yüzyılda III. Selim'le başlayan yenilikler, II. Mahmud döneminde yeniçeri ocağının kaldırılmasıyla devam eder. Abdülmecid döneminde ise, Tanzimat ve Islahat fermanlarıyla askerî ve idarî alanda yapılacak reformların önü açılmıştır.

Hasan Hilmî Edirnevî dîvânında adından bahsedilen II. Abdülhamid döneminde ise, Meşrutiyet rejimi ilan edildi. Meşrutiyetin ilânıyla, Osmanlı Devleti tarihinde halk ilk kez yönetime katılma hakkı elde etti, padişahın yetkilerinde kısıtlamalar oldu. Ne yazık ki, II. Abdülhamid, Osmanlı-Rus savaşını bahane ederek meclisi kapattı.

Bütün bu gelişmelerin yaşandığı XIX. yüzyılda, siyasî alanda olduğu gibi edebî alanda da gerilemeler başlamıştır. Edebî eserlerde basitlik ve bayağılık görülmeye başlamıştır. Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında da görüldüğü gibi, görünürde şiir olan; fakat ahenk unsurlarından yoksun bu dönemin şiirlerinde vezin kusurları sıkça yer almaktadır. XIX. yüzyıldaki şâirlerin çoğunlukla dinî ve tasavvufî şiirler yazdıkları görülmektedir. Bu şiirlerde de basitlik ve bayağılık görülmektedir. Saraydan bekledikleri desteği alamayan şâirlerin, şiirlerinde klâsik üslubun zayıfladığı görülmektedir. XIX. yüzyılın ikinci yarısında başa geçen II. Abdülhamid'in sıkı ve otoriter yönetim anlayışı sonucunda bu dönemde hiciv alanında istenilen seviye yakalanamamıştır. Kaside ve mesnevî alanlarında da XIX. yüzyılda önemli şâirler yetişmemiştir.

XIX. yüzyılda yaşamış olan Hasan Hilmî Edirnevî'nin hayatı hakkında manzum biyografisi ve Dîvân'ındaki birkaç beyit dışında herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Şâirin II. Abdülhamid döneminde yaşadığı anlaşılmaktadır.

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı, bu güne kadar müstakil bir çalışma konusu yapılmamıştır. Bu çalışma sayesinde Hasan Hilmî Edirnevî'nin hayatı, edebî kişiliği ile dîvânı, aydınlığa çıkmıştır. Hayatı hakkında kaynaklarda bilgi bulamadığımız şâir Hasan Hilmî'nin dîvânının sonuna eklediği manzum biyografisinden hareketle bazı bilgilere ulaştık. Araştırmalarımıza rağmen Dîvân'ın ikinci bir nüshasına ulaşamadık. Çalışma; inceleme ve metin olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. 343 şiirden oluşan dîvâna, manzum biyografisi ve diğer bölümde yer alan bazı beyitleri eklediğimizde 1299 beyitten oluştuğu görülecektir. Geleneksel Osmanlı tarih yazıcılığına göre Osmanlı Devleti 1299'da kuruldu. 1299 sayısı bu anlamda ilginç bir tesadüftür. Dîvânda yer alan şiirler, çoğunlukla üçer beyitten oluşmuştur. Dîvânın 69. şiiri 20 beyitten oluşan en uzun şiirdir. Dîvân bir na't mecmuası olduğu için doğal olarak dinî ve tasavvufî unsurlar ağırlıktadır. Bu nedenle inceleme kısmında dinî ve tasavvufî unsurlar ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Şâir, âdeta bir vaaz kürsüsünde hitap eder gibi iman, ibadet ve ahlak konularında şiirler yazmıştır. Hz. Peygamber sevgisinin odak noktası olduğu dîvânda değişik konu başlıkları dikkati çekmektedir. Lirizmin yakalanamadığı şiirlerde, mahallileşme akımının da etkisiyle kuru bir realizm söz konusudur. Tasavvufî konularda yazılan şiirlerde derinlik söz konusu değildir. Tasavvufla ilgili kavramlar sıkça geçmesine rağmen bir na't mecmuası olan dîvân, dinî ağırlıklıdır.

Bir na't mecmuası olmakla beraber, incelemede sosyal hayat, insan, tabiat ve eşya unsurlarının da olduğu gözlenmiştir. İnceleme kısmında bu unsurlara da değinilmiştir. Harekeli talik yazıyla yazılan na't mecmuası, günlük konuşma diline yakın bir üslupla yazılmıştır. Şâir, “yâ Resullâh” redifiyle yazdığı dîvânında kimi sosyal konulara da değinmiştir. Dîvân'da birkaç şiir hariç, aruzun hezec bahrinde yer alan “Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün”kalıbı kullanılmıştır. Vezinde olduğu gibi kafiye kullanımında şâirin başarısızlığı göze çarpmaktadır. Şâirin, kafiyedeki başarısızlığını rediflerle kapatmaya çalıştığı görülmektedir. Bu durum, Hasan Hilmî'nin şiir tekniğinin zayıf olduğunu göstermektedir.

Şâirin üslûp ve dil anlayışına bakıldığında XIX. yüzyılın dil anlayışına uygun olarak yazdığı görülmektedir. Ayet ve hadis iktibasları haricinde genellikle Türkçe kelimeler kullanmıştır. Şiirlerinde mahallileşme akımının yansımaları açıkça görülmektedir. Kimi zaman sıra dışı benzetmelere başvuran şâir, bazı orijinal

ifadeleriyle de dikkat çekmektedir. Şâirin bazı beyitlerinde tamlamaların yanlış yapıldığı görülmektedir. Bu durum XIX. yüzyıl şâirlerinin şiirlerinde sıkça rastlanılan bir durumdur.

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ına bir bütün olarak bakıldığında güçlü şâirlerden biri olmadığı izlenimini vermektedir. Hasan Hilmî Edirnevî'nin yazdığı bu na't mecmuasında aşk ve lirizmin başarılı bir şekilde dile getirildiği söylenemez. Na'tlarda Hz. Muhammed'i övmüş; ancak peygamber aşkının duygusal boyutunu yakalayamamıştır. Şâir, "sanat toplum için" anlayışına uygun olarak yazdığı şiirlerinde gelenekten sıyrılmıştır.

Bu çalışmamızın XIX. yüzyılın sosyal, kültürel unsurları ve edebiyatı hakkında araştırma yapacaklara gerekli alt yapıyı oluşturacağını, genel dizinin ise, dilbilimcilere bu yüzyılın dilsel özellikleri hakkında bir araştırma zemini hazırlama yolunda yardımcı olacağını söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

ABDÜLBAKİ, Muhammed Fuad (1996), **el-Mu’cemü’l- Mufehres li-elfâzı’l-Kur’âni’l-Kerim** , Kahire: Darü’l-Hadis.

ARMAOĞLU, Fahir (1997), **XIX. Yüzyıl Siyasî Tarihi** (1789-1914), Ankara: TTK Basımevi.

BANARLI, N. Sami (1998), **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

BAYRAM, Yavuz (2007), “**Klâsik Türk Şiirinde Duyguların Dili: Çiçekler**” Turkish Studies International Periodical For the Langues, Literature and History of Turkish or Turkic C. 2/4.

CİHAN, Ahmet, İ.DOĞAN (2007), **Osmanlı Toplum Yapısı ve Sivil Toplum**, İstanbul: 3F Yayınevi.

CÜRCANİ, Seyyid Şerif (1997), “**Arapça Türkçe Terimler Sözlüğü**” (Tercüme ve Şerh, Arfif Erkan), İstanbul: Bahar Yayınları.

DEVELLİOĞLU, Ferit (1997), **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat**, Ankara: Aydın Kitabevi Yay.

DİLÇİN, Cem (1983), **Yeni Tarama Sözlüğü**, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

EMECEN, Feridun, K. BEYDİLLİ vd. (1999), **Osmanlı Devleti Tarihi**, İstanbul: Feza Gazetecilik A.Ş.

ERİK, Jan Zürcher (2001), **Modernleşen Türkiye’nin Tarihi**, (çev. Yasemin Saner Gönen), İstanbul: İletişim Yay.

EROL, Erdoğan (1994), **Sükkeri: Hayatı, Edebi Kişiliği ve Dîvânı**, Ankara:Yücel Ofset.

İPEKTEN, Haluk (1999), **Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz**, İstanbul: Dergah Yayınları.

İSEN, Mustafa, M. MACİT vd. (2003) **Eski Türk Edebiyatı El Kitabı**, Ankara: Grafiker Ofset.

İZ, Mahir (1990), **Tasavvuf**, İstanbul : Yaylacık Matbaası.

KAM, Ö. Ferit (2008), **Divan Şiirinin Dünyasına Giriş Âsâr-ı Edebiye Tedkîkâtı**, (hızl. Halil Çeltik), Ankara: Birleşik Kitabevi.

KAPLAN, Mahmut (2010), **Klâsik Türk Şiirinde Hz. Muhammed**, İstanbul: Etkileşim Yayınları.

KARAGÖZ, İsmail, F. KARAMAN vd. **Dinî Kavramlar Sözlüğü**, Ankara: DİB Yay.

KUNT , Metin, S. Akşin vd. (2000), **Türkiye Tarihi 3 Osmanlı Devleti 1600-1908**, İstanbul: Cem Yayınevi.

Kur'ân-ı Kerim Meali, hızl. Elmalılı Hamdi Yazır, İstanbul: Dergah Ofset.

LEVEND, Agâh Sırrı (1984), **Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar**, İstanbul: Enderun Kitabevi.

MENGİ, Mine (1999), **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara: Akçağ Yay.

MERMER, Ahmet, N. K. KESKİN (2005), **Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, Ankara: Akçağ Yayınları.

MERMER, Ahmet, L. Alıcı vd. (2008), **Eski Türk Edebiyatına Giriş**, Ankara: Akçağ Yay.

Millî Kütüphane Yazmalar Kataloğu (Türkçe Divanlar) VI (2001) Ankara: Kültür Bakanlığı Yay. s. 355-356.

- OLTAYLI, İlber (2003), **İmaparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, İstanbul: İletişim Yay.
- PALA, İskender (1989), **Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü**, Ankara: Akçağ Yayınları
- PALA, İskender (2006), **Kitâb-ı Aşk**, İstanbul: Alfa Yayınları.
- PEKER, Gökçen (2008), **Misis'te Geçiş Dönemi Âdetleri**, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- PÜRCEVADİ, Nasrullah (1998), “**Can Esintisi**” (çev.Hicabi Kırlangıç), İstanbul: İnsan Yayınları s.375
- REDHOUSE, Sir James (1992), **W. Turkish and English Lexicon**, İstanbul: Çağrı Yay.
- SELVİ, Dilaver (2008), **Kaynaklarıyla Tasavvuf Adab-Mürşid-Hizmet**, İstanbul: Semerkand Yay.
- STEINGASS, F.(1975) , **Persian- English Dictionary**, Libraire du Liban, Beirut
- ŞENTÜRK, Atillâ (2007), **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul: Dergah Yay.
- ŞİRİN, Veli (2002), **Siyasî ve Kültürel Osmanlı Tarihi**, İstanbul: Marifet Yay.
- TANPINAR, A. Hamdi (2006), **XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul: YKY.
- TATÇI, Mustafa (1990), **Yunus Emre Dîvânı, İnceleme**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- TDV İslam Ansiklopedisi** (1989) İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası, C.2.
- TOLASA, Harun (2001), **Ahmed Paşa'nın Şiir Dünyası**, Ankara : Akçağ Yay.
- ÜNVER, İsmail (1993), “**Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler**”, Türkoloji Dergisi, Ankara , C.XI, S.1 s.51-89.
- YENİTERZİ, Emine (1993), **Türk Edebiyatında Na'tlar (Antoloji)**, Ankara: TDV Yay.

www.yazmalar.gov.tr.

www.yok.gov.tr

www.mkutup.gov.tr

[www. http://www.osmanlica.wordpress.com/Osmanlica-lugat](http://www.http://www.osmanlica.wordpress.com/Osmanlica-lugat)

[www. Osmanlicaturkce.com](http://www.Osmanlicaturkce.com)

www.kurantefsiri.com

[http:// farisii.wordpress.com](http://farisii.wordpress.com)

www.tdk.gov.tr

www.ttk.gov.tr.

DİZİN

A

- a · 8, 60, 123, 262, 281
 āb · 13, 40, 60, 78, 82, 83, 120, 135, 167, 195, 204,
 217, 231, 239, 242, 280, 291, 297, 301, 322,
 344, 348, 358
 ābād · 285
 abāda · 318
 abd · 97, 188, 329
 Abdu'llāh · 371
 Abdulḥamīd · 9, 119, 367
 Abdulkādir · 114, 366
 Abdulkādir'est · 366
 ābid · 47, 208, 315
 abīr · 194
 acā'ib · 289
 aceb · 25, 75, 86, 121, 132, 155, 156, 184, 194,
 209, 212, 215, 237, 238, 242, 245, 263, 311,
 334, 344, 352, 353, 358
 acībdir · 209
 acībim · 238, 243
 acību'llāh · 196
 āciz · 7, 97, 115, 188, 219, 220, 370
 ācizem · 258
 aç · 10, 143, 372
 açanlar · 243
 açar · 221
 açarlar · 270
 açarsa · 130, 178
 açarsam · 355
 açarsan · 45, 102, 180, 272, 273
 açık · 328, 350
 açıktır · 337
 açıldı · 14, 101, 125, 130, 154, 155, 188, 197, 222,
 269, 274, 284, 307, 362
 Açıldı · 135, 154, 229, 250, 290
 açıldığında · 371
 açılmış · 34, 140, 155, 157, 213, 256, 316, 331,
 352, 356
 Açılmış · 272
 açılmışdır · 11, 310, 325
 açılmışdır · 62, 227
 açılma · 24, 208
 açılma · 343
 açmış · 54, 71, 273, 300, 323, 353
 açmışam · 126, 175
 açsam · 252
 açulsun · 247
 açup · 141, 364
 adālet · 9, 27, 84, 119, 127, 194, 205, 243, 269,
 311, 314, 360
 adāletde · 84, 318
 adāletle · 224
 āde · 58, 71, 230, 318
 ādem · 76, 203, 219
 Ādem · 12, 35, 36, 126, 218, 219, 253, 364
 Ādem'le · 35, 218
 ademde · 81, 92, 252
 Ademden · 182
 Ādemlere · 330
 Aden · 175, 195
 Adın · 126, 175, 235, 242
 Adın'dır · 275
 adil · 292
 ādil · 264, 272
 adildir · 211, 243
 adiliñ · 69, 326
 adli · 367
 Adn · 286, 316
 Adn'ı · 286
 aduvv · 279, 308
 adüvvī · 77, 241
 āfāt · 337
 afātıdır · 303
 āfitāb · 42, 85, 211, 225
 Āfitāb · 114, 366
 āfitābı · 131, 315
 āfitābına · 213
 āfiyetde · 367
 afv · 24, 219, 222, 319, 337
 afvı · 26, 182
 afvına · 234
 āfyon · 76, 157, 203
 ağaçlar · 5, 153, 368
 āgāz · 197
 ağlar · 6, 28, 116, 138, 144, 191, 202, 227, 243,
 250, 286, 334, 369
 ağlaşırlardı · 28, 196
 ağyārda · 153, 237
 ağzı · 202
 ağzım · 126, 175
 ağzında · 62, 227
 ağlar · 222
 āh āh · 35, 125, 218
 aḥad · 7, 370
 aḥaddır · 24, 330
 aḥbābımız · 6, 369
 ahd · 176, 253, 356
 aḥfezu'l · 7, 26, 369
 āhım · 116, 144, 191
 āḥir · 25, 43, 86, 88, 98, 210, 255, 258, 310, 321,
 331, 335, 357, 363
 āḥiret · 42, 133, 288
 aḥmaklara · 283
 Aḥmed · 10, 40, 42, 71, 72, 115, 195, 200, 225,
 250, 255, 259, 321, 364, 366, 372
 Aḥmed'den · 312
 Aḥvāl · 5, 368
 aḥz · 205
 ak · 44, 212, 353
 akā'id · 208
 aḥan · 293
 aḥar · 124, 125, 205, 274, 297
 aḥarsa · 342
 aḥdıqça · 275, 349
 akıl · 30, 31, 72, 129, 275, 283, 308, 337
 akılla · 47, 211
 akıtdı · 36, 142, 218
 āḳibet · 10, 371
 aḳīde · 283

- ākil · 207
 akl · 317, 361
 akla · 28, 286
 aqlım · 215, 235
 aqlımı · 5, 116, 368
 aqlımız · 5, 133, 368
 aqrān · 348
 aqrēb · 117, 261, 301
 Aqṣā · 266
 aksi · 134, 254, 341
 āl · 318
 alā · 17, 67, 82, 172, 230, 307, 365, 367, 371
 alāka · 69, 72, 184, 275, 327
 alākām · 69, 234, 275
 aldatdı · 35, 218, 252
 aldı · 156, 322
 aldık · 7, 22, 87, 123, 257, 369
 aldılar · 297
 aldım · 22, 101, 123, 153, 233, 237, 239, 359
 ale · 17, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180,
 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189,
 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198,
 199, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 208,
 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217,
 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228,
 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237,
 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246,
 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255,
 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264,
 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273,
 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282,
 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291,
 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300,
 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309,
 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318,
 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327,
 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336,
 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345,
 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354,
 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363,
 364, 370, 372
 alem · 193
 ālem · 6, 24, 114, 144, 174, 186, 198, 208, 260,
 351, 366, 369
 alemdār · 85, 226, 319
 ālemde · 260, 352
 alemdir · 293
 āleme · 255
 ālemi · 260, 354, 358
 ālemin · 91, 126, 135, 285
 ālemīn · 365, 367
 ālemīnden · 356
 ālemīnsin · 258
 aleyhi · 17, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179,
 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188,
 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197,
 198, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207,
 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216,
 217, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227,
 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236,
 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245,
 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254,
 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263,
 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272,
 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281,
 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290,
 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299,
 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308,
 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317,
 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326,
 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335,
 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344,
 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353,
 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362,
 363, 364, 370, 372
 aleyhim · 68, 366
 aleykum · 203
 Alī · 82, 84, 133, 211, 212, 243, 244, 318
 ālī · 7, 84, 212, 321, 370
 Alī'dir · 84, 243, 244, 360
 ālihī · 365
 alilem · 187
 ālim · 202
 Allāh · 5, 6, 7, 13, 21, 22, 24, 27, 37, 42, 52, 66, 67,
 81, 87, 92, 97, 99, 100, 115, 116, 121, 127, 152,
 172, 184, 188, 197, 207, 208, 209, 228, 249,
 252, 253, 264, 271, 289, 308, 337, 365, 366,
 367, 368, 369, 370, 371
 Allāh'dır · 87, 100, 271
 Allāh'ımız · 5, 116, 368
 Allāhu · 11, 24, 34, 59, 324, 330, 336
 alleme · 247
 almağa · 209
 almañ · 223
 alsun · 39, 132, 197
 altı · 214
 altıncı · 372
 altmış · 219
 altun · 172
 alup · 47, 233, 349
 alur · 291
 amān · 26, 40, 104, 118, 200, 280, 303, 306, 337
 āmdır · 206
 amel · 47, 48, 94, 206, 208, 233, 247, 278, 304, 309
 āmennā · 250, 278
 āmentü · 7, 30, 214, 289
 ameret · 91, 189
 āmiziyle · 114, 366
 am mā · 22, 82, 123, 129, 135, 201, 233, 266, 283,
 291, 296, 337, 341, 347, 355, 362
 āmme · 144, 186, 366
 An · 5, 368
 ana · 10, 132, 240, 346
 Ana · 249
 aña · 6, 12, 180, 249, 274, 287, 297, 327, 349, 358,
 369
 anam · 6, 8, 12, 35, 218, 282, 369
 anāşırla · 182
 anberden · 154, 222
 ancak · 56, 58, 60, 69, 72, 231, 246, 292, 329
 anda · 8, 124, 222, 247, 275, 281, 282, 357
 andan · 5, 83, 124, 201, 280, 284, 297, 311, 343,
 349, 358, 361, 368
 andelibi · 345
 anı · 34, 48, 75, 94, 234, 282, 283, 296, 297, 304,
 313, 322, 327, 346

- anıñ · 6, 33, 44, 45, 70, 71, 76, 81, 96, 131, 133,
 172, 203, 251, 273, 275, 300, 313, 324, 333, 369
 anınçün · 219, 229
 anıñçün · 48, 89, 100, 103, 141, 173, 199, 224, 273,
 295, 317, 344
 anında · 38, 277
 Ankā · 113, 136, 192, 285, 328, 366
 anlar · 54, 84, 103, 221, 223, 252, 253, 273, 347,
 360
 anlarıñ · 73, 117, 224, 261
 a' lā · 71, 294, 362
 a' lāda · 10, 371, 372
 a' lāya · 54, 71, 124, 205, 271, 273, 293, 364
 a' lemu · 113, 366
 a' mā · 52, 207, 229
 a' māl · 64, 263, 265, 270
 a' nī · 9, 119, 365, 367
 a' rābī · 189
 a' ẓam · 64, 114, 265, 266, 289, 321, 366
 A' ẓam · 59, 162, 210, 257
 a' ẓamdır · 22, 24, 99, 207, 266, 283
 a' ẓamı · 120, 214
 a' ẓamsın · 14, 351
 ara · 45, 216
 Arabī · 113, 366
 Arabistān · 122, 333
 Arafāt · 126, 186, 317
 Arāfat · 302
 arar · 40, 259, 297
 ararım · 153, 209, 237
 ārif · 314
 ārifler · 25, 194
 arslan · 14, 351
 arş · 33, 54, 71, 81, 114, 124, 172, 205, 271, 273,
 293, 364, 366
 arşa · 7, 42, 58, 70, 71, 123, 255, 300, 318, 323,
 369
 arşı · 58, 71, 318
 arşuna · 219
 artar · 219
 artdı · 281
 arz · 32, 72, 117, 193, 204, 212, 227, 282, 356
 arza · 65, 213
 arz-ı ḥāl · 239
 ārzū · 193, 200, 346
 arzuḥāl · 6, 342, 368
 arzuḥālīmī · 320
 asel · 196
 Aṣḥāb · 86, 184
 aṣḥāba · 84, 212, 244, 319, 351
 aṣḥābihu · 365
 aṣḥāblar · 229
 aṣḥābları · 311
 aşılmış · 279
 asİRsem · 77, 241
 asker · 194, 237, 290
 askeri · 14, 30, 126, 275, 288, 351
 aṣl · 11, 117, 201, 235, 248, 291, 299, 314, 317
 aṣlā · 189
 aṣlı · 6, 10, 37, 41, 42, 49, 133, 142, 174, 182, 225,
 255, 267, 288, 297, 308, 332, 369, 371
 aṣlım · 363
 aṣlımı · 258
 aṣlımız · 5, 368
 aṣlına · 317
 aṣlını · 253
 aṣlu · 27, 300, 306
 aṣluhu · 361
 aṣluma · 294, 359
 āsmān · 198
 āsmānından · 242, 281
 aṣmı · 283
 āsumān · 207, 240, 334
 āsumāmı · 6, 139, 141, 368
 āṣık · 8, 34, 44, 50, 51, 60, 76, 80, 97, 99, 126, 154,
 173, 197, 198, 203, 215, 221, 225, 232, 236,
 238, 240, 241, 246, 248, 253, 262, 268, 274,
 275, 276, 282, 285, 287, 288, 289, 296, 298,
 300, 305, 309, 310, 317, 318, 319, 324, 329,
 332, 334, 338, 340, 349, 351, 356, 362, 366, 371
 āṣıka · 51, 71, 72, 94, 100, 198, 199, 217, 267, 270,
 275, 294, 298, 301, 303, 309, 310, 320, 323,
 328, 348, 350
 āṣıkān · 197, 290
 āṣıķı · 128, 185
 āṣıķım · 362
 āṣıķın · 89, 103, 199
 āṣıķıñ · 22, 63, 141, 193, 257, 302, 315, 319
 āṣıķını · 102, 365
 āṣıķlar · 30, 126, 238, 288, 320
 āṣıķlara · 365
 āṣıķları · 45, 96, 324
 āṣıķlarıñ · 104, 222, 295, 298
 āṣıķlarındandır · 287
 Āṣıyān · 371
 āṣıyānından · 136, 192, 284
 aṣķ · 5, 11, 14, 15, 17, 30, 42, 43, 44, 55, 60, 64,
 69, 89, 93, 99, 116, 126, 131, 133, 139, 143,
 156, 172, 177, 179, 181, 185, 221, 234, 240,
 242, 254, 267, 273, 274, 275, 276, 280, 284,
 285, 287, 288, 289, 293, 294, 298, 302, 304,
 306, 307, 313, 314, 315, 317, 325, 327, 330,
 331, 335, 336, 337, 341, 345, 347, 354, 357, 368
 aṣķa · 14, 73, 89, 126, 137, 143, 175, 186, 220, 221,
 234, 275, 324, 334, 336, 341
 aṣķda · 7, 113, 123, 153, 207, 340, 365, 370
 aṣķdır · 289
 aṣķ-ḥāne · 349
 aṣķı · 184
 aṣķı · 30, 85, 126, 195, 210, 225, 236, 239, 248,
 249, 274, 275, 287, 288, 293, 302, 312, 319, 328
 aṣķım · 138, 217, 234, 291, 292, 335
 aṣķın · 225
 aṣķıñ · 6, 27, 32, 43, 45, 46, 98, 102, 115, 139, 141,
 176, 191, 198, 200, 215, 221, 225, 237, 238,
 241, 248, 263, 267, 272, 279, 281, 284, 285,
 286, 287, 290, 299, 300, 307, 316, 321, 323,
 324, 343, 344, 345, 348, 353, 354, 356, 358,
 363, 366, 368
 aṣķıñda · 101, 121, 154, 250, 342, 343, 353, 359
 aṣķından · 42, 195, 248, 341
 aṣķıñdır · 212
 aṣķınla · 103, 191, 215, 281, 362
 aṣķıñla · 11, 150, 152, 178, 179, 207, 250, 258,
 278, 296
 aṣķız · 336

aşkla · 365
 aşku'llāh · 289
 aşup · 150, 178
 āşüre · 210
 at · 7, 123, 370
 atasına · 370
 āteş · 73, 89, 137, 143, 175, 185, 221
 āteşde · 286
 āteşdir · 201
 āteşe · 220
 āteşi · 272, 286, 290, 295, 298, 301
 āteşindendir · 116, 144, 191
 atıkan · 229
 atıktır · 186
 atā · 26, 56, 144, 179, 182, 184, 186, 220, 231, 267, 269, 370
 atādır · 54, 64, 174, 260, 265, 268, 270
 atāsi · 303
 atāyā · 25, 262, 278, 298, 361
 atıldım · 121, 209
 atıyye · 259
 atlās · 271
 atşān · 51, 230
 atşāndır · 215
 atşānım · 51, 217
 atşānımı · 317
 āvāz · 196, 197
 āvāzla · 262, 357
 avn · 284
 avret · 229
 ay · 138, 140, 192
 ayağı · 371
 ayağımdan · 252
 ayakda · 328
 ayakdan · 127, 187
 ayān · 99, 120, 136, 184, 214, 270, 311
 ayāndır · 52, 309, 342
 āyāt · 228, 324
 ayb · 314
 aybdır · 216, 220
 aybı · 371
 āyet · 28, 34, 187, 196, 272, 309, 315, 331
 ayı · 313
 ayıb · 240
 ayıbdır · 7, 370
 ayında · 9, 132, 346
 ayını · 222
 ayırma · 245
 āyine · 326
 ayn · 21, 37, 55, 104, 183, 186, 192, 214, 266, 277, 278, 316, 338, 342, 360
 ayne'l · 94, 350
 ayneyn · 161, 364

 ayneynīm · 82, 84, 133, 211
 aynım · 342
 aynīdir · 332
 aynu'l · 52, 342
 azāb · 45, 54, 75, 96, 97, 190, 236, 241, 245, 268, 324
 azāba · 309, 329
 azābdır · 244
 azābı · 296

azābım · 215
 azīmet · 288
 azīmim · 82, 361
 azīriz · 203
 aziz · 311
 aziz · 6, 178, 237, 264, 369
 azīzdir · 155, 176, 208, 225, 359
 azīze · 303
 azizi · 346
 Azrā'il · 30, 31, 188, 308

B

bā · 324
 bāb · 9, 12, 27, 57, 58, 102, 130, 138, 174, 178, 180, 183, 200, 247, 261, 262, 263, 270, 273, 276, 278, 279, 287, 289, 300, 323, 325, 328, 331, 333, 338, 339, 362
 babam · 6, 8, 12, 35, 133, 218, 282, 369
 Babam · 243
 babasına · 370
 bābdır · 251
 bābı · 49, 56, 130, 178, 232, 241, 264, 267, 337
 bābında · 237, 249, 335
 bābını · 236
 bābu'llāh · 261, 350
 Babu's · 14, 142, 189
 bād · 58, 71, 78, 259, 276, 285, 318, 348
 bāde · 51, 186, 230, 254, 268, 285, 299, 301, 324, 335, 345, 364, 365
 bādesi · 317
 bādesin · 349
 bādesiñ · 252
 bādesindendir · 96, 309
 bādı · 238, 296, 311, 319
 bādī · 204
 bāğ · 10, 36, 48, 50, 81, 124, 125, 130, 136, 141, 149, 150, 151, 154, 158, 173, 178, 199, 205, 250, 256, 268, 270, 272, 284, 287, 295, 314, 322, 330, 355, 364, 365, 371, 372
 Bāğ · 10, 372
 bāğa · 256, 264, 352
 bāğ-bān · 130, 178
 bāğ-bānına · 130, 150, 158, 178
 bāğ-bānından · 131, 311
 bāğçe · 155, 356
 bāğçesin · 155, 156, 352
 bāğda · 155, 256
 Bāğdād · 124, 125, 205, 247
 bāğı · 13, 22, 33, 61, 62, 73, 91, 123, 152, 156, 196, 227, 233, 244, 247, 251, 259, 265, 271, 277, 312, 329
 bāğıdır · 22, 87, 257, 262, 329
 bāğım · 42, 101, 133, 154, 155, 188, 215, 216, 288
 bāğıma · 337
 bāğın · 12, 44, 130, 142, 150, 158, 173, 178, 243, 261, 264, 330
 bāğına · 93, 104, 152, 154, 181, 239, 250, 298
 bāğında · 47, 50, 131, 177, 191, 206, 306, 307
 bāğınıñ · 49, 56, 232, 264
 bağladı · 183
 bağı · 247

- bağrım · 273
 Bahāiddīn · 102, 112, 347, 365
 bahār · 371
 bahırde · 286, 316
 baħr · 98, 206, 235, 256, 334, 357, 361
 baħrde · 207
 baħrına · 222
 baħrında · 139, 242, 307
 baħri · 235, 242, 250, 337, 346
 baħrinde · 332
 baħrine · 257, 357
 baħş · 334
 baħşişler · 6, 369
 baħt · 9, 367
 baħta · 338
 baħtdır · 297
 baħtım · 129, 138, 179, 250, 305, 316, 345
 baħtımı · 356
 baħtiñ · 350
 ba-ħuşūs · 365
 baķ · 10, 143, 193, 200, 289, 372
 baķar · 173, 332
 baķarım · 121, 209
 baķarlar · 45, 245
 baķarsam · 30, 38, 277
 baķarsan · 13, 204
 baķdı · 129, 305
 baķdıķça · 154, 250, 343
 baķdım · 345
 baķılsa · 129, 132, 180, 202, 204, 337, 344
 baķırlar · 172
 bākī · 90, 98, 182, 256, 278, 292, 350, 355, 356
 bākīyi · 89, 221
 baķmadı · 36, 218
 baķmaz · 283
 bala · 196
 bālāda · 372
 baldır · 185
 balıķlar · 337
 baña · 7, 33, 35, 51, 82, 104, 135, 198, 200, 216,
 217, 218, 220, 221, 233, 235, 239, 319, 354, 369
 ba'īd · 323, 355
 bā'īs · 49, 56, 69, 131, 231, 240, 320, 365
 ba'zen · 120, 214, 221
 bār · 279
 bārān · 144, 186
 Bāreke'llāh · 7, 302, 370
 bārī · 359
 Bārī · 25, 278
 bārīçün · 236
 Başra · 124, 247
 baş · 328
 başdan · 72, 275
 başı · 372
 başın · 337
 başında · 371
 başındaki · 371
 başķa · 157, 293, 352, 354, 358
 başlu · 313
 batdı · 155, 256
 bātıl · 129, 206, 210, 246
 bātın · 205, 340
 bayāğı · 98, 355
 bayıldı · 230
 bayıldıķ · 200
 bayrām · 228
 bāzār · 131, 313, 320
 bāzārında · 131, 191
 bāzārınıñ · 132, 344
 be · 51, 74, 200, 277
 bedeldir · 277
 beden · 90, 182, 258, 361
 bedendir · 270
 bedestān · 103, 225
 bedr · 345
 bedri · 96, 142, 328
 begendim · 291
 behāsı · 361
 behcet · 63, 181
 beķā · 93, 187, 333
 Beķā · 73, 232, 271, 310
 beķāda · 232
 beķādārem · 175, 232
 beķādır · 344
 beķāsı · 292
 beķāya · 183
 beķāyı · 214
 bekçisi · 185
 bekler · 131, 222, 249, 311
 Bekrī · 102, 365
 belā · 37, 89, 91, 135, 154, 176, 205, 215, 242, 254,
 278, 285
 belāda · 91, 329
 belādır · 144, 241, 246, 267
 belāğat · 311
 belāğatda · 256
 belāğı · 355
 belāsı · 344
 ben · 7, 26, 51, 66, 97, 101, 115, 188, 195, 206,
 215, 217, 218, 219, 234, 236, 242, 253, 285,
 306, 329, 359, 370
 bend · 30, 126, 252, 288
 bende · 36, 104, 126, 183, 209, 212, 218, 220, 256
 benden · 6, 176, 369
 bendeyim · 183
 beni · 6, 7, 45, 117, 194, 216, 221, 252, 348, 369,
 370
 Benī · 330
 benim · 7, 52, 99, 138, 179, 194, 213, 215, 234,
 258, 315, 336, 369
 Benim · 221, 268
 benzendim · 190
 benzer · 162, 210
 Be'adenā · 365
 berākātıyla · 102, 365
 berbāddır · 203
 berde · 98, 206
 ber-güzār · 73, 217, 241
 ber-güzārımız · 6, 369
 berr · 72, 225
 berri · 207
 berü · 220, 281
 bes · 250, 278
 beş · 5, 13, 27, 55, 116, 213, 264, 368, 371
 beşāret · 272
 beşer · 135, 302, 359

- beşerdir · 136, 139, 338
 beşikde · 286
 beter · 242
 beṭālet · 76, 203
 bevākī · 156, 354
 bevl · 13, 204
 beyān · 269, 276, 293, 310, 358
 beyāndır · 240, 309
 beyāz · 138, 154, 179, 250, 371
 beyāzdır · 70, 300
 beygirdir · 13, 204
 beyit · 371, 372
 beyt · 114, 135, 186, 276, 302, 341, 366
 Beyt · 114, 366
 beytdir · 251
 beyti · 85, 211
 beytinde · 64, 191
 beytu'llāh · 64, 191
 beyzāi · 81, 149, 173
 bezl · 359
 bıraḳdım · 24, 184
 bıraḳdın · 214
 Bıraḳma · 247
 bıraḳsa · 242
 bi · 10, 26, 30, 47, 62, 75, 77, 91, 97, 113, 138, 174, 177, 184, 188, 194, 196, 197, 203, 206, 209, 214, 223, 234, 251, 255, 262, 278, 289, 329, 352, 366, 371
 bī · 9, 24, 84, 119, 132, 177, 207, 208, 211, 235, 261, 270, 272, 297, 334, 344, 357, 361, 367
 bi'llāh · 7, 30, 93, 214, 289, 333, 370
 bi'smi'llāh · 13, 27, 174, 264, 289, 324, 356
 Bi'smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥim · 172, 365
 biçer · 44, 142, 261
 biçildi · 274
 bid'at · 313
 bi-emri'llāh · 26, 194
 Bi-emri'llāh · 196
 bi-ḥamdı'llāh · 7, 26, 30, 61, 123, 138, 139, 174, 177, 178, 184, 193, 194, 196, 224, 227, 234, 254, 262, 289, 291, 325, 352, 369
 bihi · 9, 119, 365, 367
 bī-hūşum · 335
 bi-izni'llāh · 26, 194, 197
 Bi-izni'llāh · 74, 118, 208, 234
 bil · 47, 211, 288, 293, 294
 bilā · 254
 bildi · 256
 bildik · 22, 87, 203, 257
 bildim · 13, 43, 93, 98, 137, 181, 187, 188, 258, 267, 363
 bilen · 62, 227
 bilindi · 120, 125, 129, 130, 214, 227, 267, 268, 274, 284, 293, 305, 316
 Bilindi · 233
 bilinmez · 43, 88, 210
 bilinsün · 294
 biliriz · 77, 122, 203
 billür · 307
 bilmedik · 6, 369
 bilmek · 55, 122, 205, 213
 bilmem · 7, 117, 311, 370
 bilmeyen · 89, 129, 210, 220, 314
 bilmez · 294, 314
 bilsün · 354
 bilür · 7, 117, 128, 130, 185, 228, 235, 254, 314, 316, 317, 370
 bilür miyüm · 128, 185
 bilürdim · 346
 bilürdüm · 151, 233
 bilürse · 259, 278
 bilürsin · 294
 bilürsiñ · 138, 250
 biñ · 9, 10, 99, 132, 177, 193, 302, 303, 346, 371
 Biñ · 5, 124, 368, 371
 Biñ iki yüz seksen altı · 5, 124, 368
 biñ üç yüz · 9, 132, 193, 346, 371
 Biñ üç yüz on iki · 99, 177
 binā · 283
 Bināmı · 8, 124, 281
 binince · 334
 biniş · 162, 210, 296
 bī'at · 174, 186
 bi'r · 64, 265
 bir · 5, 6, 7, 12, 13, 21, 28, 30, 31, 36, 38, 44, 47, 51, 52, 82, 86, 90, 99, 101, 132, 133, 134, 135, 136, 139, 141, 150, 152, 155, 157, 173, 176, 178, 179, 180, 182, 184, 186, 188, 192, 193, 196, 197, 202, 207, 208, 215, 216, 217, 218, 221, 225, 233, 240, 245, 255, 258, 264, 266, 277, 283, 284, 287, 288, 291, 296, 298, 303, 310, 316, 338, 342, 344, 347, 349, 352, 356, 364, 365, 368, 369, 370, 371
 Bir · 49, 225
 biri · 14, 25, 55, 62, 74, 178, 200, 205, 213, 223, 237, 308
 birün · 338
 Bi-seyfi'llāh · 224
 bi-sırr · 356
 bişdi · 181, 217, 304
 bişer · 258
 bişirdim · 152, 207
 bitdikçe · 126, 288
 bitdim · 363
 biten · 256
 biter · 42, 151, 175, 200, 201, 233, 270, 286, 295
 biterse · 217, 299
 bitmez · 151, 155, 233, 238, 256
 bitmiş · 45, 272
 bitse · 151, 263
 biz · 25, 66, 137, 194, 214, 219, 222, 228, 272, 276, 325
 bize · 21, 22, 42, 44, 47, 51, 55, 72, 75, 81, 116, 127, 141, 153, 172, 181, 185, 198, 200, 213, 218, 220, 223, 224, 225, 228, 245, 247, 254, 271, 278, 364
 bizi · 5, 47, 74, 75, 116, 200, 206, 228, 245, 249, 368
 bizim · 5, 6, 116, 214, 368, 369
 bol · 251
 bostānı · 151, 268
 boynunı · 155, 156, 352
 böyle · 6, 7, 90, 216, 368, 370
 böyledir · 6, 7, 123, 369, 370
 bu · 7, 12, 21, 25, 28, 33, 37, 42, 43, 52, 55, 62, 73, 74, 75, 81, 82, 89, 90, 91, 98, 103, 116, 117,

119, 123, 127, 131, 132, 135, 136, 137, 141,
144, 156, 157, 172, 173, 175, 177, 189, 191,
192, 193, 195, 196, 201, 202, 204, 207, 213,
215, 216, 217, 219, 220, 221, 225, 227, 228,
232, 242, 243, 248, 249, 251, 254, 278, 283,
285, 290, 291, 293, 294, 298, 300, 302, 304,
313, 323, 330, 334, 337, 344, 345, 349, 351,
352, 353, 357, 359, 360, 362, 363, 369, 371
Bu · 15, 39, 41, 62, 64, 73, 82, 112, 119, 126, 128,
132, 135, 139, 219, 220, 221, 224, 227, 228,
229, 234, 235, 236, 246, 254, 255, 256, 283,
284, 285, 288, 291, 298, 307, 308, 315, 325,
335, 344, 347
bū · 156, 354
buçuk · 10, 371
budur · 6, 139, 141, 229, 255, 365, 368
buğday · 48, 94, 304
bugün · 38, 86, 176, 184
buğz · 7, 370
buḥūr-dānlık · 202
bulan · 40, 120, 280
bular · 30, 31, 188
Bular · 206
buldı · 40, 95, 120, 217, 219, 220, 250, 252, 269,
362
bulduk · 227, 228
buldum · 24, 50, 97, 184, 187, 195, 322
bulmak · 6, 369
bulmaz · 76, 203, 238, 255, 297, 311
bulmuş · 76, 203
bulmuşdur · 247
bulsa · 239
bulsam · 242
bulsun · 220, 282
bulunmaz · 316
bulup · 83, 301, 346
bulur · 65, 68, 119, 128, 223, 225, 254, 267
bunda · 222
bunı · 70, 128, 202, 220, 254, 266, 290, 297, 302,
320
bunlar · 40, 120, 280
bunuñ · 49, 75, 134, 220, 237, 254, 347
Burāk · 56, 58, 69, 72, 225, 227, 231, 275, 327
Burāk'dır · 46, 300
burc · 131, 138, 243, 267, 320, 351
Burc · 115, 366
burcu · 138, 200, 350
burcuma · 129, 305, 345
burhānımız · 7, 370
burna · 77, 122, 203
burnı · 203
burnımıza · 203
burunla · 203
būy · 203, 284, 333
buyurdum · 64, 191
buyurduñ · 23, 65, 68, 73, 117, 120, 204, 214, 223,
224
buyursun · 197, 221, 290, 307
buyurulmuşdur · 371
buyurup · 115, 366
būka · 36, 142, 218, 254
būkālardan · 27, 194
bukāsından · 219

büküldi · 89, 177
bülbul · 33, 89, 91, 93, 152, 154, 155, 156, 181,
183, 192, 196, 215, 238, 240, 242, 256, 266,
284, 322, 335
bülbulden · 352
bülbuli · 270, 286
bülbüller · 154, 222, 250, 295
bülbüllerindendir · 91, 135, 285
bülbulü · 75, 327, 330, 365
bülbulün · 192, 259
bülbulünden · 322
bülend · 197
büste · 287
bütün · 22, 95, 190, 257, 353, 359
büyütme · 313

C

Cābir · 371
Caddesinde · 371
Cāhil · 206
cāme · 328
cāmi' · 48, 199, 228
cān · 40, 60, 90, 196, 231, 241, 280, 340
cāna · 152, 266
cānān · 40, 280
cānāna · 214, 272
cānda · 228
cāndan · 311, 327
cānı · 90, 192, 222
cānım · 270, 272, 284, 336
cānıma · 279
cānımdır · 270
cānımı · 241
cānımız · 278
cānımsıñ · 272
cāriler · 281
Cebel · 30, 126, 288, 302
ceb-ḥānem · 237
ceb-ḥānesidir · 102, 343
Cebra'il · 30, 31, 38, 126, 188, 277, 288, 289, 308
cedid · 316
cefā · 37, 41, 54, 99, 136, 184, 220, 232, 241, 251,
267, 268, 328
cefādārem · 232
Cefādārı · 238
cefādır · 182
cefālar · 51, 217
cefāsın · 363
cehālet · 157, 203, 248
cehāletden · 8, 123, 281
cehāletle · 47, 233, 235
cehennem · 53, 54, 75, 118, 141, 244, 245, 261,
265, 267, 272, 290, 298, 326
Cehennem · 253
cehennemde · 53, 79, 187, 190, 218
Cehennemde · 97, 236
cehennemden · 26, 46, 54, 235, 262, 267, 268, 271
Cehennemden · 53, 236
cehennemdir · 134, 202, 254
Cehil · 13, 53, 70, 244, 264, 266, 272
ceḥim · 290

- ceḥimim · 97, 236
 Cehl'i · 362
 cehli · 236
 Cehli · 243
 Celāleddin · 9, 10, 114, 167, 312, 346, 366, 371, 372
 celālī · 70, 83, 253, 303
 celālīn · 362
 celile · 50, 240
 celisdir · 305
 celisim · 24, 330
 cemāl · 82, 154, 231, 240
 cemālde · 318
 cemāli · 251, 321
 cemālī · 303
 cemālin · 48, 199
 cemālīn · 27, 44, 48, 50, 51, 52, 65, 91, 96, 99, 134, 136, 138, 144, 149, 155, 173, 175, 179, 184, 187, 189, 192, 195, 198, 200, 213, 227, 240, 248, 255, 258, 269, 277, 287, 304, 328, 341, 342, 346, 357, 359
 Cemālīn · 49, 56, 69, 103, 104, 152, 154, 222, 228, 231, 234, 239, 241, 266, 298, 309, 360
 cemālinden · 88, 137, 195, 220, 238
 Cemālinden · 232
 cemālindir · 221
 cemālīndir · 126, 181
 Cemāline · 253
 cemālu'llāh · 88, 137, 195
 Cemālu'llāh · 89, 103, 199
 cemālu'llāhı · 89, 100, 273
 cema'at · 60, 231
 cemā'at · 5, 124, 354, 368
 cemāldir · 235
 cemāle · 50, 240
 cemī^c · 41, 45, 74, 115, 136, 245, 280, 319, 325, 366, 367
 cenāb · 331
 cenāba · 211
 cenābından · 217, 298
 cenāheyndir · 33, 71, 81, 172
 cengi · 253, 345
 cenginiñ · 59, 345
 cenk · 101, 132, 344
 cennet · 10, 12, 35, 36, 46, 48, 49, 50, 52, 64, 75, 82, 94, 97, 102, 125, 126, 134, 136, 149, 173, 175, 181, 187, 188, 191, 199, 218, 219, 221, 225, 231, 237, 239, 243, 251, 274, 279, 295, 300, 304, 311, 322, 336, 342, 352, 355, 359, 362, 371, 372
 Cennet · 49, 56, 225, 232, 272, 346
 cennetden · 37, 53, 236, 277
 cennetdir · 10, 48, 52, 102, 141, 173, 202, 322, 359, 371
 Cennetdir · 235
 cennete · 48, 49, 56, 69, 134, 175, 199, 219, 231, 273
 ce'alenā · 365
 ceride · 15, 129, 305, 325
 cesed · 101, 344
 cesedde · 81, 92, 252, 327
 ceseddir · 118, 141, 261
 cesedinden · 371
 cevāb · 29, 32, 96, 179, 201, 216, 224, 252, 279, 309, 353, 363
 cevāba · 329
 cevābda · 175
 cevābdır · 246, 259
 cevābı · 279
 cevāhirler · 113, 139, 201, 276, 321, 338
 cevāz · 246
 cevher · 320
 cevherdir · 330
 cevheri · 291, 343, 357
 cevherler · 316
 cevherleriñ · 130, 316
 Ceyḥān · 122, 205
 cezāda · 26, 141, 306, 309, 364
 cezādārı · 68, 321
 cezāke'llāhu · 69, 326
 cezāmdır · 196
 cezāya · 134, 254
 Cibril · 38, 277, 364
 Cidde · 192
 Cidde'ye · 35, 125, 218
 ciger · 80, 131, 181, 187, 191, 217, 238, 290, 304
 cigerdendir · 80, 187
 cigerdir · 49, 187
 cigerim · 152, 207
 cigerler · 200
 cihād · 78, 249, 296, 342, 347, 348
 cihāda · 52, 112, 279, 342, 347
 cihāddır · 342, 345, 349
 cihādı · 78, 342, 347
 cihādīn · 59, 139, 342, 343, 345, 346, 347, 349, 350
 cihādında · 344
 cihān · 9, 75, 119, 224, 245, 365, 367
 cihāna · 103, 191, 214, 306, 314, 316, 328, 331, 338
 Cihāna · 40, 42, 225, 241, 280
 cihānı · 89, 101, 141, 196, 197, 221, 252, 364
 Cihānı · 238, 243, 307
 cihānīn · 27, 92, 255, 283, 292, 354
 cihānında · 287
 Cihār · 244
 Cihāt · 237
 cild · 341
 cilve · 241
 cin · 74, 136, 325
 Cinān · 245
 cinānda · 232
 cinānı · 36, 253, 364
 Cinānīn · 151, 268
 cinsimle · 215
 cismānī · 63, 117, 201, 251, 302
 cismi · 291
 cismim · 101, 155, 176, 188, 220, 235, 336
 cismimde · 272, 284
 civān · 9, 47, 89, 177, 233, 367
 civāndır · 287
 civānı · 101, 344
 civānlık · 8, 101, 321
 civār · 9, 123, 321
 civārında · 340
 cömerd · 37, 277
 cömerddir · 13, 264

cömerdim · 116, 144, 191
 cumhürdan · 220
 cū'luḡ · 12, 180
 cur'a · 365
 cur'acıḡ · 51, 225
 cūşış · 334
 cūdā · 193
 cūdādır · 14, 275
 cūdāyım · 49, 75, 237
 cümle · 84, 212, 224, 229, 244, 246, 273, 290, 295, 297, 310, 311, 319, 351
 cümlemüzden · 366
 cümlemüze · 366
 cümlesi · 246
 cünün · 5, 116, 368
 cünuna · 303
 cünunum · 363
 cürm · 334
 cüz'i · 283
 cüz'ü · 266

Ç

çāk · 131, 191
 çaḡarsa · 298
 çaḡdı · 126, 288
 çaḡmaḡ · 298
 çalar · 176
 çāre · 136, 192
 çārḡ · 263
 çayırdır · 263
 çekdi · 200, 226, 326, 371
 çekdiğim · 344
 çekdikçe · 10, 371
 çekdim · 9, 74, 97, 118, 123, 208, 236, 308, 321, 334
 çeker · 5, 50, 193, 232, 238, 240, 368
 Çeker · 194, 254, 268
 çekerdim · 291
 çekerdüm · 281
 çekerim · 234
 çekeriz · 203
 çekerler · 89, 100, 273
 çekerse · 330
 çekildi · 48, 134, 135, 175, 220, 229
 Çekildi · 230
 çekilmez · 77, 122, 203, 334
 çekişdi · 129, 337
 çekme · 303
 çekmeden · 363
 çekmem · 190, 334, 362
 çekmez · 45, 54, 96, 251, 268, 324, 339
 çekmiş · 193
 çekse · 240
 çeksün · 330
 Çekülmiş · 336
 çeküp · 103, 191
 çemen · 151, 233, 263
 çerāḡ · 232
 çerāḡı · 343, 355
 çerāḡı · 48, 309
 çeşme · 83, 259, 297

çevir · 175
 çıkar · 70, 175, 201, 235, 285, 286, 300
 çıkardı · 12, 35, 218, 316
 çıkardıḡa · 337
 çıkardısa · 338
 çıkarsa · 280
 çıkmaz · 243
 çıkmazdın · 36, 219
 çıkmışdır · 212
 çıkup · 58, 70, 71, 318, 327
 çiçeḡi · 371
 çiçek · 14, 130, 269
 çiçekdir · 13, 152, 244
 çihār · 102, 365
 cilleler · 9, 123, 321, 334
 çirk-āb · 272
 çocukdur · 313
 çoḡ · 5, 6, 79, 89, 100, 133, 150, 178, 193, 202, 273, 303, 315, 318, 361, 368, 369
 çoḡdur · 26, 90, 201, 222, 249
 Çömlekçiler · 371
 çün · 131, 255, 315
 çürük · 121, 151, 233, 268, 283
 çürütdüm · 47, 82, 135, 233, 291

D

da · 27, 92, 96, 139, 154, 178, 198, 205, 222, 233, 241, 243, 283, 309
 daḡı · 30, 38, 84, 118, 202, 211, 222, 277, 371
 dāḡıl · 336
 daḡıl · 118, 202
 dairesinde · 371
 daḡık · 48, 94, 304
 daḡıḡa · 318
 daḡıḡdır · 100, 177
 dālāletdir · 252
 dalḡıç · 316
 dām · 340
 dāmādınız · 82, 84, 133, 211
 dāne · 249, 299
 dānesi · 365
 dā'i · 9, 119, 127, 314
 dā'im · 7, 32, 115, 182, 194, 251, 370, 371
 dā'imā · 22, 24, 99, 161, 185, 207, 268, 315, 364
 dā'ıye'l-llāhī · 351
 dār · 9, 54, 65, 123, 125, 243, 267, 274, 315, 321, 331, 335, 371
 dārem · 305
 dāreyn · 349, 365
 daru · 7, 370
 Dāru's · 49, 190, 328
 de · 22, 40, 43, 44, 51, 97, 123, 206, 217, 233, 236, 273, 280, 282, 331
 Debernüş · 185
 define · 257, 332
 defineler · 175
 defi' · 294
 defn · 371, 372
 defter · 193, 254, 274, 291, 301, 305, 323, 329, 339, 358, 364
 deftere · 31, 216

- defteri · 13, 31, 176, 179, 210, 216, 310, 336
 defterim · 45, 216, 279, 357
 defteriñ · 26, 73, 182, 271, 331
 defterinde · 43, 86, 335
 defterindendir · 179
 degil · 77, 128, 140, 198, 199, 204, 229, 254, 260, 278
 degildir · 88, 118, 236, 245
 degirmendir · 176
 Değişdi · 36, 364
 değişmem · 49, 190
 dek · 222, 227
 dekâyık · 358
 delâ'il · 47, 125, 278, 301
 delil · 33, 48, 104, 120, 134, 175, 200, 214, 229, 249, 336
 delildir · 214
 delilim · 33, 194, 208, 211, 228
 Delilim · 251, 289
 delilsin · 193
 dellâl · 131, 313, 315
 dem · 30, 31, 36, 51, 74, 176, 188, 189, 200, 202, 207, 212, 213, 215, 277, 300, 326, 334, 336, 364
 dem-â-dem · 336
 der · 24, 52, 102, 124, 157, 184, 203, 247, 260, 273, 322, 371
 der- gâh · 102, 343
 der- vaţan · 24, 184
 derd · 40, 242, 259, 334
 derde · 116, 127, 187, 194, 218, 334
 derdi · 61, 89, 196, 239, 242, 294, 296, 345
 derdidir · 239
 derdim · 184, 234, 254, 334
 derdimde · 221
 derdiñ · 254
 derdine · 39, 225, 255
 derdiñle · 320
 dergâhı · 102, 273
 derin · 361
 derindir · 242
 dermân · 10, 39, 132, 180, 221, 255, 285, 371
 dermânı · 225
 dermânım · 116, 127, 187, 218
 ders · 60, 262, 319, 353
 Der-sa'âdet'de · 371
 dersi · 83, 153, 195, 211, 240, 254, 298, 329, 333, 352, 358
 dersin · 103, 360
 dersin · 253, 357
 dersine · 334
 dersini · 7, 8, 101, 313, 321, 370
 dert · 220
 dertden · 242
 dert-hânesidir · 363
 dertlere · 132, 180, 221
 dertli · 29, 61, 285, 287, 296, 311, 319
 dertliyam · 6, 368
 dertliyi · 65, 125, 331
 derûn · 272, 336
 derûnı · 316
 derûnum · 276, 363
 derviş · 100, 202, 310
 dervişanlarımızı · 365
 deryâ · 79, 178, 242, 334, 339, 361
 Deryâ · 361
 deryâdan · 14, 275
 deryâdır · 316
 deryâsıdır · 126, 175, 196
 deryâsın · 12, 86, 134, 180, 286
 deryâsına · 347
 deryâya · 338
 deryâyı · 337
 dest · 26, 296, 306
 destân · 199, 270
 destânım · 194
 destânın · 191
 desti · 135, 216
 destî · 258, 259
 destim · 220
 deşt · 367
 devâ · 6, 29, 76, 100, 177, 185, 194, 195, 196, 203, 207, 234, 267, 287, 311, 368
 Devâ · 250
 devâda · 316
 devâdır · 254, 347
 devâmında · 76, 203
 devânın · 10, 371
 devâsı · 294
 devâsın · 316
 devâtım · 31, 210
 devlet · 21, 42, 58, 81, 127, 172, 185, 186, 222, 226, 265, 287, 305, 341, 345
 devletdir · 234, 338
 devleti · 332
 devletiñ · 242, 340
 devletle · 72, 275, 327
 devletlere · 273
 devr · 272
 devrân · 13, 137, 187, 196
 devrâne · 349
 devşirem · 10, 372
 deyüp · 193, 371
 dıraĥt · 153, 185
 Di · 34, 336
 Dicle · 71, 124, 205
 dîdârını · 244
 dîde · 316, 338, 344
 didi · 6, 7, 25, 35, 36, 125, 126, 137, 218, 219, 369
 didik · 214
 didiler · 8, 282
 didim · 174, 215
 didiñ · 23, 59, 62, 65, 68, 73, 223, 224, 257
 diken · 155, 256
 dikendir · 44, 142, 261
 dikeninde · 241
 dikenli · 270
 dikensiz · 155, 256
 dikildi · 125, 274, 284
 dikili · 371, 372
 dikilmiş · 71, 124, 155, 205, 293, 295, 356
 dikilmişdir · 371
 dil · 32, 91, 95, 126, 192, 240, 242, 256, 273, 274, 279, 286
 dil-ber · 214
 dil-berde · 179

dilde · 14, 51, 59, 61, 96, 130, 139, 141, 142, 157,
 176, 179, 191, 193, 194, 196, 211, 212, 241,
 253, 261, 269, 277, 292, 293, 320, 328, 345,
 349, 352
 diler · 22, 238, 239, 251, 257
 dilerim · 234
 dilerse · 259
 dili · 335
 dilim · 139, 212, 307
 dilimdir · 270
 dilinde · 88, 103, 330
 diller · 138, 140, 192
 dimāğ · 98, 355
 dīn · 26, 30, 55, 59, 68, 195, 213, 222, 224, 244,
 257, 289, 299, 304, 310
 dīnār · 248
 dīnāra · 303, 362
 dīnārī · 242
 dīnen · 62, 223
 dīn · 205, 214, 281
 dīniñ · 100, 112, 119, 128, 177, 254, 303, 347
 diñlesün · 248
 dinmez · 274
 dir · 39, 70, 121, 207, 258, 266, 289
 Dir · 13, 27, 264
 diregi · 40, 259, 280
 diregidir · 100, 177
 direksiz · 283
 dirildi · 364
 dirildir · 290
 dirler · 204, 221
 dirlerse · 43, 310
 dirsem · 340
 dirsən · 269
 dise · 361
 dişim · 50, 177
 divān · 57, 339
 divāna · 349
 divāndır · 287
 divāne · 363
 divānesidir · 343
 divāneyim · 22, 141, 258
 diyānet · 243
 diyānetler · 120, 214
 diyār · 116, 127, 226, 238, 243
 diyārından · 172
 diyen · 365
 dost · 36, 218
 dostum · 118, 200
 dostuñ · 75, 245
 dostumı · 88, 245
 dögerse · 90, 252
 döküldi · 50, 177
 dökülsün · 343
 döner · 13, 176, 207
 dönüp · 35, 218
 dördüñ · 229
 dört · 120, 214, 229, 371
 Dört · 10, 371
 döşekdir · 294
 döşenmiştir · 271
 döşerse · 326
 dū · 114, 366

dū-cihāmı · 6, 139, 141, 368
 duçarım · 104, 337
 duḡān · 28, 117, 118, 201, 202
 duḡāna · 201
 duḡānda · 76, 317
 duḡāmıñ · 76, 203, 246, 317
 duḡūl · 336
 duḡūluñ · 52, 102, 322
 du‘ā · 6, 7, 8, 36, 61, 123, 133, 139, 196, 219, 254,
 279, 282, 365, 369, 370
 du‘āda · 61, 134, 279, 315, 329, 330
 du‘ādır · 6, 369
 du‘ālar · 61, 219, 251
 du‘āmuzu · 61, 279
 durur · 321
 düğün · 246
 düğünler · 245
 dükkānı · 255
 dükkānımsın · 45, 272
 dünyā · 220, 255, 271
 dünyāda · 10, 54, 73, 175, 217, 232, 243, 251, 267,
 271, 274, 283, 292, 315, 371
 dünyādan · 292
 dünyādır · 248
 dünyānıñ · 156, 322, 363
 dünyāya · 188, 252, 364, 371
 dünyāyı · 22, 95, 190, 209, 212, 250, 257, 271, 353
 dūr-dāne · 115, 349, 366
 dūr-dāneler · 126, 144, 175, 189, 286
 dūr-dānesidir · 343
 dürlü · 6, 32, 113, 182, 190, 276, 316, 328, 369
 dürr · 25, 275, 346, 357
 dürrī · 235
 dürrī · 139, 307
 dürrüldi · 193
 düşdi · 316
 düşdükçe · 266, 293
 düşdüm · 7, 127, 187, 193, 234, 238, 243, 370
 düşer · 131, 315
 düşmān · 74, 116, 118, 200, 208, 218
 düşmāndan · 237
 düşmānlar · 13, 264
 düşmānlığı · 44, 218
 düşünce · 35, 125, 218
 düşündüm · 258, 267
 düşürme · 65, 125, 331

E

Ebā · 14, 85, 116, 127, 226, 319
 ebāḡa · 204
 ebed · 36, 43, 53, 98, 154, 219, 240, 244, 252, 256,
 310, 350, 355, 356
Ebine · 5, 368
 ebnā · 215
 ebr · 242
 ebted · 174
 Ebū · 13, 53, 70, 84, 102, 152, 206, 243, 244, 264,
 266, 272, 360, 362, 365
 Ebu'l-ervāḡ · 219
 Ebūbekr · 84, 318
 Ebūbekri · 84, 212

- Ebübekrî · 84, 243, 244
 ebvâb · 188, 221, 241
 eceldir · 73, 271
 ecrine · 262
 eczâmdır · 235
 eczâsı · 291
 edâ · 55, 59, 68, 213, 232
 edâda · 315
 edâyız · 47, 206
 Edirne · 5, 124, 368
 efdâlısın · 74, 136, 325
 Efendimiz · 9, 119, 367
 efkârım · 267
 eflâke · 285
 eflâki · 278
 eflâlim · 32, 182
 eger · 229
 Eger · 334
 egmiş · 155, 156, 352
 egri · 31, 216
 ehil · 183
 ehl · 40, 52, 55, 60, 64, 68, 82, 89, 100, 115, 126,
 184, 186, 198, 202, 206, 207, 213, 214, 230,
 240, 242, 259, 265, 272, 273, 280, 296, 307,
 308, 345, 347, 354, 365, 366, 371
 ehl- · 365
 Ehl · 85, 181, 211
 ehli · 24, 28, 39, 40, 54, 56, 60, 88, 96, 97, 102,
 118, 132, 141, 142, 151, 162, 197, 202, 206,
 207, 225, 229, 231, 242, 245, 246, 251, 252,
 253, 255, 259, 260, 261, 268, 269, 281, 296,
 317, 328, 334, 337, 342
 ehli · 248
 ehlidir · 54, 103, 268, 273, 311, 339, 347, 360
 ehline · 205
 ehline · 80, 187, 205, 260, 306, 310, 318, 324, 341,
 349
 ehlini · 119, 202, 290
 ehliyiz · 91, 206
 ehliyle · 46, 78, 349
 ehlu'llâh · 25, 97, 181, 194, 229, 247, 271, 289,
 366
 ejderhâ · 313
 ekâbir · 297
 ekber · 34, 296, 336
 Ekber · 11, 59, 324
 ekberden · 112, 276
 ekberdir · 57, 62, 355
 ekberle · 78, 342
 ekbersin · 141, 364
 ekdim · 10, 337, 372
 ekdin · 250
 ekerken · 233
 ekilmiş · 45, 272, 287, 307
 ekindir · 44, 142, 261
 ekli · 76, 203
 ekmek · 151, 233
 ekmişdir · 270
 el · 79, 174
 El · 69, 371
 El -Enşârî · 371
 elâ · 366
 el-ân · 193, 200, 306
 elbâba · 323
 elbetde · 57, 176, 339
 elem · 285
 elemdedir · 88, 103, 330
 elemnden · 323, 356
 elestü · 33, 91, 156, 196
 Elestü · 91, 126, 135, 206, 285, 329
 elezdir · 82, 155, 239, 359
 elfâzdan · 179
 el-ḥaḥ · 326
 el-ḥamdu li'llâhi · 13, 27, 264, 365, 371
 elim · 180, 212, 238, 357
 elin · 8, 282
 elin · 174, 188
 elinde · 327
 ellere · 247
 elzem · 47, 278
 emândır · 240
 emânet · 7, 26, 205, 284, 312, 369, 372
 emdi · 47, 190
 emdüm · 190
 emeklerim · 6, 369
 emer · 12, 74, 173, 201
 emerler · 14, 308
 emîn · 74, 118, 208
 emînim · 292
 emlâk · 271
 emlâki · 91, 189, 278
 emli · 286
 emmâre · 77, 241, 296, 313
 emmârem · 292, 294
 emmişdir · 77, 269
 emn · 240
 emr · 33, 47, 127, 206, 253
 emrâz · 117, 201
 emrâza · 190, 246
 emriyle · 210
 emşâlden · 348
 emvâli · 91, 189
 enbiyâlar · 44, 258
 enbiyânın · 74, 136, 325
 enbiyâ'î · 365, 367
 ender · 91, 175, 187, 189, 232, 343, 344
 ene'llâhdan · 126, 181
 enfiye · 77, 122, 203
 enîbü · 65, 174, 177, 192, 196, 329, 351
 enîbü · 100, 177
 Enîbü · 329, 351
 enîbü'llâh · 196
 Enîsim · 24, 330
 enîsin · 318
 enlik · 213
 ennehu · 365
 Enşârî · 14, 85, 116, 127, 226
 Enşârî · 7, 319, 370
 ente · 234
 enverdir · 139, 342
 E' ūzî bi'llâhi mine's-şeyṭāni'r-racîm · 365
 erbâb · 115, 184, 336, 366
 erenler · 96, 130, 335
 erer · 22, 102, 257, 260
 erḥame · 218
 Erihnâ · 60, 262

- erir · 101, 155, 172, 188
erişdi · 260
erkân · 255
ervāḥ · 24, 68, 114, 193, 208, 209, 266, 366
ervāḥda · 90, 196, 252
esāsı · 55, 68, 213, 299
Esāsı · 195
esbāb · 21, 131, 183
esdi · 126, 135, 229, 288, 340, 341
esdikçe · 296, 311, 319, 352
esen · 144, 218, 293, 339
eser · 27, 192, 287
Eser · 123, 156, 285, 312
eşer · 175
eşerden · 78, 342
eserse · 276
Eşfahān'ından · 348
eşfer · 194
esirge · 135, 193, 229
esirim · 292
eski · 237, 306
esmā · 25, 178, 219, 237, 247, 329
Esmā · 25, 178
esmāi · 25, 137, 206, 219, 246
esrār · 103, 191, 335
esrārdır · 198
esrārehum · 102, 365, 366
esrārı · 7, 62, 227, 289, 303, 309, 370
esrārdır · 103, 213
esse · 292
est · 114, 366
estağfiru'llāh · 215
esved · 186
eşekdir · 294
eşigine · 150, 178
eşikde · 286
eşkiyādır · 253
etdim · 8, 79, 123, 174, 281
etkiyādır · 253
etmegi · 304
etmegiñ · 213
etmek · 259
eṭa'nā · 272
eṭibbā · 351
ev ednā · 67, 71, 294
Evāmirdir · 228
evlād · 114, 191, 366, 371
evlādıma · 35, 125, 218
evlādır · 204
evliyā · 60, 231, 257, 366
evliyāhu · 366
evliyāu'llāh · 88, 245, 316, 335, 350, 365
evliyāu'llāha · 339
evrādıdır · 224
evşāfına · 221
evvel · 25, 49, 53, 79, 102, 187, 222, 357, 365
evvelin · 321
ey · 5, 6, 7, 11, 26, 42, 116, 126, 127, 139, 186, 187, 195, 200, 225, 250, 317, 321, 335, 356, 368, 369
Ey · 7, 258, 370
eyle · 56, 61, 64, 77, 95, 99, 118, 122, 124, 141, 176, 179, 184, 186, 191, 231, 240, 241, 243, 247, 251, 261, 268, 269, 292, 299, 315, 319, 333, 340, 343, 354, 357
eyledi · 6, 10, 21, 26, 35, 42, 46, 47, 81, 97, 125, 127, 154, 172, 182, 188, 203, 206, 215, 218, 221, 236, 262, 312, 326, 329, 348, 369, 371, 372
eyledik · 61, 229, 279
eyledim · 7, 8, 26, 33, 91, 101, 104, 123, 124, 144, 189, 190, 191, 200, 239, 267, 279, 281, 328, 332, 369, 370
eylediñ · 58, 71, 318
eylediñ · 23, 42, 62, 223, 225
eylemek · 178, 236, 238, 263, 319, 371
eylemem · 39, 101, 128, 199, 215, 332
eylemez · 33, 127, 176, 197, 206, 235, 254
eylemiş · 55, 198, 212, 354
eylemiştir · 371
eyler · 6, 14, 15, 25, 26, 28, 33, 34, 44, 46, 48, 53, 59, 60, 61, 64, 65, 70, 72, 75, 77, 78, 79, 82, 85, 89, 93, 94, 95, 97, 103, 117, 125, 135, 139, 141, 144, 152, 154, 156, 173, 176, 178, 181, 182, 184, 187, 188, 189, 190, 191, 193, 196, 198, 200, 201, 202, 207, 210, 212, 213, 216, 217, 218, 221, 225, 226, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 238, 239, 240, 241, 245, 248, 249, 250, 251, 254, 259, 261, 262, 263, 264, 269, 270, 271, 272, 275, 276, 277, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 290, 293, 295, 296, 297, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 307, 309, 310, 312, 315, 320, 322, 325, 327, 329, 331, 332, 334, 338, 342, 351, 353, 354, 355, 357, 358, 368, 369, 370, 372
eylerem · 189, 215
eylerim · 322
eyleriz · 214
eylerse · 29, 131, 134, 135, 254, 284, 302, 315, 357
eylersen · 296
eylese · 25, 278, 290, 327
eyleseki · 90, 249
eylesem · 334
eylesen · 359
eylesün · 38, 192, 200, 229, 248, 317, 343, 354
eyleye · 9, 102, 113, 114, 119, 353, 365, 366, 367, 371
eyleyen · 27, 37, 121, 128, 152, 194, 209, 227, 254, 302, 351
eyleyüp · 65, 68, 73, 223, 224, 371
eyvā'llāh · 289
eyvāh · 35, 125, 218
eyyām · 190, 355
Eyyüb · 7, 14, 37, 41, 85, 116, 127, 226, 267, 370
Eyyüb'da · 9, 123, 321
Eyyube'l · 319
eyyühā · 33, 127, 192, 205, 206, 207
ezā · 317
ezān · 60, 262, 371
ez-ber · 191
ez-berden · 319
ez-berledim · 195
ezel · 33, 68, 89, 91, 96, 103, 130, 131, 156, 177, 180, 186, 191, 193, 196, 211, 213, 215, 239, 253, 254, 287, 306, 312, 329, 335, 345, 356, 372
Ezel · 11, 184, 249, 277, 317
ezelde · 91, 176, 206, 252, 305, 316, 328

ezelden · 184, 194, 220, 348
 Ezelden · 274
 ezeldir · 152, 214, 266, 268, 291
 ezkār · 185
 ezkiyadır · 253
 ez-nür · 114, 366

F

fāḥir · 328
 faḥrı · 14, 226
 fā'ıḳ · 358
 faḳır · 251, 261
 faḳıre · 303
 Faḳirim · 239
 faḳirle · 299
 faḳırlar · 212
 faḳır · 69, 129, 249, 299, 337
 faḳra · 300
 faḳre · 45, 78, 349
 faḳrı · 14, 226
 faḳrıñ · 300
 Faḳrla · 69, 299
 fān · 156, 292, 322
 fānı · 73, 75, 101, 245, 271, 292, 344, 363
 fānıden · 183
 fānıye · 371
 fā'ıḳ · 348
 fa'lem · 365
 farḳ · 180
 farz · 10, 65, 213, 214, 371
 farzdır · 228, 241
 Faşl · 5, 368
 Fātiḥ · 7, 123, 370
 fātiḥa · 367
 fātiḥi · 293
 Fātıma · 85, 211
 faẓl · 116, 127, 226
 faẓlıñla · 5, 116, 368
 fedā · 38, 60, 90, 192, 196, 231
 fedādır · 270
 fedāsiçün · 241
 fedāya · 278
 Feḫrū · 15, 68, 353
 felāḥ · 76, 203
 felāḥdır · 45, 96, 324
 felek · 13, 137, 138, 187, 200
 fenā · 187
 Fenā · 44, 142, 232, 261, 344
 fenāda · 232
 fenādārem · 232
 Fenāfi'llāhdan · 93, 333
 fenāyı · 214
 Fenkiḫ · 228
 fenkiḫü · 251
 fenne · 358
 fenni · 257
 ferāḡat · 322
 ferāḡdır · 324
 ferā'iz · 47, 63, 206, 302
 ferāsetden · 201
 ferāsetle · 291

ferdā · 50, 240
 Ferḫād · 6, 133, 369
 ferīde · 305
 fermān · 33, 47, 91, 115, 132, 156, 180, 194, 196,
 200, 205, 211, 251, 272, 283, 305, 308, 365, 366
 fermānımız · 6, 368
 fermānıñ · 253
 fermānınıñ · 91, 206
 fesād · 118, 141, 236, 261
 feṣāḥatle · 311
 fetāḥnādan · 11, 325
 fetāḥnādan · 66, 194, 272, 276, 325
 feteḥnā · 272
 Feteḥnā · 194
 feth · 47, 61, 78, 138, 236, 241, 251, 278, 338, 348,
 351
 fetiḫdir · 276
 Fettāḥ · 25, 26, 194, 221, 226
 fettāḥıñ · 11, 325
 fetvā · 11, 246, 272, 317, 347
 Feṭūbā · 97, 295, 351
 fevā'id · 208
 fevḳa'l · 316
 fevḳinde · 251
 fevt · 263, 265, 318
 fevz · 103, 360
 feyyāz · 12, 183
 feyż · 42, 200, 201, 259, 262, 304, 346, 349, 365
 feyzi · 12, 173, 205, 264, 291, 312, 338, 372
 Fırāt · 124, 125, 205
 fişḳdır · 245
 fi · 78, 355
 fi'l · 21, 37, 125, 131, 183, 241, 278, 293, 301, 314,
 332
 fi't-taḥḳik · 54, 326
 fidandır · 287
 fidansıñ · 250
 fiḍde · 259
 fiḡānda · 295
 fiḡandır · 154, 240
 fiḫi · 66, 209
 fikir · 30, 31, 19, 308, 337
 fikr · 215
 fikri · 88, 103, 330
 fikridir · 55, 360
 fikrindir · 61, 103, 320
 fi'len · 229
 firāḳa · 176, 275
 firāḳıñ · 338
 firāmūşum · 43, 86, 335
 firār · 8, 123, 259, 281
 firārım · 153, 237
 firdevs · 50, 240
 firḳat · 344
 firḳatle · 357
 Fir'avn · 121, 268
 fiyāt · 82, 135, 291
 Frenk'den · 77, 122, 203
 fücā · 204
 fūnūnı · 301
 fūrū' · 208

G

ğaḍabdır · 205
 ğaddār · 25, 278
 ğaffār · 25, 178
 Ğaffār · 25, 246
 Ğaffār'ımız · 6, 369
 ğāfil · 207
 ğāfildir · 263
 ğāfiller · 264
 ğaflet · 131, 271, 313, 320, 347
 Ğaflet · 5, 133, 368
 ğafletden · 219, 221, 349
 Ğafürsun · 25, 137, 219
 Ğafürün · 216
 ğāh · 98, 124, 206, 247
 ğāha · 52, 102, 260, 322
 ğalaṭ · 49, 187
 ğam · 95, 250, 258, 303, 330, 334, 362
 Ğam · 290, 303, 357, 362
 ğamdan · 220, 323, 356
 ğamdır · 343
 ğamın · 330
 Ğamınla · 344
 ğāmme · 205
 ğanī · 193, 212, 242, 251, 303
 ğanīdır · 26, 182, 222
 ğaniler · 65, 213
 Ğaniler · 212
 ğanīmet · 264, 288
 Ğarā'ib · 289
 Ğaraḡ · 248
 ğārna · 128, 185
 ğarīb · 95, 199, 240, 243, 274, 309, 357
 Ğarīb · 287
 ğarībdir · 24, 99, 177, 208, 212, 359
 ğarībe · 45, 212
 ğarībem · 193, 238
 Ğarībem · 7, 370
 ğarībim · 188
 ğarīḡ · 256
 ğarḡ · 6, 104, 139, 140, 141, 196, 213, 243, 290, 307, 337, 368
 ğasā'il · 281
 Ğavş · 114, 366
 Ğayādır · 290
 ğayb · 338
 ğaybdur · 216
 ğayırdır · 151, 263
 ğayret · 202
 ğayrī · 31, 178, 216, 363
 ğayrīdır · 332
 ğayürdur · 263, 271
 ğazā · 78, 342, 355
 Ğazā · 46, 77, 78, 241, 349
 ğazālarda · 290
 ğazeldir · 61, 103, 320
 ğāzī · 9, 78, 119, 348, 367
 Ğāzī · 9, 119, 127, 314
 ğāziye · 78, 348
 Geceler · 227
 geḡdi · 5, 37, 133, 202, 368

geḡer · 292
 geḡerken · 45, 245
 geḡerler · 46, 83, 273
 geḡersem · 277
 geḡmege · 46, 47, 190, 211, 300
 geḡmez · 30, 31, 188
 geḡürdüm · 47, 233
 gedādır · 174
 gedāi · 247
 gel · 6, 48, 89, 134, 137, 143, 175, 207, 368
 geldi · 30, 35, 36, 37, 121, 126, 179, 218, 219, 220, 229, 268, 277, 288, 294, 296, 364
 geldik · 7, 123, 369
 geldikçe · 28, 280, 286
 geldikde · 288
 geldim · 24, 184, 188, 217, 234, 337
 gelen · 243
 Gelibolı · 366
 gelince · 176, 220, 308
 gelmedi · 10, 326, 371
 gelmek · 338
 gelmez · 23, 179, 223
 gelmiş · 202
 gelse · 29, 32, 77, 122, 126, 203, 216, 252, 279, 281, 288, 301, 311, 353
 gelsem · 339
 gelsün · 39, 46, 78, 99, 132, 136, 184, 197, 219, 282, 290, 307, 332, 343, 349
 gelüp · 172, 371
 gelür · 11, 14, 38, 45, 71, 77, 96, 121, 123, 142, 156, 173, 176, 189, 194, 196, 209, 215, 242, 251, 269, 276, 277, 278, 293, 305, 312, 323, 324
 Gelür · 242, 246
 gelürken · 245
 gelürse · 259, 313, 359
 geniş · 162, 210
 gerek · 283
 gerekdir · 71, 294
 gerekse · 25, 278
 getürdi · 30, 126, 288, 289, 364
 geydi · 100, 226, 310
 geydim · 79, 174, 198
 Geylānī · 114, 366
 geymiş · 162, 177, 296
 geysem · 234
 gezdi · 5, 368
 gezdim · 155, 156, 238, 352
 gezer · 91, 131, 135, 272, 284, 285, 313
 gezerse · 121, 353
 gezersem · 96, 254, 309, 312
 gezerüm · 153, 237
 ğidā · 33, 78, 94, 113, 208, 235, 242, 247, 304, 329, 348, 365
 Ğidā · 91, 153, 185, 262, 329
 ğidāda · 134, 330
 ğidādır · 80, 187, 259, 265, 270, 290
 ğidālanmış · 62, 178, 227, 291
 ğidāmdır · 270
 Ğidāsı · 91, 185, 192
 ğidāsıdır · 277
 Ğidāsın · 313
 ğidāsıyla · 276
 ğidāsız · 12, 86, 134, 180

ğıdāyā · 104, 298
 ğılzet · 202
 ğınā · 235, 300
 ğınāya · 45, 78, 311, 349
 ğıybet · 215
 gibi · 7, 13, 21, 42, 45, 46, 70, 81, 83, 115, 127, 141, 144, 154, 172, 176, 177, 193, 215, 227, 240, 245, 267, 273, 274, 280, 300, 334, 339, 370, 371
 gibidir · 255
 gice · 5, 138, 140, 192, 291, 300, 368
 giceler · 222, 355
 giden · 256
 gider · 256
 gidince · 364
 gidüp · 223
 gine · 182
 ğir · 26, 306
 girdi · 93, 104, 128, 152, 154, 181, 185, 298
 girdiğim · 32, 216
 girdikçe · 341
 girdikde · 140, 234
 girer · 264
 girerler · 273
 girersem · 73, 190, 221, 319, 355
 giriftār · 340
 giriftārım · 237
 girince · 48, 141, 173
 ğirīze · 347
 girmek · 239
 girmiş · 274
 ğirse · 185
 ğirü · 220
 Ġirüp · 331
 ğiryān · 344
 ğitdi · 8, 101, 154, 188, 189, 215, 217, 220, 246, 256, 321
 ğitmek · 65, 193, 213
 ğitmem · 192
 ğitmez · 52, 342
 ğitsün · 99, 136, 184, 332
 ğiyer · 323
 ğiyerim · 209
 ğizlendi · 25, 194
 ğizli · 62, 220, 227, 285, 286
 ğonca · 101, 155, 188, 356, 359
 ğonçe · 316
 ğöge · 285, 328
 ğöği · 27, 92, 283
 ğöğüñ · 40, 280
 ğökde · 15, 28, 135, 180, 190, 202, 219, 254, 293, 302, 325, 359
 ğökden · 11, 38, 42, 200, 277, 278, 363
 ğökler · 13, 176, 207, 280
 ğöklerde · 135, 201, 302
 ğökleri · 283
 ğökleriñ · 259
 ğöllerde · 5, 368
 ğönder · 29, 131, 140, 188, 220, 234, 287, 311
 ğönderdi · 6, 369
 ğöñli · 22, 257
 ğöñlüm · 47, 82, 123, 156, 186, 190, 195, 201, 231, 286, 296, 311, 312, 343, 350, 363

ğöñlümde · 131, 177, 315
 ğöñlüme · 274, 285, 289
 ğöñlümüz · 5, 368
 ğöñlünde · 101, 197
 ğöñül · 12, 14, 21, 29, 34, 39, 50, 61, 62, 64, 71, 85, 86, 89, 93, 95, 100, 101, 102, 117, 121, 128, 130, 132, 134, 138, 152, 154, 156, 176, 177, 178, 180, 181, 186, 188, 189, 191, 193, 197, 200, 205, 212, 216, 220, 223, 240, 242, 243, 246, 249, 254, 256, 261, 274, 275, 276, 280, 284, 285, 291, 293, 294, 296, 298, 307, 309, 310, 312, 316, 323, 328, 332, 336, 340, 341, 343, 344, 345, 353
 Ġöñül · 14, 29, 50, 83, 95, 130, 181, 212, 225, 238, 240, 245, 247, 249, 250, 269, 284, 285, 287, 291, 292, 297, 304, 311, 372
 ğöñülde · 121, 151, 199, 214, 276, 285, 286, 295, 301, 352, 353
 ğöñüldeñ · 85, 312
 ğöñöldür · 15, 80, 91, 126, 135, 139, 253, 269, 285, 307, 353
 ğöñüller · 33, 71, 81, 172
 ğördi · 38, 186, 244, 277
 ğördükçe · 177, 332
 ğördüm · 30, 31, 103, 184, 188, 213
 ğören · 97, 188
 ğörindi · 81, 92, 172, 252
 ğörme · 240
 ğörmekdir · 89, 100, 273
 ğörmez · 45, 53, 54, 96, 244, 268, 314, 324
 ğörmüşdür · 89, 177
 ğörsem · 50, 94, 150, 178, 234, 331, 340, 350
 ğörülse · 24, 208
 ğörünce · 81, 90, 149, 173, 196
 ğöründi · 38, 192
 Ġöründi · 266
 ğörünmez · 253
 ğörünsün · 343
 ğörüp · 13, 137, 187
 ğörür · 89, 101, 143, 156, 177, 185, 197, 233, 241, 279, 295, 354
 Ġörür · 358
 ğörürdüm · 103, 191, 281
 ğörürler · 88, 137, 195
 ğörürse · 88, 137, 195
 ğörürsem · 95, 190
 ğörüşdür · 96, 304
 ğöster · 195, 214, 266, 343
 ğösteren · 291
 ğöz · 21, 269, 271
 ğözden · 300
 ğözi · 89, 95, 177, 240
 Ġözi · 53, 244
 ğözle · 96, 304
 ğözler · 88, 97, 137, 188, 195
 ğözlü · 138, 193, 327
 ğözüm · 63, 130, 173, 178, 212, 233, 312, 343, 371, 372
 ğözümde · 266
 ğözümdeñ · 28, 52, 243, 286, 342, 349
 ğözüñ · 10, 143, 372
 ğözünden · 36, 142, 218, 254, 274, 275
 Ġübār · 339, 344

ğubārîñ · 269
 ğufran · 104, 337
 ğurbet · 131, 191
 ğurbetde · 131, 313, 357
 ğurbete · 7, 238, 243, 370
 ğurre · 96, 142, 328
 ğurresinde · 371
 ğurüb · 213
 ğurüh · 88, 245
 Ğurür · 162, 296
 ğurūra · 65, 125, 331
 Ğurürü · 179
 ğuşşa · 291
 ğuşşakārım · 258
 gücenmem · 7, 117, 370
 güderse · 85, 312
 güftārîñ · 349
 gül · 10, 45, 93, 101, 152, 154, 155, 176, 181, 188, 198, 215, 222, 240, 241, 250, 256, 270, 272, 285, 343, 356, 372
 gül-çîn · 154, 240, 284
 gülde · 283
 gül-deste · 176
 güldür · 152, 155, 266, 356
 güler · 14, 75, 116, 130, 144, 191, 227, 238, 245, 269
 gül-geşt · 9, 367
 gülistān · 44, 142, 154, 199, 240, 261
 güller · 154, 222, 227, 250, 256
 güllerden · 155, 359
 güllere · 270, 312
 gülleri · 284, 316, 343
 güllerîñ · 50, 98, 340, 355
 güllerinden · 10, 372
 gülmez · 138, 250
 gül' izār · 10, 143, 372
 Gül' izār · 372
 Gül' izārım · 10, 143, 372
 gülse · 243
 gülşen · 326, 365
 gülşende · 152, 266
 gülün · 155, 256
 gülüstān · 37, 121, 152, 209
 gülüstānda · 256
 gülüstāndan · 269
 gülüstānı · 262, 270, 312
 gülüstānımsın · 272
 gülüstānla · 37, 121, 152, 209
 gülüşdi · 337
 gülzār · 307, 316, 335
 gülzāra · 191, 285, 330
 gülzārı · 81, 149, 173, 284
 gülzārıdır · 345
 gün · 7, 74, 123, 131, 138, 150, 178, 182, 191, 192, 200, 215, 219, 220, 225, 227, 228, 229, 243, 245, 256, 283, 295, 302, 303, 351, 359, 369, 371
 günāh · 21, 53, 79, 90, 104, 117, 187, 245, 246, 250, 252, 256, 261, 271, 337, 347
 günāhı · 90, 216, 323
 günāhım · 32, 37, 79, 126, 150, 178, 234, 256, 278
 günāhımdan · 237
 günāhıñ · 357, 361
 günāhından · 217

günāhıyla · 359
 günāhkār · 79, 178, 222, 238, 240, 301
 günāhkār · 301
 günāhkārdır · 44, 212, 371
 günāhkārım · 26, 45, 79, 144, 174, 216, 218, 237, 238, 306
 günāhkārîñ · 201, 216
 günāhla · 357
 günāhlar · 246
 günde · 32, 216
 gündüz · 5, 291, 300, 368
 gündüzler · 138, 140, 192
 güneş · 25, 53, 70, 138, 141, 190, 193, 213, 244, 280, 293, 300, 327, 357
 güneşde · 352
 güneşden · 139, 342
 güneşdir · 201
 güneşi · 365
 günü · 229, 372
 günler · 5, 133, 368
 günlerde · 227
 gürler · 280
 ğuşāde · 316
 güvendik · 26, 222
 ğüzār · 26, 46, 262
 güzel · 7, 88, 137, 186, 193, 195, 239, 250, 370
 güzeldir · 268, 291
 güzeller · 250
 güzellerden · 250
 güzelsiñ · 250
 ğüzini · 102, 365
 ğüzinindir · 244

H

ħāb · 113, 366
 ħāce · 174, 265
 ħāceġān · 113, 365
 ħāceġān · 333
 ħāb · 219
 Ĥabāsetden · 204
 ħabbeye · 36, 364
 ħaber · 39, 59, 126, 129, 131, 132, 156, 179, 181, 197, 203, 223, 245, 247, 257, 305, 311, 322
 Ĥaber · 22, 40, 101, 120, 123, 153, 180, 217, 230, 233, 237, 359
 Ĥabersiz · 337
 Ĥabersizce · 215
 ħabīb · 204, 247, 340
 Ĥabīb'den · 29, 287
 ħabībden · 312
 ħabībdir · 179
 ħabibe · 332
 ħabibi · 345
 ħabībim · 118, 200
 Ĥabībimle · 36, 219
 ħabibiñ · 361
 ħabıbsın · 221
 Ĥabību'llāh · 329
 ħabir · 75, 249
 ħabirim · 238
 ħabırsın · 176

- Habişdir · 317
 habl · 334
 hable · 94, 266, 304, 346, 350
 hacâtımız · 6, 368
 hacc · 63, 233, 302
 hacca · 65, 213
 hacca · 62, 223
 Hacer · 186
 hacet · 230, 317, 328, 342
 Hacil · 331
 hacil · 279
 hacilim · 97, 188
 had · 222
 haddi · 6, 369
 haddim · 315
 Hâdi · 26, 46, 98, 262, 355
 hâdim · 130, 178, 212, 241
 hâdim · 329
 hâdimi · 9, 38, 277, 346
 hâdimim · 243
 Hadîş · 303
 hadîşin · 68, 193
 Hadîşin · 246
 hâfiz · 309
 hâfız · 34, 319
 Hafî · 103, 191
 hafidir · 32, 182
 Hafidir · 90, 249
 hafifdir · 235
 hafiz · 90, 249
 hak · 5, 6, 15, 25, 39, 53, 55, 68, 113, 122, 182, 185, 193, 198, 205, 207, 224, 231, 244, 246, 253, 274, 278, 313, 314, 338, 350, 351, 353, 354, 357, 366, 368
 Hak · 7, 53, 102, 198, 199, 236, 241, 246, 265, 270, 273, 298, 370
 hâk · 7, 115, 278, 291, 330, 356, 361, 370
 Hak'da · 199
 Hak'dan · 27, 46, 51, 82, 137, 144, 186, 198, 217, 220, 225, 260, 270, 298, 301, 305, 306, 310, 324, 325, 339, 340, 348, 361, 363, 370
 Hak'dır · 318
 hâkân · 9, 119, 367
 hakâretle · 129, 337
 hakâyık · 358
 hakâyıklar · 297
 hakda · 347
 hakdan · 224
 hakdır · 21, 59, 62, 63, 65, 76, 89, 142, 177, 182, 185, 186, 194, 213, 224, 225, 227, 233, 257, 317, 347
 hakdur · 181
 hâke · 339
 hakemdir · 293
 hakemnâ · 272
 hâkî · 90, 94, 182, 350
 hakikat · 42, 195
 hakikat · 193
 hakikat · 8, 26, 62, 93, 99, 122, 152, 154, 181, 185, 198, 205, 221, 222, 227, 253, 261, 264, 282, 283, 314, 332, 351
 Hakikat · 7, 22, 26, 52, 80, 87, 95, 100, 102, 198, 199, 213, 214, 240, 246, 253, 255, 257, 260, 271, 283, 289, 321, 322, 340, 345, 369
 hakikatde · 129, 270, 337
 Hakikatden · 347
 hakikatdır · 78, 177, 229, 360
 hakikatlü · 6, 369
 hakim · 28, 31, 188, 196, 210
 Hakim · 282, 361
 hâkim · 128, 254, 293
 Hakim'dir · 359
 hâkimi · 264, 289, 311, 327
 hakimler · 206
 hâkiñ · 344
 hâkinden · 276
 Hakir · 303
 hakire · 332
 hakq · 6, 368
 Hakq · 6, 13, 27, 61, 82, 84, 102, 133, 175, 187, 198, 211, 264, 270, 278, 279, 284, 312, 342, 343, 353, 368, 369
 Hakq'a · 13, 27, 61, 82, 84, 133, 175, 187, 198, 211, 264, 270, 279, 312, 342, 353
 Hakq'a · 278
 Hakq'ı · 270
 hakka · 218, 219, 372
 hakka · 56, 82, 231, 302
 hakke'l · 48, 94, 304, 350
 hakki · 6, 269, 284, 369
 hakkiñ · 7, 345, 369
 hakkini · 77, 269
 hâl · 99, 179, 212, 242, 353
 hâlâ · 286
 halâş · 90, 215, 220, 235, 252
 Halâş · 75, 249
 halâşdır · 54, 267
 halâşım · 118, 236
 halâşındır · 296, 341
 hâlde · 313
 hâldir · 179
 Haleb · 22, 123, 233
 hâli · 44, 100, 273, 314, 315, 316
 hâli · 63, 302
 hâli · 323
 Hâlidin · 7, 370
 halifeñdir · 244
 Hâlik'i · 27, 92, 283
 Halil · 37, 121, 152, 209
 Halil'im · 37, 277
 Halilu'llâh · 30, 37, 38, 277, 278, 322
 hâlim · 182, 184, 260
 hâlime · 28, 134, 286, 330
 hâlime · 266
 Hâlimiz · 7, 115, 370
 hâlini · 72, 193, 223, 227
 hâlini · 282
 hâliş · 80, 117, 118, 121, 174, 236, 268
 hâlişdir · 82, 239
 hâlişin · 114, 366
 halk · 283
 halka · 365
 Halka · 365
 Hallak'imiz · 6, 368

- ḥamā'il · 290, 301, 339
 ḥamd · 219
 ḥamdı · 227
 ḥamdi · 30, 38, 277
 ḥamdulillāhi · 367
 ḥameldir · 131, 320
 Ḥamīd · 9, 119, 127, 314
 ḥāmil · 270
 ḥāmili · 335
 ḥamle · 191
 ḥammālī · 53, 244
 ḥammālīkdan · 215
 ḥamr · 82, 239, 281
 ḥamrāya · 93, 152, 154, 181, 215
 ḥamrı · 186, 298
 ḥamrını · 304
 ḥamrini · 239
 ḥamsī · 126, 175
 ḥān · 28, 196
 Ḥān · 9, 119, 367
 Ḥanbel · 120, 214
 ḥançeri · 294
 Handān · 6, 369
 ḥandān · 88, 245, 352
 ḥāne · 93, 181, 253, 290, 343, 365
 ḥānedir · 350
 ḥānım · 6, 369
 Ḥanife · 120, 214
 ḥār · 335
 ḥarāb · 14, 43, 91, 117, 189, 200, 201, 217, 237, 264, 275, 283, 310, 343, 350
 ḥarābda · 175
 ḥarābdır · 14, 44, 124, 205, 220, 246, 247, 258, 273, 275, 291, 358
 ḥarābı · 91, 189
 ḥarābım · 74, 200, 341
 ḥarādır · 210
 ḥarām · 76, 77, 203, 204
 Ḥarām · 76, 203
 Ḥarāma · 245
 Ḥarāmdan · 75, 251
 Ḥarāmdır · 76, 317
 ḥarāmdır · 220, 245
 Ḥarāmī · 292
 ḥarāmī · 193
 Ḥarāmīler · 264
 ḥarāretten · 200, 247, 304
 ḥarāretle · 233
 ḥarāretle · 327
 ḥarb · 206, 345
 ḥarbe · 112, 347
 ḥarcadım · 363
 ḥāriḳ · 58, 71, 230, 318
 ḥarīḳim · 238
 Ḥarīmi · 266
 Ḥarīmī · 15, 353
 ḥarīş · 178
 Ḥasan · 7, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 24, 26, 27, 29, 30, 31, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 64, 65, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 80, 82, 83, 84, 88, 90, 93, 94, 95, 96, 97, 100, 103, 112, 118, 119, 121, 122, 123, 125, 126, 127, 128, 130, 131, 132, 133, 135, 138, 139, 140, 141, 156, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 219, 220, 221, 222, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 370, 371, 372
 Ḥasan Ḥilmī · 7, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 24, 26, 27, 29, 30, 31, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 64, 65, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 80, 82, 83, 88, 90, 93, 94, 95, 96, 97, 100, 103, 112, 118, 119, 121, 122, 123, 125, 126, 127, 128, 130, 131, 132, 135, 138, 139, 140, 141, 156, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 187, 188, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 219, 220, 221, 222, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 370, 371, 372
 Ḥasan'dır · 84, 211
 ḥasāret · 157, 203
 ḥasbeten · 248
 ḥasbī · 173, 201, 247, 248, 310
 ḥaşdır · 306
 ḥased · 116, 218
 Ḥased · 7, 117, 261, 370
 ḥasedde · 75, 327
 ḥaseddir · 330
 ḥāşıl · 39, 128, 332
 ḥasīs · 241
 Ḥaşköy · 5, 8, 124, 281, 368

- Haşköyli · 371
 hasmı · 242
 hasret · 193, 232, 268
 hasretiñ · 200, 234, 240, 341
 hasretinden · 5, 368
 hasretle · 95, 250
 hāşş · 113, 365
 hāşşelerini · 366
 hasta · 39, 176, 188, 220, 221, 223, 233, 246, 254, 255, 267, 285, 289, 294, 316, 345
 hastadır · 247, 268, 289
 hastalar · 39, 132, 197, 282
 hastalık · 371
 hastaya · 33, 40, 208, 220, 259, 267, 290
 hāşā · 199, 215
 Haşāret · 157, 203
 haşhaş · 76, 157, 203
 haşhaşın · 76, 203
 haşr · 367
 haşre · 46, 78, 349
 haşyetu'llāh · 253
 haşyetul'lāh · 102, 260
 hātem · 30, 269, 289
 hātemi · 44, 94, 229, 258, 345, 350
 hatm · 113, 248, 365
 hātūn · 22, 228
 haṭā · 24, 49, 56, 78, 184, 187, 231, 337, 360
 Haṭā · 43, 252, 310
 haṭab · 53, 244
 haṭādır · 246, 260, 267
 Haṭāsı · 234
 haṭeb · 53, 244
 hāṭıra · 94, 176, 281, 313, 338, 350
 havāda · 233, 328
 havāş · 206
 havāşş · 113, 114, 365, 366
 havfun · 68, 366
 Havvā · 12, 35, 36, 125, 218, 219
 Havvā'yı · 35, 218
 havz · 51, 225
 hayā · 173, 186, 353
 Hayā · 28, 190, 202, 322, 329
 hayāli · 303
 hayāliden · 156, 354
 hayālīn · 177, 189
 Hayālīn · 72, 82, 95, 134, 141, 190, 193, 239, 266, 274, 275, 281, 330
 hayālinden · 323
 Hayālinden · 173
 Hayāsından · 177
 hayāt · 40, 50, 82, 83, 90, 97, 102, 120, 135, 182, 186, 195, 217, 231, 239, 269, 291, 301, 358, 365
 Hayāt · 40, 71, 89, 120, 124, 205, 221, 235, 280, 341
 hayātdır · 83, 297, 358
 hayātu · 73, 221, 288, 297
 Hayātu · 265
 hayātım · 55, 210, 256, 360
 hayātımdır · 82, 84, 133, 211
 Hayātūn · 51, 94, 217, 287, 350, 356
 hayātsın · 364
 haydır · 40, 50, 97, 195, 280
 hayr · 26, 32, 182, 354
 hayra · 283
 hayrān · 97, 188, 351
 hayrdır · 73, 271
 hayrdır · 263
 hayre · 47, 278
 hayren · 69, 326
 hayretde · 36, 126, 218
 hayrı · 31, 216, 279
 hayvān · 6, 368
 hayvāndan · 13, 204
 hayvānı · 40, 120, 280
 hayy · 358
 hayye · 14, 308
 hayyü · 49, 190
 hażārātınıñ · 102, 365, 366
 hażardır · 338
 hazer · 118, 141, 261
 hazer · 228
 hāzıķ · 282
 hāzıķa · 294
 hāzır · 40, 280
 haznende · 201
 haznesin · 322, 362
 hażret · 82, 361
 hażret · 114, 246, 366
 Hażret · 36, 39, 102, 231, 364, 365, 371
 hażretleri · 365
 Hażretlerini · 9, 115, 119, 366, 367
 hażretleriniñ · 114, 366
 Hażretleriniñ · 113, 114, 365, 366
 hażz · 51, 217, 262
 hecāyız · 206
 hedāyā · 11, 200, 278, 298
 hediyye · 13, 37, 204, 270, 277, 358
 hediyyem · 288
 Hekīm · 254, 296
 Hekīm'dir · 348
 helāk · 74, 75, 78, 200, 204, 243, 249, 295, 296, 305, 327, 355, 362
 helākdır · 313
 helāki · 308
 helāl · 7, 76, 77, 122, 203, 269, 369
 Helāl · 6, 7, 191, 369
 helāldır · 245
 helāldır · 22, 228
 Helāle · 245
 Helāl-zāde · 191
 hem · 5, 6, 7, 24, 44, 123, 153, 218, 330, 368, 369
 hemān · 221, 276
 henüz · 135, 211, 229
 hep · 122, 205, 206, 246
 hepden · 245, 277
 her · 10, 57, 74, 114, 138, 189, 190, 200, 212, 213, 215, 275, 281, 285, 295, 300, 303, 312, 315, 316, 324, 326, 334, 339, 351, 355, 358, 366, 371
 Her · 371
 hevā · 117, 122, 201, 204, 294, 314, 333
 Hevā · 246, 296
 hevādır · 347
 hevāsı · 78, 348, 361
 heves-dāрім · 42, 133, 288
 heyhāt · 223
 hezār · 326

hıfz · 9, 75, 119, 251, 260, 367
 hırkasın · 174
 Hızır · 40, 41, 120, 217, 280, 297
 Hızır · 83, 301
 Hızır · 83, 297, 358
 hicranda · 89, 177
 hicret · 5, 124, 135, 193, 226, 229, 368
 hidāyet · 6, 26, 31, 46, 61, 103, 139, 196, 199, 210,
 224, 225, 244, 246, 252, 259, 262, 268, 284,
 346, 369, 370
 hidāyetden · 138, 200
 hidāyetdir · 195, 196, 198, 224, 248, 314, 356
 hidāyetlü · 232, 315
 hidmetiñ · 43, 98, 243, 363
 hikāyā · 128, 254
 hikmet · 11, 31, 39, 53, 55, 88, 93, 100, 102, 112,
 114, 117, 138, 172, 177, 186, 201, 208, 210,
 215, 224, 226, 231, 235, 242, 243, 248, 260,
 265, 273, 276, 287, 299, 317, 333, 351, 353,
 360, 366
 hikmetdir · 21, 83, 131, 181, 183, 215, 293, 301,
 311, 313, 346
 hikmeti · 50, 97, 195, 253
 hikmetiñ · 361
 hikmetle · 98, 206
 hikmetu'l · 342
 Hilāf · 209
 Hilāfet · 33, 99, 127, 206, 221
 hilāl · 177
 hilesi · 90, 249
 hilimdir · 58, 265
 hilkat · 144, 186
 hilmdir · 320
 Hilmī · 126, 186, 198, 199, 304
 Hilmī'dir · 371
 Hilmī'ye · 39, 231, 348
 himkir · 12, 35, 218
 Hirā'da · 318
 Hirā'dan · 30, 126, 288
 hisāb · 26, 54, 182, 268
 Hisāb · 45, 96, 324
 hisāba · 47, 190
 hisābım · 32, 216
 Hıtab · 189
 hiyānet · 33, 127, 206, 326
 hod-bın · 354
 horūs · 207
 hoş · 57, 245, 262, 284, 296
 Hoş · 262
 hoş-āvāzı · 57, 262
 hoşdur · 78, 239, 317, 348, 361
 hoşnüd · 366
 hū · 69, 71, 323, 326
 Hub · 68, 193
 hubübātı · 286
 huccāciñ · 301
 hudā · 42, 200
 hudādır · 47, 211
 hudāi · 122, 205
 hūdan · 153, 333
 huffāz · 7, 26, 369
 huķuk · 6, 369
 Hülüş · 251

hülüşiyet · 340
 hūriye · 52, 342
 huşū' · 82, 230
 hūve · 25, 357
 Hüve · 25, 357
 hūve'llāhu · 24, 330
 hūyumdur · 263
 hużūr · 56, 231
 Hużūr · 61, 102, 103, 260, 320, 349
 hużūra · 211, 222, 279, 331
 Hużūra · 32, 74, 117, 201, 204, 356
 Hużūra · 303
 hüccāc · 300
 Hüccāc · 63, 181
 hüccāca · 302
 hüccet · 63, 181, 230
 hücre · 204
 hücum · 205
 Hüdā · 210
 hüdā · 43, 98, 306, 363, 365
 Hüdā · 27, 194, 317, 341
 Hüdā'nıñ · 289
 hüdādır · 260
 hüdādır · 270
 hüdāmızdan · 228
 hüdāya · 183
 hüdāyı · 124, 247
 hüddām · 94, 350
 hüddāmım · 210
 hükm · 128, 254, 269
 hülle · 52, 336
 hümāyunlarını · 9, 367
 hürmetine · 365
 Hüseyin · 82, 84, 133, 211
 Hüseyin'dir · 84, 211
 hüsn · 315
 Hüsn · 6, 369
 hüsnā · 50, 136, 149, 173
 Hüsnā'dan · 25, 178
 hüsnüñ · 136, 192
 Hüveydādır · 78, 342
 hüviyet · 340
 hüzün · 324

I

ırak · 193
 ırakdır · 46, 300
 ırakı · 355
 ısrārı · 246
 ıztırārı · 69, 299

İ

i)çin · 57, 262
 ibāda · 61, 279, 315
 ibādet · 11, 42, 54, 57, 90, 133, 249, 262, 271, 273,
 274, 278, 288, 298, 299, 304
 ibādetde · 251, 346
 ibādetdir · 62, 227, 232

- ibâdetle · 210, 252
 İbn · 371
 İbrâhîm · 37, 41, 267, 278
 ibret · 28, 53, 131, 202, 265, 313
 ibretle · 10, 143, 372
 ibtidâsı · 344, 348, 361
 İcâbet · 59, 232
 İcâzet · 236
 icâzetle · 80, 117, 174
 ictihâd · 97, 229
 ictihâdımdır · 208
 içdi · 12, 95, 183, 190, 252
 içdim · 50, 83, 97, 195, 301
 içen · 40, 77, 120, 204, 267, 280, 324
 içendir · 121, 268
 içeni · 118, 202
 içer · 13, 27, 60, 80, 82, 185, 187, 231, 238, 264, 286, 297, 344, 345
 İçer · 103, 213, 276, 286, 302
 içer miyüm · 185
 içirim · 51, 217
 içerler · 201, 222
 içerse · 64, 242, 265, 268, 277, 298, 304
 içerssem · 190, 254, 267
 içildi · 364
 içildikçe · 28, 77, 202, 204, 317
 içinden · 12, 35, 218
 içme · 118, 202
 içmedi · 202
 içmege · 202
 içmem · 192
 içmesün · 76, 317
 içmez · 202, 207
 içmezse · 13, 44, 264, 273
 içre · 6, 98, 117, 261, 295, 305, 328, 344, 355, 360, 369
 içse · 235
 içsün · 13, 215, 264, 282, 349
 içülsün · 343
 içün · 144, 267
 içüp · 40, 83, 120, 200, 217, 237, 297, 324, 358
 id · 57, 62, 96, 130, 335, 355
 ide · 325
 idem · 11, 236, 278
 iden · 13, 70, 75, 93, 137, 187, 200, 218, 220, 251, 264, 266, 272, 282, 290, 297, 329, 333
 ideñ · 138, 140, 192
 idenler · 340
 ider · 7, 13, 24, 37, 43, 55, 70, 75, 88, 89, 90, 98, 115, 121, 137, 152, 187, 196, 199, 200, 207, 208, 209, 210, 235, 242, 244, 245, 249, 260, 272, 278, 281, 299, 300, 307, 309, 314, 315, 318, 320, 335, 337, 341, 345, 347, 354, 355, 370
 iderdi · 14, 226
 iderdim · 346
 iderdüm · 236
 ideriz · 224
 iderken · 8, 69, 275, 282, 313
 iderler · 74, 200
 iderse · 330, 334
 İderse · 25, 246
 iderssem · 78, 355
 idi · 118, 200
 idince · 8, 72, 96, 101, 130, 173, 219, 274, 321, 322, 327, 335, 364
 idine · 239
 idüm · 233
 idüp · 5, 96, 183, 214, 221, 236, 304, 368, 371
 ifâkat · 220
 ifnâ · 183
 ifsâd · 90, 249
 iftihâr · 69, 144, 218, 225, 299, 300
 ihlâş · 80, 253
 ihlâşdır · 307
 ihlâsı · 233
 ihsân · 124, 194, 247, 258, 320, 349, 350, 365
 ihsândır · 116, 127, 226
 ihsânın · 212
 ihtiyâr · 214
 ihtiyârî · 69, 299
 ihvân · 84, 211
 İhvân · 5, 368
 ikâmetde · 174
 iken · 5, 133, 151, 227, 233, 368
 iki · 5, 10, 14, 25, 118, 124, 131, 178, 191, 200, 308, 352, 365, 368, 371, 372
 iklimi · 362
 ikrâm · 247, 366
 ikrâr · 7, 47, 89, 199, 211, 214, 239, 242, 370
 ikrârda · 13, 152, 244
 ikrârım · 268, 290, 341
 ikrârımız · 5, 368
 iktibâs · 353
 iktidâr · 11, 59, 324
 iktidârî · 299
 ilâ · 365
 İlâ · 68, 321
 ilâc · 29, 39, 40, 132, 151, 176, 180, 184, 197, 220, 231, 259, 268, 282, 287, 296
 ilâca · 139, 307
 ilâcı · 311
 ilâcın · 220
 ilâcıyla · 294
 ilâhe · 365
 ilâhi · 255
 ilâhîdir · 224, 259
 ilâhiyyesiyle · 365
 ile · 5, 7, 13, 14, 15, 44, 55, 56, 64, 65, 68, 80, 97, 115, 124, 133, 173, 176, 179, 185, 188, 194, 204, 211, 213, 219, 226, 231, 244, 247, 253, 263, 265, 288, 292, 300, 306, 311, 323, 340, 353, 364, 365, 368, 370
 ile'llâh · 114, 366
 ile'llâh · 366
 ile'llâhî · 15, 68, 353
 ilhâm · 41, 181, 308
 ilhâmdır · 282
 ilimde · 352
 ilimdir · 282, 320
 iliyine · 184
 illâ'llâh · 365
 illet · 74, 184, 201, 316
 illete · 371
 illeti · 10, 371
 ilm · 8, 22, 33, 34, 39, 48, 55, 90, 94, 95, 98, 102, 186, 196, 206, 208, 231, 240, 248, 255, 257,

- 268, 273, 282, 301, 304, 309, 319, 352, 353, 354, 360
ilme · 8, 94, 95, 123, 281, 304, 350
- ilmi · 175, 211, 255, 305
ilmidir · 22, 58, 87, 257, 265, 298
ilmimiz · 6, 369
ilminde · 174, 279
ilmine · 22, 95, 257, 298, 352
ilmini · 8, 224, 282, 298
ilminiñ · 255, 344
iltifāt · 95, 240
İlyās · 40, 120, 217, 280, 297, 358
īmā · 341
imād · 71, 124, 205, 244, 310
imām · 60, 257, 347
İmām · 59, 60, 113, 162, 210, 231, 257, 347, 365
imāmdır · 59, 257
imāme · 11, 59, 324
İmāme · 60, 231
imāmı · 59, 345
imāmımız · 113, 365
īmān · 26, 33, 55, 64, 68, 180, 193, 196, 206, 208, 213, 214, 222, 259, 265, 268, 272, 341, 364
īmāndır · 105, 197
īmānı · 21, 42, 53, 79, 81, 127, 172, 187, 239, 284
īmānım · 24, 62, 184, 223, 261
īmānımız · 6, 7, 214, 369, 370
īmāniñ · 55, 68, 82, 89, 100, 195, 213, 230, 273
imāret · 350
imdād · 7, 12, 37, 115, 121, 124, 152, 180, 197, 209, 216, 218, 235, 247, 370
imdāda · 14, 104, 118, 200, 205, 206, 238, 275, 337
imdāden · 45, 212
imdādı · 200, 274
imdādıyla · 114, 366
imtiḥāna · 363
imtiyāza · 347
İN · 113, 366
inābe · 22, 24, 33, 87, 95, 104, 184, 190, 200, 239, 257, 329, 351, 363
inābem · 105, 197
inandı · 83, 301
inandık · 223
inandım · 105, 197, 239
inanma · 255
ināyet · 33, 61, 104, 139, 196, 200, 246, 281, ināyetden · 284
incitme · 119, 202
incitmedik · 6, 369
inek · 13, 264
inekde · 286
inekdir · 13, 27, 264
iner · 38, 277
inince · 36, 126, 218
inkār · 13, 70, 137, 152, 187, 220, 244, 264, 266, 290
inḳiyāda · 14, 308
İnnā · 11, 66, 194, 272, 276, 325
inne · 366
ins · 74, 136, 325
insān · 5, 21, 33, 127, 131, 183, 206, 368
insāna · 209
- insānda · 54, 265
insāndır · 49, 190
insānı · 9, 14, 119, 308, 367
inṣikākı · 354
intiḥāb · 15, 325
intiḥāba · 363
intihāsı · 344, 348, 361
intikāmı · 345
inzivāda · 308
i‘āde · 206
i‘āne · 6, 327, 369
i‘lām · 311
i‘tibārī · 299
i‘tikāda · 308
i‘tikādımdır · 208, 283
i‘timād · 194
i‘tirāf · 116, 218
i‘tā · 215
irāde · 282, 283
İrān · 122, 205
irci‘ī · 189
irdi · 143, 185
irdikçe · 93, 333
irer · 282, 329
irerler · 273
irfān · 132, 344
irfāna · 33, 208
irfānım · 268
irgür · 232
irişdi · 325, 337
irişdim · 70, 327
irişdiñ · 70, 266
İrişdiñ · 70, 83, 303
irmeyen · 235
irmez · 5, 133, 368
irşād · 198, 206, 365
irşādı · 291
irşādımız · 6, 369
irşādına · 114, 115, 366
irşādılı · 194
işār · 299, 307
işbāta · 339
iskān · 212
iskānı · 139, 307
İskender · 39, 121, 258
İskerder’in · 40, 120, 217
İslām · 43, 55, 68, 88, 91, 195, 205, 206, 210, 213, 224, 244, 263, 299, 310, 327, 347
İslām’ın · 55, 68, 213
İslāmbol · 7, 123, 369
İslāmbol’a · 8, 123, 281
İslām’da · 224
ism · 22, 24, 89, 90, 99, 103, 182, 199, 207, 220, 266, 283, 289, 321, 364
İsmā‘il · 30, 37, 38, 41, 192, 267, 277, 278
ismi · 12, 84, 173, 211
ismiñ · 10, 42, 49, 103, 201, 209, 220, 225, 312, 372
ismine · 194, 204
ismiñiz · 221
ismiñle · 42, 200, 222, 225
işneynde · 274, 364
işneyne · 222

isrâfdır · 76, 317
 İsrâfîl · 30, 31, 188, 308
 istedim · 79, 174
 istemem · 39, 121, 258
 ister · 6, 29, 40, 47, 73, 77, 88, 90, 91, 120, 132, 133, 138, 140, 151, 174, 176, 180, 182, 185, 188, 189, 192, 193, 195, 196, 208, 213, 214, 221, 234, 238, 239, 241, 243, 246, 247, 253, 259, 268, 279, 284, 286, 287, 294, 308, 336, 352, 369, 370
 isterem · 370
 isterse · 256
 istersem · 336, 340
 isteyen · 316
 isteyenler · 253
 istiğfâr · 25, 246
 istimâ' · 245
 isti' dâd · 242
 işyân · 14, 275, 329
 işyâna · 79, 178
 işyândan · 357
 işyânı · 6, 272, 369
 işyânım · 32, 182, 256
 işyânın · 296
 işâret · 318
 işbu · 365
 İşbu · 371
 işdir · 296
 işidse · 246
 işim · 238
 işitdik · 81, 149, 173
 işitdikçe · 57, 262
 işitdim · 46, 130, 150, 158, 178, 197, 300, 346
 İşitdim · 207
 işitmez · 53, 244, 264
 işleme · 90, 216
 işler · 47, 90, 208, 252
 işret · 364
 iştdik · 62, 223
 İştîyâk · 17, 172, 365
 iştiyâka · 70, 327
 iştiyâka · 69, 275
 iştiyâkı · 354
 iştiyâkımdır · 302
 iştiyâkında · 323, 342
 iştiyâkından · 248
 it · 45, 78, 182, 183, 200, 205, 222, 236, 302, 319, 349
 itdi · 5, 6, 7, 8, 14, 26, 29, 36, 74, 75, 93, 95, 116, 142, 152, 154, 176, 181, 182, 189, 190, 194, 196, 200, 205, 218, 224, 243, 249, 252, 261, 275, 277, 279, 282, 283, 351, 362, 368, 369
 itdik · 5, 6, 7, 123, 124, 224, 228, 251, 255, 368, 369
 itdikçe · 28, 190, 196, 355
 itdiler · 219, 229
 itdim · 11, 59, 80, 116, 117, 154, 173, 174, 179, 184, 186, 215, 218, 219, 311, 314, 322, 324, 331
 itdiñ · 22, 69, 184, 203, 214, 228, 299
 itme · 118, 186, 194, 202, 279, 331, 357
 itmedi · 244
 itmek · 7, 22, 47, 95, 214, 239, 245, 251, 257, 260, 278, 356, 365, 370

itmem · 7, 117, 192, 263, 370
 itmez · 49, 118, 187, 236, 246, 263, 319
 itmiş · 60, 307, 347, 353
 itse · 7, 56, 71, 75, 95, 117, 231, 241, 250, 254, 259, 260, 265, 283, 284, 294, 370
 itsem · 77, 235, 237, 269, 279
 itsün · 72, 227, 229, 353, 359, 364
 ittibâ' · 214, 229
 itâ' atde · 214
 ivazdır · 300
 iyâde · 330
 iyd · 57, 62, 355
 İzâle · 236
 izâm · 366
 izhâr · 99, 136, 182, 184
 izin · 8, 174, 282, 364
 ızın · 306
 izzet · 119, 202

K

kab · 70, 266
 kabâhat · 284
 kâbe · 67, 70, 71, 83, 266, 294, 303, 318, 327
 kâbe kavseyn · 67, 71, 266, 294, 303, 318, 327
 kabiltu · 223
 kabirde · 252, 353
 kabirde · 48, 309
 kabır · 276
 Kabır · 10, 371
 kabre · 52, 140, 234, 263, 270, 288, 336
 kabri · 54, 117, 261, 301, 326, 371
 Kabri · 371
 kabriñ · 52, 79, 150, 151, 155, 178, 180, 189, 207, 210, 263, 276
 kabrinde · 270
 kabrine · 232, 324, 372
 Kabul · 178
 kabûl · 200, 228, 229, 230, 251, 263, 282
 Kabûl · 61, 203, 246, 255, 279, 320, 340
 Kabûlı · 278
 kabûlse · 11, 278
 kaçır · 264
 kaçdılar · 28, 202
 Kaçırdı · 136, 192
 Kadâh · 285
 Kadâhı · 299, 324
 kadar · 209, 318
 kadardır · 293
 kaçâyâ · 119, 128, 254
 kaddese'llâhu · 102, 365, 366
 kaddim · 89, 177
 kadeh · 365
 kadehde · 319
 kadehdir · 51, 277, 324
 kadehi · 268
 kadehsin · 364
 kâği · 119, 128, 254
 kadîmden · 287
 kadîmim · 361
 kâdirse · 229
 kâğiya · 134, 254

- ẖadri · 46, 83, 273
 ẖadriñ · 130, 316
 ẖaf · 32, 126, 256
 ẖāf · 91, 135, 284, 285
 ẖāf'ına · 330
 ẖafes · 291, 371
 ẖafesde · 75, 291, 327
 ẖafesde · 192
 ẖafesden · 245
 kaffe · 364, 366
 kāfī · 95, 190, 206, 248
 kāfir · 6, 13, 70, 206, 220, 264, 266, 368
 kāfirleriñ · 274
 ẖaftān · 209, 328
 ẖahru'llāh · 205
 ẖahve · 13, 77, 117, 204
 ẖāim · 194, 227
 kāināt · 207, 303
 kākülinden · 322
 ẖāl · 179
 ẖalaylarsa · 341
 ẖalb · 82, 84, 114, 133, 211, 237, 264, 279, 286,
 289, 293, 295, 305, 313, 349, 358, 361, 366
 ẖalbde · 49, 64, 140, 180, 187, 189, 209, 213, 253,
 290, 315
 ẖalbden · 144, 189
 ẖalbe · 102, 183, 260, 266, 276, 280, 293, 298, 341
 ẖalbi · 53, 79, 183, 187, 192, 201, 250, 263, 341,
 358
 ẖalvim · 126, 173, 175, 176, 183, 212, 220, 221,
 269, 343
 ẖalvimde · 42, 89, 195, 217, 221, 295, 352
 ẖalbime · 39, 235, 255, 263, 285
 ẖalbiz · 5, 368
 ẖalbiñ · 75, 144, 185, 189, 260
 ẖalbinde · 139, 321
 ẖalbler · 172
 ẖalblerimizi · 102, 365
 ẖaldı · 36, 63, 126, 207, 218, 233, 313
 ẖaldıkça · 342
 ẖaldılar · 220
 ẖaldım · 101, 205, 243, 359
 ẖaldır · 37, 277
 ẖalem · 114, 259, 366
 ẖalemnden · 71, 323
 ẖalemndir · 293
 ẖalender · 315, 362
 ẖalender · 63, 302
 ẖālımı · 353
 ẖālil · 283
 ẖālildir · 99, 177, 235
 ẖalkān · 200
 ẖalkdı · 43, 310
 ẖalmadı · 8, 10, 123, 209, 275, 281, 360, 371
 ẖalmasun · 269
 ẖalmaz · 298
 ẖalmışam · 72, 225
 ẖal'a · 237
 ẖalsa · 358
 ẖalsam · 220
 ẖalsun · 73, 175, 241
 ẖālu · 91, 329
 ẖālū · 89, 91, 135, 242, 254, 285
 ẖalup · 219
 ẖalur · 97, 188, 323, 340
 ẖalur mı · 345
 ẖāme · 210
 ẖamer · 136, 139, 338
 ẖamer · 138, 327
 ẖamerden · 139, 342
 ẖamerdir · 354
 ẖāmet · 219
 ẖāmetiñ · 97, 351
 kāmīl · 21, 82, 114, 131, 183, 230, 282, 306, 366
 kāmiliñ · 6, 369
 kām-rān · 9, 367
 kām-yāb · 367
 ẖan · 14, 36, 142, 218, 308
 ẖanādilde · 307
 ẖanā'at · 95, 242, 249, 304, 340, 362
 ẖanā'at · 78, 178, 235, 242, 299, 330, 348
 ẖanā'atle · 251
 ẖanar · 235
 ẖanarım · 237
 ẖanat · 252
 ẖanat · 54, 273
 ẖanaṭ · 353
 ẖanaṭ · 71, 323
 ẖanāt · 300
 ẖandadır · 10, 143, 372
 ẖandil · 295
 ẖandilde · 139, 198
 ẖanımsıñ · 272
 ẖanın · 80, 187
 ẖanıñ · 238
 ẖanlar · 36, 142, 218
 ẖanlı · 28, 254, 286
 ẖanmaz · 95, 286, 297, 302, 304, 345
 ẖānūn · 224
 ka'be · 65, 213
 Ka'be · 48, 59, 63, 64, 140, 181, 198, 199, 230,
 233, 257, 265, 266, 272, 302, 364
 Ka'be'si · 300
 Ka'bemiz · 186
 Ka'besi · 64, 315, 328, 363
 Ka'besin · 334
 Ka'betu'llāh · 139, 198, 243
 ẖapuları · 125, 274
 ẖapuñ · 94, 217, 350
 ẖapuña · 217, 234
 ẖapunda · 101, 344
 ẖara · 45, 53, 77, 79, 187, 193, 201, 204, 216, 220,
 222
 ẖara · 193, 203, 250
 ẖaranfil · 155, 156, 210, 352
 ẖaranlık · 138, 140, 192, 234, 270, 355
 ẖarār · 318
 ẖarardır · 237
 kārda · 180
 kārı · 100, 154, 240, 312, 314, 372
 ẖarışdı · 102, 260
 ẖarışınca · 13, 204
 ẖarışla · 212
 ẖarışmam · 260
 ẖarīb · 371, 372
 ẖarībdir · 214

 arnı · 74, 201
  ar u · 58, 192, 328
  ar unda · 57, 176, 339
 k arub n · 48, 134, 135, 175, 220, 229, 336
 k ar b n · 99, 177
 k ar b n yam · 130, 178
  arye · 8, 124, 281
  arye · 5, 124, 368
  aryede · 5, 368
  aryemizde · 5, 153, 368
  as vetden · 220
  a dım · 118, 200
 k ase · 286, 341
  asemn  · 249
  asemn dan · 242, 305
  asemn dır · 153, 185
 k asesi · 12, 183, 190
  a ide n · 34, 322
  a ide n · 318
  a ir  · 210
  a r · 52, 102, 322
  a rı · 274
 k a anesidir · 102, 343
  a ı da · 286
  a ı n · 60, 344
  a ı n · 58, 328
  at  at · 7, 369
 k atib n · 31, 32, 67, 210, 216, 256, 356
 K atib n · 31, 32, 126, 216, 256
   tildir · 44, 218
  atre · 293
  at    · 220
  at   iyyen · 77, 122, 203
  at r n · 203
  at ranla · 74, 201
  atre · 243, 255, 342
  atreler · 116, 144, 191
  atresi · 275
  av  id · 33, 208
  av idir · 313
  av idir · 237
  aviyy · 283
  avli n · 176
  avseyne · 70, 83, 266, 303, 327
  avu sam · 339
  ayd · 292
  az  · 5, 124, 368
  az  · 5, 368
  azandım · 363
 keb b · 217
 keb bdır · 220, 273, 304
 keb bım · 45, 216, 341
 keb  ir · 103, 246, 306, 360
 keb  irdir · 25, 246
 keb re · 39, 128, 332
 keb   · 38, 192
  ed  him · 197
 keder · 285
 kederden · 296
 kederdir · 338
 kederlenme · 303, 361
 kef dir · 64, 241, 265, 342
 Kefe tatayy   · 185

ke il · 60, 197
 K  f · 86, 184
 kel m · 215, 259
 kel m  · 29, 189, 371
 kel mım · 84, 342, 360
 kel m n · 34, 362
 kel mu ll h · 34, 362
 kelb · 39, 128, 332
 kem hi · 323
 kem l · 259
 kem le · 315
 kem li · 321
 kem li · 70, 83, 303
 kem li n · 50, 136, 149, 173, 362
 Kem li n · 70, 266, 351
 Kemer · 30, 126, 288
 kem-ter · 188, 263, 266
 kendim · 47, 233
 kendime · 6, 369
 kendine · 6, 369
 kenz · 235, 261, 299
 kenzine · 362
 kenzini · 242
 kenzini n · 343
 ker m t · 58, 64, 265
 ker met · 29, 76, 98, 115, 203, 230, 246, 284, 311, 314, 355, 366
 Ker met · 128, 185
 ker metde · 9, 367
 ker metdir · 43, 98, 198, 259, 363
 ker mete · 365
 ker metl  · 195
 kerbel  · 230
 Kerbel  · 211, 253
 Kerbel  dandır · 345
 kerem · 135, 176, 216, 315, 343, 351, 353, 363, 370
 Kerem · 9, 95, 240, 325
 keremdir · 240, 268
 ker mdir · 6, 13, 27, 264, 348, 369
 ker msin · 174
 kes · 313
 kesdi · 118, 200, 294
 kesdigim · 313
 keser · 75, 77, 209, 251
 keserim · 74, 118, 208
 keserse · 261
 kesersem · 25, 38, 241, 277, 278, 292
 kesildi · 38, 192
 kesilmez · 12, 173
 kesmez · 290
 kes p · 291
 ke   · 24, 91, 96, 98, 192, 199, 208, 241, 304, 355, 365
 ke   it · 91, 192
 kevkeb · 139, 307
 kevn · 240
 kev er · 51, 225, 359
 Kev er · 51, 217, 277
 kev erden · 51, 217, 225
 kev ere · 51, 230
 kev eri · 51, 217
 kev erin · 50, 97, 195
  ible · 60, 344

- kıblem · 48, 199
 kıl · 6, 9, 11, 59, 72, 95, 99, 135, 136, 176, 179, 184, 193, 207, 216, 222, 225, 229, 234, 235, 236, 237, 240, 241, 242, 247, 288, 299, 309, 315, 318, 324, 325, 329, 332, 350, 353, 354, 357, 363, 368, 370, 371
 Kıl · 5, 116, 368
 kılanlar · 46, 83, 273
 kılar · 58, 228, 232, 300, 328
 kıları · 371
 Kılarım · 263
 kıları · 263
 kılarım · 57, 62, 355
 kılay · 172
 kıldı · 22, 36, 38, 138, 142, 176, 200, 218, 228, 244
 kıldığı · 365
 kıldığının · 309
 kıldık · 228
 kıldım · 24, 184
 kılıc · 138, 200, 326, 351
 Kılıc · 290
 kılıcdır · 305
 kılıç · 74, 118, 208, 269
 Kılıçdır · 276
 kılınmıştır · 371
 kılma · 73, 224
 kılma · 223
 kılmaz · 347
 kılsa · 27, 56, 82, 95, 102, 194, 230, 231, 260, 280, 304, 306
 kılsak · 230
 kılsa · 36, 219, 220
 kılsun · 96, 142, 328
 kırar · 78, 204, 305, 355
 Kırar · 192, 305
 kırarım · 209
 kırsa · 237
 Kırsa · 313
 Kırılmış · 263
 kırık · 179, 220
 kırmızı · 154, 250
 kışaldı · 219
 kısmet · 37, 202, 247
 kıtmir · 185, 224
 Kıtım · 86, 184, 248
 kıtmire · 185
 Kıvâmı · 195
 kıyâm · 75, 260
 Kıyâm · 57, 194, 339
 kıyâmet · 44, 218, 258
 kıyâmetde · 44, 142, 261
 Kıyâmetde · 44, 173, 273
 kıyâs · 76, 317, 318
 kıymet · 235, 299
 kıymetinin · 314
 Kızı · 371, 372
 Kızıl · 36, 142, 218
 kızım · 10, 143, 372
 kızımı · 372
 Kızındır · 85, 211
 ki · 6, 12, 21, 25, 30, 31, 36, 39, 42, 43, 50, 81, 86, 90, 91, 97, 98, 99, 116, 120, 127, 133, 134, 138, 140, 142, 150, 172, 174, 178, 179, 180, 182, 188, 192, 195, 199, 200, 204, 207, 213, 214, 218, 219, 221, 223, 225, 229, 241, 255, 313, 345, 363, 369
 kibir · 7, 117, 370
 kibirdir · 54, 265
 kibri · 117, 261
 kibriyâdır · 253
 kim · 154, 185, 211, 224, 240, 275
 kimden · 121, 209
 kimi · 31, 202, 216, 229
 kimin · 343
 kimse · 10, 371
 kimseye · 6, 369
 kimseyi · 6, 369
 kimyâ · 172, 175, 217, 235, 332
 kimyâger · 114, 366
 kimyâya · 190
 kinâye · 311
 Kirâmen · 31, 32, 67, 126, 210, 216, 256, 356
 kirâmı · 59, 345
 kîsesi · 299
 kişi · 162, 210
 kitâb · 8, 21, 25, 28, 51, 90, 179, 186, 187, 196, 205, 225, 236, 246, 248, 258, 273, 280, 282, 284, 287, 319, 333, 336, 339
 kitâba · 239, 279, 311
 kitâbda · 126, 175, 276
 kitâbı · 173
 kitâbım · 31, 175, 179, 215, 216
 kitâbımız · 6, 148, 369
 kitâbın · 199, 269
 kitâbından · 358
 kitâbını · 73, 172, 225, 238, 241, 281, 307, 327
 kitâbı · 144, 189
 Kıtım · 86, 184
 kı · 181, 215, 248
 kı · 11, 38, 277, 278
 kı · 37, 278
 kı · 10, 312, 372
 kı · 45, 62, 93, 156, 181, 227, 256, 272, 284, 354
 Kı · 123, 156, 227, 312
 kı · 203
 Kı · 241
 kı · 43, 331
 Kı · 302
 kı · 98, 155, 256, 355
 kı · 356
 kı · 50, 340
 kı · 6, 368
 Kı · 366
 kı · 285, 328, 330
 Kı · 44, 218
 kı · 23, 223
 kı · 53, 236
 kı · 283
 kı · 263
 kı · 14, 130, 269
 kı · 13, 176
 kı · 13, 137, 152, 187, 244
 kı · 45, 245
 kı · 215
 kı · 339

kördür · 53, 220, 244
 köşk · 52, 207
 köyde · 8, 123, 281
 Kral · 371, 372
 kudret · 27, 34, 44, 58, 71, 92, 124, 143, 155, 176,
 185, 199, 205, 258, 259, 260, 265, 276, 281,
 283, 285, 292, 295, 297, 299, 302, 305, 307,
 314, 331, 336, 356
 kudretde · 199, 267, 287
 kudretten · 138, 277, 284, 302, 351
 kudretidir · 48, 50, 78, 136, 141, 149, 173, 295, 348
 kudretdür · 356
 kudretim · 329, 363
 kudretinden · 365
 kudretle · 259, 296, 330
 kudretu'llāh · 262
 kudsi · 152, 266
 kudsidir · 303
 kudsiyyeleri · 102, 365
 Kūfe · 71, 124, 205
 Kūh · 32, 126, 256
 kuhl · 266
 kul · 188
 Kul huve'llāhdan · 197
 Kul huve'llāhdır · 87, 100, 271
 Kul huve'llāh · 289, 370
 Kul hüve'llāhu · 7, 330, 370
 kūla · 7, 115, 370
 kuluñ · 60, 188, 197, 212, 219, 224, 248, 263, 266
 Kuluñ · 282
 kum · 207
 kumandarı · 207
 künende · 365
 Kur'an · 9, 28, 33, 34, 71, 81, 91, 94, 104, 119,
 127, 132, 156, 157, 172, 180, 187, 196, 200,
 206, 208, 239, 246, 268, 289, 303, 304, 309, 316,
 322, 331, 333, 334, 335, 336, 352, 367
 Kur'an'a · 316
 Kur'an'dır · 33, 71, 81, 172, 309
 Kur'an'dır · 309
 Kur'an'la · 335, 336
 Kurā'da · 63, 233
 kurb · 153, 333
 kurbān · 11, 90, 222, 241, 277, 278, 306
 kurbānyam · 39, 121, 258
 kurbānyız · 91, 206
 kurenā · 367
 kurretu'llāhı · 90, 196
 Kuruldu · 174, 364
 kurulmuş · 56, 58, 69, 72, 103, 153, 211, 213, 231,
 253, 333
 Kurulmuş · 58, 265, 314
 Kuşar · 126, 175
 kuşūr · 6, 36, 126, 218, 284, 369
 Kuşūr · 56, 231, 319
 kuşūra · 279, 331
 kuşūrdur · 230
 Kuşūrum · 24, 315, 318, 337
 kuş · 284, 291
 Kuşandı · 200
 kuşdur · 274, 284
 kūşesin · 249
 kuşlar · 273

kuşluk · 58, 328
 kuşuñ · 274
 kuṭb · 9, 119, 350, 367
 Kuṭb · 114, 366
 kuvve · 102, 365
 kūyumdur · 263
 kuyumdur · 263
 küffār · 205
 küffāra · 343
 küfli · 5, 153, 368
 küfrüñ · 305
 küfür · 53, 79, 187, 284
 kül · 89, 101, 137, 143, 155, 175, 188
 külāh · 79, 174
 külāhı · 323
 küldür · 266
 külhanından · 338
 külhanındandır · 326
 külli · 75, 77, 251, 262
 Külli · 8, 124, 281
 Küllüvî · 5, 124, 368
 kürsî · 114, 211, 240, 366, 371
 kūşād · 138, 200
 kütüb-hāne · 199, 319

L

lā · 6, 68, 96, 211, 299, 309, 365, 366, 369
 lahm · 73, 221
 lāhum · 68, 366
 la' liñ · 322
 la' nete · 326
 laṭifdir · 177, 300, 359
 lāy · 24, 184
 lāyık · 221, 327, 358
 lāyıkdır · 99, 221
 lāzım · 151, 233
 lebbeyk · 64, 192, 233, 265, 300, 301, 302, 317
 Lebbeyk · 126, 186
 ledün · 98, 206
 ledünnî · 34, 88, 102, 112, 208, 265, 273, 276, 298,
 301, 319
 Ledünnî · 50, 97, 179, 186, 195, 276
 ledünniden · 351
 Ledünniden · 329
 Leheb · 13, 53, 152, 244
 lehv · 211
 Leke'l · 5, 368
 len terānî · 253, 301, 308
 leşkeri · 153, 333
 leṭāfet · 262
 levh · 53, 71, 89, 90, 95, 195, 196, 240, 242, 265,
 293, 323
 levha · 267, 269
 levlāke · 69, 275
 Leylā · 121, 353
 leyle · 46, 67, 70, 83, 266, 273, 303, 372
 Leyle-i Berāt · 158, 367
 lezî · 365
 lezîz · 178
 lezîzdir · 208, 293
 lezîzi · 346

lezzetiñ · 227
 Li- hikmetihi · 371
 li'l · 258, 356, 365
 li'llāh · 7, 26, 248, 369
 Libās · 52, 336
 libāsım · 209
 libāsları · 274
 likā · 301
 li-ma'a'llāhda · 15, 188, 353
 lisān · 97, 188
 lisānen · 43, 88, 210, 214
 lisānımda · 311
 lisānında · 359
 livā · 335
 Livā · 11, 153, 325, 333
 liyākāt · 209
 Loqmān · 39, 40, 132, 197, 231, 254, 255, 259,
 296, 348, 359
 lu'lu' · 342
 lutf · 21, 42, 81, 127, 172
 lüb · 338
 lütf · 247
 lütfen · 220
 lütfından · 9, 325
 lütfundan · 338

M

mā · 281, 332, 338
 mācerāsı · 347
 Māçin · 230
 māder · 10, 132, 346
 māderden · 371
 māderini · 371
 mağāra · 185
 mağārada · 153, 237
 mağfıret · 6, 10, 143, 278, 323, 337, 340, 348, 369,
 372
 mağfıretıdır · 21, 271
 mağfür · 334
 mağlüb · 114, 366
 mağrib · 68, 244, 323, 364
 mağribde · 233
 mağribi · 113, 366
 mağrūr · 292
 mäh · 136, 139, 326, 338
 maḥabbet · 97, 185, 229
 Maḥabbet · 230
 maḥabbetıdır · 49, 190
 maḥbüb · 71, 99, 114, 131, 179, 191, 323, 326, 366
 maḥbūba · 72, 327
 maḥbūbum · 234
 maḥbūs · 75, 327
 maḥfi · 131, 297, 304, 313
 maḥfūz · 14, 351
 maḥfūzda · 53, 89, 211, 242, 265, 293
 maḥfūzdan · 90, 195, 196
 mähı · 323
 maḥlūt · 155, 210
 Maḥmūd · 42, 49, 97, 188, 200, 225
 maḥrüm · 340
 maḥşūs · 205, 266

maḥşūs · 59, 80, 187, 232, 321, 352
 maḥşüşdur · 43, 86, 335
 maḥşer · 5, 45, 153, 245, 368
 maḥşerde · 45, 46, 96, 137, 140, 212, 216, 234,
 272, 309, 324, 325, 329, 359, 360, 371
 maḥşeri · 157, 203
 maḥşeriñ · 135, 216
 mäh-tāb · 114, 366
 maḥz · 329
 maḥzünem · 174
 maḥālī · 139, 321
 maḥām · 7, 54, 273, 275, 370
 maḥāmım · 58, 328
 maḥāmıñ · 49, 71, 97, 188, 225, 294
 maḥbül · 209
 maḥşūd · 266
 maḥşūdı · 333
 maḥşūdum · 134, 330
 maḥūlıñ · 34, 322
 māl · 278
 mälēn · 62, 223
 mālī · 5, 363, 368
 mālīñ · 245
 mālına · 292
 mālīk · 9, 52, 119, 127, 207, 297, 314, 341, 362
 mālīkđir · 300
 mālīke · 31, 210
 mālīki · 283
 Mālīkī · 120, 214
 māni' · 180
 mañsıb · 238, 340, 362
 mañsıby · 131, 292, 313
 Ma'āza'llāh · 290
 ma'bud · 47, 97, 188, 206, 222, 283
 ma'cūnı · 316, 361
 ma'den · 283
 ma'deni · 130, 230, 297, 306, 316, 337
 ma'denisiñ · 46, 137, 325
 ma'düm · 182, 206
 mā'il · 118, 236
 ma'mūr · 43, 186, 200, 258, 283, 310
 ma'mūrı · 135, 302
 ma'nā · 177, 179, 209, 235, 302
 ma'nāda · 78, 348
 ma'nevī · 88, 153, 179, 180, 184, 185, 208, 209,
 234, 235, 293, 305, 328
 ma'neviyyesini · 365
 ma'rifet · 14, 93, 122, 130, 144, 156, 181, 186,
 195, 198, 199, 205, 221, 260, 261, 269, 288, 289
 ma'rifetđir · 21, 186
 ma'şiyet · 131, 320
 ma'şiyet · 348
 ma'şüm · 12, 25, 32, 43, 86, 126, 134, 180, 246,
 256, 313, 335
 ma'sūmlar · 371
 ma'sūmlara · 371
 ma'suḫsuñ · 285
 ma'zürüm · 344
 mār · 176
 maraz · 39, 132, 197
 marazlansa · 361
 marazlı · 285, 289
 mariz · 184, 195, 220, 239, 250, 282

- Marîz · 82, 151, 231, 268
 marîzam · 267
 marîzdir · 180
 marîzem · 187, 220, 234, 254, 345
 mā-sivā · 88, 245, 277, 294, 298, 301, 305, 362
 mā-sivādan · 322
 māšā · 34, 336
 mātem · 210, 326
 mātemle · 313
 maṭarrā · 292
 maṭlūbu · 365
 maṭlūbum · 174
 māye · 320
 māyemdir · 361
 maẓhar · 194
 maẓharı · 194
 me'mūr · 115, 335, 366
 me'zūn · 334
 mebdē · 326, 332
 meḃ'ūš · 155, 210, 341
 mecālim · 357
 mecāz · 80, 117, 174
 mecāza · 347
 mecāzen · 22, 95, 257
 mecbūren · 47, 206
 mecellī · 262
 meclis · 174, 245, 364, 365
 meclisde · 222
 meclise · 222
 meclisinde · 96, 130, 335
 meclislerinde · 365
 Mecnūn · 121, 353
 mecr · 297
 mecriniñ · 346
 medār · 255, 295, 299, 324
 Meddāḥ · 358
 meded · 46, 72, 77, 137, 176, 222, 225, 229, 234, 237, 241, 243, 246, 256, 268, 292, 309, 325, 329, 352
 medfūndur · 189
 medḥ · 221, 306, 318
 medḥalī · 62, 227
 medḥiñ · 306, 318, 358, 363
 medḥini · 15, 325
 medḥiñle · 21, 271, 280
 Medīne · 65, 125, 301, 331
 medīneñ · 71, 294
 Medīneñ · 27, 29, 48, 128, 141, 173, 174, 185, 189, 243, 248, 276, 279, 287, 300, 311, 348, 352, 355
 medīnenden · 27, 29, 279, 287
 Medīnenden · 189
 medīneñdir · 48, 134, 175, 292
 Medīneñdir · 233
 meḥḥarisiñ · 11, 325
 meftūḥdur · 323
 meger · 94, 196, 306, 350
 Meger · 229
 mehd · 12, 133, 326
 Mehdī · 86, 180
 Mehdī'ye · 43, 86, 335
 meḥdiyle · 114, 366
 meḳābir · 297
 meḳābirde · 175
 mekân · 24, 136, 189, 192, 208, 233, 297
 mekāna · 214
 mekāndır · 240
 Mekânım · 8, 124, 281
 mekānımdır · 270
 mekānımız · 7, 369
 mekānsız · 212
 Mekke · 65, 125, 274, 301, 331
 mekriyle · 35, 218
 Mekşelīnā · 128, 185
 mekşūfdur · 330
 melāhī · 245
 melālim · 357
 Melā'ikler · 29, 189
 melek · 135, 212, 302
 Melek · 254, 359
 melekdir · 136, 139, 298, 338
 meleke · 341
 melekler · 15, 28, 30, 75, 126, 161, 196, 207, 260, 288, 325, 364
 Melekler · 28, 29, 135, 155, 202, 210, 219, 225, 276, 284, 286, 287, 302, 357
 meleklerle · 317
 Meleklerle · 29, 279, 287
 mel'ūn · 85, 211, 218, 326
 memāt · 49, 50, 83, 97, 190, 195, 202, 269, 301
 memātdır · 358
 Memātdır · 358
 memātım · 32, 126, 155, 210, 256
 memātın · 287
 memeli · 13, 27, 264
 memem · 12, 173
 memesinden · 74, 201
 memnūn · 5, 116, 368
 menāfi' · 298
 Menāhiden · 228
 menefşe · 155, 156, 352
 menzil · 43, 71, 98, 294, 363
 menzīl · 29, 189
 menzili · 350
 menzirim · 292
 me'ābım · 341
 me'ād · 317
 me'ālī · 321
 me'mūr · 32, 182, 298
 me'vā · 346
 merākım · 8, 123, 281
 merāmım · 328, 360
 merḥamet · 276, 315, 356, 357
 merkez · 350
 mermerden · 371
 Mernüş · 143, 185
 meşādır · 297
 meşādiḳ · 320
 mesā'il · 278
 mesā'il · 279, 281, 339
 mesā'ille · 47, 278
 mescidde · 57, 262
 mescidden · 58, 71, 318
 mescidi · 300
 mescidinden · 70, 327
 meşel · 37, 278, 293
 Meşiş · 122, 205

- meslegi · 37, 41, 267
 mesned · 362
 mesnedinde · 314
 meşnevî · 114, 366
 mes'eleñ · 280
 mesrūr · 198, 228, 234, 336, 371
 mesrūrem · 174
 mesrūrum · 357
 mestdir · 252
 mesti · 91, 126, 135, 285
 mestî · 135, 216, 341
 mestim · 362
 mestūr · 198
 meşāhirden · 292
 meşakḳatler · 89, 100, 273
 meşāyih · 367
 Meşāyih · 365
 meşğūldur · 21, 271, 274, 280, 333
 meşhūr · 51, 114, 175, 217, 366
 meşhūrdur · 49, 75, 237
 meşḳ · 138, 234
 meşriḳ · 68, 233, 244, 323, 364
 metānetde · 346
 metā' · 131, 292, 315, 320
 metā'im · 288
 metindir · 94, 266, 304, 350
 metini · 346
 metn · 11, 59, 195, 248, 324
 meṭālib · 224
 Mevlā · 5, 7, 26, 29, 99, 116, 177, 189, 236, 283, 302, 368, 369
 Mevlā'ya · 69, 299
 mevlāda · 314
 Mevlānā · 114, 366
 mevlidiñ · 222, 364
 mevlūd · 154, 222
 mevlūdına · 248
 mevlūdını · 90, 222
 mevlūduñ · 248
 mevlūdımız · 5, 368
 mevşūf · 114, 366
 mevt · 10, 371
 mevtā · 364
 mevtāya · 310
 mevtāyı · 290
 mevtidir · 10, 371
 mevtim · 215
 mevtu · 69, 371
 mey-furūşum · 96, 130, 335
 mey-ḥāne · 93, 181, 184, 263, 349
 mey-ḥānesinde · 335
 meyl · 93, 152, 154, 181, 191, 215, 285
 meyli · 13, 137, 187
 meyve · 50, 64, 136, 149, 153, 173, 177, 185, 199, 260, 263, 264, 265, 270, 284, 307, 314, 331, 363, 365
 meyveciyiz · 98, 206
 meyvesi · 185, 307
 meyvesindendir · 299, 310
 meyyit · 73, 102, 221, 365
 mezāda · 131, 315
 meżāhirdir · 338
 mezāk · 334
 Mezāk · 336
 meżāḳa · 138, 327
 mezār · 372
 mezāra · 32, 216
 mezārda · 315
 mezārım · 179
 Mezārım · 288
 mezārımda · 151, 263
 mezārıñ · 161, 364
 mezāristān · 270
 meżheb · 120, 129, 206, 210, 214
 meżhebindendir · 257
 meżhep · 47, 211
 meżkūr · 372
 mı · 40, 212, 235, 238, 242, 259, 267, 269, 285, 319, 332, 334
 mi · 14, 77, 89, 130, 140, 198, 199, 238, 242, 267, 269, 285, 335
 miftaḥ · 14, 142, 189
 miftāḥ · 22, 49, 56, 69, 95, 153, 185, 221, 224, 231, 240, 257, 299, 355, 358
 miftāḥı · 55, 199, 354
 miḥmān · 7, 59, 345, 370
 mihr · 229
 miḥr · 210
 miḥrāb · 113, 365
 miḥrābına · 58, 328
 mihrinden · 50, 177
 Mikā'il · 30, 31, 188, 307
 miḳdār · 178
 millet · 37, 201, 202
 min · 66, 82, 209, 230, 365
 Minā · 233
 Minā'da · 317
 minārede · 59, 232
 minber · 56, 58, 69, 72, 125, 231, 265, 301
 minberdi · 285
 mine · 68, 193, 340, 365
 Mine · 244, 323
 Mine'l · 68, 323, 364
 Mine'r · 322
 minenden · 61, 296
 minnetden · 39, 128, 332
 minnî · 301
 mi' mārım · 237
 mi' rāc · 56, 58, 69, 70, 72, 83, 231, 275, 300, 303, 327
 Mi' rāc · 70, 266
 mi' rācda · 372
 mi' rācım · 271
 mīr · 101, 332
 mir'āt · 48, 134, 175
 mir'ātdır · 352
 mişākda · 356
 mişākıñ · 176
 mişāl · 121, 143, 183, 185, 209, 268, 352
 mişāldır · 342
 mişālim · 357
 mişbāḥ · 139, 307
 misk · 43, 62, 154, 202, 222, 227, 230, 285, 302, 305, 306, 331, 333, 359
 miskden · 306
 miskdir · 306

- miskidir · 126, 288
 Mişlinā · 143, 185
 miyüm · 128, 143, 185
 mizāb · 317
 mizān · 46, 137, 325
 monlā · 129, 210
 mu'mindir · 56, 58, 69, 72, 231
 mu'mine · 59, 232
 mubaḥ · 22, 228
 mucib · 339
 mucibem · 176
 mudakḳik · 104, 337
 mudakḳikdir · 297
 muḡlaḳsın · 199
 muhabbet · 83, 301
 muḡabbet · 8, 11, 13, 14, 17, 21, 22, 24, 27, 28, 29, 30, 34, 37, 38, 41, 42, 43, 48, 49, 50, 51, 52, 55, 61, 63, 64, 69, 70, 71, 75, 76, 82, 83, 86, 87, 88, 89, 91, 94, 96, 98, 100, 101, 102, 105, 125, 126, 129, 131, 134, 135, 139, 142, 151, 152, 153, 155, 172, 176, 177, 179, 181, 183, 187, 189, 190, 192, 195, 197, 198, 199, 201, 202, 203, 206, 208, 210, 213, 216, 217, 220, 230, 232, 235, 236, 238, 239, 241, 242, 244, 247, 248, 251, 255, 257, 259, 260, 264, 266, 268, 270, 272, 277, 278, 280, 281, 284, 285, 286, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 346, 348, 349, 350, 352, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 371
 muḡabbetde · 178, 318, 339
 muḡabbetden · 42, 179, 191, 200, 201, 220, 329, 353
 muḡabbetdir · 11, 59, 78, 285, 286, 288, 295, 319, 320, 322, 324, 325, 328, 335, 348, 360
 muḡabbete · 304, 356
 muḡabbetiñ · 115, 366
 muḡabbetini · 113, 365
 muḡabbetle · 38, 62, 63, 64, 128, 176, 178, 180, 185, 212, 227, 233, 237, 265, 276, 287, 291, 295, 301, 302, 310, 318, 321, 323, 329, 336, 343, 354, 371
 muḡabbetler · 201
 muḡabbetlü · 122, 192, 195, 211, 212, 244, 333
 Muḡabbetlü · 311
 muḡācir · 189, 229
 muḡaḳḳaḳ · 185, 268, 282, 324, 337, 357
 muḡaḳḳaḳaḳdır · 69, 326
 muḡaḳḳaḳdır · 68, 193
 muḡaḳḳiḳdir · 174
 muḡaḳḳiḳler · 297
 muḡaldır · 239
 muḡālif · 7, 211, 290, 370
 Muḡālif · 205
 muḡalleş · 185
 Muhammed · 9, 11, 12, 13, 21, 22, 30, 33, 39, 40, 42, 44, 71, 81, 94, 102, 112, 114, 121, 127, 137, 138, 141, 155, 172, 173, 187, 195, 200, 202, 225, 230, 238, 250, 255, 256, 258, 259, 266, 289, 291, 304, 306, 312, 317, 321, 327, 346, 347, 364, 365, 366, 367, 370, 372
 Muhammedin · 365
 Muhammediyye · 366
 muḡarrem · 326
 Muḡarrem · 313
 muḡarremdir · 210
 muḡarrer · 324
 muḡaşşaş · 341
 muḡayyedir · 204, 259, 269
 muḡib · 9, 61, 119, 127, 296, 314, 339, 353, 357
 muḡibb · 338
 muḡibbim · 84, 130, 178, 212, 234, 351, 363
 Muḡibbim · 260
 muḡibdim · 8, 282
 muḡibdir · 132, 180
 muḡiḡdir · 209, 242
 muḡkem · 283
 muḡliş · 268
 muḡlisiñ · 100, 314
 muḡlisiñ · 338, 346
 muḡtāc · 12, 144, 180, 218, 234, 247, 261, 357
 muḡtācım · 104, 337
 muḡtācız · 25, 137, 219
 Muḡyiddin · 113, 366
 muḡābil · 348
 muḡadder · 78, 194, 249, 302, 333, 348
 muḡadderdir · 305, 358
 muḡarrer · 153, 333
 muḡarrerdir · 360
 muḡırrım · 236
 muḡırsam · 37, 278
 muḡırrım · 105, 197
 mulāḳı · 354
 mullaḡaş · 341
 mum · 42, 195, 27
 mumı · 89, 221
 muntaḡır · 10, 371
 mu'abbid · 10, 280, 312, 372
 mu'aḳḳid · 280
 mu'allāḳ · 295
 mu'allemdir · 255
 mu'allim · 43, 47, 88, 210, 278
 mu'allimdir · 192
 mu'ammādır · 240
 mu'ammer · 27, 194
 mu'anber · 302
 mu'annid · 129, 210
 mu'anniddir · 246
 mu'annidler · 297
 mu'ārız · 63, 302
 mu'arrā · 7, 292, 369
 mu'aḡḡar · 333
 mu'ayyen · 194
 mu'azzez · 350
 mu'ciz · 220, 350
 mu'cizden · 156, 322
 mu'in · 47, 75, 208, 232, 249, 308
 mu'indir · 112, 293, 347
 mu'inim · 22, 24, 99, 207, 241, 261
 mu'inimdir · 25, 178
 mu'iñiz · 206
 mu'insin · 44, 173

- mu' min · 228
 mu' min · 268
 mu' min · 320
 mu' min · 371
 mu' minin · 56, 231
 mu' miñiz · 91, 206
 mu' tekid · 278
 murād · 29, 61, 103, 214, 229, 283, 284, 320, 338, 370
 murāda · 143, 185, 279, 282, 329
 murādım · 99, 174, 221, 236, 282, 292, 340
 muraḥḥaṣ · 341
 Muraḥḥaṣ · 144, 186
 murğ · 22, 32, 91, 126, 134, 141, 156, 185, 192, 256, 258, 291, 322, 330, 345, 364, 371
 murğ- · 156
 murğ- · 322
 murğı · 14, 29, 71, 93, 130, 156, 178, 181, 245, 247, 249, 250, 259, 269, 274, 284, 291, 323
 murselīn · 367
 Mūsā'dır · 41, 308
 muşaddak · 100, 183, 314, 337, 357
 muşaffadır · 277
 muşahḥar · 38, 176
 muşallī · 26, 46, 58, 228, 262, 328
 Muşallī · 102, 260
 muşallıdır · 300, 347
 Muşannif · 5, 368
 muşavver · 302, 324
 Muşhaf · 34, 322, 336, 362
 muşhafı · 34, 319, 331
 muşibetdir · 211
 Muştafā · 11, 22, 24, 42, 141, 142, 195, 225, 230, 258, 317, 365
 mustakīl · 346
 mustakīm · 26, 46, 49, 105, 175, 179, 181, 185, 187, 214, 262, 310, 339, 358
 mustakīmden · 284
 mustakīme · 365
 mustakīmidir · 346
 mustakīminden · 245
 muşahḥaṣ · 341
 muttaşıl · 372
 muṭābık · 316, 320, 334
 muṭābıkdır · 192
 muṭahhar · 281, 336
 muṭī' · 196
 muṭlaqdan · 338
 muvaffaq · 24, 236, 337
 muvāfık · 320
 muvaḥḥid · 82, 231, 280, 312, 372
 Muvahḥid · 82, 230
 muzāf · 69, 275
 mübāḥ · 157, 203
 mübāḥdır · 204, 239, 305, 324
 mübarek · 13, 58, 61, 64, 71, 94, 151, 185, 191, 221, 227, 251, 263, 264, 277, 318, 350, 364
 Mübarek · 222
 mübarekdir · 124, 125, 205, 247, 306, 345
 mübarekelerini · 366
 mübeddel · 306
 müberra · 179, 292
 müberrağır · 204
 müberrāyım · 7, 117, 370
 mübeşşer · 135, 302
 mübeyyen · 194
 Mübīn · 9, 119, 367
 mübīndir · 304
 mübtelā · 201, 246, 335, 371
 mübtelādır · 14, 275
 mübtelāsı · 348
 mücāhid · 47, 60, 78, 208, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 355
 mücahiddir · 249
 mücāhiddir · 77, 241, 305, 343
 mücāhidler · 305
 mücāhidsen · 45, 78, 349
 mücellā · 302
 mücerred · 8, 101, 321
 mücevher · 249, 314
 mücevherdir · 214
 mücevvhər · 336
 mücibdir · 55, 213
 mücrim · 178, 218
 mücrimlere · 217
 müdde' āda · 315
 müdebber · 194
 müdeḳḳık · 357
 müderrisler · 174
 müdevver · 25, 194
 müebbed · 312
 müebbetdir · 272
 müenneşle · 191
 müeşşir · 26, 194
 müeşşirden · 78, 342
 müezzınle · 60, 262
 müezzınler · 59, 232
 müfessirdir · 34, 322
 müftī · 128, 254, 313, 358
 müftīnīn · 358
 müftisi · 11, 317
 müftisī · 347
 müheyyā · 237, 299, 371
 mühürlenmiş · 196
 müjde · 29, 237, 270, 284, 287, 340, 357
 mükāfātı · 100, 310
 mükedder · 249
 mükeffer · 249
 mükellef · 32, 47, 126, 206, 256, 260, 262
 mükemmel · 306
 mükerrer · 326
 mükerrer · 324
 mülkdür · 31, 210
 mülki · 5, 310, 368
 mülküdür · 292
 mülküñ · 283
 mülküñüñ · 321
 mümāşıl · 281
 mümeyyiz · 310
 mümeyyizdir · 155, 156, 352
 mümkündür · 323
 münābir · 297
 münācāt · 61, 279
 münādiler · 262
 münāfıkdan · 7, 117, 370
 münāfıkdır · 192

münāfiqlar · 13, 176
müneccim · 129, 305
münevver · 52, 122, 333, 336
münevverdir · 54, 326
münire · 101, 332
Münkereyn · 32, 216
münkir · 32, 182, 206, 249
Münkir'e · 96, 309
münkireyn · 353
münkiri · 43, 88, 210
münkiri · 358
müntehî · 302
müntешir · 103, 191, 331
münzevî · 260, 371
mü'ebbed · 372
mü'min · 7, 370
mü'mine · 7, 370
mürîd · 22, 89, 99, 100, 136, 177, 184, 257, 273, 302
Mürîd · 99, 100, 221, 314, 333
mürîde · 282
mürîdi · 214
mürîdim · 22, 24, 87, 99, 100, 138, 179, 207, 209, 234, 260, 271, 349
Mürîdim · 234
mürîdiñ · 316
mürsel · 212
mürşid · 99, 100, 114, 136, 177, 184, 198, 302, 306, 310, 366
mürşid · 346
mürşide · 214
mürşidi · 282, 320
mürşidim · 87, 99, 100, 179, 209, 234, 271
mürşidimiz · 113, 365
mürşidiñ · 100, 314, 318
müsâvidir · 89, 103, 199
müsâvîdir · 48, 174, 199
müseccel · 306
müsemmâñız · 174, 214
Müslümân · 223
müstecâb · 61, 219, 251
müstehlek · 283
müşâhiddir · 209
müşkil · 240
müşkilâtım · 99, 179
müşkillere · 224
müşkülât · 115, 366
müşküllere · 41, 280
müştakım · 220
müştakıñ · 333
mütedeyyin · 194
Mütevellid · 5, 368
mütâla · 279
müyesser · 302, 365
müzekkerdim · 191
müzeyyen · 194, 291
müznib · 334

N

n'ider · 91, 189, 271
N'ola · 240

nâfi · 282
nâfi'den · 8, 282
nağme · 152, 266
nağnu · 66, 153, 185, 186, 305
nâil · 365
nâka · 85, 312, 334
nağkâşdır · 21, 131, 183
nağl · 47, 211
nağle · 317
nağş · 101, 197, 269
Nağş · 183
nağşbend · 184
nağşbendim · 184
Nağşibend · 21, 131, 183
Nağşibend · 102, 365
Nağşibende · 104, 183
Nağşibendî · 12, 183
nağşibendî · 93, 333
Nağşibendî · 102, 365
nağşibendiden · 313
Nağşibendidir · 183
nağşibendidir · 112, 316, 347
nağşibendim · 24, 184
Nağşibendim · 99, 104, 136, 183, 184
nâliş · 334
nâm · 321, 359
namâz · 46, 56, 57, 58, 60, 69, 72, 73, 82, 83, 223, 224, 228, 230, 231, 235, 262, 263, 273, 371
namâza · 60, 347
namâzdır · 39, 49, 55, 56, 58, 59, 60, 68, 69, 72, 82, 213, 231, 232, 271, 300
namâzı · 82, 223, 230, 263, 347
namâzında · 228
namâzını · 228
namâzıyla · 228
namâzla · 300
namâzsız · 223
namâzsızlar · 73, 224
nâme · 32, 274, 321, 356
nāmıma · 323
nāmımız · 7, 123, 369
nāmıñ · 13, 42, 71, 176, 195, 255, 364
nāñıñ · 213
nā'il · 339, 371
na'im · 199
na'imdir · 348
Na't · 17, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327,

- 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336,
337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345,
346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354,
355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363,
364, 370, 372
na^ʿ tı · 175, 251, 286, 371
na^ʿ tñ · 15, 21, 93, 156, 181, 212, 238, 247, 271,
280, 303, 307, 315, 323, 325, 326, 331, 343,
344, 354, 363
na^ʿ tına · 197
na^ʿ tında · 353
na^ʿ tñda · 69, 326
na^ʿ tını · 94, 350
na^ʿ tñla · 184, 274, 333, 360
na^ʿ tñ · 359
na^ʿ tlı · 341
nā-puhte · 73, 221
nār · 37, 121, 152, 179, 207, 209, 215
nāra · 45, 216, 237, 290
nāsa · 260
Naşārā’dan · 23, 223
naşīb · 40, 63, 120, 174, 181, 217, 233, 234, 354
Naşīb · 305
naşibdir · 101, 359
Naşībim · 302
naşihat · 195, 248, 310
naşihatler · 246
Naşir · 249
naşirdir · 293
naşru’llāh · 205
nāṭik · 334
nāṭıkdır · 90, 182
naẓar · 70, 95, 96, 142, 207, 240, 260, 280, 300,
304, 328, 332
naẓardı · 219
nāẓım · 354, 358
nāẓır · 41, 280
nāẓırdır · 362
naẓır · 349
naẓiriñ · 326
naẓım · 55, 354
ne · 6, 14, 21, 30, 31, 32, 37, 39, 41, 42, 47, 49, 53,
75, 81, 113, 117, 121, 127, 131, 136, 138, 140,
157, 172, 174, 178, 179, 181, 186, 188, 192,
201, 202, 208, 215, 216, 220, 221, 222, 226,
227, 228, 236, 237, 239, 245, 258, 267, 288,
297, 311, 313, 332, 340, 351, 352, 366, 369
Ne · 39, 53, 78, 104, 128, 172, 193, 226, 230, 236,
283, 287, 298, 313, 315, 317, 323, 328, 330,
332, 342, 343, 348, 354
nebâtdır · 297
nebâti · 233
nebâtım · 210, 256
nebîdir · 250
Nebîler · 202, 229, 358
nebîlerden · 197
nebiyye · 214, 229
nebiyyî · 17, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178,
179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187,
188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196,
197, 198, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 206,
207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215,
216, 217, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226,
227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235,
236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244,
245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253,
254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262,
263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271,
272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280,
281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289,
290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298,
299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307,
308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316,
317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325,
326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334,
335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343,
344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352,
353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361,
362, 363, 364, 370, 372
nebiyyu’llāh · 43, 331
nebzecik · 51, 217
necât · 238, 267
Necât · 56, 231
necâtı · 247
Necâtı · 237
necâtım · 103, 360
necm · 198, 338
necmest · 113, 366
nedâmet · 35, 125, 218
neden · 75, 151, 233, 260, 292, 323
nedendir · 63, 233
nedir · 220
Nefehtu · 66, 209
nefes · 52, 294, 342
nefeslerimizi · 114, 366
nefis · 313
nefisdir · 90, 252
nefisle · 97, 229
nefislerimizi · 114, 366
nef’î · 80, 187
nefs · 25, 54, 74, 77, 78, 90, 118, 182, 208, 237,
241, 265, 278, 292, 294, 295, 296, 308, 342
nefsânî · 90, 151, 249, 295
nefse · 117, 144, 204, 267
nefsi · 75, 78, 90, 204, 251, 252, 291, 295, 305,
313, 314, 355
nefsî · 197, 292
nefsim · 14, 74, 90, 200, 216, 308
nefsime · 277
nefsimi · 241
nefsimiñ · 6, 369
nefsiñ · 39, 209, 255
nefy · 214
Nekîr · 32, 182
nem · 178
Nemrûd · 37, 121, 152, 209
nerden · 215
neş’esi · 316
neşr · 230, 306, 314, 367
neşrine · 155, 210
nev · 38, 101, 192, 344
nevâfil · 301
nevbet · 220
nev-cemâl · 38, 192
nev-civânlık · 5, 133, 368
neyin · 176

neylesün · 363
ni'ʾl · 139, 307
 ni'tdim · 219
 nice · 215, 222, 273, 274, 291, 340, 356
 nidā · 36, 59, 219, 221, 232
 nihāyet · 251
 nihāyetsiz · 319, 361
 nikāḥ · 22, 97, 228, 229, 251
 nikāḥa · 229
 nikāḥdır · 61, 75, 77, 251
 nikāḥen · 228
 Nikāḥen · 229
 nikāḥı · 22, 144, 228, 267
 Nıl · 124, 125, 205
 ni'amdan · 296
 ni'me · 365
 ni'met · 14, 48, 94, 104, 113, 142, 189, 202, 206, 298, 304, 351, 365
 ni'metden · 178
 ni'metdir · 21, 42, 81, 127, 172
 ni'meti · 303, 363, 371
 ni'metler · 6, 369
 nisān · 126, 175, 195, 242
 nişār · 359
 nisbe · 255
 nisyānda · 6, 369
 nişānı · 6, 259, 369
 nişinim · 362
 niyāz · 200, 331
 niyāza · 60, 347
 niyāzdır · 65, 213, 300
 niyāzen · 227
 niyāzım · 211
 niyāzımı · 178
 niyyetim · 80, 117, 118, 174, 236
 noḡsān · 258
 noḡsānı · 6, 369
 noḡsānımı · 315
 noḡsānıdır · 315
 Nūḥ · 37, 202
 nuḡās · 341
 Nuḡās · 235
 nuḡud · 201
 nūr · 21, 33, 42, 48, 55, 62, 71, 81, 82, 84, 92, 101, 105, 114, 127, 133, 136, 139, 141, 149, 172, 173, 197, 211, 223, 230, 252, 255, 266, 288, 295, 298, 307, 309, 338, 342, 353, 356, 360, 361, 366
 Nūr · 126, 288
 Nūr'dan · 126, 288
 nūra · 6, 105, 139, 140, 141, 197, 213, 243, 307, 308, 368
 nūrān · 197
 nūrdur · 82, 230, 307, 356
 nūrı · 49, 56, 232, 312, 371, 372
 nūrdır · 82, 361
 nūrum · 101, 197
 nūruñ · 67, 230, 307
 nuşḥ · 183
 nuşḥa · 44, 186, 258
 nuşret · 276, 349
 nuşretiñ · 11, 325
 nuşretle · 9, 123, 276, 321, 327

nūş · 184, 186, 239, 322, 365
 nūşum · 335
 nuṭṭı · 320
 nūbuvvet · 54, 94, 138, 265, 326, 350, 351
 Nūbuvvet · 345
 nūbüvvet · 34, 263, 331, 352
 Nūbüvvet · 206
 nūmādır · 80, 117, 174, 265
 nūmāyız · 206
 nūmūde · 69, 326
 nüzül · 28, 71, 196, 224, 277, 283, 294, 305
 nüzülüñ · 71, 294

O

o · 11, 12, 13, 27, 33, 48, 52, 55, 72, 79, 91, 94, 101, 102, 105, 123, 126, 130, 150, 156, 158, 178, 183, 186, 188, 196, 197, 226, 258, 260, 264, 289, 292, 293, 304, 308, 312, 322, 325, 327, 334, 336, 349, 352, 356, 360, 361
 odur · 138, 172, 234, 253
 oḡlum · 6, 7, 9, 10, 26, 133, 312, 346, 369, 371, 372
 oḡlumuñ · 372
 oḡlumuz · 8, 282
 oḡluñ · 243
 oḡınsa · 13, 176
 oḡu · 6, 7, 133, 172, 193, 246, 289, 369, 370
 oḡudanlar · 222
 Oḡudı · 30, 38, 277
 oḡuduk · 7, 123, 369
 oḡunañ · 365
 oḡundı · 364
 oḡundu · 272
 oḡundukça · 6, 133, 246, 369
 oḡundum · 179
 oḡunmaz · 179, 216, 235, 240, 253
 oḡunmuşdur · 282, 352
 oḡunsa · 246, 276, 290, 291, 329, 359
 Oḡunsam · 118, 236
 oḡunsun · 73, 221, 241, 248, 282, 294, 323
 oḡur · 21, 25, 29, 30, 33, 34, 38, 64, 83, 90, 93, 94, 95, 102, 104, 112, 132, 154, 156, 173, 175, 180, 181, 189, 190, 191, 194, 198, 200, 206, 211, 212, 222, 224, 233, 238, 239, 246, 247, 248, 253, 265, 271, 273, 274, 276, 277, 279, 281, 297, 298, 300, 301, 302, 304, 307, 310, 319, 320, 329, 358, 362, 371
 oḡurdı · 14, 39, 226, 231
 oḡurduk · 25, 137, 219
 oḡurdum · 191
 oḡurken · 245
 oḡurlar · 42, 71, 103, 207, 224, 255, 360
 oḡurmuş · 274
 oḡursa · 48, 225, 248, 290, 298, 309

 Oḡursa · 352
 oḡursam · 34, 52, 254, 315, 319, 336
 oḡursan · 303
 oḡurum · 195

oğuruñ · 90, 196
oğuruz · 222
oğuyanlar · 222
ol · 5, 6, 7, 9, 14, 26, 27, 40, 43, 46, 60, 65, 68, 73,
75, 90, 116, 119, 121, 127, 137, 143, 153, 155,
185, 193, 194, 197, 215, 221, 223, 224, 226,
229, 232, 242, 249, 252, 256, 258, 268, 274,
280, 283, 297, 306, 307, 325, 331, 351, 365,
367, 368, 369
ola · 154, 240
olan · 7, 26, 47, 64, 113, 114, 115, 214, 219, 228,
229, 246, 253, 278, 315, 317, 365, 366, 369, 372
oldı · 6, 30, 33, 37, 69, 80, 89, 91, 103, 104, 117,
120, 126, 137, 143, 174, 175, 179, 189, 191,
200, 201, 202, 214, 217, 219, 220, 230, 239,
246, 250, 254, 255, 275, 288, 289, 308, 331, 369
oldıysa · 53, 244
olduğ · 62, 223
olduğça · 52, 72, 207, 275
oldum · 8, 72, 79, 86, 97, 99, 101, 155, 178, 184,
187, 188, 220, 221, 321, 327, 359
olduñ · 128, 185
oldur · 82, 214, 239
olınmaz · 21, 186
olma · 74, 118, 208, 241
olmak · 22, 257, 323, 361
olmakdır · 99, 221
olmam · 75, 183, 249
olmaz · 43, 44, 47, 48, 49, 50, 63, 76, 77, 78, 82,
83, 90, 97, 121, 122, 135, 138, 141, 173, 179,
181, 190, 194, 195, 203, 204, 211, 215, 220,
223, 230, 233, 235, 247, 250, 251, 252, 268,
291, 294, 301, 310, 324, 347, 349, 350, 352, 360
olmazlar · 207
olmazsa · 218
olmuş · 101, 118, 141, 197, 246, 261
olmuşdur · 25, 172, 194, 228, 278
olsa · 10, 32, 126, 128, 185, 202, 233, 234, 238,
255, 256, 259, 292, 301, 343, 348, 371
olsalar · 223
olsam · 178, 303
olsun · 6, 7, 9, 40, 44, 61, 99, 120, 133, 136, 140,
184, 213, 217, 219, 249, 251, 258, 290, 292,
306, 315, 325, 346, 349, 360, 369
olunca · 5, 116, 117, 173, 204, 368
olundi · 371, 372
olunduğça · 32, 356
olunmaz · 7, 318, 370
olunmazsa · 216
olup · 191, 198, 227, 371
olur · 25, 54, 90, 126, 139, 182, 193, 199, 210, 212,
215, 220, 222, 234, 237, 238, 241, 246, 258,
268, 288, 298, 306, 321, 334, 338
olur mıyum · 86, 184
olurken · 88, 245
olursa · 278
on · 5, 7, 8, 37, 47, 99, 101, 116, 123, 177, 190,
202, 289, 321, 368, 370, 371
ondan · 300
onulmaz · 334
oruc · 62, 223
orüc · 62, 72, 227, 228
Oşmān · 84, 212, 243, 244, 318, 360

Oşmānī · 324
otlar · 151, 295
otuz iki · 50, 177
oğurmuş · 274, 327
oynar · 14, 77, 130, 204, 269, 283

Ö

öğren · 298
öksüs · 243
ölürsem · 73, 241
Ömer · 84, 212, 243, 244, 318, 360
ömr · 10, 371
ömrümüz · 188
ömrüm · 7, 47, 82, 135, 233, 291, 369
ömrüñ · 10, 359, 371
ömrüni · 251
ömürdür · 271
öpdüm · 8, 188, 282
öpsem · 57, 331, 339
öte · 30, 31, 188
öteñ · 33, 91, 156, 196, 238
öter · 93, 154, 156, 181, 250, 270
öterler · 274
özr · 347

P

pādişāh · 114, 239, 366
pādişāhdır · 308
pādişāhı · 112, 114, 183, 347, 366
pādişāhıdır · 293
pādişāhımdır · 238
pādişāhımız · 7, 369
pādişāhında · 282
pādişāhinem · 320
pāk · 281
pākdır · 104, 298
pākım · 104, 183
pākī · 340
pākım · 258
pākımsıñ · 349
pākıñız · 364
panzehri · 246
par par · 307
pās-bān · 9, 119, 129, 337, 367
pāyān · 235, 261, 297, 334, 357, 361
peder · 10, 132, 346
pederi · 371
Pederi · 371
pek · 7, 46, 61, 156, 186, 201, 296, 300, 354, 370
peliddir · 211
penāhı · 323
pencere · 140, 213
pençsenbededir · 372
pendim · 183
per · 54, 273
Per · 141, 364
perde · 188
perestim · 362

perişân · 203
 perişân · 154, 212, 215, 261
 pertev · 255
 pervâne · 88, 103, 180, 330
 pervaneyim · 22, 141, 258
 pervâz · 330
 perverd-gârmız · 7, 370
 peşinen · 99, 179, 229
 peydâ · 139, 321
 peygamber · 43, 98, 331, 363, 366
 peygamberi · 365
 peygamberisiñ · 74, 136, 325
 puñarır · 281
 pîr · 8, 101, 102, 155, 188, 321, 332, 359, 365
 pîrdır · 101, 344
 pişir · 210
 pişirdim · 215
 pişmânımız · 5, 368
 piyâde · 72, 98, 206, 225
 post · 362
 pûder · 157, 203
 puñarır · 297
 put · 209
 put-perest · 183
 pür · 89, 115, 221, 261, 357, 366
 pürhân · 232
 pürsân · 140, 198
 püt · 362

R

râ · 334
 Rabb · 25, 36, 126, 137, 218, 219, 367
 Rabbânî · 113, 114, 365, 366
 Rabbî · 61, 245, 251
 rabbikum · 91, 329
 Rabbikum · 91, 206
 Rabbim · 371
 Rabbiñ · 37, 277
 râbıta · 183
 râbıtam · 12, 21, 104, 105, 131, 183, 197
 rabt · 183
 rabtım · 104, 183
 râci · 189
 rağbet · 229, 251
 rağbeti · 328
 rāh · 7, 9, 123, 179, 292, 313, 336, 342, 343, 344, 367, 370
 rāhat · 60, 262, 283, 288
 rāhatdır · 299
 rāhatım · 254
 rāhında · 226
 Raḥīm'den · 27, 287
 raḥimden · 123, 156, 312
 raḥimdir · 222, 293, 348
 raḥimim · 82, 361
 raḥimsin · 79, 174
 raḥm · 371
 raḥman · 104, 337
 raḥmān · 322
 Raḥmān · 289
 raḥmānı · 203, 255

raḥmānı · 172
 raḥmet · 6, 10, 52, 53, 100, 133, 142, 144, 177, 182, 186, 218, 235, 236, 240, 242, 255, 267, 287, 293, 309, 310, 324, 332, 336, 337, 345, 351, 361, 363, 365, 369, 372
 raḥmetde · 153, 333
 raḥmetden · 58, 60, 328, 344
 raḥmetdir · 27, 192, 214, 261, 276, 287, 314, 316, 322, 338, 362
 raḥmete · 278
 raḥmeten · 356, 365
 Raḥmeten · 258
 raḥmeti · 26, 216, 222, 265, 269, 303, 350
 raḥmetiñ · 219, 315, 341, 361
 raḥmetindendir · 151, 263
 raḥmetiniñ · 6, 369
 raḥmetle · 265, 281, 356
 raḥmetler · 197
 Raḥmetu'llāh · 10, 143, 372
 raḥamdan · 323
 ramazāna · 227
 ra' nā · 179, 335
 ravza · 7, 50, 52, 71, 79, 102, 124, 144, 150, 151, 155, 178, 180, 189, 205, 210, 243, 263, 273, 311, 322, 339, 340, 344, 352, 362, 370
 ravza · 355
 ravzañ · 200, 269
 ravzana · 49, 189, 190, 336
 ravzanda · 57, 130, 150, 158, 178, 339
 ravzanı · 94, 150, 178, 331, 339, 341, 350
 ravzañız · 64, 191
 rāzı · 249
 rāzıyım · 97, 236
 rāzi · 189, 366
 Rebî · 222
 receb · 9, 132, 346
 Receb · 9, 346, 371, 372
 red · 302
 refik · 68, 193
 refikim · 180, 193, 236, 292
 refikimdir · 52, 235, 336
 ref · 246
 reh · 101, 359
 reh-ber · 323, 352
 reh-berim · 33, 208
 rehdır · 347
 reh-güzārım · 314
 reis · 207
 remlest · 113, 366
 remz · 226, 297
 Remzi · 372
 Remzî · 312
 renc · 334
 re'sis · 257, 365
 re'sime · 6, 139, 141, 368
 resm · 324
 Resūla'llāh · 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 21, 22, 24, 25, 27, 29, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 55, 56, 58, 60, 61, 63, 64, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 112, 117, 119, 121, 123, 124, 125, 126,

- 127, 128, 129, 130, 131, 133, 134, 135, 136, 137, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 149, 150, 151, 152, 153, 155, 156, 157, 158, 167, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 370, 371, 372
- resûle · 212, 239
 Resûlu'llâhımız · 5, 368
 reşâdet · 115, 366
 reşiddir · 42, 225
 revâ · 234, 267
 revâdir · 99, 179, 241
 revâfîz · 302
 reyhân · 33, 91, 123, 156, 157, 196, 312, 352
 rezâ'il · 339
 rezîl · 44, 173, 178
 Rıdvânı · 50, 340
 rızâ · 335
 Rızâ · 49, 56, 69, 231, 236, 278, 361, 367
 rızâda · 318
 rızâdır · 80, 117, 151, 174, 268
 rızau'llâh · 348
 rızâya · 240
 Rızâya · 97, 236
 rızâyâ · 298
 rızkı · 251, 305
 rızkıma · 65, 68, 223
 rızkıma · 249, 251
 rızku'llâh · 249
 ricâ · 24, 79, 178, 337, 357
 Ricâ · 341
 ricâdır · 151, 268
 ricâi · 247
 risâlet · 7, 151, 263, 265, 314, 338, 351, 370
 risâletden · 331, 352, 353
 riya · 80, 253
 riya'dan · 236
 riya'dır · 290
 riyaî · 80, 117, 174
 riyanî · 62, 227
 riyasız · 47, 208
 riya'zât · 97, 229
 riya'zetle · 78, 97, 236, 291, 305, 355
 rû · 101, 344
 Rûfâ'î · 115, 366
 rûh · 209
 rûh · 66, 90, 91, 117, 180, 182, 189, 192, 201, 208, 209, 247, 290, 291, 304, 329
 rûha · 308, 336
 rûhânı · 205
 ruhânî · 51, 230
 rûhânî · 235
 rûhânî · 24, 44, 70, 94, 103, 131, 191, 196, 208, 213, 255, 262, 269, 272, 273, 274, 293, 299, 300, 301, 304, 305, 311, 319, 327, 350
 rûhdur · 71, 294
 rûhı · 6, 133, 247, 274, 369, 371
 rûhlarımıza · 113, 365
 ruḥşat · 229
 rûhum · 33, 91, 94, 103, 189, 196, 213, 270, 284, 304, 322, 323, 345
 rûhuma · 52, 124, 235, 247, 270, 336
 rûhumdur · 291
 rûhumuz · 277
 rûhuñ · 57, 262, 273, 297
 rûhuna · 259
 Rûm · 8, 124, 281
 Rûma · 5, 116, 124, 127, 226, 368
 Rûmeli'ni · 5, 124, 368
 Rûmî · 114, 366
 rumûz · 310
 rûşen · 355
 rûşenâ · 52, 342
 rûz · 5, 22, 26, 44, 45, 96, 140, 141, 142, 153, 193, 214, 234, 258, 261, 272, 306, 309, 324, 325, 329, 359, 364, 365, 368
 rûzgârı · 38, 176
 rûcû' · 184, 189
 rûkn · 60, 344
 rumûz · 350
 Rûmûz · 339
 rû'yâda · 156, 279, 354
 rûsûldür · 266
 rûzgâr · 123, 144, 156, 218, 312
-
- S**
- Şabâvetden · 281
 şâbıkdır · 89, 220
 şabır · 299
 Şabırdır · 53, 265
 Şabî · 47, 190, 286
 Şabiken · 252
 Şabiler · 43, 86, 335
 şâbit · 365
 şabr · 45, 78, 349
 şabrı · 360
 saçarlar · 222
 saçıldı · 230
 şad · 85, 312
 şadâ · 156, 322
 şadâkân · 155, 156, 352
 Şadânız · 364
 şadâsı · 176, 196, 301, 356
 şaddaknâ · 278
 Şadef · 201

- şādık · 60, 80, 88, 103, 197, 253, 268, 298, 330, 334
 şadırda · 21, 42, 81, 127, 172
 şadırında · 201
 şadrında · 362
 Şadriddin · 366
 Şafa · 144, 267
 şafā · 51, 64, 91, 99, 136, 184, 217, 220, 232, 238, 241, 249, 251, 260, 268, 277, 293, 315, 329, 334, 371
 Şafā · 93, 181, 208, 232, 238
 şafādārem · 232
 Şafādır · 182, 328
 şafāsın · 154, 250
 şaff · 64, 315
 şağā'ir · 246
 şağırdır · 53, 244
 şahābe · 84, 212, 311
 şahābeñ · 14, 85, 116, 127, 226
 şahābendir · 84, 212
 şahibi · 113, 115, 365, 366
 şahibu · 114, 366
 şahih · 9, 119, 127, 314
 şahihe · 239
 şahrā · 121, 153, 207, 333, 353
 şahrāda · 153, 237
 şahrāsını · 122, 333
 sā'ile · 246
 sā'ilem · 234
 sā'im · 227
 sakā · 317
 Şakalım · 339
 şakalımla · 79, 150, 178
 şakalımdan · 44, 212, 353
 şakın · 223
 şakın · 303
 Şakın · 23, 223
 şakıl · 235
 şaklar · 27, 194
 şaklasun · 236
 şala · 192
 şalā · 126, 186, 262, 264
 Şalat · 211
 şalāt · 57, 62, 355
 Şalāt · 44, 55, 173, 176, 213, 234, 263, 311
 şalātım · 55, 360
 şalātuyla · 57, 62, 355
 şalātu · 365
 sâlik · 101, 197
 sâlike · 100, 177
 sâlikini · 114, 366
 şalla'llāhu · 17, 172, 173, 174, 175, 177, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 363, 364, 367, 370, 372,
 şallar · 138, 351
 şallū · 29, 189, 190, 239
 Şalmān · 5, 124, 368
 şalmaz · 252
 saltanat · 54, 326
 şamān · 227
 Şamedānī · 114, 366
 şameddir · 24, 330
 sanā · 255
 saña · 5, 25, 33, 44, 74, 99, 104, 118, 128, 137, 144, 173, 185, 200, 208, 218, 219, 221, 224, 229, 282, 285, 294, 306, 321, 341, 368
 Saña · 72, 85, 90, 222, 227, 228, 287, 312
 sañadır · 176, 360
 sancāğ · 5, 124, 125, 274, 368,
 sancāğı · 226
 sancāk · 135, 229, 335
 şānī^c · 34, 258, 336
 Şanurlar · 24, 208
 şanursam · 278
 sa'adet · 5, 25, 60, 128, 133, 138, 185, 194, 224, 234, 250, 251, 262, 279, 287, 365, 368
 sa'adette · 60, 197, 203, 243, 354
 sâ'at · 371
 sa' deyk · 192
 sâ'il · 278
 sâ'ile · 270
 sâ'ilem · 258
 sâ'ilim · 217
 şararmış · 227, 356
 Şararmış · 227
 sarāy · 58, 71, 88, 103, 188, 318, 330
 sarāya · 212
 sarāyımdır · 212
 sarāyında · 345
 şarf · 245, 315
 sarhoşlarından · 184
 şarrāf · 130, 316
 Şatılmaz · 235
 şatıldı · 230
 şatırda · 113, 276
 şavāba · 329
 şavābdır · 206
 şavmi · 57, 62, 355
 şavt · 317
 şavur · 89, 137, 143, 175
 sāyebān · 6, 139, 141, 368
 sāyebānsın · 141, 364
 sāyende · 228
 sāyendedir · 177
 sāyesi · 48, 141, 173
 şebātdır · 83, 297
 şebātım · 210, 256, 360

- sebeb · 365
 sebebdir · 103, 205, 225
 sebebsin · 26, 222
 sebîlî'llâh · 78, 355
 seccâdei · 60, 61, 197, 296
 secde · 340
 secdede · 60, 347
 Şedâ · 238
 sefâhet · 202
 sefer · 14, 24, 142, 184, 189, 226
 Sefer · 226
 sefîhdir · 182
 sefine · 114, 257, 332, 366
 sefinem · 207
 seḥâb · 116, 144, 191, 195, 197
 Seḥâb · 144, 186, 224
 seḥâbı · 144, 189
 seḥâbsın · 213
 seḥâvet · 241, 314
 seher · 296
 seḥer · 14, 27, 57, 60, 102, 142, 189, 197, 200, 207, 233, 238, 254, 256, 259, 262, 264, 270, 273, 274, 287, 303, 312, 339
 Seher · 77, 131, 238, 269, 274, 311
 seḥerde · 271, 276, 319, 338
 seḥer-gâhî · 103, 191
 seḥerler · 353
 seḥerlerde · 333
 sehîl · 329
 şeḳâleyin · 365
 sekiz · 7, 8, 9, 46, 47, 48, 49, 56, 75, 82, 101, 123, 125, 126, 132, 134, 175, 181, 190, 199, 219, 221, 231, 232, 237, 239, 251, 274, 289, 300, 321, 346, 370, 371
 sekizde · 371
 sekr · 96, 309
 sekrân · 45, 96, 130, 324, 335
 seksen · 5, 124, 368
 selâm · 44, 77, 85, 173, 176, 200, 212, 223, 239, 263, 269, 296, 302, 311, 312, 332, 354, 355
 selâmdır · 7, 370
 selâmet · 205
 selâmı · 14, 29, 49, 142, 189, 190
 selâmım · 211, 328, 360
 selâmu · 365
 seleknâ · 365
 selem · 198, 208, 285, 296
 selîmim · 243, 361
 sellem · 17, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 370, 372
 semâ · 28, 96, 142, 202, 269, 328
 semâda · 28, 286
 semâdan · 116, 144, 191, 197
 Semâvât · 225
 semâvâta · 36, 218
 Semâvâta · 56, 58, 69, 72, 231
 semen · 156, 354
 semî' dir · 359
 semî'nâ · 33, 127, 205, 206, 215, 272
 semm · 44, 218
 sen · 6, 14, 39, 42, 43, 45, 46, 98, 121, 124, 137, 216, 221, 222, 225, 235, 238, 245, 247, 255, 258, 275, 288, 292, 323, 325, 331, 332, 351, 363, 369
 senâ · 219
 şenâda · 318
 sende · 173, 199, 209, 212, 213
 senden · 14, 37, 142, 176, 189, 195, 213, 217, 218, 256, 277, 340, 370
 sene · 9, 132, 346, 372
 Sene · 83, 367
 seneddir · 27, 187
 senesi · 371
 seni · 7, 26, 97, 188, 219, 281, 318, 369
 senin · 201
 seniñ · 7, 12, 21, 36, 42, 57, 73, 84, 89, 90, 103, 136, 138, 140, 177, 180, 184, 192, 199, 200, 201, 209, 211, 212, 220, 222, 225, 241, 244, 247, 258, 262, 271, 274, 280, 320, 333, 364, 369
 Seniñ · 103, 198, 220, 221, 222, 225, 228, 296
 seniñçün · 136, 192
 seniñdir · 50, 136, 149, 173
 seniñle · 14, 48, 144, 199, 218, 351
 seniyyen · 229
 sensin · 42, 116, 174, 195, 199, 218
 sensiñ · 10, 39, 59, 91, 132, 192, 200, 218, 229, 234, 243, 250, 255, 345, 346
 sensiz · 138, 140, 192
 se' iddir · 242
 se' ide · 325
 se' üd · 203
 se' üdı · 203
 serâce · 307
 şerâda · 130, 316
 ser-â-pâ · 298
 ser-â-pâ yâ · 351
 ser-â-ser · 74, 136, 325
 serdi · 61, 296
 Serendib · 36, 126, 218
 serer · 60, 197
 sereyândır · 310
 ser-ḥoş · 324
 Serindib · 192
 sermâye · 82, 135, 291
 ser-mâyemiz · 201
 ser-mâyesiz · 132, 344

- ser-^caskerdir · 85, 193, 226
 ser-te-ser · 101, 167, 197, 238
 server · 114, 366
 setr · 371
 şevāb · 113, 366
 şevāb · 79, 150, 178
 şevābdan · 32, 356
 şevābdır · 102, 220, 250, 273
 Şevābı · 310
 Şevābım · 79, 150, 178
 Şevāblar · 73, 271
 şevābmış · 307
 sevād · 120, 214
 sevdā · 5, 14, 50, 150, 157, 178, 212, 240, 275, 352, 368
 sevdiğim · 72, 207, 225
 sevenlerden · 259
 sever · 212, 271, 311
 Severse · 221
 seversem · 37, 277
 sevgili · 6, 369
 sevindi · 38, 277
 sevindik · 81, 149, 173
 sevindim · 179, 237, 286, 291, 346, 363
 sevindir · 88, 245
 sevinsün · 180, 294
 sevişdir · 304
 sevişmişler · 131, 191
 sevmeyen · 85, 211
 sevmez · 259
 Şevr'den · 126, 288
 seyf · 11, 205, 243, 278, 279
 seyfi · 25, 194
 seyfidir · 292
 seyfini · 308
 seyfu'llāh · 206
 Seyhān · 122, 205
 seyl · 274
 seyller · 293
 seyr · 58, 71, 93, 152, 154, 181, 182, 207, 271, 285, 318, 330, 333
 seyyāhda · 284
 seyyāhım · 212
 seyyidinā · 365, 367
 seyyidu · 365
 sezā · 150, 178, 197, 332
 sezādır · 326
 şiddik · 235
 Şiddik · 102, 365
 şıdk · 44, 173
 şıfāt · 97, 188, 332
 Şıfāt · 338
 şıfātūn · 34, 79, 174, 194, 269, 362
 Şıfātūn · 294
 Şıfātūn · 294
 şıfātından · 338
 şıfātü · 15, 353
 şıfra · 212
 şıgındık · 218
 Şıgındıñ · 69, 299
 şıhhat · 95, 220, 239, 246, 250, 267, 282
 şıkıldı · 192
 şıkıldık · 200
 şırāt · 313
 şırātı · 26, 46, 262
 Şırātı · 45, 46, 47, 83, 190, 211, 245, 273, 300
 şırātından · 238
 sırr · 88, 198, 208, 235, 266, 289, 324
 sırra · 235
 sırrıma · 33, 34, 94, 136, 139, 266, 304, 326, 336, 338
 Şıyām · 65, 213
 Sidre · 58, 71, 294, 318
 Sikender'le · 40, 120, 280
 sikke · 331
 silāhdır · 305
 silsem · 339
 silüp · 79, 150, 178
 sım · 235, 248, 332
 simā^c · 176
 sīmiñ · 261
 Sīnā · 126, 181, 280
 Sīnā'dır · 41, 308
 sīne · 295
 sinnimiz · 5, 116, 368
 sipāriş · 334
 sirāc · 50, 59, 257, 340
 sīretim · 182
 siretli · 13, 264
 sivā · 14, 275
 sivār · 72, 275
 siyāh · 101, 129, 138, 179, 250, 305, 344, 371
 siyāmı · 62, 223
 siyāset · 313
 siz · 223
 sofrā · 103, 113, 213, 290, 299, 304, 314, 365
 sofrasına · 14, 142, 189
 şöhet · 260
 şoldığım · 188
 şolmaz · 356
 şorar · 247
 Şordum · 278
 şormañ · 223
 söyle · 302
 söyledim · 286, 363
 söyler · 49, 89, 126, 141, 181, 187, 193, 202, 207, 221, 226, 259, 279, 282, 354, 357
 söyleriz · 214
 söylesün · 221
 söyleyen · 371
 söyleyüp · 223
 söyünmez · 143, 185
 söz · 192, 290
 sözdür · 43, 310
 sözi · 172, 227
 sözini · 226
 sözler · 246
 sözli · 172
 sözlü · 138, 327
 sözü · 63, 130, 150, 158, 178, 233
 sözüñ · 59, 257, 298, 324, 332, 359
 Şu · 13, 204
 şubha · 222, 227
 subhānī · 114, 172, 241, 306, 366
 Şuçumı · 116, 218
 şüfidir · 182

suhûletle · 251
 sukûta · 25, 194
 Şular · 215
 sulţān · 9, 33, 39, 116, 119, 127, 128, 194, 206, 226, 320, 332, 367
 Sulţān · 9, 119, 127, 314
 Sulţān'da · 7, 123, 370
 sulţāna · 79, 178
 sulţāndır · 78, 306, 348
 sulţānı · 9, 42, 91, 117, 119, 127, 172, 201, 251, 304, 329, 367
 sulţānım · 127, 187, 194
 sulţānıma · 24, 337
 sulţānımız · 7, 370
 sulţānıñ · 188
 sulţānıyız · 98, 206
 sulţānı · 208
 sulţānlar · 84, 360
 sunūhātı · 173
 su'āl · 29, 32, 96, 175, 179, 201, 216, 224, 252, 279, 309, 353
 su'āline · 363
 su'āle · 353
 süre · 50, 67, 272, 277, 289, 309
 şūret · 255
 şūretā · 43, 78, 88, 182, 210, 332, 348
 şūreti · 183
 şūretle · 32, 216
 şūrī · 229
 surūra · 56, 231
 şuşuzdur · 201
 şuyu · 176, 259, 343
 suyūfiyla · 209
 şuyumdur · 263
 şuyun · 222, 281
 şuyuñ · 297
 Sūzişle · 365
 sübhān · 51, 230
 sübüldür · 266
 süd · 12, 77, 86, 134, 180, 269, 286
 südden · 12, 13, 27, 121, 155, 183, 264, 268, 313, 359
 süddür · 13, 264
 südi · 12, 13, 74, 180, 201, 264
 südle · 12, 183, 190, 286
 südli · 286
 südlü · 12, 86, 134, 180
 südüm · 286
 südüñ · 12, 47, 95, 173, 190
 sükūt · 97, 188, 259
 sükūta · 360
 sülālem · 219
 Süleymān · 38, 39, 121, 128, 176, 258, 332
 şümme · 97, 295, 351
 sūnbül · 93, 156, 181, 367
 sūnbüle · 33, 91, 156, 196
 sūnbülüñ · 157, 352
 sūnbülünden · 156, 322
 sūnnet · 77, 204, 228, 354
 sūnnete · 251
 sūnneti · 173
 süpürsem · 79, 150, 178, 339
 sürerdim · 7, 123, 370

sürersem · 339
 Şüreyyā · 119, 128, 254
 sürmedi · 10, 371
 sürsem · 50, 52, 57, 94, 102, 150, 178, 322, 331, 339, 340, 350
 sürür · 14, 245, 269, 277, 281, 290, 351
 sürūra · 29, 279, 303, 331
 sürürumdur · 312, 372
 sürüldi · 51, 230
 süründükçe · 286
 sürürüz · 222
 süvār · 72, 89, 114, 220, 327, 366
 süvārī · 98, 206
 süveydā · 212

Ş

şād · 6, 133, 352, 369
 şādmān · 62, 223
 şafā'atle · 188
 şāfi · 345
 şāfi'ī · 5, 153, 368
 Şāfi'ī · 120, 214
 şāh · 27, 72, 102, 112, 114, 127, 129, 187, 192, 194, 195, 305, 306, 321, 327, 337, 347, 351, 365, 366
 şāha · 39, 61, 103, 128, 320, 332, 357, 358
 şāhādır · 6, 368
 şāhāne · 349
 şāhım · 263
 şāhıñ · 258
 şāhısıñ · 263
 şāhid · 32, 356
 şāhiddir · 287, 339
 şāhidim · 5, 153, 368
 şaķ · 201
 şānıñ · 178
 Şa'ban · 83, 367
 Şa'banu'l-mu'azẓamuñ · 83, 367
 şā'iri · 354
 şarāb · 44, 49, 51, 75, 184, 192, 225, 230, 237, 239, 247, 267, 273, 277, 293, 319, 322, 335, 341, 348, 362, 365
 şarābıdır · 51, 277
 şarābım · 135, 216
 şarābından · 82, 237, 239, 324
 şarābını · 200
 şarṭ · 55, 213
 şaşırdı · 75, 260
 şaşırdım · 153, 207, 215
 şaşkıñ · 141, 193, 225
 şaşmaz · 351
 şaşup · 79, 178
 Şāẓzenüş · 185
 şeb · 22, 141, 193, 258, 342, 343, 365
 şecā'atde · 84, 318
 şecere · 177
 şefā'at · 12, 25, 27, 35, 36, 44, 72, 90, 116, 125, 126, 131, 134, 137, 140, 141, 142, 144, 178, 182, 193, 195, 197, 216, 217, 218, 219, 222, 227, 234, 246, 248, 254, 276, 284, 306, 311, 320, 354, 366

- Şefâ'at · 222, 247, 359, 370
 şefâ'atçı · 219
 şefâ'atdır · 340
 şefâ'atın · 228
 şefâ'atına · 371
 şefâ'atle · 46, 137, 275, 306, 325
 şefâ'atlü · 22, 123, 233
 şefâ'atsiz · 238
 şefikîm · 8, 282
 şefî' · 116, 127, 197, 226, 370
 şefî'î · 10, 132, 346
 şefî'im · 7, 370
 şefkat · 134, 254
 şefkatlü · 6, 369
 şehâdet · 55, 354
 şehideyne · 78, 360
 şehin · 39, 121, 258
 şehri · 183, 227
 şehre · 62, 227
 şehri · 78, 220, 230, 348
 şehridir · 89, 220
 şehriñ · 14, 275, 293
 şehrinde · 89, 177, 249, 274, 285, 362
 şehrinten · 248
 şehrine · 193
 şehrinî · 65, 125, 189, 331
 şehvet · 49, 75, 79, 178, 237
 şehvete · 204
 şehvet-perest · 79, 178
 şeh-zâdeniñ · 84, 211
 şeker · 217
 şekk · 177, 272
 şekkeri · 155, 359
 şekûruñ · 338
 şem' · 180
 şem'ini · 140, 234
 şems · 6, 61, 136, 139, 141, 196, 198, 260, 338, 341, 342, 349, 353, 368
 şemsi · 54, 139, 198, 222, 321, 326, 354
 Şemsiddîn · 366
 şemsine · 96, 142, 328
 şemsini · 266
 şer · 26, 32, 182
 Şerâfetle · 243
 şerbeti · 222, 267
 şerbetleri · 217
 şeref · 119, 128, 254
 şerefdir · 71, 294
 şerh · 21, 34, 88, 186, 208, 225, 248, 309, 312, 318, 322, 334, 372
 şerhi · 15, 325
şerîf · 9, 17, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 370, 371, 372
 şerîfdir · 49, 177, 225, 359
 şerîfiñ · 372
 şerîfiñ · 371
 şerîfiñle · 89, 103, 199
 şerîfleri · 114, 366
 şerî'at · 9, 13, 33, 43, 50, 55, 63, 71, 88, 93, 100, 104, 105, 119, 122, 124, 125, 126, 127, 128, 136, 149, 152, 154, 173, 181, 183, 185, 195, 198, 200, 205, 208, 224, 229, 252, 256, 257, 260, 261, 264, 270, 281, 282, 289, 310, 314, 323, 346, 351, 354, 367
 şerî'atdan · 198, 207
 şerî'atde · 78, 360
 şerî'atdır · 93, 128, 156, 181, 198, 205, 254, 255, 272, 282, 362
 şerî'atla · 26, 119, 128, 175, 194, 254
 şer'a · 7, 192, 205, 370
 şer'an · 183
 şer'en · 47, 144, 267, 278
 şer'î · 191
 şer'u'llâh · 209
 şerre · 283
 şerrinden · 218
 şevâhid · 88, 208
 şevkiñle · 336
 şeydir · 55, 213
 şeye · 214
 şeyh · 101, 112, 114, 183, 276, 344, 349, 351, 366
 şeyhdir · 202
 şeyhe · 99, 221, 329, 349
 şeyhi · 205
 şeyhî · 22, 257, 371
 şeyhidir · 214
 şeyhu'l · 327
 şeyle · 228
 şeytân · 14, 49, 74, 75, 90, 116, 118, 200, 201, 208, 216, 218, 237, 245, 249, 260, 292, 308, 327, 330
 şeytâna · 308
 şeytândan · 75, 249
 şeytâmı · 75, 77, 237, 251
 şeytânîñ · 308
 şeytânî · 117, 201
 şeytânla · 249
 şiba'dır · 276
 şibe' · 12, 180
 şifâ · 22, 56, 93, 123, 181, 185, 188, 203, 231, 233, 242, 243, 247, 285
 şifâda · 316
 şifâdârî · 282
 şifâdır · 33, 51, 190, 208, 217, 220, 221, 225, 246, 267, 277, 290
 şifâlar · 282
 şifâsı · 77, 204, 289

şikāyet · 219
 şikestim · 362
 şimdi · 5, 12, 35, 38, 50, 90, 93, 133, 173, 177, 180,
 181, 192, 193, 209, 212, 215, 218, 222, 234,
 267, 368
 şimşegi · 126, 288, 298
 şinās · 333
 şirîn · 138, 327
 şirîn · 172
 şirk · 80, 187
 şirkdir · 80, 253
 şirki · 80, 117, 174
 şişe · 313
 şol · 154, 240, 275
 şöhet · 237, 313
 şöhetden · 292
 şöhrete · 118, 236
 şöhreti · 259
 Şu · 214
 şuhūduñ · 338
 şukka · 172
 şu‘arā · 354
 şurbu · 76, 317
 şübhe · 84, 211, 270
 şübhem · 193
 şübhemiz · 26, 222, 223
 şübhesiz · 51, 227, 277
 şühūda · 326
 şükra · 340
 şükür · 45, 78, 174, 188, 349
 Şükür · 8, 123, 222, 274, 281
 şürbü · 246
 şürü · 60, 347

T

tā · 42, 44, 71, 96, 130, 186, 215, 218, 255, 258,
 335
 Tabaşbuş · 101, 332
 tāt · 39, 58, 84, 121, 185, 226, 234, 258, 265, 360
 təcīm · 177, 198
 taḥaḥkuḥ · 25, 357
 taḥammül · 176, 235
 Taḥammül · 275
 taḥiyyāt · 355
 taḥiyyatda · 174
 taḥkik · 280
 taḥşil · 7, 123, 224, 236, 370
 taḥşile · 6, 369
 taḥşili · 8, 282
 taḥşilimiz · 5, 124, 368
 taḥt · 38, 39, 121, 176, 258
 taḥte · 130, 316
 taḥtına · 9, 119, 127, 314
 taḥaddes · 365
 taḥarrüb · 174
 taḥdir · 234, 282
 taḥdirim · 267
 taḥdirimiz · 7, 370
 taḥdirine · 329
 taḥneḥ · 6, 369
 taḥrîr · 8, 236, 282

taḥsīm · 212, 254
 taḥvā · 129, 305
 tamām · 62, 179, 220, 223, 230, 248
 tamāmı · 345
 tamāmım · 78, 96, 142, 328, 360
 ta‘aḥḥul · 235
 ta‘ālā · 17, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179,
 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188,
 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197,
 198, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207,
 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216,
 217, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227,
 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236,
 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245,
 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254,
 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263,
 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272,
 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281,
 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290,
 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299,
 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308,
 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317,
 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326,
 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335,
 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344,
 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353,
 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362,
 363, 364, 365, 370, 372
 ta‘ālādan · 278
 Ta‘ālādan · 185
 ta‘āleyk · 191, 227
 ta‘aşşuk · 38, 90, 192, 222, 248
 ta‘aşşukla · 94, 350
 ta‘līm · 278, 313
 ta‘līme · 349
 ta‘līmī · 319
 ta‘mīr · 263, 335
 ta‘rif · 120, 214
 ta‘zīm · 227
 tāriḥ · 5, 99, 177, 368
 tāriḥinde · 371
 tarikat · 198
 tārumār · 308
 Taşavvūf · 22, 87, 257
 taşdik · 173, 214, 297
 taşdikim · 239
 taşdikimiz · 7, 370
 taşdikiñ · 339
 taşın · 331
 taḥhîr · 272
 taḥliḥ · 229
 tāze · 45, 272
 tebeddül · 306
 teberrā · 292
 teberrük · 192
 tecāvüz · 238
 tecdîdi · 229
 teceddüd · 9, 123, 321
 tecellî · 10, 27, 41, 194, 280, 295, 308, 312, 320,
 365, 372
 Tecellî · 253, 264, 306
 Tecerrüdle · 97, 229
 tedārik · 263, 288

- tedbirine · 282
tedrīs · 313
teennī · 295
Tefehhur · 328, 354
tefekkur · 215
tefeyyūz · 11, 59, 324
tefeyyūz · 302, 310
tefsīr · 248, 303, 309, 350
teheccüd · 309, 350
tehī · 220
tehlīl · 30, 38, 277
tekbīr · 30, 38, 224, 277
tekbīrle · 57, 62, 355
tekebbūr · 215
tekmil · 236
tekmil · 8, 101, 321
tekrār · 199
telaffuz · 100, 310
telezzūz · 350
temāšā · 251
temelsiz · 283
temennī · 295
temessükārān · 9, 119, 367
temevvüc · 343
temeyyūz · 310
Tenezzül · 39, 128, 332
teni · 193
Tenūr · 341
terāvīh · 228
terekkübdür · 361
tergīb · 278
terk · 5, 22, 80, 95, 117, 122, 124, 174, 189, 190, 192, 204, 250, 257, 314, 333, 347, 353, 368
terki · 49, 75, 220, 237, 347
tertīb · 244
tesellī · 41, 295, 308, 341
teslīm · 30, 31, 308
teşbih · 199
teşehhüdde · 174
teşekkür · 299
teşrīf · 42, 225, 364, 371
teşrīfīni · 36, 364
tetbīr · 329
tevārīh · 193
tevażzu' · 7, 115, 370
tevbe · 25, 246, 334
tevbedir · 267, 348
tevbeler · 103, 360
tevbesiz · 301
teveccüh · 102, 260, 363
tevekkül · 329
Tevekkül · 299
tevekküldür · 249
tevellüd · 8, 10, 124, 274, 280, 281, 312, 372
tevfīk · 236, 244
tevḥīd · 43, 48, 56, 58, 69, 72, 88, 94, 210, 231, 237, 304, 309, 310
tevḥīddir · 22, 48, 88, 95, 208, 257, 295, 309
tevḥīdi · 297
tezevvüc · 191
Tibrizī · 366
ticāret · 130, 178, 314
ticāretde · 151, 233
tilmīz · 174
tīr tīr · 28, 196
tiryāk · 220, 289, 348, 361
tiryākđır · 246
tiryākıñ · 220, 267
titredi · 28, 196
toḥm · 233, 307
toḥmı · 117, 261
toḥmını · 337
toḥmu · 126, 217, 288
toḥmum · 47, 233
toḥmuñ · 210
Tübā · 284, 295
Tüfān'ı · 37, 202
tuḥfe · 61, 103, 215, 287, 320, 349, 358
tuḥfetu · 69, 371
tütiyāsi · 344
tüccār · 230
tüccāriyız · 201
tükendi · 177, 188, 237
tükenmez · 9, 12, 86, 123, 134, 180, 219, 234, 242, 259, 261, 286, 297, 307, 321, 340, 361
tüketdim · 154, 215
tükürdüm · 215
türāb · 155, 210
türābda · 175
türābdır · 33, 127, 206, 258, 291
türābı · 189, 261, 332
türābım · 215, 341
türābıñ · 269
türbesine · 371, 372
Türkistān · 122, 333
ṭabīb · 22, 123, 233
Ṭabīb · 294
ṭabībden · 29, 287
Ṭabībdır · 40, 259
ṭabībī · 233
ṭabībī · 345
ṭabībim · 39, 132, 197
Ṭabībim · 127, 187
ṭabībler · 220
ṭabībsin · 132, 180
ṭağ · 153, 237, 264
ṭağı · 284
ṭağıdır · 126, 186
ṭağına · 36, 126, 192, 218
ṭağınıñ · 355
ṭağlar · 28, 196
Ṭāhā · 309
ṭāhiri · 361
ṭākatim · 176, 308, 309
ṭakınmışdır · 290
ṭakınsa · 290
Ṭalağ · 80, 187
ṭalağđır · 53, 79, 187
ṭaldıkda · 338
ṭaleb · 244
ṭālib · 184, 349
Ṭālib · 244, 336
ṭālibi · 252, 365
ṭālibler · 224
ṭāli'im · 129, 305
ṭalımsı · 347, 357

tamarları · 283
 tamlar · 28, 116, 144, 191, 254, 286
 ta'ām · 53, 79, 187, 338
 Ta'ām · 49, 187, 290
 ta'āmidır · 296
 ta'n · 221
 tār · 176
 tarīḡ · 102, 185, 224, 365
 Tarīḡ · 33, 71, 81, 102, 172, 179, 214, 245, 278, 365
 tarīḡa · 120, 214
 tarīḡat · 93, 153, 181, 185, 195, 240, 261, 289, 314, 366
 Tarīḡat · 122, 198, 205, 260, 270
 tarīḡi · 365
 tarīḡi · 365
 tarīḡim · 184
 taş · 371
 taşan · 281
 taşına · 372
 taşında · 371
 taşlar · 5, 153, 368
 taşmış · 339
 taşsun · 343
 taşup · 215
 taţlı · 61, 296
 tavāf · 64, 65, 125, 135, 138, 191, 200, 207, 233, 265, 302, 315, 331, 334
 Tavāf · 300, 364
 tavāfi · 62, 223
 tavāfiçün · 274
 tayerān · 371
 tayy · 233, 275
 tılsımı · 290
 tob-ḡāne · 102, 343
 toġar · 61, 139, 196, 213
 Toġar · 138, 351
 toġarsa · 139, 321
 toġdı · 85, 211
 toġmaz · 138, 250
 toġmuşdur · 9, 132, 346
 toġrı · 31, 216
 toġurdum · 191
 tok · 74, 201
 toksan · 303
 Toksan · 15, 325
 Toköz · 22, 57, 62, 228, 355
 tolansam · 79, 150, 178
 tolar · 117, 203, 261, 301
 tolarsa · 190
 Tolaşdum · 335
 Tolaşmış · 347
 toldı · 224
 tolı · 12, 183
 tolmuş · 357
 tolsa · 179, 288
 tolup · 79, 178
 tonuñ · 100, 310
 toparlar · 249
 topraḡdadır · 10, 372
 topraḡdır · 142, 182
 topraḡı · 36, 142, 218
 toymaz · 252

tūbā · 50, 97, 136, 149, 173, 295, 351, 353
 Tūbā · 50, 153, 177, 185, 331
 tūbāsına · 97, 351
 tūfān · 191
 tuġyān · 74, 200
 tuġyāni · 37, 202
 tūl · 251
 tūlū · 25, 131, 141, 190, 193, 198, 315, 357
 Tūlū · 61, 103, 139, 196, 222, 225, 280, 341
 Tūr · 41, 66, 126, 181, 280, 308
 turanlar · 222
 turduḡça · 269
 tursam · 57, 339
 turur · 13, 176
 tut · 238, 357
 tutan · 27, 92, 283
 tutandır · 117, 261
 tutar · 252
 Tutar · 224
 Tutarlar · 253
 tutduḡ · 227, 228
 tutduñ · 62, 141, 223, 364
 tūtiyā · 161, 364
 tutmaz · 136, 192, 283, 285, 289
 tutmuş · 101, 197, 283
 tutsun · 72, 227
 Tutuşdı · 273
 tuţarım · 207
 Tuţup · 57, 62, 355
 Tuţuşdı · 294
 tuymaz · 263
 tuyuldı · 227, 230
 tuyuldun · 364
 Tuyunca · 36, 364
 tuyūrı · 33, 71, 81, 172

U

u · 22, 30, 31, 40, 47, 64, 71, 72, 74, 78, 83, 98, 113, 116, 118, 120, 127, 136, 139, 141, 153, 167, 174, 193, 200, 206, 208, 209, 211, 217, 218, 219, 225, 226, 235, 237, 240, 248, 249, 258, 268, 278, 279, 280, 308, 315, 317, 318, 319, 323, 332, 338, 341, 348, 352, 355, 358, 365, 366, 367
 ubūdiyyet · 340
 ubūr · 271
 ucunda · 371, 372
 uçar · 33, 54, 71, 81, 172, 192, 245, 273, 285, 300, 323, 328
 Uçar · 273, 284
 uçarlar · 54, 273
 uçarasa · 291
 uçup · 233
 uğhiyye · 11, 278
 udnu · 301
 uķışdır · 296
 ulāda · 316
 ulemāsını · 367
 Ulu'l · 68, 323
 ulūm · 321
 umar · 26, 182

umarım · 37, 53, 121, 152, 209, 217, 236
 umarız · 228
 ummānı · 255
 Ummu · 63, 233
 umūrdur · 271
 unfi · 203
 unfu · 203
 unutdı · 36, 218
 unutduḡ · 25, 137, 219
 unuṭmaz · 253
 urūc · 72, 275
 urūcuñ · 71, 294
 uryān · 209
 uşandı · 156, 322
 uşandım · 237, 363
 uşanmaz · 90, 216
 uşāt · 46, 137, 325, 339
 uşlanmaz · 90, 252
 uşūl · 208
 uşūlı · 55, 68, 213
 uşūluñ · 322
 uşşāḡ · 38, 192, 193, 253, 289, 293, 295, 324, 333, 349, 359
 uşşāḡa · 63, 131, 172, 181, 254, 290, 293, 320, 332, 334
 uşşāḡı · 7, 237, 261, 286, 334, 370
 uşşāḡıñ · 14, 91, 192, 275, 289
 utansun · 44, 212, 353
 uṭandı · 36, 217, 218
 uṭandıḡca · 154, 222
 uṭandıḡ · 81, 149, 173
 uṭandım · 237
 uṭanmaz · 90, 216, 218, 252
 uṭansınlar · 221
 uṭansun · 217
 uyan · 207
 uyandı · 194, 219
 uyandıḡca · 279
 uyandım · 179
 uyandır · 180, 323, 349, 356
 uyanmaz · 323
 uyansun · 221
 uyḡudan · 194
 uyḡular · 289
 uyumazlar · 207
 uyup · 144, 215, 267
 uyur · 319
 Uyur · 40, 259
 uyur mıyım · 86, 184
 uyurdum · 179
 uyutmaz · 334
 uzaḡdan · 152, 266

Ü

ü · 74, 84, 103, 136, 176, 249, 284, 315, 325, 360
 üç · 9, 36, 37, 99, 132, 142, 177, 193, 202, 209, 218, 228, 346, 371
 Üç · 341
 üci · 209
 ümid · 135, 178, 216, 217, 239, 338
 ümide · 9, 325

ümidim · 47, 53, 142, 182, 190, 197, 209, 228, 236, 334, 356
 Ümidim · 53, 54, 140, 234, 236, 267
 ümm · 85, 211
 ümmet · 65, 68, 89, 199, 201, 204, 220, 223, 229, 248, 264
 ümmete · 46, 137, 325
 ümmeti · 202
 ümmetim · 59, 257
 ümmetiñ · 14, 42, 71, 73, 221, 255, 351
 ümmetindendir · 9, 222, 238, 248, 339, 346, 370
 ümmetine · 222
 ümmetini · 216
 ümmetisin · 258
 ümmetleri · 33, 71, 81, 172
 ümmetlerim · 223
 ümmetleriñ · 251
 Ümmü'l-Ḳurā · 317
 ürerler · 13, 176
 üslūbı · 371
 üstāḡ · 6, 200, 255, 298, 369
 üstāḡım · 33, 94, 304
 üstāḡına · 371
 üstünde · 13, 45, 137, 187, 245
 üstüne · 286
 Üveyse'l-Ḳarānı'dır · 85, 312
 üzre · 26, 46, 64, 95, 131, 179, 214, 240, 262, 279, 284, 313, 315
 üzüm · 130, 150, 158, 178

V

vācib · 25, 228, 278, 319, 371
 vaḡdetiñ · 88, 103, 330
 vāḡid · 120, 214
 Vāḡid · 27, 187
 vaḡide · 282, 305
 vaḡidsin · 174
 vaḡy · 113, 366
 vaḡyen · 224
 vaḡf · 307
 vāḡi^c · 125, 241, 301, 314
 vaḡt · 14, 27, 142, 189, 270, 287
 vaḡti · 5, 59, 60, 77, 102, 131, 197, 200, 207, 232, 233, 238, 254, 256, 262, 263, 264, 265, 269, 273, 274, 288, 296, 303, 311, 312, 368
 vaḡtinde · 238, 274
 vaḡūde · 326
 vālideyn · 6, 369
 va^c de · 9, 230, 325
 vā^c iḡ · 314, 361
 vā^c iḡdir · 172
 vā^c iḡi · 310, 354
 var · 12, 21, 25, 47, 53, 54, 77, 79, 99, 104, 130, 131, 150, 158, 174, 178, 179, 183, 193, 197, 204, 208, 211, 228, 234, 236, 267, 283, 315, 318, 319
 varaḡ · 301
 vardı · 25, 194
 vardır · 44, 47, 105, 134, 151, 190, 197, 218, 233, 254, 317
 varıñ · 245

- vārişi · 257
varmağa · 74, 201, 222
varmış · 246
varsa · 6, 369
vaşf · 7, 69, 97, 156, 188, 326, 354, 370
vaşfiñ · 73, 138, 140, 192, 220, 238, 241, 269, 274, 311, 315, 318
vāşifiñ · 97, 188
vāşıl · 193, 228
vāsi^c · 229
vāsi^c u · 209
vaşiyyet · 23, 62, 65, 68, 73, 223, 224
vaşiyyetdir · 223
vaşiyyetle · 246
vatan · 68, 193
vaṭandır · 5, 124, 368
vaṭānım · 8, 124, 281
vaṭānımdan · 193
važ^c · 224
ve · 9, 14, 17, 67, 68, 102, 113, 115, 119, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 370, 371, 372
ve'l · 365, 367
Ve'l-fecr · 14, 67, 226
ve'llāhu · 113, 366
vechi · 70, 300
vechiñ · 13, 137, 187
Vedūd · 371
Vedūda · 372
vefādan · 356
vefādır · 241
vefāt · 371, 372
vefātuñ · 49, 190, 288
vehbī · 173, 310
vehbīdir · 24, 184
Vehhāb · 27, 194
vekā'il · 278, 281
velākin · 14, 275
velī · 78, 348
velīdir · 82, 84, 95, 133, 211, 244, 250
velīler · 197, 202
Velīler · 37, 41, 241, 267, 299
veliyye · 214
vesāil · 229
vesā'il · 125, 301
vesāle · 33, 208
vesvās · 75, 260
vezīr · 9, 128, 185, 238, 325
vezīrdır · 266
vezīre · 101, 194, 332
vezīrim · 292
vezīriñ · 243
vezn · 55, 354
vir · 12, 39, 86, 132, 134, 140, 180, 197, 201, 213, 236, 247, 286, 364
vīrān · 283
vīrāne · 335
vird · 14, 33, 104, 200, 226, 258
virdi · 6, 8, 103, 104, 129, 191, 248, 256, 282, 298, 305, 326, 369
virdim · 22, 24, 44, 99, 104, 183, 207, 239, 241, 258, 337
virdin · 245
virdiñ · 59, 174, 203, 212, 223, 224, 230, 257
viren · 40, 181, 256, 271, 280
virilmiş · 305, 327
viriñ · 65, 68, 223
virir · 131, 246, 248, 251, 272, 296, 317, 320, 347
virirler · 312
virirse · 11, 193, 317
virirsem · 320
virirsın · 209
virirsın · 286
virmem · 96, 309
virmez · 6, 252, 303, 369
virmiş · 341
virse · 60, 185, 262
virsem · 32, 216, 358
virsın · 51, 217
virsün · 340
vişāl · 193, 195, 234, 253
vişāldır · 89, 103, 199
vişāle · 212
vişālen · 228
vişāliñ · 57, 62, 96, 130, 239, 335, 355
vuşlat · 118, 125, 181, 185, 192, 200, 238, 239, 251, 301, 336
vuşlāt · 72, 225, 227
vuşlata · 49, 56, 69, 135, 180, 229, 231, 232
vuşlatda · 180
vuşlatdır · 68, 193, 229, 294
vuşlātı · 95, 190
vuşlātıñ · 176, 234
vuşluñ · 9, 325
vus^c at · 65, 68, 223
vü · 114, 366
vücüd · 21, 91, 131, 180, 183, 189, 196, 217, 220, 259, 274
vücūda · 326
vücūdı · 140, 213
vücūdum · 89, 137, 142, 143, 175, 176, 179, 180, 182, 189, 215, 220, 277, 278, 308
vücūdumda · 12, 14, 86, 134, 180, 308
vücūduñ · 48, 141, 173, 194, 214, 338, 351, 356
Vücūduñ · 240, 266, 291
vükelā · 367

vürüduñ · 338
vüşülüñ · 322
vüzerā · 367

Y

yā · 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 112, 113, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 370, 371, 372
yāb · 371
yabān · 225
yabānda · 72, 225
yabānī · 371
yād · 225
yādigārimız · 6, 369
yāğ · 139, 185, 198
yağan · 144, 218
yağar · 42, 144, 175, 189, 195, 197, 200, 201, 303, 346, 363
Yağar · 144, 222, 267, 281
yağarsa · 242
yağdı · 265, 276, 350
yağı · 222
yāğı · 62, 227
yağım · 101, 155, 188
yağıyla · 155, 210
yağmur · 144, 218, 267, 281
yağmırı · 276, 303
yağsa · 303
Yahūdī · 224
yahzenüne · 68, 366

yağar · 216, 295
yağarsa · 139, 198, 241, 286, 298
yağdı · 301
yağındır · 300
yağın · 94, 350, 355
yağındır · 33, 48, 94, 304, 350
yağmaz · 290, 298
yağmış · 270
yağsa · 151, 295
yalın · 328
yalvarır · 353
yanar · 42, 53, 89, 97, 101, 118, 141, 155, 179, 188, 195, 202, 221, 236, 244, 247, 261, 272, 295, 296, 307, 341
yanardım · 281
yanarım · 89, 121, 137, 143, 175, 209, 218, 234, 237
yanarken · 75, 245
yanarsa · 221, 276, 295
yanarsam · 54, 267
yandı · 89, 137, 143, 175, 181, 209, 220, 273, 294
yandıkça · 95, 250, 357
yandım · 179
yanıldım · 179
yanında · 40, 280
yansun · 181
ya'kıl · 96, 309
yapan · 27, 92, 283
yapar · 52, 207
yaparlar · 204
yapdı · 258
yapış · 283
yapraklı · 15, 325
yār · 102, 178, 215, 244, 365
yaradandır · 27, 92, 283
yaratdı · 81, 92, 252
yārda · 180
yāre · 279
yāri · 153, 237
yarın · 283
yarıñ · 53, 118, 141, 244, 261
yāri · 332
yārsın · 180
yaş · 28, 243, 254, 286
yaşı · 21, 271
yaşlar · 274, 275, 349
yaşlınmaz · 216
yatağda · 319
yatur · 279
yatursa · 289
yatursam · 254
yazar · 32, 90, 113, 132, 175, 180, 182, 199, 200, 222, 225, 248, 257, 269, 270, 276, 282, 284, 286, 293, 301, 306, 310, 311, 312, 326, 339, 344, 354, 372
yazardım · 281
yazarlar · 31, 216
yazarmış · 274
yazarsa · 9, 94, 287, 290, 309, 325, 327, 350, 358
yazarsam · 32, 73, 241, 254, 319, 340, 356
yazdı · 179
yazdık · 6, 368
yazdım · 279, 331

- yazıktır · 216, 313
yazıldı · 7, 32, 45, 55, 123, 182, 213, 216, 331, 364, 369, 372
yazılmış · 28, 33, 34, 42, 49, 53, 71, 89, 94, 95, 187, 209, 211, 225, 240, 242, 255, 265, 266, 267, 269, 289, 293, 304, 305, 324, 326, 331, 336
yazılmışdır · 303, 371
yazmak · 342
yazmaz · 32, 126, 256
yazsam · 221
yazsun · 31, 210
yazup · 55, 311, 354
Yed · 330
yedi · 313, 334, 337, 339, 362
yediyle · 258
yefnā · 299
Yehūdî'den · 23, 223
yek-sān · 7, 115, 370
yek-tādan · 25, 357
yel · 192
yeli · 27, 135, 192, 229, 287
yeller · 293, 339, 352
yelleri · 126, 288, 292, 340, 341
Yemānī · 60, 344
yeme · 258
Yemen · 22, 123, 233
Yemen'den · 123, 156, 312
yemez · 207
yemiştir · 162, 213, 296
Yemlīhā · 128, 185
yenli · 162, 210
yer · 57, 283, 339
yerde · 28, 42, 71, 135, 151, 180, 202, 233, 255, 269, 281, 302, 341, 359
yerden · 37, 277
yerdır · 283
yere · 283, 285
yeri · 27, 92, 283
yeriñ · 40, 280, 283
yerler · 13, 116, 144, 176, 191, 283
yerleriñ · 259
Yeşil · 151, 271, 295
yeter · 206
yetim · 12, 86, 134, 180, 243
yetimdir · 12, 180
yetime · 134, 254
yetimim · 243
yetiş · 45, 89, 118, 127, 137, 143, 175, 187, 200, 205, 212
Yetiş · 14, 238, 275
yetişdi · 64, 260, 263, 265, 270, 284, 337
yetişdik · 222, 227, 325
yetişdim · 8, 123, 281
yetiştir · 51, 124, 189, 200, 201, 213, 225, 230, 247, 304
yetiştir · 264, 274, 307, 331
yetmiş · 302
yevm · 222, 274, 364, 372
yevmi · 68, 321
yeyince · 50, 177
Yezīd · 54, 326
Yezīd'dir · 85, 211
yıkan · 283
yıkar · 52, 80, 207, 253
yıkıldı · 274
yıkıldım · 127, 187
yıl · 7, 10, 36, 123, 142, 179, 218, 220, 370, 371
yılan · 13, 264, 301
Yılan · 117, 261
yılta · 8, 101, 321
yıldır · 37, 47, 190, 202, 289
yıldırım · 45, 46, 83, 245, 273
yıldız · 138, 327
yıldızı · 84, 360
yıldızım · 138, 250
yıldızındandır · 138, 234
yırtar · 73, 271
yırtı · 26, 182
yigirmi · 372
yigitlik · 42, 133, 288
yire · 10, 328, 372
yobazdır · 129, 210
yoğırdı · 258
yoğrulmuş · 330, 356
yoğurd · 121, 268
yok · 6, 40, 53, 74, 79, 95, 120, 150, 178, 180, 187, 197, 201, 217, 222, 246, 255, 284, 292, 304, 317, 363, 369
yokdur · 26, 62, 132, 176, 201, 222, 223, 227, 235, 254, 301, 308, 309, 328, 329, 344, 361
yoklukla · 362
yoğuştur · 296
yolda · 48, 82, 101, 134, 135, 175, 229, 291, 349, 359
yoldaş · 134, 330
yoldur · 193
yolunda · 328
yolum · 118, 153, 200, 207
yolunda · 217, 340
yoruldum · 101, 359
yudan · 76, 203
yutmuş · 76, 203
yutmuştur · 337
yutsa · 252
yüklendim · 215
yüklenüp · 234
yüksek · 138, 351
Yüregi · 259
yürek · 77, 204
yüs'el · 211
yüz · 5, 36, 37, 74, 99, 124, 142, 177, 193, 201, 202, 209, 218, 222, 286, 341, 368, 371
yüzi · 45, 216, 227, 360
yüzli · 193
yüzlü · 138, 222, 327
yüzüm · 50, 52, 57, 94, 102, 150, 178, 243, 322, 331, 339, 340, 350
yüzün · 60, 88, 136, 137, 139, 195, 326, 338, 342, 343, 344, 359
yüzünde · 255
yüzünde · 34, 331
yüzündür · 96, 142, 328

Z

- zabt · 183
 zādegān · 9, 367
 zāhid · 47, 208
 zāhir · 25, 205, 255, 321, 340, 357
 zāhirdir · 323
 zāhire · 209
 zaḥmeti · 78, 348
 zāid · 307
 zākir · 9, 119, 245, 367
 zākirān · 113, 365
 zākire · 312
 zākirin · 365
 zākirine · 365
 zākirini · 366
 zaḥḥum · 201
 zālīm · 25, 202, 278
 zamān · 9, 43, 52, 86, 118, 119, 141, 202, 207, 255, 261, 310, 335, 367
 zamāndır · 43, 88, 210
 zamāne · 43, 98, 363
 zamānsın · 43, 331
 zannum · 6, 369
 Zā'if · 246
 za'if · 205, 220
 Zā'if · 221
 za'ifdir · 176
 za'ife · 357
 za'ifim · 127, 187
 Zārār · 151, 233
 zārīn · 269
 zārī · 364
 zarūret · 261
 Zārūret · 261
 zarūretle · 249
 Zārūretle · 54, 261, 267
 zāt · 15, 69, 71, 97, 172, 188, 194, 214, 294, 299, 326, 338, 339, 353
 zātıdır · 81, 92, 252
 zātın · 79, 174
 zātın · 34, 194, 199, 294, 318, 319, 332, 362
 zātına · 80, 253, 352
 zātını · 294
 zātı'l · 326
 zebān · 93, 333
 zebānım · 342
 zebānımda · 343
 zebānıñ · 358
 Zebānıñ · 240
 zeheb · 259, 261
 zehī · 11, 59, 324
 zehirlendim · 63, 233
 zehirlenmiş · 196
 zehirlense · 220
 zehirli · 44, 218
 Zehirli · 348
 zehr · 13, 201, 264
 zehri · 317, 326
 zekāt · 65, 213
 zekātını · 65, 68, 223
 zekāde · 282
 zem · 7, 117, 370
 zemīn · 198, 235, 240, 255, 281, 334, 364
 zemīnde · 151, 295
 zemīnden · 271
 zemīndir · 242
 zemīne · 42, 52, 85, 207, 211, 225, 269, 332
 zemīninde · 299
 zemzem · 60, 126, 186, 215, 302, 344
 zemzemden · 64, 265, 317
 zemzemi · 276
 zencīriñ · 177
 zer · 235, 248, 332
 zerre · 99, 136, 184
 zevāl · 255
 zevk · 271
 zevk · 51, 151, 230, 251, 254, 295
 zevke · 251
 zevki · 10, 176, 344, 371
 zevkidir · 42, 55, 133, 288, 318, 360
 zevkim · 144, 267
 zevkini · 263, 346
 Zeyd · 7, 370
 zındık · 235
 zī · 287, 297
 Zī · 126, 288, 296
 zibāca · 307
 zihinde · 309
 zıkr · 43, 61, 88, 103, 210, 241, 320, 365
 zıkrı · 88, 89, 103, 199, 330, 365
 zıkrıdır · 103, 360
 zıkrım · 87, 100, 271
 zıkrıñ · 103, 213, 225
 zıkrını · 219
 zıkrı'llāh · 365
 zıkrı'llāhda · 365
 zıkrı'llāhıñ · 365
 zindān · 75, 245
 zīnet · 155, 156, 352
 zīneti · 119, 128, 254
 Zī-selem · 126, 288
 ziyā · 89, 103, 140, 213, 221, 225, 352
 ziyāde · 315, 330, 352
 ziyādır · 290, 342
 Ziyāfet · 59, 304, 345
 ziyālansun · 219
 ziyān · 23, 223
 ziyānı · 132, 344
 ziyāret · 180, 189, 200, 272, 340
 ziyāsi · 89, 221
 Ziyāsi · 140, 198, 266, 293
 ziyāver · 139, 342
 Zuhūr · 194, 297
 Zuhūrı · 37, 202
 Zuhūruñ · 136, 139, 338
 zuhūruñ · 338
 Zuhūruñ · 240, 316
 zulmetde · 342
 zulmeti · 81, 92, 252
 zulümdür · 265
 Zulümkār · 347
 zū'l · 26, 33, 61, 71, 81, 172, 194, 296
 zū'n · 296
 zücāce · 307

zülāl · 13, 204
zülālinden · 40, 120, 167, 217
zümre · 45, 229, 245, 359
zümresiyle · 367
Zünübüñ · 371
züvvār · 370

